

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL'DAKİ DARÜLHADİS VE DARÜLKURRA
YAPILARININ MİMARİ DEĞERLENDİRME
VE KORUMA SORUNLARI

139634

Mimar Işıl ÇANKAYA

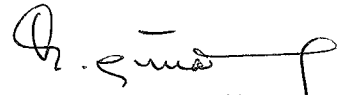
FBE Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve-Restorasyon Programında
Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

139634

Tez Danışmanı : Prof. Dr Neslihan SÖNMEZ

Neslihan Sönmez

Reha Günay

Doc. Dr. Güray Çeçen

İ.C. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
RESTORASYON BİRİMİ

İSTANBUL, 2003

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
RESİM LİSTESİ.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi.....	1
2. DARÜLKURRALAR.....	2
2.1 Darükkurraların Tanımı-Gelişimi.....	2
2.1.1 İlk Darükkurralar.....	3
2.1.2 Anadolu Selçuklu Darükkurraları.....	3
2.1.3 Karamanoğulları Darükkurraları.....	3
2.1.4 Osmanlı Darükkurraları.....	10
2.2 Günümüze Ulaşmamış / Kaynaklarda Adı Geçen İstanbul Dışındaki Darükkurralar.....	17
2.3 İstanbul Darükkurraları.....	21
2.3.1 Günümüze Ulaşmamış/Kaynaklarda Adı Geçen İstanbul Darükkurraları.....	21
2.3.2 Günümüze Ulaşmış İstanbul Darükkurraları.....	24
2.3.2.1 Süleymaniye Darükkurrası (1556-57).....	25
2.3.2.2 Hüsrev Kethüda Darükkurrası (1565-66).....	26
2.3.2.3 Sokollu Mehmet Paşa Darükkurrası (1579-80).....	27
2.3.2.4 Atik Valide Darükkurrası (1582).....	28
2.3.2.5 Sultanahmet Darükkurrası (17. yy).....	29
2.3.3 İstanbul Darükkurralarının Mimari Özellikleri.....	30
3. DARÜLHADİSLER.....	31
3.1 Darülhadislerin Tanımı-Gelişimi.....	31
3.1.1 İlk Darülhadisler.....	31
3.1.2 Anadolu Selçuklu ve İlhanlı Darülhadisleri.....	34
3.1.3 Osmanlı Darülhadisleri.....	41
3.2 Günümüze Ulaşmamış / Kaynaklarda Adı Geçen İstanbul Dışındaki Darülhadisler.....	48
3.3 İstanbul Darülhadisleri.....	51
3.3.1 Günümüze Ulaşmamış/Kaynaklarda Adı Geçen İstanbul Darülhadisleri.....	51
3.3.2 Günümüze Ulaşmış İstanbul Darülhadisleri.....	54
3.3.2.1 Süleymaniye Darülhadisi (1556-57).....	55
3.3.2.2 Atik Valide Darülhadisi (1570-79).....	56
3.3.2.3 Şemsi Paşa Darülhadisi (1580).....	57

3.3.2.4	Cafer Paşa Darülhadisi (1582).....	58
3.3.2.5	Sinan Paşa Darülhadisi (1592-93)	59
3.3.2.6	Sultanahmet Darülhadisi (1609-20).....	60
3.3.2.7	Çinili Darülhadisi (1640)	61
3.3.2.8	Köprülü Mehmed Paşa Darülhadisi (1661)	62
3.3.2.9	Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Darülhadisi (1690-91).....	63
3.3.2.10	Valide Kethüdası Mehmed Efendi Darülhadisi (1705)	64
3.3.2.11	Çorlulu Ali Paşa Darülhadisi (1708).....	65
3.3.2.12	Damat İbrahim Paşa Darülhadisi, Acımusluk (1717'den sonra)	66
3.3.2.13	Damat İbrahim Paşa Darülhadisi, Şehzadebaşı (1720-21)	67
3.3.2.14	Hacı Beşir Ağa Darülhadisi (1734-35)	68
3.3.2.15	Şeyhülislam Esad Efendi Darülhadisi (1748)	69
3.3.3	İstanbul Darülhadisleri'nin Mimari Özellikleri.....	70
3.3.3.1	Arazi Eğiminin Kullanım Biçimi.....	70
3.3.3.2	Konumlanma Özellikleri.....	70
3.3.3.3	Planlama Özellikleri.....	70
3.3.3.4	Cephe Özellikleri	72
3.3.3.5	Strüktürel Özellikleri	73
4.	VALİDE KETHÜDASI MEHMET EFENDİ DARÜLHADİSİ	74
4.1	Yakın Çevresi.....	74
4.1.1	Topoğrafik Özellikler.....	74
4.1.2	Tarihsel Gelişim.....	74
4.1.3	Fiziksel Biçimleniş.....	75
4.2	Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadisi'nin Yapım Tarihi, Yapıtıranı ve Mimarı	82
4.3	Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadisi'nin Mimari Özellikleri	84
4.3.1	Plan ve Mekan Özellikleri	84
4.3.1.1	Hücreler.....	84
4.3.1.2	Köşe Hücre.....	86
4.3.1.3	Dershane	87
4.3.1.4	Avlu ve Revak.....	87
4.3.1.5	Helalar	88
4.3.1.6	Dükkanlar.....	89
4.3.1.7	Kuzey'deki İki Katlı Yapı.....	89
4.3.2	Yapısal Özellikleri	108
4.3.2.1	Strüktür Sistemi	108
4.3.2.2	Yapım Tekniği ve Malzeme.....	108
4.3.3	Cephe Özellikleri	117
4.3.3.1	Batı (Giriş) Cephesi	117
4.3.3.2	Kuzey Cephesi	118
4.3.3.3	Doğu Cephesi.....	120
4.3.3.4	Güney Cephesi	121
4.3.4	Genel Değerlendirme ve İstanbul'daki Diğer Darülhadislerle Karşılaştırılması	122
5.	KORUMA SORUNLARI VE MÜDAHALE ÖNERİLERİ.....	131
5.1	Yapıdaki Bozulmalar	131
5.1.1	Malzemelerde Meydana Gelen Bozulmalar ve Nedenleri	131
5.1.2	Yanlış Müdahaleler.....	136
5.2	Restorasyon Önerileri	138

5.2.1	Malzemelere Yönelik Öneriler	138
5.2.2	Yanlış Müdahalelere Yönelik Öneriler	140
6.	KORUMA ÖNERİLERİ.....	142
6.1	Çevre Düzenlemesi	142
6.2	İşlevlendirme.....	142
6.3	Aydınlatma.....	145
6.4	Isıtma.....	145
6.5	Sihhi Tesisat.....	145
6.6	Yangına Karşı Korunum	145
6.7	Periyodik Bakım ve İşletme.....	145
7.	SONUÇLAR.....	147
KAYNAKLAR		148
ÖZGEÇMİŞ		152

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1 Konya, Canbazzade Nasuh Bey Darülhuffazı planı.....	4
Şekil 2.2 Konya, Meram Darülhuffazı ve Mescidi planı.....	7
Şekil 2.3 Konya, Meram Mescidi ve Darülhuffazı rölövesi.....	8
Şekil 2.4 Konya, Meram Mescidi ve Darülhuffazı restitüsyonu.....	8
Şekil 2.5 Kütahya, Cafer Paşa Darülkurrası planı.....	12
Şekil 2.6 Lüleburgaz, Sokullu Mehmed Paşa Külliyesi vaziyet planı.....	14
Şekil 2.7 Edirne, Selimiye Külliyesi vaziyet planı.....	15
Şekil 3.1 Şam, Nuriyye Darülhadisi planı.....	33
Şekil 3.2 Şam, Nuriyye Darülhadisi kesiti.....	33
Şekil 3.3 Çankırı Darülhadisi planı.....	36
Şekil 3.4 Çankırı Darülhadisi boyuna kesit.....	36
Şekil 3.5 Çankırı Darülhadisi enine kesit.....	36
Şekil 3.6 Sivas, Çifte Minareli Medresesi giriş cephesi.....	37
Şekil 3.7 Sivas, Gök Medrese / Sahibiye Medresesi planı.....	38
Şekil 3.8 Konya, İnce Minareli Medrese planı.....	39
Şekil 3.9 Erzurum, Ahmediye Darülhadisi planı.....	40
Şekil 3.10 Amasya, Abdullah Paşa Darülhadisi planı.....	45
Şekil 3.11 Amasya, Abdullah Paşa Darülhadisi kesiti.....	47
Şekil 3.12 Edirne, Selimiye Külliyesi vaziyet planı.....	48
Şekil 3.13 Edirne, Selimiye Darülhadisi'nin Ahunbay'a göre planı.....	49
Şekil 4.1 Byzantion Kenti.....	75
Şekil 4.2 Fetihden sonra İstanbul.....	76
Şekil 4.3 20. yy'ın başında Galata.....	77

RESİM LİSTESİ

	Sayfa
Resim 2.1 Konya, Canbazzazde Nasuh Bey Darülhuffazı giriş cephesi	1
Resim 2.2 Konya, Has Bey Darülhuffazı ön cephesi	5
Resim 2.3 Konya, Has Bey Darülhuffazı arka cephesi	5
Resim 2.4 Konya, Meram Darülhuffazı doğu cephesi	7
Resim 2.5 Konya, Meram Darülhuffazı kubbesindeki tuğla dişler ve kaplama taş hizası	7
Resim 2.6 Konya, Meram Darülhuffazı kapısı.....	8
Resim 2.7 Konya, Hacı Ali Bey Darülhuffazı ön cephesi.....	9
Resim 2.8 Bursa, Hoca Yakup Darülkurrası genel görünümü	11
Resim 2.9 Kütahya, Cafer Paşa Darülkurrası cephesi	12
Resim 2.10 Kütahya, Cafer Paşa Darülkurrası kapısı	13
Resim 2.11 Kütahya, Cafer Paşa Darülkurrası almaşık kubbe örgüsü.....	13
Resim 2.12 Lüleburgaz, Sokullu Mehmed Paşa Külliyesi Darülkurrası batı görünümü	14
Resim 2.13 Ahunbay'a göre Selimiye Darülkurrası olan yapı.....	15
Resim 2.14 Kuran'a göre Selimiye Darülkurrası olan yapı.....	16
Resim 3.1 Çankırı Darülhadisi kuzey (giriş) cephesi	36
Resim 3.2 Konya, İnce Minareli Medrese giriş cephesi.....	39
Resim 4.1 Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'nin kitabesi.....	82
Resim 4.2 Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi 1970'lerde geçirdiği restorasyon	83
esnasında.....	83
Resim 4.3 Hücre pencereleri	85
Resim 4.4 Hücreler arasında sonradan açılmış geçitler.....	86
Resim 4.5 Avludaki çeşme	88
Resim 4.6 İki katlı yapının dershanesindeki sütunlar.....	91

ÖNSÖZ

İslam'da eğitim-öğretim faaliyetleri ilk olarak Hz. Muhammed döneminde başlamıştır. İlk dönemlerdeki bu eğitim Kuran'ın doğru biçimde okunması ve hadis ilmi üzerinedir. Önceleri bazı evler eğitim amaçlı kullanılmış, daha sonraysa camiler bu eğitimin merkezini oluşturmuştur. Zamanla daha sistemli bir öğretim sistemine ihtiyaç duyulmuş; darülkurra ve darülhadisler yeni ve bağımsız birer yapı grubu olarak ortaya çıkmıştır.

Her iki yapı türü de, Anadolu Selçukluları, Karamanoğulları dönemlerinde kendilerini göstermiş, Osmanlı İmparatorluğu'nda da varlıklarını sürdürmüşlerdir. Osmanlı İmparatorluğu mimarisi içinde geniş yer bulan söz konusu yapılardan, darülkurraların 16. yy'ın sonundan itibaren, sayılarında belirgin bir düşüş yaşandığını, bu yapı tipinin giderek Osmanlı mimarisinden çıkarıldığını görmekteyiz. Darülhadislerin yapımı ise 17. ve 18 yy'larda da devam etmiştir.

Bu darülhadislerden biri de Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'dir. 18. yy başlarında Gülnuş Emetullah Valide Sultan'ın Kethudası El-hac Mehmet Efendi tarafından yaptırılan darülhadis, sahip olduğu kütle özellikleriyle Osmanlı darülhadisleri arasında ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi gerek yanlış kullanım sonucu görmüş olduğu hasarlar; gerekse doğal etkenlerin neden olduğu fiziksel eskimeyle günümüze ulaşmıştır.

Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'ni sağlıklı bir şekilde gelecek kuşaklara aktarmayı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, araştırmalarımı yöneten danışman hocam Prof. Dr. Neslihan Sönmez'e, çalışmalarım esnasında bana yardımcı olan arkadaşım Emre Gençol'a ve kardeşim Can Ali Çankaya'ya, son olarak beni maddi ve manevi her yönden destekleyen aileme teşekkür ederim.

ÖZET

Darülhadis ve darülkurra yapıları üzerine bir araştırmayı kapsayan bu çalışma, giriş bölümü dışında 6 ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, konunun amacı, kapsamı ve yöntemi açıklanmaktadır.

İkinci bölümde, darülkurraların tanımı yapılmış, bir eğitim kurumu olarak yapıları incelenmiştir. İlk darülkurralardan Osmanlı darülkurralarına uzanan süreçte mimari gelişimleri ele alınmış, mekansal ve yapısal özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, darülhadislerin tanımı yapılmış, bir eğitim kurumu olarak yapıları incelenmiştir. İlk darülhadislerden Osmanlı darülhadislerine uzanan süreçte mimari gelişimleri ele alınmış, mekansal ve yapısal özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde, Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi ve yakın çevresi tanıtılmaya çalışılmıştır. Karaköy çevresi tanıtılırken bölgenin topografik durumu, tarihsel gelişimi ve fiziksel olarak nasıl biçimlendiği ele alınmıştır. Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'nin yapım tarihi, yaptırımı incelendikten sonra mekansal, yapısal, cephe özellikleri ele alınmıştır. Bu amaçla, darülhadisin rölöve, restitüsyon projeleri hazırlanmıştır.

Beşinci bölümde, darülhadisdeki fonksiyonel, strüktürel ve malzemeye yönelik hasarlar belirlenmiş ve bu hasarları oluşturan nedenler aktarılmıştır. Darülhadisde bu hasarlara karşı yapılacak müdahaleler belirlenerek, restorasyon projesi hazırlanmıştır.

Altıncı bölümde, koruma önerileri geliştirilerek, darülhadise verilecek işlev ve bu işlevin gerektirdiği donanım belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma yedinci bölümle, darülkurra ve darülhadislerin mimari değerlendirilmesi yapılarak ve koruma sorunlarına değinilerek sonuçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: darülkurra, darülhadis

ABSTRACT

This study which includes a research on dar al-hadith and dar al-kurra buildings, consists of 6 main parts and an introduction part.

In the introduction section, the aim, scope, and the method of the subject is explained.

In the second section, includes the definition of dar al-kurra and its structure is examined as an education corporation. The architectural development from the first dar al-kurras to Ottoman dar al-kurras is examined .

In the third section, includes the definition of dar al-hadith and its structure is examined as an education corporation. The architectural development from the first dar al-hadiths to Ottoman dar al-hadiths is examined.

In the fourth section, the Dar al-hadith of Valide Kethudası Mehmed Efendi and its near environment is introduced. When introducing Karaköy region, the regions topographic state, historical development and the physical formation is examined. After dar al-hadith's construction date and the person to construct the building is examined, it's architectural properties are taken on hand. To do this dar al-hadith's measured drawing and the restoration project of the building are prepared.

In the fifth section, structural, functional and material damages in the dar al-hadith is found out determined and the reason of these damages is conveyed. Things to do against this corruption are decided and restoration project is prepared.

In the sixth section, preservation recommendations are developed and an attempt is made to determine the function the dar al-hadith will take.

The study ends in the seventh section, reaching a conclusion on the architectural characteristics and the preservation problems of the dar al-kurra and dar al-hadith buildings in İstanbul.

Keywords: dar al-kurra, dar al-hadith

1.GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

18. yy'ın başlarına ait bir darülhadis olan Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi, Beyoğlu ilçesinin Karaköy semtinde yer almaktadır. Bu çalışma, darülhadisin yakın çevresiyle bir bütünlük oluşturarak, sağlıklı bir kentsel mekan biçiminde gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bunun yanısıra darülhadis ve darükkurrular da incelenerek dini eğitimin bu iki temel kurumu arasındaki mimari farklılıkların ortaya çıkarılması da amaçlanmıştır. Bu amaçla yola çıkılarak ilk önce kaynaklardan, İstanbul içindeki ve İstanbul dışındaki darülhadis ve darükkurrular saptanmıştır. Daha sonraysa darülhadis ve darükkurruların tarihsel gelişimleri ve mimari yapıları araştırılmış, günümüze ulaşabilen İstanbul'daki yapıların yerleşim özellikleri, plan tipleri ve cephe özellikleri incelenmiştir. Bu inceleme için darükkurra ve darülhadisler için iki ayrı katalog hazırlanmış, her bir yapı tipi kendi grubu içinde ele alınmıştır.

Darülhadis katalogları, tek mekandan oluşan darükkurruların kataloglarına göre daha detaylı olarak hazırlanmıştır. Darülhadislerin incelenmesi esnasında, dersane-mescid, hücreler, revak, avlu, wc ve eyvan gibi darülhadisi oluşturan bölümler mekansal ve yapısal özellikleriyle katalogda yer almıştır.

Her iki katalogda ölçü alınabilen yerlerin ışığında, mekan boyutları, duvar kalınlıkları, pencere ve kapı yükseklikleri, kullanılan sütun kesitleri, revak modülü, duvar örgü tekniği, döşeme kaplamaları ve ocaklarla ilgili sayısal veriler elde edilmiştir. Ayrıca katalogta plan tipleri, strüktüel yapı özellikleri, yapım teknikleri, kullanılan malzemeler, pencere düzenleri, saçak tipleri, baca tipleri ve bezeme özellikleriyle ilgili bilgiler yer almaktadır.

Bu çalışmalara paralel olarak Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'nin rölövesi çıkarılmış, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmıştır. Darülhadisin yer aldığı Karaköy semtinin günümüzdeki verileri de araştırılarak, çalışmada yer verilmiştir. Katalog verilerine göre Valide Kethudası Mehmet Efendi darülhadisinin diğer darülhadislerle ortak olan ve olmayan özellikleri ortaya konmuştur.

Tarihsel çalışmalar esnasında ise yazılı kaynaklarla birlikte, eski haritalar, gravür ve fotoğraflar da incelenmiştir.

2. DARÜLKURRALAR

2.1 Darükkurrallarının Tanımı-Gelişimi

“Yer, mekan, ev” gibi anlamlara gelen *dar* ile “okuyan” anlamındaki *kari* kelimesinin çoğulu olan *kurra* kelimelerinden oluşan *darükkurra* sözcüğü (Bozkurt, 1993: 543), içerisinde Kur’an öğretilen, hafız, kadı, müftü, müderris yetiştirilen müesseselerin genel adıdır.

Bu müesseseler farklı dönemlerde farklı isimlerle anılmışlardır; Darükkurra sözcüğünün daha Hz. Peygamber devrinden itibaren, mescitler dışında Kur’an okunan ve öğretilen yerler için kullanılmaya başlandığı düşünülmektedir (Bozkurt, 1993: 543). Anadolu Selçukluları’ndan önce bağımsız bir yapı tipi olarak Şam’da 10. yy.sonu-11. yy. başlarında karşımıza çıkan bu kurumların, Şam’da *darükkurran* ismiyle anıldığını görmekteyiz (Bozkurt, 1993: 544). Anadolu Selçukluları ve Karamanoğulları devirlerinde ise *darühuffaz* olarak adlandırılmışlardır (Tanman, 1994: 545). Osmanlılarda *darühuffaz* adlandırması kısmen devam etmekle birlikte, esas olarak *darükkurra* adını almışlardır.

2.1.1 İlk Darükkurrallar

Kur’an’ın yedi harf * üzerine indirilmesi, O’nun muhtelif Arap lehçelerine göre 7-10 türlü okunabilmesine ve buna bağlı olarak kıraat ilminin** doğmasına neden olmuştur. (Baltacı, 1976: 14). Bizzat Hz. Peygamber Kur’an’ı yedi farklı kıraatla*** okumuş ve ashabına**** öğretmiştir (Baltacı, 1976: 14).

İslam’da ilk eğitim-öğretim faaliyetleri Mekke döneminde *Darülerkam* olarak da bilinen Erkam b. Ebu Erkam’ın evinde başlamış, Hz. Muhammed burada müslümanlara Kur’an öğretmiştir (Atay, 1983: 24). 622 yılındaki Hicret’inden sonra Medine’de ilk iş olarak bir bölümünü eğitim-öğretim merkezi –*suffe*- olarak tesis ettiği Mescid-i Nebevi’yi***** inşa ettirmiştir.

* ‘Yedi Harf’ten maksat: Kur’an-ı Kerim’in okunuş tarzları olarak, Allah tarafından nazil olan farklı ve birden fazla olan kıraatlardır.

** Kur’an’ın okunmasıyla ilgili bilgiler ve kaideler ilmi, Kur’an’ın usul ve kaidesine göre okunması ilmi (Akay, 1991: 185).

*** Kur’an’ın usul ve kaidesine göre okunması hakkında kullanılan bir terimdir. Kıraat imamlarının Kur’an’ın okunuşunda sahip oldukları mezhep veya usul hakkında da kullanılır (Atay, 1991: 185).

**** Hz. Peygamber devrine yetişmiş, onu müslüman olarak görmüş, onunla bir arada bulunmuş, yine müslüman olarak ölmüş kimselere denir (Uğur, 1992: 28).

***** Hz. Muhammed tarafından ibadet için yaptırılan özel mescit. Medine şehrinde, Hz. Muhammed’in oturduğu evin yerindedir. İslam dininin doğuşundan sonra yapılan ilk İslam mabedidir (Yazar Adı Yok, 1972: 655).

Medine'ye hicretten sonra cami ve mescitler İslam'ın sosyal yapısına giren ilk müesseseler olmuştur (Atay, 1983: 28). Mescidlerdeki öğretim faaliyetleri *meclis* kelimesiyle ifade edilmiş, hocanın etrafında iç içe daire şeklinde oturan dinleyici grubuna *halka* denilmiştir. Kıraat hocası ise *şeyhü'l-kıraa* olarak adlandırılmıştır (Bozkurt, 1993: 528). Dokuz mescidde eğitim ve öğretimin devam ettiği Medine'den başka, fethedilen ve yeni kurulan merkezlerde ashabtan kıraatte mahir olanlar Kur'an dersi vermiştir. Şam Emeviyye Cami'ndeki ders halkalarının bir çoğunun kıraatle ilgili olduğu bilinmektedir (Bozkurt, 1993: 543).

Uzun süre Kur'an ve hadis tahsilinin merkezi olan camiler dışında yüksek seviyede Kur'an öğretimi için kurulan ilk müstakil medreseler darülkurranlardır (Bozkurt, 1993: 544). Bu yapı türüne ait ilk örneğin hangi dönemde ve nerede ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemekle beraber, Baltacı, Anadolu Selçuklularından önce Şam'da İbnü'l Münca ve Şeyh İbnü Ömer medreselerinin ismini *darülkurran* adıyla nakletmektedir (Baltacı, 1976: 14). Bozkurt'a göre Dimaşk'ta kurulan ilk darülkurran Rişaiyye Darülkurran'dır ve hem hocası hem de kurucusu olan Rişa b. Nazif'e ithafen bu isimle anılmaktadır (Bozkurt, 1993: 544).

Ayrıca, Abbasi Halifesi Mustansır Billah tarafından yaptırılarak 1233 yılında öğrenime açılan Mustansariyye Medresesi'ndeki altı farklı eğitim alanından birinin de darülkurran olduğu bilinmektedir (Atay, 1983: 34).

2.1.2 Anadolu Selçuklu Darükkurraları

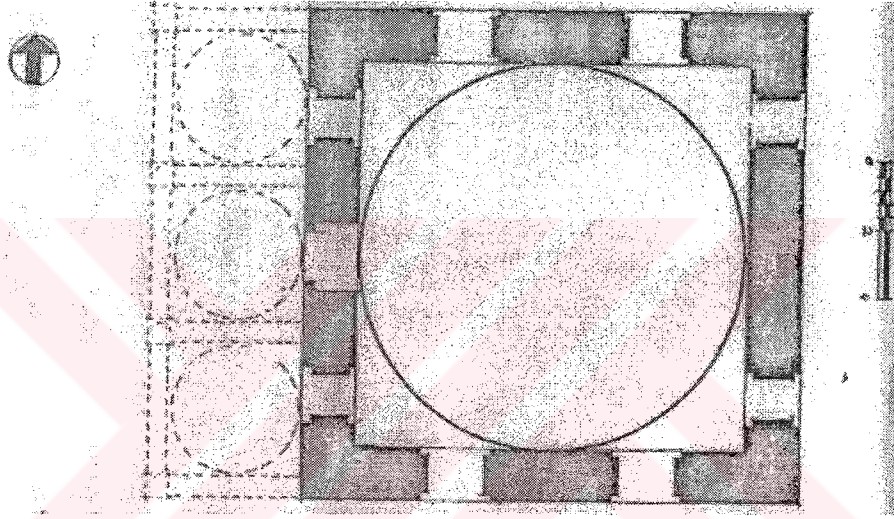
Selçuklular kıraat ilminin okutulduğu bu müesseseleri genellikle *darülhuffaz* şeklinde adlandırmışlardır (Atçeken, 1998:190). Bunun yanısıra, Timur devri mimarisinde bazı türbelerin çevresinde yer alan külliyelerde hafızların Kur'an okuması için yapılan odalara da bu adın verildiği bilinmektedir (Bozkurt, 1993: 544). Tümü de Konya'da bulunan Sahib Ata, Ferhuniye (1300), Sadeddin Ömer (1268), Sungur Ağa Darülhuffazları (Baykara 1985: 89), Selçuklu dönemine ait başlıca darülhuffazlardır (Baltacı, 1976: 14), ancak bu yapılarla ilgili detaylı bilgi bulunmamaktadır.

2.1.3 Karamanoğlu Darükkurraları

Karamanoğulları da, Selçuklular gibi, bu yapı grubunu darülhuffaz olarak adlandırmışlar, hatta bu adlandırma kısmen Osmanlı dönemine de uzanmıştır (Bozkurt, 1993: 544). Türk-İslam mimarisinde günümüze ulaşabilmiş en eski örnekler Karamanoğulları darülhuffazlarıdır.

Konya Canbazzade Nasuh Bey Darülhuffazı

Bu yapı grubuna ait en eski örnek, 1315 yılına tarihlenen (Konyalı,1964 : 954) Canbazzade Nasuh Bey Darülhuffazı'dır (Şekil 2.1). Zemin katta tüm cephelerde, sivri hafifletme kemerleri içinde yer alan, dikdörtgen açıklıklı ikişer pencere yer almaktadır. Üst kattaki pencere düzeni ise, iki sivri kemerli pencere ve bunlar arasında yer alan birer yuvarlak pencereden oluşmaktadır. Sekizgen kasağın her yüzünde yine birer yuvarlak pencere bulunmaktadır. Tuğla kubbe, kesme taş duvarlara oturmaktadır. Yapının ilk tasarımında bulunan kubbeli revak yıkılmıştır ancak revak kubbelerinin kemer ayakları varlıklarını korumuştur (Resim 2.1) .

Şekil 2.1 Konya, Canbazzade Nasuh Bey Darülhuffazı planı (Diez, 1950: 129)

Resim 2.1 Konya, Canbazzade Nasuh Bey Darülhuffazı giriş cephesi (Diez, 1950: 130)

Konya Has Bey Darülhuffazı

Kare planlı ve kubbeli tek bir hacimden oluşan Has Bey Darülhuffazı, Karamanoğlu II. Mehmed Bey devrinde, Hatıplı Has Beyoğlu Mehmed tarafından yaptırılmıştır (Tanman, 1993: 546). Kapısı üzerindeki kitabesine göre 1421 yılında inşa edilmiş olan yapı, yine kitabesinde bir Bek'a olarak zikredilmiştir (Diez, 1950: 121). Tuğla ile örülmüş olan duvarları, giriş cephesinde geometrik motifli mermer levhalarla kaplanmıştır ancak bunların büyük bir kısmı, özellikle de cephenin üst kısmındakiler, dökülmüştür (Resim 2.2 ve Resim 2.3). Asimetrik giriş cephesinde, sol taraf sağırken sağ tarafta mermer söveli dörtgen bir pencere ve bunun üzerinde tuğla örülerek kapatılmış olan yuvarlak kemerli daha küçük bir pencere yer almaktadır. Kapı eşiği ve söveleri beyaz som mermerden yapılmıştır. Yapının tuğla örgülü kubbesinde geçiş ögesi olarak Türk üçgenleri kullanılmıştır. Kubbenin alt kenarında bir kirpi saçak dolanmaktadır. Kasnakta dört adet sivri kemerli pencere karşılıklı olarak yer alır. Toplamda 6 adet penceresi olan yapıda içerisi oldukça karanlıktır. Bodrum

Resim 2.2 Konya, Has Bey Darülhuffazı
ön cephesi (Diez, 1950: 124)

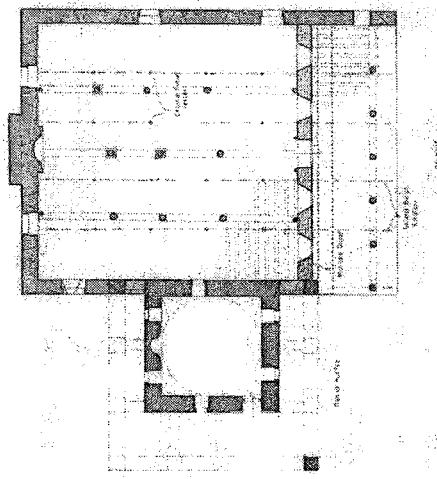

Resim 2.3 Konya, Has Bey Darülhuffazı
arka cephesi (Diez, 1950: 123)

katında baniye ait olduğu tahmin edilen bir kabrin bulunması yapının Selçuklu kümbet geleneğini sürdürdüğü şeklinde yorumlanabilir. Yapı, Ayasofya Mescidi olarak da bilinmektedir. Konyalı, "Darülhuffazın kible tarafında bir parçasının daha bulunduğunu duvardaki ek yerlerinden anlıyoruz" demektedir (Konyalı, 1964 : 961).

Konya Meram Darülhuffazı

Yine Hatıplı Has Beyoğlu Mehmed Bey tarafından Meram'da yaptırılmış olan ve Meram Darülhuffazı adıyla anılan yapı, bir mescit ve çifte hamamdan oluşan ufak bir külliye içinde yer almaktadır (Şekil 2.2). Kitabesinde II. Mehmed Bey döneminde yapıldığı belirtilmekle beraber tarih verilmemiştir (Tanman, 1993: 546). Mescidin doğu tarafına bitişik olan darülhuffaz, kare planlı ve kubbe ile örtülü tek bir hacimden ibarettir (Resim 2.4). 620x620 cm ölçülere sahip olan yapının duvarları 105 cm kalınlığında olup, her iki yüzü de kesme taş kaplamadır. Duvarlara bağlantısı Türk üçgenleriyle sağlanmış olan tuğla kubbe 600 cm çapındadır ve 158 cm yüksekliğindeki kasnağa oturmaktadır. Kubbede , değişik kotlarda kare planlı ve üç sıralı tuğla dişler vardır (Resim 2.5). Kuzey ve güney duvarlarında ikişer pencere bulunurken, doğu duvarında tek bir pencere ve cephenin sağına kaydırılmış olan giriş kapısı yer almaktadır (Resim 2.6). Yapının pencereleri yaklaşık 68 cm eninde ve 137 cm yüksekliğindedir. Sivri hafifletme kemerleri içinde yer alan pencereler, söveli ve demir parmaklıklıdır. Doğu cephesindeki giriş kapısı, 110 cm genişliğinde ve 61 cm derinliğinde hafif sivri tonozlu bir niş içerisinde yer almaktadır. Darülhuffaz ve mescit arasındaki bağlantıyı sağlayan kapı Önge'ye göre orjinalde bir pencere olup mescidin yapımı esnasında veya daha sonra lentosu kesilmek ve hafifletme kemerinin dolgusu boşaltılmak, demir parmaklıkları çıkartılmak suretiyle kapı haline getirilmiştir (Önge, 1973: 375). Darülhuffazın temel duvarları kireç harçlı moloz taşla örülmüş ve dış zemin hizasından itibaren ahşap hatıllarla tesviye edilerek duvarlar kesme taş ile kaplanmıştır. Pencerelerin hafifletme kemerleri kilit noktalarına yakın bir seviyede ise kesme taş kaplamalar kesilerek tuğla örgüye geçilmiştir. Yapının sekizgen planlı mihrabı, iki pencere arasına yerleştirilmiş olup kesme taştan işlenmiştir. Mihrap tuğla döşeli zeminden itibaren 308 cm yüksekliğe ulaşır (Önge, 1973: 377). Önge, orjinalde darülhuffazın üç tarafının da beşik veya çapraz tonozlu revaklarla çevrili olduğunu savunmaktadır; bulunan belgelerden anlaşıldığına göre (Önge, 1973: 370) revak ayakları kesme taş kaideler üstünde tuğladan örülmüş olup 90x90 cm boyutlarındadır (Şekil 2.3 ve 2.4). Duvarda uçları görünen ahşap gergiler sayesinde bunlar ahşap hatıllarla çerçevelenmiş, ahşap hatılların yukarısında da revak kemerleri ve tonozlar tuğladan inşa edilmişlerdir. Önge bu iddiasına kanıt olarak kuzeydoğu köşedeki revak ayağının taş kaidesini göstermektedir. Bugün bu taş kaide yerinde olmayıp, yapının geçirdiği restorasyonlar sırasında yerinden kaldırılmıştır. Yapı, biri 1965 diğeri 1970 yıllarında olmak üzere Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından iki kez onarılmıştır.

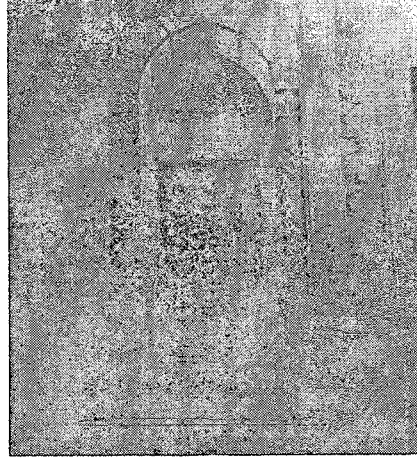
Şekil 2.2 Konya, Meram Darülfazlî ve Mescidi planı (Önge,1973: sayfa no'su yok)

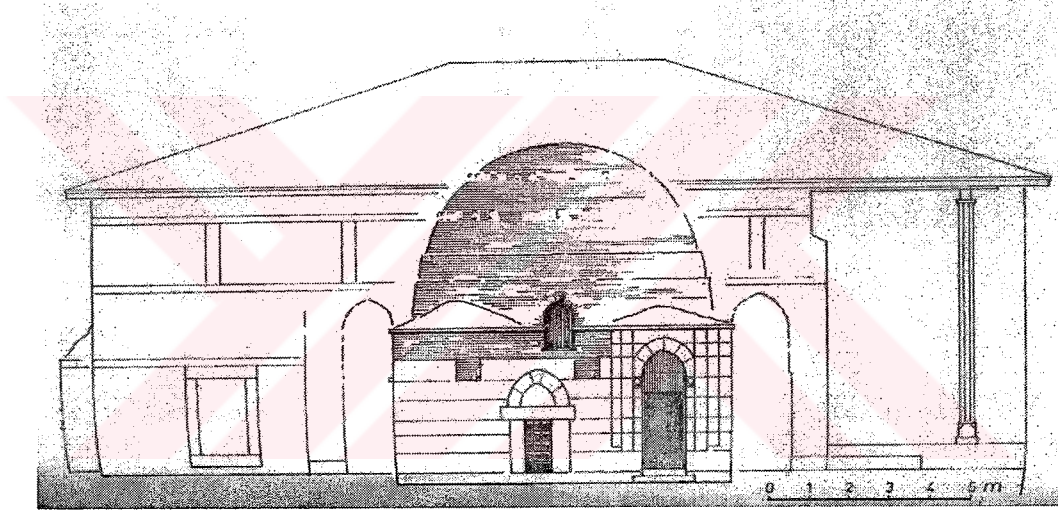
Resim 2.4 Konya, Meram Darülfazlî doğu cephesi (Diez, 1950: 144)

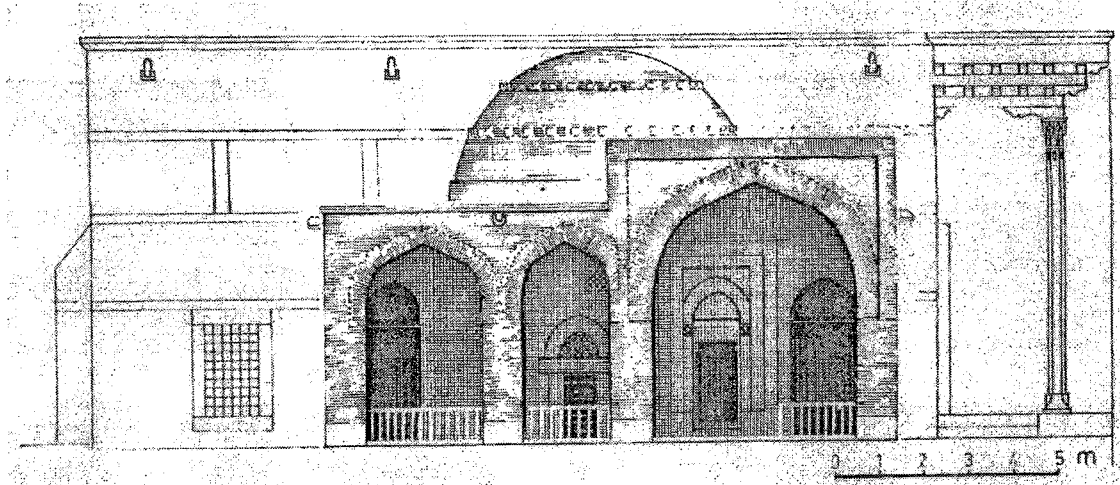
Resim 2.5 Konya, Meram Darülfazlî kubbesindeki tuğla dişler ve kaplama taş hizası (Önge, 1973: sayfa no'su yok)

Resim 2.6 Konya, Meram Darülfazlî kapısı (Diez,1950: 144)

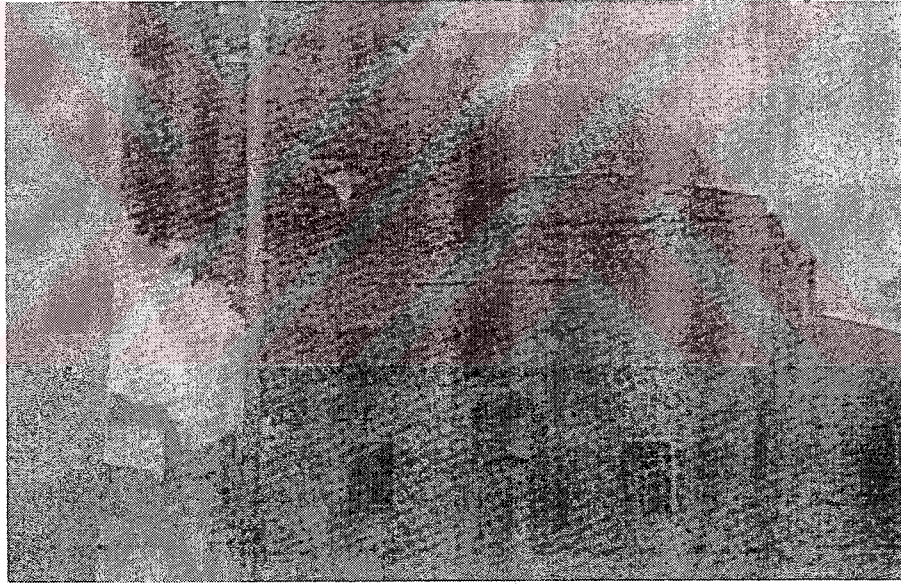
Şekil 2.3 Konya, Meram Mescidi ve Darülfazlî rölövesi (Önge, 1973: sayfa no'su yok)

Şekil 2.4 Konya, Meram Mescidi ve Darülfazlî restitüsyonu (Önge, 1973: sayfa no'su yok)

Konya Hacı Ali Darülhuffazı

1429 yılına tarihlenen Konya Hacı Ali Darülhuffazı, oranları ve mimari ayrıntılarında Osmanlı mimarisi etkisi göstermektedir. Şehir merkezinde ve Şerefeddin Camisi'nin karşısındadır. Bu yapı da diğerleri gibi tek kubbeli, kare planlı tek bir hacimden ibarettir (Resim 2.7) ve kesme taş duvarlarının üzerini sekizgen kasnaklı, tuğla örgülü sağır bir kubbe örter. Kible duvarındaki basık kemerli giriş, dikdörtgen bir niş içerisinde yer alır. Kapının üzerindeki kitabe yeri boştur. Duvar üzerindeki izlerden, günümüze ulaşmamış tek kubbeli bir revağın varlığı anlaşılmaktadır (Konyalı, 1964: 956). Kapının iki yanında birer adet pencere vardır. Sivri hafifletme kemerleri içinde yer alan dikdörtgen pencereler taş söveli, demir parmaklıklıdır. Kuzey cephesinde de iki olan pencere sayısı, doğu ve batı cephesinde üçe çıkar. Hacı Ali, darülhuffazın ve talebelerin masraflarını karşılamak için, bir dükkan ve iki çiftlik vakfetmiştir. Yapının 1961 yılında onarım geçirdiği bilinmektedir (Konyalı, 1964: 959).

Resim 2.7 Konya, Hacı Ali Bey Darülhuffazı ön cephesi (Konyalı, 1964: 955)

Yukarıda adı geçenler dışında Konya'daki çok sayıda darülhuffazdan Karamanoğullarına bağlananlar şunlardır: Kadı İmadüddin Darülhuffazı, Ahmed Zenger Darülhuffazı, Hacı Yahya Bey Darülhuffazı, Demir Kapı Darülhuffazı, İlaldı Hatun Darülhuffazı, Hoca Salman Darülhuffazı, Lal Paşa Darülhuffazı, Has Yusuf Ağa Darülhuffazı, Pir Hüseyin Bey Darülhuffazı, Şükran Darülhuffazı, Hoca İbrahim Darülhuffazı, Bağdad Hatun Darülhuffazı, Hoca Ömer Darülhuffazı, Paşa Hondi Darülhuffazı, İshak Bey Darülhuffazı, Hacı Şemseddin Darülhuffazı, Hoca Mahmud Darülhuffazı, Sitti Nefise Darülhuffazı (Konyalı, 1964 : 954).

Diğer bir grup yapıyı ise tarihlendirmek mümkün olmadığından Selçuklulara mı yoksa Karamanoğullarına mı ait oldukları anlaşılamamıştır. Bunlar; Pir Ali Darülhuffazı, Sudun Ağa Darülhuffazı, Hoca Mezid Darülhuffazı, Hacı Hasan Darülhuffazı adlı yapılardır (Konyalı, 1964: 949-962) .

Karamanoğulları devrine ait incelenen dört örnekten dördü de kare planlı tek bir hacimden oluşmaktadır. Örneklerin tümü de kubbe ile örtülmüştür. Hacı Ali Darülhuffazı ve Nasuh Bey Darülhuffazı'nda geçiş ögesi olarak sekizgen kasnak varken, Has Beyoğlu Darülhuffazı'nda Türk üçgenleri, Meram Darülhuffazı'nda ise tromplar kullanılmıştır. Hacı Ali Darülhuffazı ve Nasuh Bey Darülhuffazı'nda revak izlerine rastlanmıştır, diğer iki yapı revaksızdır. Has Beyoğlu Darülhuffazı'nda tuğla örgülü duvarlar taş ve mermer kaplanmıştır, diğer üç yapı kesme ve yontma taştan yapılmıştır. Has Beyoğlu ve Meram Darülhuffazı'nda mihrap varken diğer yapılarda yoktur. Yalnızca Hacı Ali Darülhuffazı'nda ocak bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Karamanoğulları Darülkurraları'nın kare planlı tek hacimden oluşan, kubbe ile örtülü yapılar olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.4 Osmanlı Darülkurraları

Osmanlı medreseleri amaçlarına ve buna bağlı olarak verdikleri bilgi türüne göre umumi medreseler ve ihtisas medreseleri olarak iki gruba ayrılmaktadır. İslami ilimlerin (ulum-i İslamiyye) yanısıra dindışı ilimlerin de (ulum-i dahile) okutulduğu genel medreseler kadı, müftü, müderris yetiştirmek amacıyla kurulmuşlardır (Ahunbay, 1989: 320). İhtisas medreseleri ise darülkurra, darülhadis ve darülıptları bünyesinde toplayan müesseselerdir (Baltacı, 1976: 20). Osmanlı darülkurralarında kariler* ve imam, müezzin gibi camii hizmetlileri yetiştirilmekteydi. Sübyan mektebini bitiren bir talebe, önce aşağı seviyedeki bir darülkurraya gider ve orada hıfzı** tamamlar, daha sonra yüksek seviyelerdeki darülkurralara giderek ilm-i kıraat ve ilm-i maharici'l huruf öğrenirdi. Ders kitabı olarak Şemseddin Muhammed b. Muhammedü'l Cezeri'nin "Cezeri" olarak bilinen eseri, ilm-i kıraatten Ebu Muhammedi's-Şatibi'nin, kısaca "Şatibi" diye tanınan "Kaside-i Lamiye"si okutulmaktaydı (Baltacı, 1976: 23). Darülkurralarda sık sık tekrar ve uygulamaya dayalı bir öğretim yönteminin geçerli olduğu anlaşılmakla beraber (Baltacı, 1976: 24), darülkurralardaki öğretim sistemiyle ilgili daha ayrıntılı bilgimiz yoktur.

* Bu kelime okuyucu ve okuyan manasını ifade ederse de ıstılahi olarak 7-10 kıraat kendilerine nisbet olunan meşhur imamlar için kullanılır.

** Sözlükte 'ezberlemek ve muhafaza etmek' manasına gelen hıfz, hadis usulunde genellikle ravinin şeyhinden rivayet ettiği hadisleri güzelce ezberleyip muhafaza ederek yeri geldiğinde eksiksiz ve fazlasız olarak kendi talebelerine rivayet edebilme yeteneğine denir (Uğur, 1992: 130).

Baltacı'ya göre, Osmanlıların ilk darülkurrası Ulucami Külliyesi içindeki Yıldırım Bayezid darülkurrasıdır. Evliya Çelebi ise “Dar’üt-tedrisleri, yedi medresesi var ise de Süleyman Paşa Medresesi hepsinden mükellef olup dar’ül-hadis ve dar’ül-kurra-ı mahsusu da vardır ” diyerek ilk darülkurranın İznik’in fethinden (1331) sonra Süleyman Paşa Medresesi ile birlikte yapıldığını rivayet etmektedir. Bayezid Darülkurrası'nın belgelerde “muallimhane” adıyla kayıtlı olması, adları muallimhane ya da mektep şeklinde geçen diğer bazı yapıların da darülkurra olabileceği şüphesini uyandırmaktadır. Bu yapılar arasında Gazi Demirtaş ve Ebu İshak Camileri, I.Murad'ın Çekirge'de yaptırdığı külliye de yer aldıkları bilinen muallimhaneler, Amasya ve Bursa'da bulunan mektepler ve Evliya Çelebi'nin “sıbyan-ı müslimin için darü't-ta'lim-i Kur'an” amacıyla yapıldığını belirttiği Fatih Külliyesi Boyacılar Kapısı yanında yer aldığı bilinen mektep bulunmaktadır (Tanman, 1993: 545).

Açıkça darülkurra adıyla anılan ilk yapılar ise Trabzon Fatih Darülkurrası, Amasya'daki II. Bayezid devrine ait Abdullah Paşa ve Sultan Hatun darülkurralarıdır (Tanman, 1993: 545). Abdullah Paşa Darülkurrası olarak bilinen yapı, Paşa'nın oğlu Abdülkerim Bey tarafından 1505 yılında yaptırılmıştır (Yüksel,1983: 11). Aynı yıla tarihlenen Sultan Hatun Darülkurrası, Sultan Bayezid'in ilk karısı, Amasya Ümerasından Emir Bey'in kızı Hatun Sultan tarafından inşa ettirilmiştir; ancak bu yapıların hiçbirisi günümüze gelememiştir (Yüksel, 1983: 48).

Bursa Hoca Yakup Darülkurrası

Osmanlı Döneminden günümüze ulaşabilmiş en eski örnek olan Bursa'daki Hoca Yakup Darülkurrası, kitabesine göre 1492'de yaptırılmıştır (Resim 2.8). Bina, biri kışlık diğeri yazlık olarak düşünüldüğü anlaşılan kare planlı iki mekandan oluşmaktadır. Her ikisi de sekizgen kasnaklı kubbelerle örtülü olan hacimlerden kışlık olanda bir ocak bulunmaktadır, yazlık olan ise kubbeli bir eyvan niteliğindedir. Yapının duvarları 1 sıra taş - 2 sıra tuğla almaşık örgü tekniğindedir.

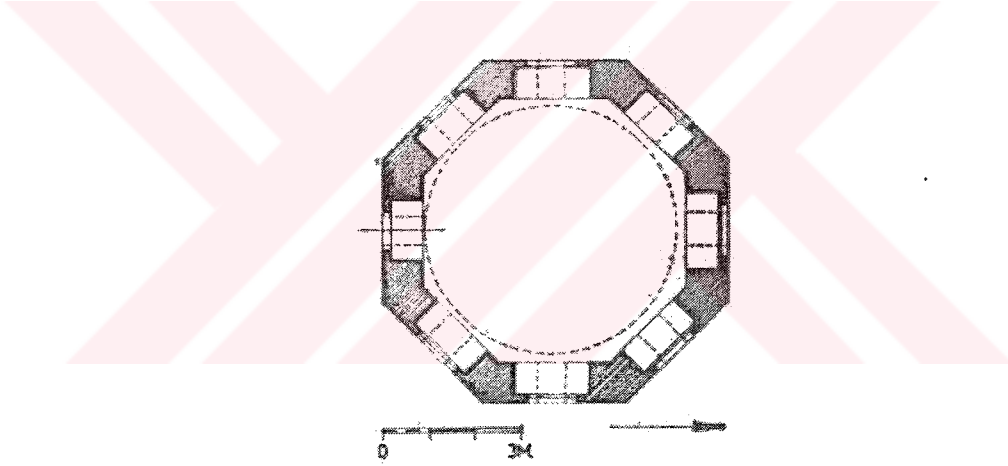
Resim 2.8 Bursa, Hoca Yakup Darülkurrası genel görünümü (Yüksel, 1983:)

Hoca Yakup Darülkurrası'ndan sonra günümüze ulaşabilmiş darülkurralar, XVI. Yüzyılın ikinci yarısına aittir. Bunlardan İstanbul'da bulunanlar bir sonraki bölümde, “İstanbul'daki

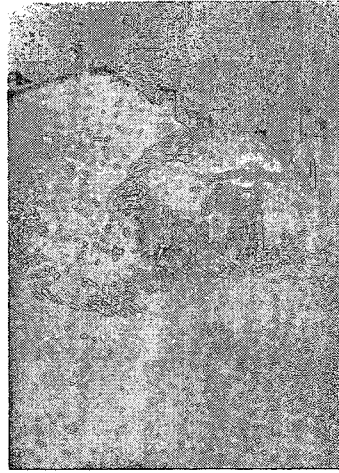
Darülcürralar Kataloğu" başlığı altında ele alınmıştır. Kütahya Cafer Paşa Darülcürrası, Lüleburgaz Sokollu Mehmed Paşa Darülcürrası ve Edirne Selimiye Darülcürrası günümüzegelebilen diğer darülcürra yapılarıdır.

Kütahya Cafer Paşa Darülcürrası

Kütahya Cafer Paşa Darülcürrası; sekizgen plan şeması, kubbesi ve kesme taş yapıısıyla klasik üsluplu bir Osmanlı türbesini andırmaktadır (şekil 2.5). Her cephesinde ikişer sıra pencere bulunan yapıda, alt pencereler dikdörtgen ve söveli, üsttekiler ise sivri kemerlidir (Resim 2.9). Batı yönündeki cepheye pencere yerine kapı yerleştirilmiştir. Kapı, pencereler gibi söveli bir dikdörtgen olmakla birlikte biraz daha küçüktür (Resim 2.10). Cephedeki izlerden, yapının özgün tasarımında ahşap bir sundurmayla şepeçevre kuşatılmış olduğu anlaşılmaktadır (Altun, 1982: 620). Bu özelliğiyle binanın Osmanlı türbelerine benzerliği daha da artar. Yapının diğer bir ilginç özelliğini de taş-tuğla almaşık örgümlü kubbesi oluşurmaktadır (Resim 2.11).

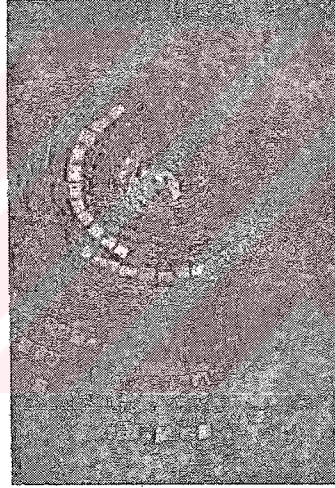
şekil 2.5 Kütahya, Cafer Paşa Darülcürrası planı (Altun, 1981-82: 625)

Resim 2.9 Kütahya, Cafer Paşa Darülcürrası cephesi (Altun, 1981-82 : 625)

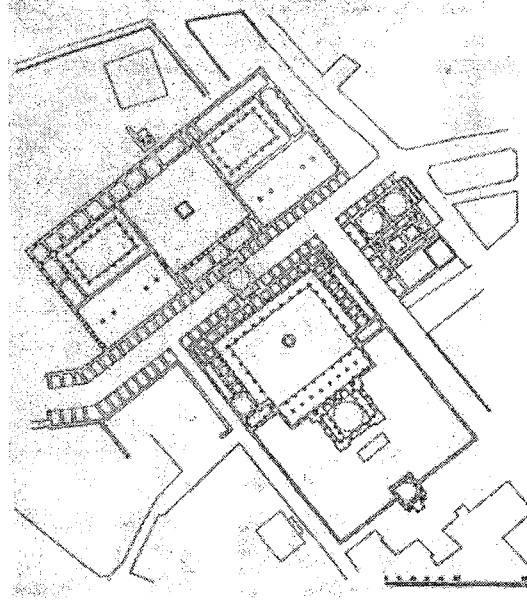
Resim 2.10 Kütahya, Cafer Paşa Darülkurrası kapısı (Altun, 1981-82: 625)

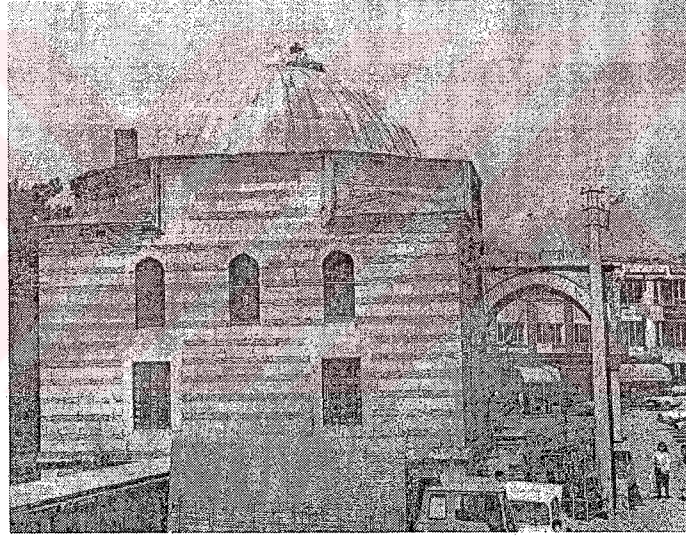
Resim 2.11 Kütahya, Cafer Paşa Darülkurrası almaşık kubbe örgüsü (Altun, 1981-82: 625)

Lüleburgaz Sokullu Mehmed Paşa Külliyesi Darülkurrası

Lüleburgaz Sokullu Mehmed Paşa Külliyesi bünyesinde yer alan darülkurra, caminin arka tarafında ve 25 m uzaklıkta, mihrap ekseninde konumlanmıştır (Aslanapa, 1988: 95). Bu yerleşim şemasını İstanbul Süleymaniye Darülkurrası'nda da görmekteyiz, ancak burada yapı kütlesi, Süleymaniye'dekinin aksine, cami avlusu duvarlarının dışına taşmaktadır (Resim 2.12). Kare planlı, tek kubbeli yapının önünde, yine tek kubbeli bir revak vardır ve revağa yine Süleymaniye Darülkurrası'nda olduğu gibi iki yan merdivenle çıkılır. Avluda sadece uzun dikdörtgen bir havuz bulunmaktadır (Şekil 2.6).

Şekil 2.6 Lüleburgaz, Sokullu Mehmed Paşa Külliyesi vaziyet planı (Aslanapa,1988: 91)

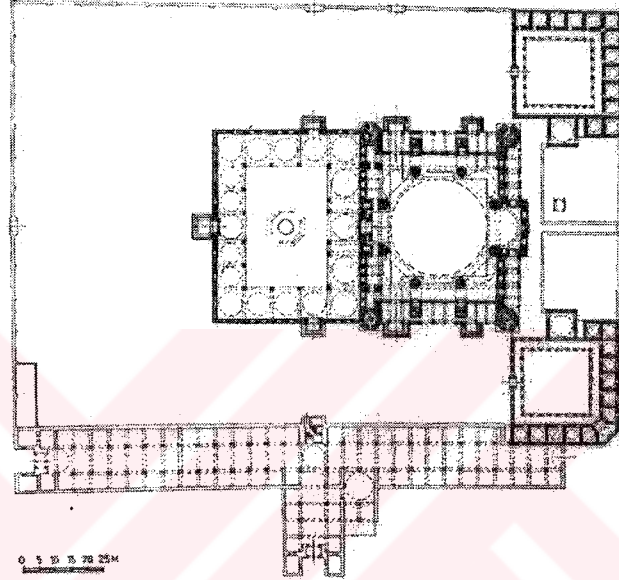

Resim 2.12 Lüleburgaz, Sokullu Mehmed Paşa Külliyesi Darülkurrası batı görünümü (Bayram ,1989: sayfa no'su yok)

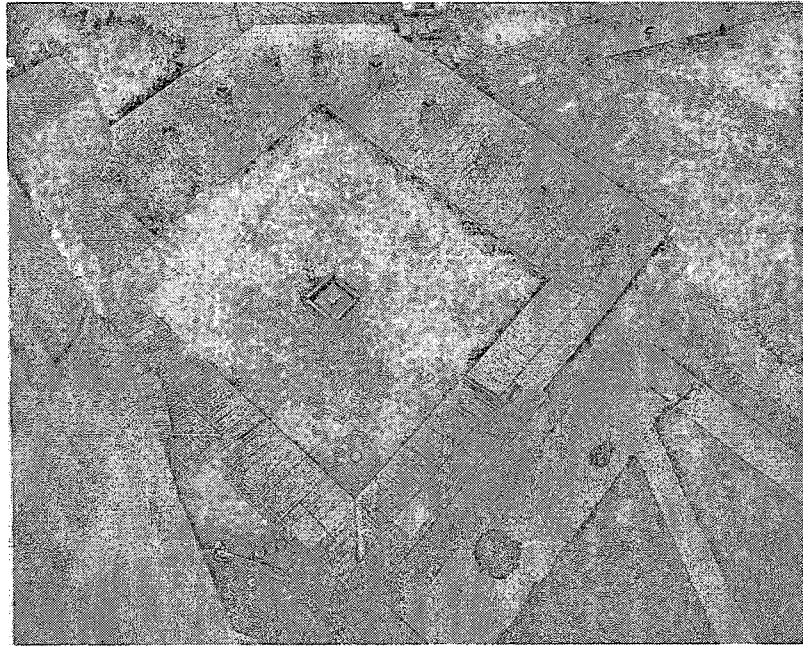
Edirne Selimiye Darülkurrası

Selimiye Darülkurrası'nın hangi bina olduğu tartışmalıdır; Abdullah Kuran, arastanın uzun ve kısa kollarının kesiştiği yerdeki tek kubbeli, kare planlı, iki göz revaklı yapıyı darülkurra olarak tanımlamaktadır (Kuran, 1986: 175). Taş-tuğla almaşık örgülü olan yapı, arasta kütleli içinde kaybolmasını önlemek amacıyla, fevkani olarak tasarlanmıştır. Yapının önündeki revağa döner bir merdivenle çıkılmaktadır. Bu yapının sıbyan mektebi olduğunu düşünen Ahunbay ise darülkurranın caminin kible yönündeki iki medreseden batıdaki olduğunu söylemektedir. Yapı bir avlu çevresinde L oluşturacak biçimde pahlı bir şekilde dizilmiş hücrelerden ve hücrelerden ayrı olarak avlunun kuzey kenarına yerleştirilmiş bir dershaneden

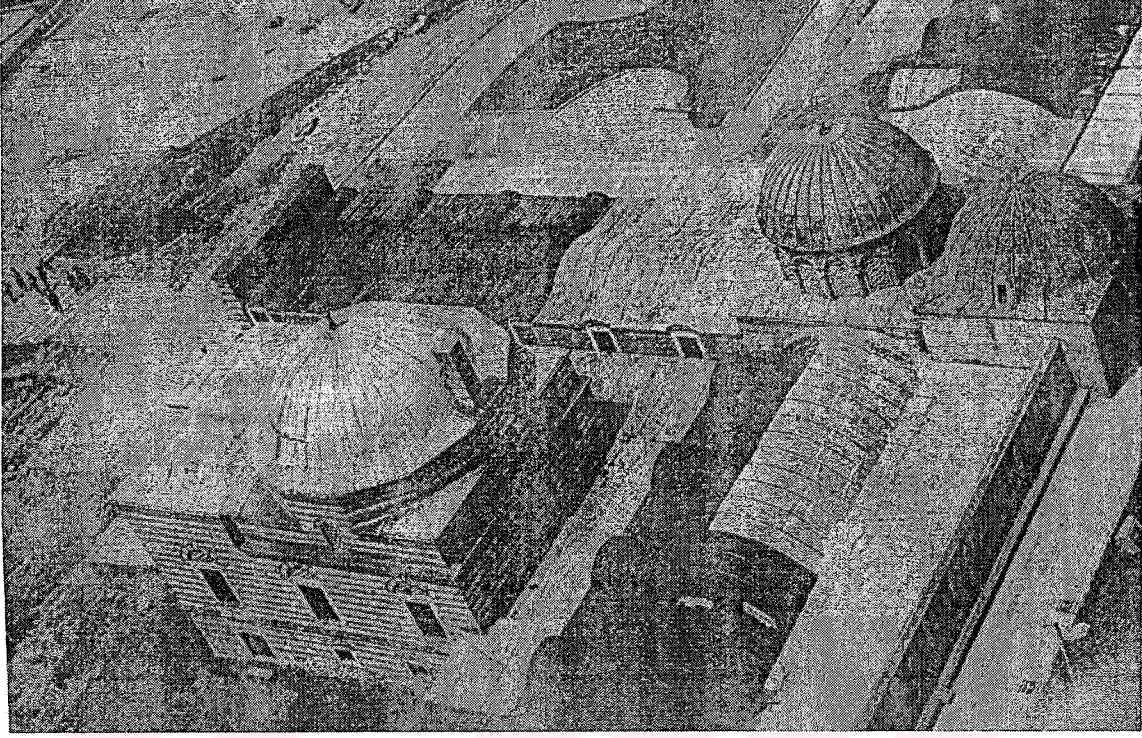
oluşmaktadır (Resim 2.13 ve Resim 2.14). Dershane ve hücreler kubbe, avlu yönündeki revaklar ise beşik tonoz örtülüdür. Dershane de iki alt-iki üst pencere düzeni görülmekteyken, bu düzen hücrelerde iki alt-bir üst olarak uygulanmıştır. Yapının cami dış avlusuna bakan giriş cephesinde kesme taş, diğer cephelerinde 1 sıra taş-2 sıra tuğla almaşık örgü görülmektedir (Şekil 2.7). Baltacı ise, “ ... Darülkurra’ya ait müstakil bir bina bulunmadığı ve tedrisin camide yapıldığı anlaşılmaktadır ” diyerek Selimiye Külliyesi’nde ayrı bir darülkurra bulunmadığı iddiasındadır.

Şekil 2.7 Selimiye Külliyesi vaziyet planı (Aslanapa, 1988: 97)

Resim 2.13 Ahunbay’a göre Selimiye Darülkurrası olan yapı (Bayram ,1989: sayfa no’su yok)

Resim 2.14 Kuran'a göre Selimiye Darülcerrahisi olan yapı (Bayram ,1989: sayfa no'su yok) Günümüze ulaşan gerek İstanbul dışındaki, gerekse İstanbul Darülcerrahileri'nin incelenmesi sonucunda Osmanlı Darülcerrahileri'nin genel olarak kare planlı tek bir mekandan oluşan, kubbe örtülü yapılar olduğunu söylemek mümkündür. Ahunbay ise, "Diğer medreselerde olduğu gibi bu yapılarda da mimari bileşenler, dersane ve hücrelerdir..." demektedir ve bu savına dayanak olarak Selimiye Darülcerrahisi olarak tanımladığı yapıyı göstermektedir (Ahunbay, 1989: 275). Bursa Hoca Yakup Darülcerrahisi ve Kütahya Cafer Paşa Darülcerrahisi ise plan şemalarıyla birer istisnadır.

Osmanlı Darülcerrahileri'nin önemli bir diğer özelliği, genel olarak bir külliye içinde yer almaları, en azından bir mescit ya da caminin yakınında inşa edilmiş olmalarıdır. Bursa Hoca Yakup Darülcerrahisi ve Kütahya Cafer Paşa Darülcerrahisi farklı tasarımlarıyla olduğu gibi, herhangi bir yapıdan bağımsız inşa edilmiş olmalarıyla da birer istisnadır. Darülcerrahilerin 16.yy. sonlarından itibaren Osmanlı mimarisinin dışına itildiğini görmekteyiz; bu gerilemiş imparatorluğun mali gücünün zayıflamasıyla birlikte külliyelerin programlarının daraltılmasıyla açıklanabileceği gibi buna paralel olarak darülcerrahilerin varlığına rağmen kıraat eğitiminin camilerde ve *kurraların* evlerinde devam etmesiyle de açıklanabilir (Tanman, 1994: 566).

2.2 Günüme Ulaşmamış/Kaynaklarda Adı Geçen İstanbul Dışındaki Darükkurrallar

Yukarıda günüme ulaşmış ve haklarında bilgi edinilebilen darükkurrallar ait oldukları dönem içerisinde açıklanmıştır. Ancak günüme ulaşmamış, kaynaklardan haklarında çok az bilgi edinilebilen, mimarisi bilinmeyen hatta bazılarının sadece isimleri öğrenilebilen darükkurralların varlığı da unutulmamalıdır. Bu amaçla, günüme ulaşmamış, kaynaklarda adı geçen İstanbul dışındaki darükkurralların her birinin ait oldukları dönemi, ilini, kimin yaptığını, kimin yaptırdığını ve geçtiği kaynağı belirten bir liste hazırlanarak aşağıda verilmiştir.

ADI	İLİ	YAPIM TARİHİ	DÖNEM	YAPTIRAN	GEÇTİĞİ KAYNAKLAR
Sahib Ata Darülhuffazı	Konya	?	Anadolu Selçuklu	Sahib Ata	1. Atçeken, Z., (1998), Konya'daki Selçuklu Yapılarının..., s. 190. 2. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi s. 951-952. 3. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 15.
Sadeddin Ömer Darülhuffazı	Konya	1268	Anadolu Selçuklu	Selçuk mimar ve veziri Sadeddin Köpek'in oğlunun yaptırmış olması muhtemel	1. Kitabesi. 1. Atçeken, Z., (1998), Konya'daki Selçuklu Yapılarının..., s. 190. 3. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi s. 952.
Ferhuniye Darülhuffazı	Konya	1300	Anadolu Selçuklu	Sultan Keykavus'un kızı Fatma Ferhuniye	1. Vakfiyesi. 2. Atçeken, Z., (1998), Konya'daki Selçuklu Yapılarının..., s. 190. 3. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 950. 4. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 18.
Sungur Ağa Darülhuffazı	Konya	?	Anadolu Selçuklu	?	1. Şer'i sicil kayıtları. 2. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 952. 3. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 18.
Kadı İmadüddin Darülhuffazı	Konya	?	Karamanoğulları	Kadı Ürmiye'l Siraccüddin'in oğlu Kadı İmadüddin	1. Karamanoğlu İbrahim Bey'in Vakıf Defteri. 2. Atçeken, Z., (1998), Konya'daki Selçuklu Yapılarının..., s. 190. 3. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 955. 4. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 18.
Zerger Ahmed Darülhuffazı	Konya	1433	Karamanoğulları	?	1. Vakfiyesi. 2. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 949. 3. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 18.
Hacı Yahya Bey Darülhuffazı	Konya	?	Karamanoğulları	Hacı Mehmet oğlu Hacı Yahya Bey	1. Atçeken, Z., (1998), Konya'daki Selçuklu Yapılarının..., s. 190. 2. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 949. 3. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 19.
Demir Kapı Darülhuffazı	Konya	?	Karamanoğulları	?	1. Fatih ve II. Bayezid'in Konya Evkaf Defteri. 2. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 19.
İlaldı Hatun Darülhuffazı	Konya	15.yy	Karamanoğulları	Çelebi Sultan Mehmet'in kızı İlaldı Hatun	1. Fatih ve II. Bayezid, Kanuni, III. Murad'ın Konya Vakıf Defteri. 2. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 950-951.
Hoca Salman Darülhuffazı	Konya	?	Karamanoğulları	Hoca Salman	1. Vakfiyesi. 2. Atçeken, Z., (1998), Konya'daki Selçuklu Yapılarının..., s. 190. 3. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 951.

ADI	İLİ	YAPIM TARİHİ	DÖNEM	YAPTIRAN	GEÇTİĞİ KAYNAKLAR
Lal Paşa Darülhuffazı	Konya	?	Karamanoğulları	Lal Paşa	1. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 951. 2. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 18.
Has Yusuf Ağa Darülhuffazı	Konya	?	Karamanoğulları	Karamanoğulları'nın azadlı kölelerinden Has Yusuf Ağa	1. Vakfiyesi. 2. Atçeken, Z., (1998), Konya'daki Selçuklu Yapılarının..., s. 190. 3. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 953. 4. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 19.
Pir Hüseyin Bey Darülhuffazı	Konya	831 H.	Karamanoğulları	Turgutoğullarından Pir Hüseyin Bey	1. Vakfiyesi. 2. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 953.
Şükran Darülhuffazı	Konya	?	Karamanoğulları	?	1. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 953.
Hoca İbrahim Darülhuffazı	Konya	?	Karamanoğulları	?	1. Fatih ve II. Bayezid'in Vakıf Defteri. 2. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 953.
Bağdad Hatun Darülhuffazı	Konya	?	Karamanoğulları	Turgutoğullarından Hüseyin Bey'in kızı Bağdad Hatun	1. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 951.
Hoca Ömer Darülhuffazı	Konya	?	Karamanoğulları	?	1. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 954.
Paşa Hondi Hatun Darülhuffazı	Konya	1466.	Karamanoğulları ?	Turgutoğullarından Alaiye Beyi Alaeddin Ahmed Bey'in kızı Paşa Hondi Hatun	1. Vakfiyesi. 2. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 954.
Hwand Hatun Darülhuffazı	Konya	?	?	Alattin Paşa kızı Hwand Hatun	1. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 19.
Hacı Şemseddin Darülhuffazı	Konya	?	Karamanoğulları	Hacı Şemseddin Ahmed	1. Atçeken, Z., (1998), Konya'daki Selçuklu Yapılarının..., s. 190. 2. Konyalı, İ. H., (1967), Karaman Tarihi, s. 461.
Hoca Mahmud Darülhuffazı	Konya	855 H.	Karamanoğulları	Hacı Bahşayış oğlu Hoca Mahmud	1. Kitabesi. 2. Vakfiyesi. 3. Oral, Z., (1959), 'Karaman'da Hoca Mahmud...', s. 213-214.
Sitti Nefise Darülhuffazı	Konya	?	Karamanoğulları	Nasuh Çelebinin kızı Sitti Nefise Hatun	1. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 954.
Hondi Hatun Darülhuffazı	Konya	?	?	Turgutoğullarından Ömer Bey'in kızı Hondi Hatun	1. Fatih ve II. Bayezid Konya Vakıf Defteri. 2. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 950.
Pir Ali Darülhuffazı	Konya	?	?	Şeyh Ali'nin oğlu Pir Ali	1. Fatih Vakıf Defteri. 2. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 954.
Hacı Ali Darülhuffazı	Konya	?	?	?	1. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 954.
Sudun Ağa Darülhuffazı	Konya	?	?	?	1. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 954. 2. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 19.
Hoca Mezid Darülhuffazı	Konya	?	?	?	1. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 953.
Hacı Hasan Darülhuffazı	Konya	?	?	?	1. Konyalı, İ. H., (1964), Konya Tarihi, s. 954.
Cevher Ağa Darülhuffazı	Konya	?	?	?	1. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 36.

ADI	İLİ	YAPIM TARİHİ	DÖNEM	YAPTIRAN	GEÇTİĞİ KAYNAKLAR
Ali Çelebi Darülkurraı	Amasya	1479	?	Amasya eski müftüsü Müeyyed-zade Ali Çelebi	1. Abdizade Hüseyin Hüsameddin, Mukaddime. 2. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri, s. 607.
II.Bayezid Darülkurraı	Amasya	1486	Osmanlı	Sultan Bayezid	1. Abdizade Hüseyin Hüsameddin, Mukaddime. 2. Evliya Çelebi Seyahatnamesi 3. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri, s. 608.
Fatih Darülkurraı	Trabzon	?	Osmanlı	?	1. Tanman, M. B., (1993), "Darülkurra", s. 545.
Abdullah Paıa Darülkurraı	Amasya	1505	?	Abdullah Paıa'nın oğlu Abdülkerim Bey	1. Abdizade Hüseyin Hüsameddin, Mukaddime. 2. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri, s. 607. 3. Tanman, M. B., (1993), "Darülkurra", s. 545.
Sultan Hatun Darülkurraı	Amasya	1505	?	Sultan Bayezid'in ilk eıi Hatun Sultan	1. Abdizade Hüseyin Hüsameddin, Mukaddime. 2. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri, s. 610. 3. Tanman, M. B., (1993), "Darülkurra", s. 545.
Hatuniye Darülkurraı	Trabzon	1514	?	?	1. Evliya Çelebi Seyahatnamesi. 2. Tanman, M. B., (1993), "Darülkurra", s. 546. 3. Yüksel, M., (1991), Trabzon'da Türk İılam Eserleri, Cilt 1, s. 73.
Nuh Bey Darülkurraı	Amasya	1521	Karamanoğulları	Karaman Defterdarı Bey-zade Nuh Bey	1. Abdizade Hüseyin Hüsameddin, Mukaddime. 2. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri, s. 608.
Çeribaıı Darülkurraı	Amasya	?	?	?	1. Abdizade Hüseyin Hüsameddin, Mukaddime.
ıeyh Mehmed Ağa Darülkurraı	Amasya	1663	?	Hacı Efendizade ıeyh Mehmed Ağa	1. Abdizade Hüseyin Hüsameddin, Mukaddime.
Bedrüddin Mahmud Çelebi (İmadzade) Darülkurraı	Amasya	1405	?	Amasya Kadısı Bedrüddin Mahmud Çelebi	1. Vakfiyesi. 2. Abdizade Hüseyin Hüsameddin, Mukaddime. 3. Ayverdi, Osmanlı Mimarisi II, s. 33-34. 4. Tanman, M. B., (1993), "Darülkurra", s. 546.
Bursa Ulu Camii Darülkurraı	Bursa				1. Tanman, M. B., (1993), "Darülkurra", s. 545.
ıahzade Selim Darülkurraı	Tire	1558	Osmanlı	?	1. Vakfiyesi. 2. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri, s. 611.
İskender Paıa Darülkurraı	Trabzon	?	?	?	1. Evliya Çelebi Seyahatnamesi.
Orta Hisar Darülkurraı	Trabzon	?	?	?	1. Evliya Çelebi Seyahatnamesi.
Stileyman Paıa Darülkurraı	İznik		Osmanlı		1. Evliya Çelebi Seyahatnamesi. 2. Ayverdi, E. H., (1966), Osmanlı Mimarisinin İlk Devri, s. 172-173.
Ulu Cami Darülkurraı	Van	?	Osmanlı	?	1. Evliya Çelebi Seyahatnamesi.
Hüsrev Paıa Darülkurraı	Van	?	Osmanlı	?	1. Evliya Çelebi Seyahatnamesi.

2.3 İstanbul Darükkurraları

İstanbul'da çok sayıdaki darükkurradan, çok azı günümüze ulaşabilmiştir. Günümüze ulaşabilen ve ulaşamayan darükkurralar saptanarak iki ayrı bölüm içinde ele alınmıştır.

2.3.1 Günümüze Ulaşmamış/Kaynaklarda Adı Geçen İstanbul Darükkurraları

Günümüze ulaşmamış/kaynaklarda adı geçen İstanbul darükkurralarının incelenmesinde, 'günümüze ulaşmamış/kaynaklarda adı geçen İstanbul dışındaki darükkurraların ele alınışındaki yöntem kullanılmış, bu yapılar bir liste halinde sunulmuştur.

ADI	İLÇESİ	YAPIM TARİHİ	DÖNEM	YAPTIRAN	GEÇTİĞİ KAYNAKLAR
Hoca Sadeddin Efendi Darülkurraı	İstanbul	1599-60'dan önce	Osmanlı	?	1. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 608.
Molla Gürani Darülkurraı	İstanbul	?	Osmanlı	?	1. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 608-609.
Mustafa Ağa Darülkurraı	İstanbul	1541-42	Osmanlı	?	1. Hafız Hüseyin Ayvansarayı, Hadikatü'l Cevami. 2. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 609.
Müftü Kadızade Efendi (Çırçır) Darülkurraı	Fatih	1577-80	Osmanlı	?	1. Tezkiret ÜI-Bünyan. 2. Tezkiret ÜI-Ebniye. 3. Tuhfet ÜI-Mi'marin. 4. Hafız Hüseyin Ayvansarayı, Hadikatü'l Cevami. 5. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 608. 6. Kuran, A., (1988), "Tezkerelere Göre Mimar Sinan'ın ...", s. 161. 7. Meriç, R. M., (1965), Mimar Sinan Hayatı..., s. 36, 101. 8. Sönmez, Z., (1988), Mimar Sinan ile ilgili..., s.35, 71, 89. 9. Sözen, M., (1975), Türk Mimarisinin Gelişimi..., s. 378. 10. Tanman, M.B., (1993), "Darülkurra", s.547.
Müftü Sadi Çelebi Darülkurraı	Fatih (Küçük Karaman)	?	Osmanlı	?	1. Tezkiret ÜI-Bünyan. 2. Tezkiret ÜI-Ebniye. 3. Tuhfet ÜI-Mi'marin. 4. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 609-610. 5. Kuran, A., (1988), "Tezkerelere Göre Mimar Sinan'ın ...", s. 161. 6. Meriç, R. M., (1965), Mimar Sinan Hayatı..., s. 36, 100. 7. Sönmez, Z., (1988), Mimar Sinan ile ilgili..., s.35, 71, 89. 8. Sözen, M., (1975), Türk Mimarisinin Gelişimi..., s. 378.
Beylerbeyi Sofu Mehmed Paıa Darülkurraı	Beylerbeyi	1544'ten önce olduğu tahmin ediliyor	Osmanlı	?	1. Tanman, M.B., (1993), "Darülkurra", s.547.
Bosnalı (Sofu) Mehmed Paıa Darülkurraı	İstanbul	?	Osmanlı	?	1. Tezkiret ÜI-Bünyan. 2. Tezkiret ÜI-Ebniye. 3. Tuhfet ÜI-Mi'marin.
Ayşe Sultan Darülkurraı	Üsküdar	?	Osmanlı	?	1. Hafız Hüseyin Ayvansarayı Hadikatü'l Cevami. 2. Konyalı, İ. H., (1977), Üsküdar Tarihi, s.15, 294.
Esmahan Sultan Darülkurraı	Üsküdar	?	Osmanlı	?	1. Konyalı, İ. H., (1977), Üsküdar Tarihi, s.294.
Hacı Paıa Darülkurraı	Üsküdar	?	Osmanlı	?	1. Evliya Çelebi Seyahatnamesi. 2. Konyalı, İ. H., (1977), Üsküdar Tarihi, s.295.
Yeni Cami Külliyesi Darülkurraı	Eminönü	?	Osmanlı	Safiye Sultan ve Turhan Hatice Sultan	1. Hafız Hüseyin Ayvansarayı Hadikatü'l Cevami. 2. Nayır, Z., (1975), Sultan Ahmet Külliyesi..., s. 142-143, 160-161. 3. Ülgen, A. S., (1942), 'Yenicami', s. 387, 395.

ADI	İLÇESİ	YAPIM TARİHİ	DÖNEM	YAPTIRAN	GEÇTİĞİ KAYNAKLAR
Hafız Paşa Darülcırrası	?	?	Osmanlı	?	1. Hafız Hüseyin Ayvansarayı Hadikattü'l Cevami.

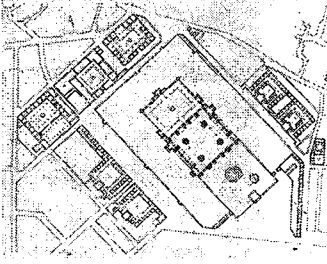

2.3.2 Günüme Ulaşmış İstanbul Darükkuraları

Günüme ulaşmış İstanbul darükkuraları beş tanedir: Süleymaniye, Hüsrev Kethüda, Sokollu Mehmet Paşa, Atik Valide ve Sultanahmet Darükkuraları. Bunlardan, Sultanahmet Darükkurası'ndan, darükkuraları anlatan kaynaklarda çoğunlukla söz edilmemekte, yalnızca Zeynep Ahunbay ve Tahsin Öz, yapının adını vermektedirler. Yapının, darükkurra mimari özelliklerine uyması, I.Ahmet'in türbesine yakın bir konumda bulunması, türbeye geniş bir pencereyle açılması, yapının darükkurra olduğunu destekleyen özelliklerdir. Bu nedenle, yapının darükkurra olabileceği ihtimali düşünülerek, herhangi bir atlamaya engellemek için bina İstanbul darükkuraları arasında ele alınmıştır .Bu bölümde, İstanbul darükkuraları tek tek ele alınarak, herbiri için ayrıntılı kataloglar hazırlanmıştır.

Katalog No:2.3.2.1 Süleymaniye Darülkurra'sı

YERİ: Süleymaniye	KONUMU: Külliye içerisinde	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Zeminde yükletilmiş ve düz olarak
YAPIM YILI: Kitabeye göre: 1556-57 Kaynaklara göre:	VAZİYET PLANI 	PLANI
YAPTIRAN: Kanuni Sultan Süleyman		
YAPAN: Mimar Sinan		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman		

PLAN ŞEMASI: Kare	PENCERE	Boyutları: 113/186 cm		
İÇ BOYUT: 897 x 898 cm		Söve Malzemesi: Mermer		
DIŞ BOYUT: 1145 x 1145 cm		Kapak: Var		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	KAPI	Boyutları: 128/236 cm		
DUVAR KALINLIĞI: 100 cm		Söve Malzemesi: Mermer		
DUVAR MALZEMESİ: Küfeki taşı		Eşik Malzemesi: Mermer		
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş kaplamalı	PENCERE DÜZENİ	Giriş Cephesinde 2 alt – 2 üst pencere	Yan Cepheserde 2 alt – 2 üst pencere	Arka Cephe 2 alt – 2 üst pencere
AKTARMA ELEMANI: Duvar				
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif	BEZEME	Kapıda: Kündekari		
ÖRTÜ: Kubbe		Pencere Kapağında: Kündekari		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Mihrapta: Yok		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 405 cm		Kubbede ve Geçiş Ögesinde: Kalem işi		
REVAK: Yok	BACA	Malzemesi: Baca Görülemedi		
DÖŞEME KAPLAMASI: Kesme Taş		Kesiti: -		
MİHRAP: Yok		Külâh Biçimi: -		
OCAK: Yok	SAÇAK TİPİ	Yapıda: Profilli		Kubbede: Profilli
DOLAP ADEDİ: 6 Adet				

YAPININ BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR : 1950'li yıllarda yapılan Süleymaniye Külliyesi onarımları sırasında yapı eklerinden arındırılmış ve kubbe yeniden inşa edilmiştir.

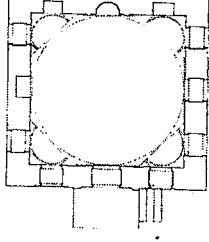
KAYNAKLAR:

1. Tezkiret ÜI-Bünyan. 2. Tezkiret ÜI-Ebniye. 3. Tuhfet ÜI-Mi'marin. 4. Ahunbay, Z., (1989), "Mimar Sinan'ın Eğitim ..", s.276-277.
5. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 610-611. 6. Cantay, T., (1989), XVI-XVII. Yüzyıllarda Süleymaniye..., s.41 7. Kuran, A., (1988), " Tezkerelere Göre Mimar Sinan'ın ...", s. 162. 8. Kuran, A., (1986), Mimar Sinan, s. 76, 357 9. Meriç, R. M., (1965), Mimar Sinan Hayatı..., s. 35, 100. 10. Sönmez, Z., (1988), Mimar Sinan ile ilgili..., s.35,71, 89 11. Sözen, M., (1975), Türk Mimarisinin Gelişimi..., s. 378 12. Tanman, M.B., (1993), "Darülkurra", s.547. 13. Tanman, M.B., (1994), "Darülkurralar", s. 565

FOTOĞRAFLAR:

Katalog No:2.3.2.2 Hüsrev Kethüda Darülkurrası

YERİ: Vefa	KONUMU: Külliye içerisinde	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Zeminden yükseltilmiş ve düz olarak.
YAPIM YILI: Kitabeye göre: 1565-66 Kaynaklara göre:	VAZİYET PLANI	PLANI
YAPTIRAN: Hüsrev Kethüda		
YAPAN: Mimar Sinan		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman		

PLAN ŞEMASI: Kare	PENCERE	Boyutları: 93/169 cm		
İÇ BOYUT: 710 x 710 cm		Söve Malzemesi: Küfeki taşı		
DIŞ BOYUT: 910 x 910 cm		Kapak: Yok		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	KAPI	Boyutları: 119/202 cm		
DUVAR KALINLIĞI: 100cm		Söve Malzemesi: Mermer		
DUVAR MALZEMESİ: Küfeki taşı		Eşik Malzemesi: Mermer		
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş kaplamalı	PENCERE DÜZENİ	Giriş cephesinde 2 alt – 1 üst pencere	Yan cephede 3 alt – 1 yuvarlak üst pencere	Arka cephede 2 alt – 1 yuvarlak üst pencere
AKTARMA ELEMANI: Kemer				
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Tromp	BEZEME	Kapıda: Kündekari		
ÖRTÜ: Kubbe		Pencere Kapağında: Yok		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Mihrapta: Kalem işi		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : 306 cm		Kubbede ve Geçiş Öğesinde: Kalem işi / Yok		
REVAK: Yok	BACA	Malzemesi: Baca görülemedi		
DÖŞEME KAPLAMASI: Altgen tuğla		Kesiti: -		
MİHRAP: Yedigözen		Külâh Biçimi: -		
OCAK: Var	SACAĞI TIPI	Yapıda: Profilli		Kubbede: Profilli
DOLAP ADEDİ: 2 Adet				

YAPININ BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR : Günümtüzde yapı onarım geçirmektedir.

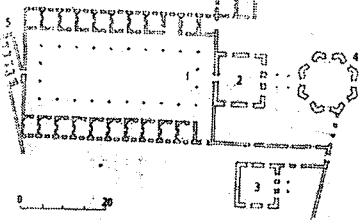
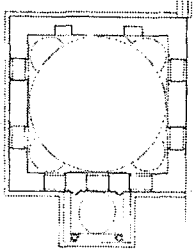
KAYNAKLAR:

1. Tezkiret ÜI-Bünyan. 2. Tezkiret ÜI-Ebniye. 3. Tuhfet ÜI-Mi'marin. 4. Ahunbay, Z., (1989), 'Mimar Sinan'ın Eğitim ..., s.277. 5. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 608. 6. Kuran, A., (1988), "Tezkerelelere Göre Mimar Sinan'ın ...", s. 161. 7. Kuran, A., (1986), Mimar Sinan, s. 355. 8. Meriç, R. M., (1965), Mimar Sinan Hayatı..., s. 35, 100. 9. Sönmez, Z., (1988), Mimar Sinan ile ilgili..., s.35,71, 89. 10. Sözen, M., (1975), Türk Mimarisinin Gelişimi..., s. 378. 11. Tanman, M. B., (1993), "Darülkurra", s.547. 12. Tanman, M. B., (1994), "Darülkurralar", s. 565

FOTOĞRAFLAR:

Katalog No:2.3.2.3 Sokollu Mehmed Paşa Darülkurrası

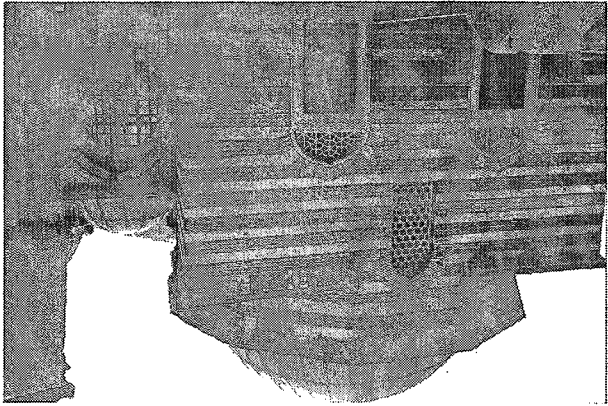
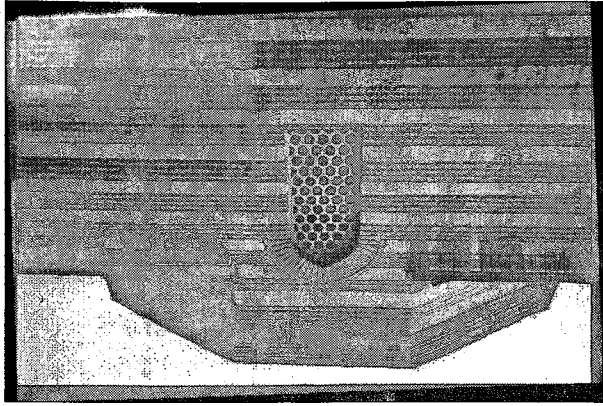
YERİ: Eyüp, Cami-i Kebir Caddesi'nde		KONUMU: Külliye içerisinde	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI:	Kitabeye göre: 1579-80	VAZİYET PLANI	PLANI
	Kaynaklara göre:		
YAPTIRAN: Sokollu Mehmed Paşa ve İsmhan Sultan			
YAPAN: Mimar Sinan			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: II. SELİM			

PLAN ŞEMASI: Kare	PENCERE	Boyutları: 113/176 cm		
İÇ BOYUT: Girilemedi		Söve Malzemesi: Mermer		
DIŞ BOYUT: 996 cm		Kapak: Var / Tablalı		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	KAPI	Boyutları: Ölçülemedi		
DUVAR KALINLIĞI: Ölçülemedi		Söve Malzemesi: Mermer		
DUVAR MALZEMESİ: Küfeki taşı ve tuğla		Eşik Malzemesi: Mermer		
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1 sıra taş – 3 sıra tuğla	PENCERE DÜZENİ	Giriş cephesinde 2 alt – 1 üst pencere	Yan cephelerde 2 alt – 1 üst pencere	Arka cephede 1 üst pencere
AKTARMA ELEMANI: Tromp				
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Onikigen Kasnak	BEZEME	Kapıda: Görülemedi		
ÖRTÜ: Kubbe		Pencere Kapağında: Görülemedi		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Mihrapta: Görülemedi		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :	BACA	Kubbede ve Geçiş Ögesinde: Görülemedi		
REVAK: Var/Kubbe örtülü/profilli saçak/sütunlar kaidersiz		Malzemesi: Yok		
DÖŞEME KAPLAMASI: Görülemedi		Kesiti: -		
MİHRAP: Yok	SAÇAK TİPİ	Külâh Biçimi: -		
OCAK: Yok		Yapıda: Profilli	Kubbede: Profilli	
DOLAP ADEDİ: 2 Adet				

YAPININ BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR : Yapının önündeki revak sonradan kapatılmıştır. Bir süre çocuk kütüphanesi olarak kullanılan yapı, günümüzde depo olarak kullanılmaktadır ve içerisine girilememektedir.

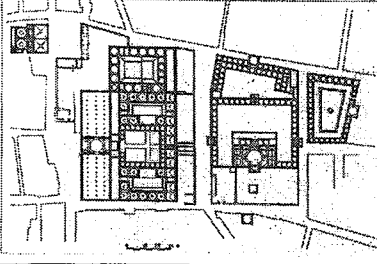
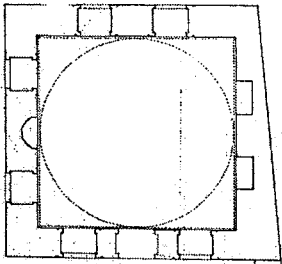
KAYNAKLAR:

1. Tezkiret ÜI-Bünyan. 2. Tezkiret ÜI-Ebniye. 3. Tuhfet ÜI-Mi'marin. 4. Ahunbay, Z., (1989), 'Mimar Sinan'ın Eğitim ..., s.277-278. 5. Kuran, A., (1988), " Tezkerelere Göre Mimar Sinan'ın ...", s. 162. 6. Meriç, R. M., (1965), Mimar

FOTOĞRAFLAR:

Katalog No:2.3.2.4 Atik Valide Darülkurrası

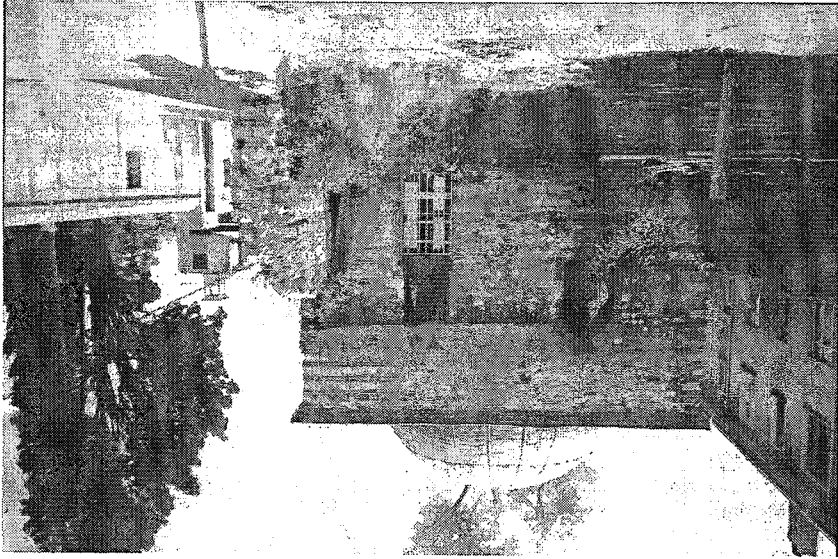
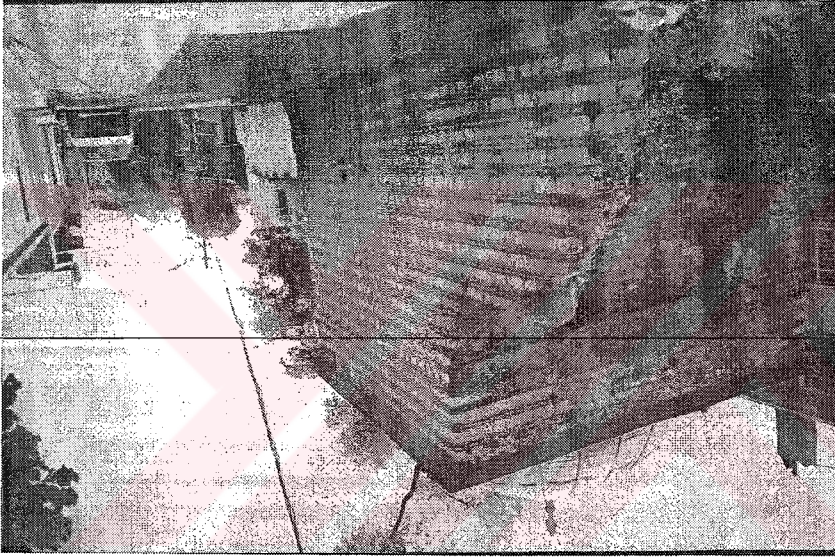
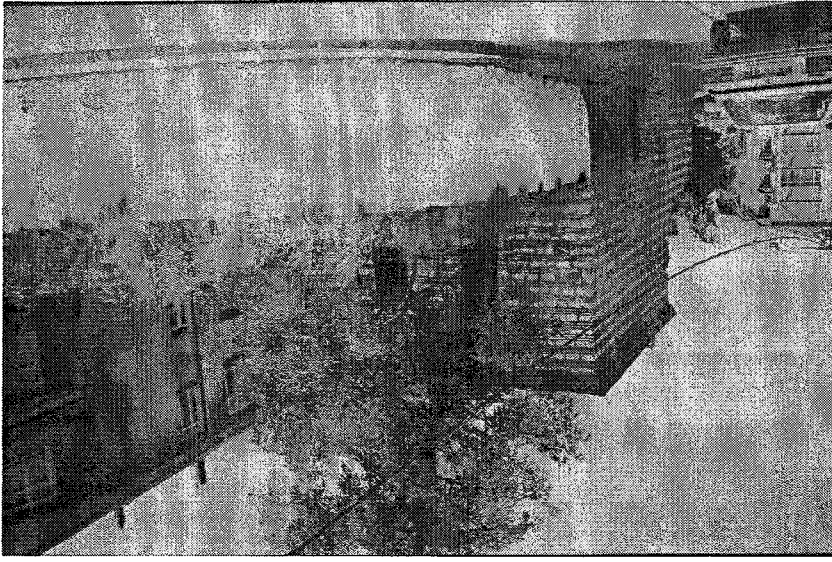
YERİ: Üsküdar, Toptaşı'nda	KONUMU: Külliye içerisinde	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: Kitabeye göre: 1570-1579 Kaynaklara göre:	VAZİYET PLANI 	PLANI
YAPTIRAN: Nurbanu Sultan		
YAPAN: Mimar Sinan		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: II.Selim / III.Murat		

PLAN ŞEMASI: Kare	PENCERE	Boyutları: Pencere kapatıldığı için ölçülemedi		
İÇ BOYUT: Girilemedi		Söve Malzemesi: -		
DIŞ BOYUT: 830 x 830 cm		Kapak: -		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	KAPI	Boyutları: Ölçülemedi		
DUVAR KALINLIĞI: Ölçülemedi		Söve Malzemesi: Görülemedi		
DUVAR MALZEMESİ: Taş – tuğla		Eşik Malzemesi: Mihrap		
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1 sıra taş – 2 sıra tuğla almaşık	PENCERE DÜZENİ	Giriş cephesinde 2 alt – 2 üst pencere	Yan cephede 2 alt – 2 üst pencere	Arka cephede 2 alt – 2 üst pencere
AKTARMA ELEMANI: Duvar				
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Görülemedi	BEZEME	Kapıda: Görülemedi		
ÖRTÜ: Kubbe		Pencere Kapağında: -		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Mihrapta: -		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Ölçülemedi	BACA	Kubbeye ve Geçiş Ögesinde:		
REVAK: Yok		Malzemesi: Baca yok		
DÖŞEME KAPLAMASI: Görülemedi		Kesiti: -		
MİHRAP: Yedigen	SAÇAK TİPİ	Külâh Biçimi: -		
OCAK: Görülemedi		Yapıda: Kirpi saçak	Kubbeye: Saçak yok	
DOLAP ADEDİ: Görülemedi				

YAPININ BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR : Darülkurrası'nın, günümüzde külliye içerisindeki mevcut yapılar arasından hangisi olduğu tartışmalıdır. Ancak, darülkurrasın konumunun Nurbanu Sultan'ın Vakfiyesi'nde caminin karşısında olarak belirtilmesi, bizi caminin güneydoğusundaki tek kubbeli bu yapıya yönlendirmektedir. Günümüzde depo olarak kullanılan ve harap durumda olan yapının içine girilememiştir.

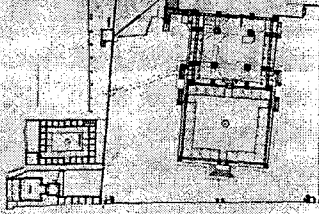
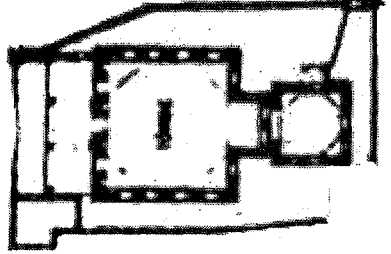
KAYNAKLAR:

1. Tezkiret ÜI-Bünyan. 2. Tezkiret ÜI-Ebniye. 3. Tuhfet ÜI-Mi'marin. 4. Ahunbay, Z., (1989), 'Mimar Sinan'ın Eğitim ..., s.278-279. 5. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 606-607. 6. Kuran, A., (1988), " Tezkerelere Göre Mimar Sinan'ın ...", s. 162. 7. Kuran, A., (1986), Mimar Sinan, s. 178, 357. 8. Meriç, R. M., (1965), Mimar Sinan Hayatı..., s. 35, 100. 9. Sönmez, Z., (1988), Mimar Sinan ile ilgili..., s.35, 71, 89. 10. Sözen, M., (1975), Türk Mimarisinin Gelişimi..., s. 378. 11. Tanman, M.B., (1993), "Darülkurrası", s.547. 12. Tanman, M.B., (1994), "Darülkurrarlar", s. 566.

FOTOGRAFIAR:

Katalog No:2.3.2.5 Sultanahmet Darülkurrası

YERİ: Sultanahmet	KONUMU: Külliye içerisinde	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: Kitabeye göre: Kaynaklara göre: 17.yy	VAZİYET PLANI 	PLANI
YAPTIRAN: I.Ahmet		
YAPAN: Bilinmiyor		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: I.Ahmet		

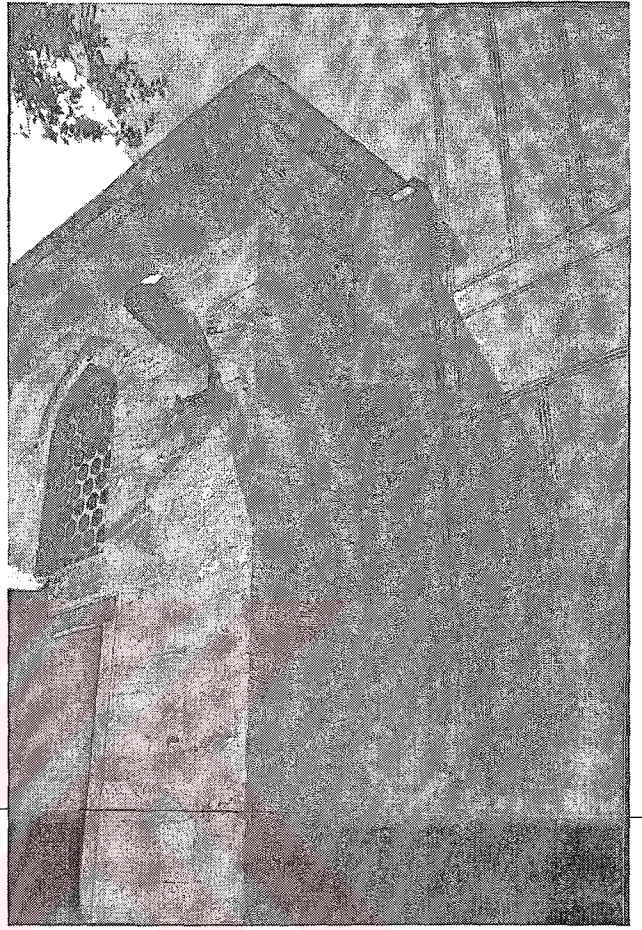
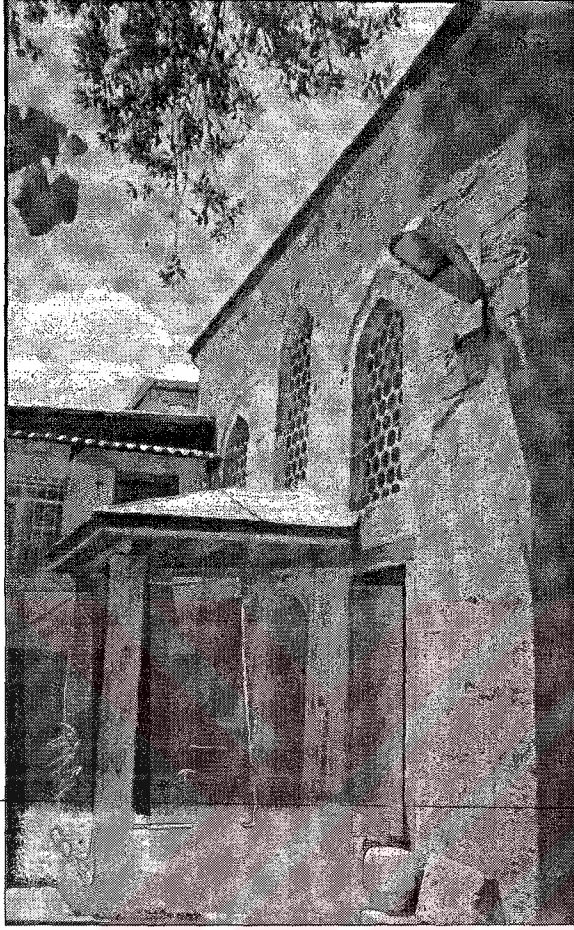
PLAN ŞEMASI: Kare	PENCERE	Boyutları: 112/193 cm		
İÇ BOYUT: Girilemedi		Söve Malzemesi: Mermer		
DIŞ BOYUT: 864 x 864 cm		Kapak: Yok		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	KAPI	Boyutları: 128/224 cm		
DUVAR KALINLIĞI: Ölçülemedi		Söve Malzemesi: Mermer		
DUVAR MALZEMESİ: Kesme küfeki taşı		Eşik Malzemesi: Mermer		
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş kaplamalı	PENCERE DÜZENİ	Giriş cephesinde 2 alt – 3 üst pencere	Yan cephede Görülemedi	Arka cephede Görülemedi
AKTARMA ELEMANI: Görülemedi				
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif	BEZEME	Kapıda: Kündekari		
ÖRTÜ: Kubbe		Pencere Kapağında: Yok		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Mihrapta: Görülemedi		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : Ölçülemedi		Kubbede ve Geçiş Ögesinde: Görülemedi		
REVAK: Var	BACA	Malzemesi: Baca Görülemedi		
DÖŞEME KAPLAMASI: Görülemedi		Kesiti: -		
MİHRAP: -		Külâh Biçimi: -		
OCAK: -	SAÇAK TİPİ	Yapıda: Düz ve pahlı şerit		Kubbede: Görülemedi
DOLAP ADEDİ: -				

YAPININ BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR : Türbenin güneybatısında bulunan ve bir süre türbedar evi olarak kullanılan yapının, darülkurra olduğu T,Öz tarafından ileri sürülmektedir. Türbeye yakın bir konumda bulunması ve türbeye geniş bir pencere ile açılması yapının darülkurra olabileceği savını desteklemektedir. Bina, türbenin güneybatı kısmına çok yapıştırılmış ancak bitişirilmemiştir. Günümüzde iki yapı arasındaki bu aralığın yanları duvarla örülüdür. Ancak bu duvarların özgün olup olmadığı, sonradan yapıp yapılmadığı bilinmemektedir.

KAYNAKLAR:

1. Nayır, Z., (1975), Sultan Ahmet Külliyesi., s. 44,47, 81. 2. Öz, T., (1938), "Sultanahmet Camii", s. 25,28.

FOTOĞRAFLAR:

2.3.3 İstanbul Darükkurralarının Mimari Özellikleri

İstanbul Darükkurraları, diğer Osmanlı darükkurralarıyla benzer özellik göstermektedirler. Katalogdaki beş darükkurra da bir külliye içinde yer almaktadır. Darükkurraların tümü kare planlı, tek kubbeli yapılardır. Sokollu Darükkurrası'nda görülen revağın benzerinin, özgün durumda Atik Valide Darükkurrası'nda da olabileceği çeşitli kaynaklarda geçmektedir. Sultan Ahmet Darükkurrası'nın önünde de girişi koruyan ahşap bir saçak vardır. Süleymaniye, Hüsrev Kethuda ve Sultanahmet Darükkurraları'nda kesme küfeki taşı kaplama görülürken, Sokollu ve Atik Valide Darükkurrası almaşık duvar örgüsüne sahiptir. Bu yapılar içinde Sultan I. Ahmet'in türbesinin çok yakınında bulunan Sultanahmet Darükkurrası'nın günümüzde türbeyle arasındaki boşluk yanlardan duvar örülerek kapatılmıştır. Bu duvarın özgün olup olmadığı bilinmemekle birlikte, yapı bu haliyle diğer darükkurralardan farklılık göstermektedir.

3. DARÜLHADİSLER

3.1 Darülhadislerin Tanımı-Gelişimi

Darülhadisler, Hz. Muhammed'in söz, fiil ve takrirlerinden * meydana gelen hadislerin ** tahsil edildiği yerlerdir (Baltacı, 1976: 21). Anadolu Selçuklular ve Osmanlılarda *darülhadis* olarak adlandırılan bu kurumlar, İslamiyetin ilk dönemlerindeyse *darü's-sünne*, *darü's-sünneti'n-nebeviyye* ve *darü's-sünneti'l-Muhammeddiyye* gibi farklı isimler de almışlardır (Bozkurt, 1993: 527).

3.1.1 İlk Darülhadisler

Hadis, ilk devirlerden başlayarak üzerinde dikkatle ve titizlikle durulan bir ilim dalı olmuştur (Bilge, 1964: 12).

Hicretten sonra bazı evler mektep gibi kullanılmış, bazı hadis alimleri evlerinde hadis öğrenimini sürdürmüşlerse de, medreselerin kurulmasından önce hadis öğrenimi için en çok kullanılan mekanlar mescitler olmuştur (Bozkurt, 1993: 528). Mescitlerdeki eğitim-öğretim faaliyetleri meclis*** kelimesiyle ifade edilir, hadislerin müzakere edilip yazıldığı meclislere *meclisü'l-ilm* ve *meclisü'l-imla* denilirdi (Bozkurt, 1993: 528). *Meclisü'l-ilm* sözcüğünün daha Hz. Peygamber döneminden başlayarak, onun Mescid-i Nebevi'deki hadis derslerini ifade etmekte kullanıldığı bilinmektedir (Bozkurt ve Önkal, 1993: 50).

Mescidlerde kurulan meclislere, talebelerin hocanın etrafında toplanması sebebiyle *halka* da denilmiştir. Halkalar, ders veren hocanın şöhretine göre büyür, dersin daha iyi duyulabilmesi ve metinlerin doğru bir şekilde yazılabilmesi için hocanın sözlerini tekrarlayan *müstemli***** denilen yardımcılar tayin edilirdi (Bozkurt, 1993: 528). Bu faaliyetler sonucu, hocanın imlası üzerine, talebenin yazdıkları -imlanın ***** cem'i***** - kitapları ortaya konmuştur (Okiç, 1959: 102). Mescidlerde dini eğitim-öğretimin yanısıra, Arap filolojisi ve edebiyatına da, Kur'an ve

* Hz. Peygamberin başkasının söz, iş veya davranışını uygun görmesi, onaylaması anlamındadır (Akay, 1991: 123).

** Hz. Peygambere ait olan her söze, her fiile veya takrire hadis denir (Akay, 1991: 123).

*** Hadis okunan ve imla ettirilen oturumlara denilmiştir. Belli bir kitabın okunduğu, hadis meselelerinin öğrenildiği derslere denildiği de olur (Uğur, 1992: 214).

**** Daha çok hadis meclislerinde yüksekçe bir yere oturarak hadislerini yazdıran şeyhin sesini uzak yerlerde oturanlara duyurmak için tekrar edene denir (Uğur, 1992: 286).

***** Bir hadis şeyhinin kendisine müracaat eden veya akdettiği hadis meclislerine katılanlara hadis yazdırmasına denir (Uğur, 1992: 161).

***** Dağınık nesnelere toplamak, biraraya getirmek anlamında mastardır (Uğur, 1992: 44).

hadisi anlamadaki önemlerinden dolayı, daha ilk asırdan itibaren yer verilmiştir (Bozkurt ve Önkal, 1993: 50).

Mescidlerde yalnız şehrin muhaddisleri* değil, aynı zamanda ilmi seyahatleri dolayısıyla şehre gelen ünlü muhaddisler de ders verirdi (Bozkurt, 1993: 528).

Gerek ders halkalarının ve halkalara katılan öğrenci sayısının çoğalması, gerekse hadis ilminin önemi nedeniyle, daha sistemli bir öğretim yöntemine gereksinim doğmuş ve ayrı yapılar halinde ‘darülhadisler’ tesis edilmeye başlanmıştır (Okiç, 1959: 105).

Önceleri darüssünne diye anılan bu medreselerin ilki Nişabur’da X.yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkmıştır (Bozkurt, 1993: 528). Nişabur’da tesis edilen darüssünnelerden farklı olmamakla beraber darülhadis adı altında tesis edilen ilk yapı, Atabeg Nureddin Mahmud Zengi tarafından yaptırılmış olan en-Nuriyye’dir (Okiç, 1959: 105). Nuriyye Darülhadisi’nin kurulması ardından Suriye ve Mısır’da yeni darülhadisler kurulmaya devam etmiştir. İslam dünyasının ikinci darülhadisi Musul’da açılmış olup, onu takiben Eyyubi sultanlarından al-Malikü’l-Kamil, Kahire’de al-Madrasatü’l Kamiliyye (1225) yi kurmuştur (Baltacı, 1976: 12). Eyyübilerden al-Malikü’l-Eşref tarafından 1228’de Şam’da kurulan Madrasatü’l Eşrefiyye ise Şam’da kurulan ikinci darülhadistir (Bilge, 1964: 138).

Yine aynı dönemde Şam’da Seyfüddin Mahmud b. Urve adına açılan Darülhadis-i Urviyye’nin, binasız olarak, Emeviyye Cami içinde açıldığı bilinmektedir (Gül, 1997: 137).

Abbasi Halifesi Mustansır Billah tarafından yaptırılarak 1233 yılında öğrenime açılan Mustansariyye Medresesi’ndeki altı farklı eğitim alanından biri de darülhadistir (Atay, 1983: 32-34). Ayrıca Medreseye tayin edilen dört müderristen birinin *şeyhü’l-hadis* olduğu bilinmektedir (Bozkurt, 1993: 528). Talebelerin kabul koşullarına bakıldığında, buradaki eğitimin günümüzdeki lisansüstü karşılığı olduğu kabul edilebilir (Atay, 1983: 33). Mustansariyye Medresesi’nde, Kuran İlimleri okutulan bir darülkuran da bulunmaktaydı (Atay, 1983: 34).

Şam Darülhadis’n-Nuriyye

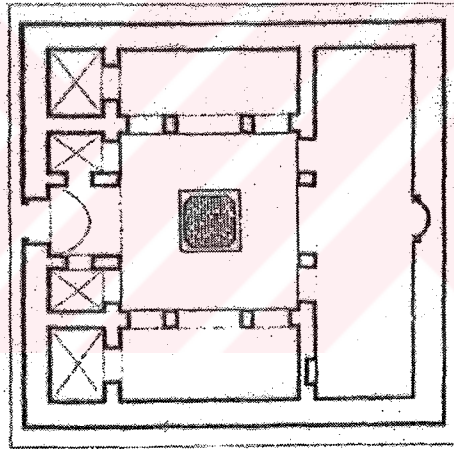
İslam tarihindeki ilk darülhadistir. Kurucusu, el-Melikü’l Adil lakabıyla tanınan Haleb ve Şam Atabeyi Nureddin Ebu’l-Kasım Mahmut b. İmadeddin ez-Zengi (1118-1174)’dir (Gül, 1997: 138). Darülhadisin başkanlığına, o dönemin büyük bilginlerinden İbnu Asakır

---

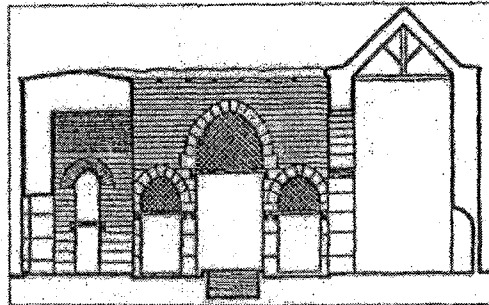
* Genel olarak hadis rivayet eden kimse manasına gelir. Bazı hadis alimlerine göre muhaddis, senedleri ezberlemekle birlikte, isnadları teşkil eden ravilerin ne dereceye kadar adaletli veya mecruh olduklarını bilen kimsedir (Uğur, 1992: 260).

getirilmiştir (Kök, 1992: 188). Darülhadisin vakıfları arasında Nureddin'in hanımı İsmetteddin'in vakıfları da bulunmaktadır (Kök, 1992: 188).

1630 x 1720 cm ölçülerindeki yapının kitabesi mevcut olmamakla birlikte 1170'e tarihlendiği düşünülmekte (Bozkurt, 1993: 528) ve Büyük Selçukluların dört eyvanlı medrese şemasının Zengi devrine özgü bir çeşidinin uygulanmış olduğu görülmektedir (Tanman, 1993: 533). Yapı, kuzey-güney doğrultusundaki eksene göre simetriktir; havuzlu avlunun güneyinde giriş eyvanı ve ona bitişik iki oda yer alırken, doğu ve batıya birer salon, kuzeye ise enine dikdörtgen planlı cami yerleştirilmiştir (Kök, 1992: 188). Dershane olarak da kullanıldığı düşünülen caminin harimi, ortadaki diğerlerinden daha geniş olan üç kemerle avluya açılmıştır (Şekil 3.1 ve Şekil 3.2). Bazı araştırmacılar, günümüze ulaşamayan doğu ve batı kanatlarında da geniş birer kemerle avluya açılan düz çatılı eyvanların bulunduğu görüşündedir (Tanman, 1993: 533). Yapı, 1893 yılında geçirmiş olduğu yangın sonucu bugün harap durumdadır (Bozkurt, 1993: 528).

Şekil 3.1 Şam, Nuriyye Darülhadisi planı (Tanman, 1993: 533)

Şekil 3.2 Şam, Nuriyye Darülhadisi kesiti (Tanman, 1993: 533)

Musul Darülhadisi

Darülhadislerden bahseden kaynaklar Şam Nuriyye Darülhadisi'ni ilk, Kahire el-Medresetü'l Kamiliyye'yi ise ikinci darülhadis olarak tanımlamakta, Musul Darülhadisi'nden bahsetmemektedir. Musul Darülhadisi'nin İslam tarihinin ikinci darülhadisi olduğunu söyleyen Okiç, iddiasını İsmail b. Ali el-Hudayri'nin (ö.1206-7) Musul'daki bu darülhadiste birkaç yıl müderrislik yapmış olmasına dayandırmaktadır (Okiç, 1959: 106). Darülhadisi kimin yaptırdığı hakkında hiçbir bilgimiz yoktur (Gül, 1997: 139).

Kahire el-Medresetü'l Kamiliyye

Eyyubi sultanlarından al-Malikü'l-Kamil Nasıruddin Muhammed tarafından 1225'te kurulmuştur (Gül, 1997: 139). İlk yöneticisi, İbn Dihye Ebu'l-Hattab Ömer b. El-Hasan'dır (Gül, 1997: 139).

Şam el-Medresetü'l Eşrefiyye

Al-Malikü'l-Eşref Ebu'l Feth Musa tarafından 1228-29'da kurulmuştur (Gül, 1997: 139). Kısa zamanda büyük üne kavuşan darülhadisin hocaları arasında İbnü's-Salah, İbn Rezin, Yahya b. Şeref en Nevevi, İbn Hallikan, Ebu Şame el-Makdisi ve İbn Hacer el-Askalani gibi ünlü alimler de bulunmaktaydı (Bozkurt, 1993: 528).

3.1.2 Anadolu Selçuklu ve İlhanlı Darülhadisleri

İslam dünyasının belli başlı öğretim merkezlerinden sayılan Şam ve Kahire'deki ilk darülhadislerin tesis edilmesinden kısa bir süre sonra Anadolu'da da darülhadislerin kurulmaya başlandığı görülmektedir (Bilge, 1964: 13). Çankırı Darülhadisi (1242), Konya İnce Minare Darülhadisi (13 yy.), Ahmediye Darülhadisi (1314) Selçukluların bu yapı türünde vermiş olduğu örneklerdir. Selçukluların Sivas'ta da bir darülhadis inşa etmiş oldukları bilinmekle beraber, bu yapının Sivas Çifte Minareli Medrese mi yoksa Gök Medrese mi olduğu tartışmalıdır.

Ortaçağ Anadolu Selçuklu mimarisini konu alan kaynaklara bakıldığında, henüz Anadolu Selçuklu Darülhadisleriyle ilgili yeterli araştırma yapılmamış olduğu anlaşılır; bu durumun en önemli kanıtı, söz edilen yayınların yalnızca Konya İnce Minare Darülhadisi'ni ele alıp diğer Selçuklu darülhadislerine hiç değinmemeleridir.

Darülhadisler, İslam mimarlık tarihi boyunca yeni bir yapı tipi oluşturmamışlar, inşa edildikleri dönemin ve coğrafyanın medrese mimarisi bünyesinde gelişimlerini sürdürmüşlerdir. Anadolu Selçuklu darülhadisleri de, Anadolu Selçuklu medrese mimarisini

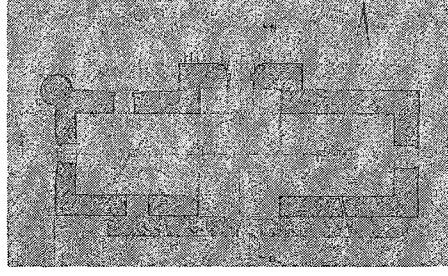
tekrar etmiş; ya “kubbeli medrese” tipinde ya da “eyvanlı avlulu medrese” tipinde inşa edilmişlerdir. Bu gruba ait tek istisnayı kendine özgü planıyla Çankırı Darülhadişi oluşturmaktadır.

Çankırı Darülhadişi

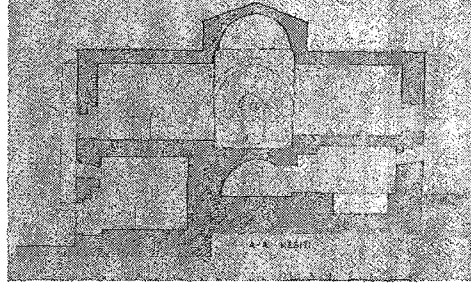
Çankırı’da Tımarhane Mahallesi, Derbent Çayı kenarında bulunan medrese, Anadolu Selçuklular döneminde ait en eski darülhadiştir (Sözen, 1972: 121). Günümüzde ‘Taş Mescid’ olarak da bilinen Çankırı Darülhadişi, Osmanlı dönemi kaynaklarına Cemaleddin Medresesi veya Çankırı Medresesi adıyla kayıt edilmiştir (Yardım, 1993: 529). Orjinal kitabesiyle günümüze kadar gelebilen darülhadis, Selçuklu atabeglerinden Cemaleddin Ferruh b. Abdullah tarafından 1242 yılında yaptırılmıştır (Kuran, 1969: 110).

Binaya kuzeydeki cümle kapısından girilmektedir (Resim 3.1). Yapı, pandantiflere oturan kubbeli bir merkezi mekan ile bunun sağında ve solunda bulunan sivri tonozlu iki eyvandan meydana gelmiştir (Şekil 3.3). Her iki eyvanın döşemesi de ortam hacimden daha yüksektir. Doğudaki eyvan türbe, batıdaki ise mesciddir; doğu eyvanında Atabeg Cemaleddin Ferruh’a ait çini kaplamalı bir lahit yer alırken, batı eyvanında bir mihrap nişi bulunmaktadır (Kuran, 1969: 111). Darülhadişin altında yer alan mumyalık kısmına giriş, cümle kapısına çıkan çifte merdivenin arasındaki basık kemerli kapıdan girilen alçak tavanlı hacimden sağlanır (Şekil 3.4 ve Şekil 3.5). Doğudaki eyvanın altına rastlayan mezar odasında Atabeg Ferruh’unki de dahil olmak üzere altı adet sanduka bulunmaktadır, batıdaki eyvanın altında ise bir mezar odası daha vardır. Darülhadişin beden duvarları kesme taştan yapılmıştır, giriş hacminin tuğladan inşa edilmiş kubbesi ve pandantifleri dışında, bütün üst örtüler taştır. Bu orta hacmin döşemesi küfeki taşıyla, eyvanların döşemeleri ise tuğla plaklarla kaplanmıştır.

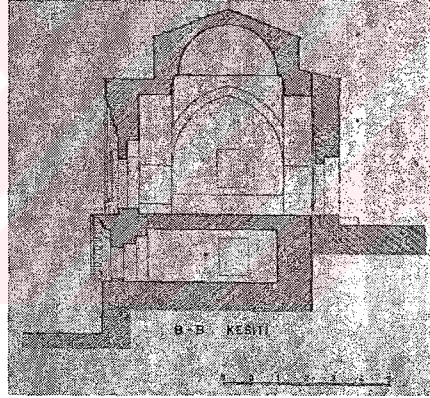
Darülhadişin bir darüşşifaya bitişik olarak yapıldığı bilinmektedir; kitabelerinden anlaşıldığına göre ilk önce şifahane 1235 yılında yapılmış, darülhadis ise bu tarihten yedi yıl sonra 1242’de inşa edilmiştir (Sözen, 1972: 121). Şifahanenin darülhadise dayalı duvarı hala görülebilmektedir. Darülhadişin talebe hücrelerinin bulunmaması, medresenin ya sadece gündüz öğretime açık olduğu ya da öğrencilerinin bitişigindeki darüşşifa hücrelerinde kaldığını düşündürmektedir (Kuran, 1969: 110).

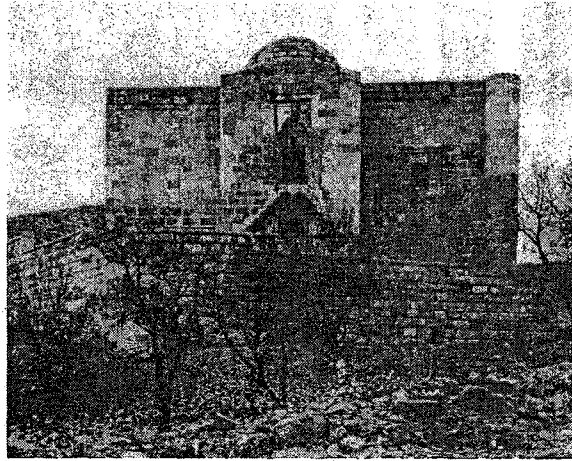
Şekil 3.3 Çankırı Darülhadisî planı (Önge,1962: sayfa no. yok)

Şekil 3.4 Çankırı Darülhadisî boyuna kesit (Önge,1962: sayfa no. yok)

Şekil 3.5 Çankırı Darülhadisî enine kesit (Önge,1962: sayfa no. yok)

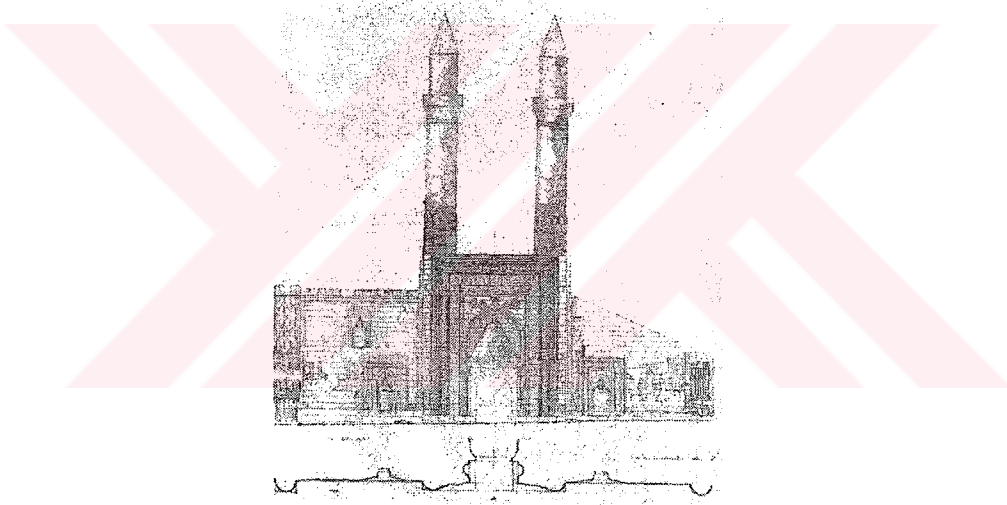

Resim 3.1 Çankırı Darülhadisî kuzey (giriş) cephesi (Kuran,1969:)

Sivas, Çifte Minare ve Gök Medrese / Sahibiye Medreseleri

Sivas'ta Anadolu Selçukluları dönemine ait dört büyük medrese bulunmaktadır. Bunlar, Şifaiye (1219), Buruciye (1271-72), Çifte Minareli (1271-72) ve Sahibiye (1271-72) Medreseleridir.

Eski Tokat caddesi üzerinde, İzzeddin Keykavus Şifahanesi karşısında yer alan Çifte Minareli Medrese, İlhanlı veziri Şemseddin Cüveyni tarafından 1271-72'de yaptırılmıştır (Aslanapa, 1990: 241). Yapının yalnızca doğu (giriş) cephesi ayakta (Yetkin, 1965: 110). Medresenin portalinin üstünden başlayan çifte minareler (Şekil 3.6), köşelerde yer alan yivli yarım kuleler, duvar üzerinde açılmış olan değişik yükseklikteki pencere ve nişler cepheyi hareketlendirmektedir (Aslanapa, 1991: 92-93). Haluk Karamağralı tarafından yapılan araştırma kazısı sonucunda yapının iki katlı ve dört eyvanlı olduğu anlaşılmıştır (Tuncer, 1986: 24).

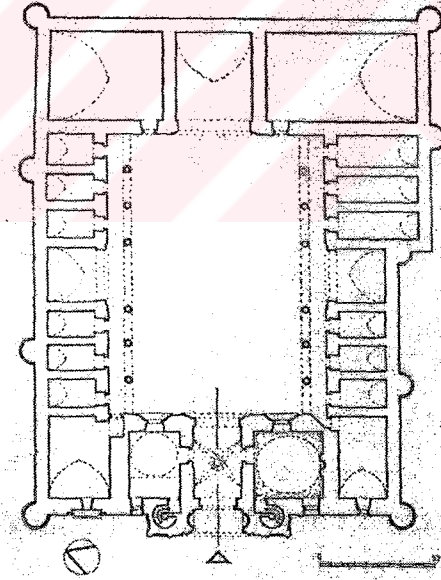

Şekil 3.6 Sivas, Çifte Minare Medresesi giriş cephesi (Tuncer, 1986: 23)

Medrese, Baltacı (Baltacı, 1976: 12) ve Tuncer (Tuncer, 1986, 23-26) tarafından darülhadis olarak nitelendirilmiştir. Ancak Yardım, Sivas'ta darülhadis olarak yapılan medresenin, Çifte Minareli değil Gök Medrese / Sahibiye Medresesi olduğunu ileri sürmekte (Yardım, 1993: 530) ve " Zira Çifte Minare'nin darülhadis olduğunu gösteren bir vesika yoktur: bu tanıtım Uzunçarşılı'nın, ' Vezir Şemseddin Medresesi de denilen ve halk arasında darülhadis veya Çifte Minare diye maruf olan bu medrese' ifadesine dayanmaktadır. Medrese portalinin alınlığındaki fıkıh öğrenimine dair ayetle taçkapı ana nişinin sağ ve solundaki mihrabiyelerin üstündeki yine fıkıh öğrenimiyle ilgili hadislerden hareketle burasının fıkıh ağırlıklı bir genel medrese olduğu söylenebilir. Gökmedrese ise odaların fonksiyonlarına uygun olarak binanın değişik yerlerine yazılmış bazı ayetlerle hadislerden ve Hz. Ali'nin sözlerinden seçilmiş

kitabelerinin yanında darülkurra ve mescidiyle de tam bir darülhadis hüviyetini taşımaktadır. Bir başka husus da Gökmedrese'nin banisiyle Konya İnce Minare Darülhadisi'nin kurucusunun aynı Selçuklu veziri oluşudur. Vezir Sahib Ata Fahreddin Ali'nin her iki şehirde benzer iki müessese kurmuş olması daha makul görünmektedir.' demektedir (Yardım,1993: 530).

Gök Medrese / Sahibiye Medresesi 1271 yılında Sahib Ata Fahreddin Ali tarafından yaptırılmıştır (Aslanapa, 1991: 91). Kurucusunun adını yaşatmak için Sahibiye adıyla anılmış olan yapı, Gök Medrese adını ise çini kaplamalarına borçludur (Yetkin, 1965: 111). Mimari düzen bakımından Gök Medrese'nin asıl dikkati çeken yönü, dört eyvanlı planı en düzgün biçimde gerçekleştirmiş olmasıdır (Aslanapa, 1990: 237). Giriş eyvanı, her iki yanında altışar hücre bulunan dikdörtgen avluya açılmaktadır. Bu oniki hücre dışında, birer hücre de mescit ve medrese dershanesinin yanında yer almaktadır (Şekil 3.7). Çevre duvarları yontma kalker taşı olan binada, eyvanların beşik tonozları ile minareler tuğladan yapılmış, portal ve avluya bakan iç yüzler ise mermerle kaplanmıştır (Yetkin, 1965: 12). Yapının orjinalde iki katlı ve yirmi dört hücreli olduğu bilinmektedir (Aslanapa, 1991: 91).

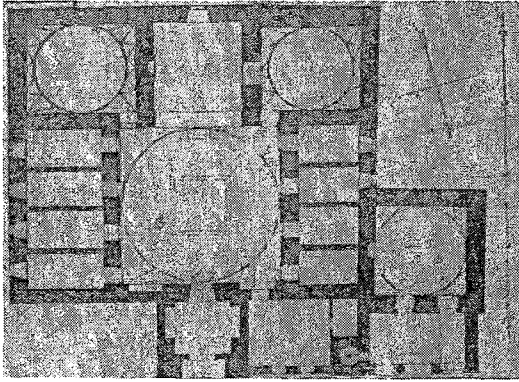
Şekil 3.7 Sivas, Gök Medrese / Sahibiye Medresesi planı (Aslanapa,1991: 90)

Dershane kapısı üzerinde 'ümmetin en hayırlı ibadeti Kur'an okumaktır' hadisi (Ferit, ve Mesut, 1934: 112), güney tarafındaki kapı üzerinde yer alan Hz. Ali'nin 'Tanrı, bir adama iyilik etmek isterse onu din alimi yapar' sözü (Ferit, ve Mesut, 1934: 114), Yardım'ın yapının darülhadis olduğu yönündeki iddiasına kanıt olarak gösterdiği, 'yapının değişik yerlerine yazılmış bazı ayetlerle hadisler ve Hz. Ali'nin sözlerinden seçilmiş kitabeleri' nden bazılarıdır.

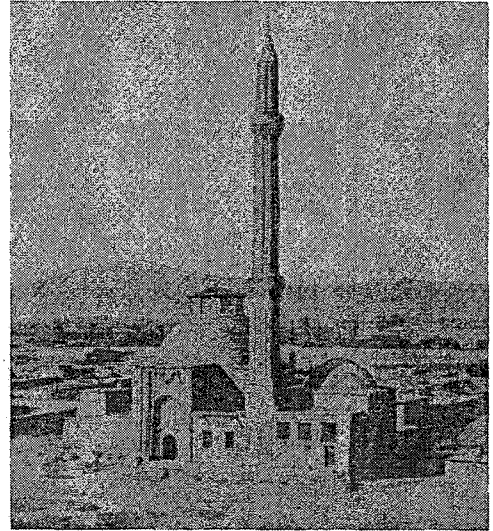
Konya, İnce Minare Darülhadisi

Konya merkezinde, Alaeddin Tepesi batısında İç Kale ve Saray Kapısı dışında yer almaktadır. Selçuklu devrinin en ünlü kültür müesseselerinden olan medrese Sahib Ata tarafından yaptırılmış olup, Mimar Kölük bin Abdullah'ın eseridir (Aslanapa, 1990 : 211). Kitabesi mevcut olmadığından yapılış tarihi konusunda farklı görüşler bulunmakla beraber, tüm bu görüşler yapının 13. yy'ın ikinci yarısına ait olduğu yönündedir. Medresenin darülhadis olarak yapıldığı vakfiyesinden anlaşılmaktadır (Yardım, 1993: 530). Eser, darülhadis, mektep, mescid ve minareden meydana gelmiştir. Medreseye İnce Minareli denilmesi, yapının kendisine göre nisbetsiz olan uzun ve ince minaresinden kaynaklanmaktadır (Yetkin, 1965: 115). İki şerefeli olan minare, 1901'de yıldırım çarpması sonucu ikinci şerefeye kadar yıkılmıştır (Önder, 1952: 31).

Kapalı medrese formunda olan yapıda (Şekil 3.8), giriş kapısından 390 cm derinliğinde ve 370 cm enindeki dehlize girilmektedir (Atçeken, 1998: 249). Dehliz, 1090x1090 cm boyutlarında ve kubbeyle örtülü olan avluya açılmaktadır (Konyalı, 1964: 808). Avlunun kuzey ve güney kenarlarında dörder öğrenci hücresi yer alırken (Atçeken, 1998: 249), batısında beşik tonoz örtülü, derslane vazifesini gören 760 cm derinliğinde, 625 cm enindeki eyvan bulunmaktadır (Ferit, ve Mesut, 1934: 67). Derslane eyvanının her iki yanında kareye yakın dikdörtgen planlı kubbeli birer oda bulunmaktadır (Konyalı, 1964: 808). Medresenin cephesi kesme taş, diğer kısımlar ise moloz taşla yapılmıştır (Resim 3.2).

Şekil 3.8 Konya, İnce Minareli Medrese planı (Konyalı, 1964: 806)

Resim 3.2 Konya, İnce Minareli Medrese giriş cephesi (Konyalı, 1964: 805)

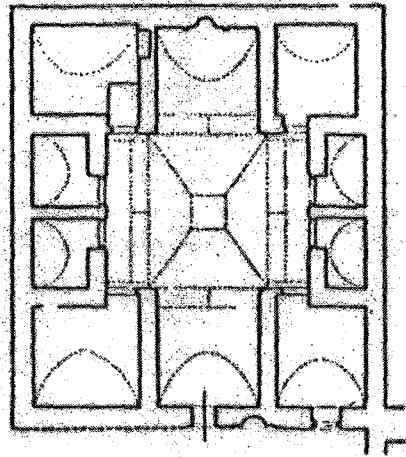
Erzurum, Ahmediye Darülhadisi

Erzurum, Erzincan Çarşısı'nda Murat Paşa Cami'nin doğusunda bulunan yapı, İlhanlılar dönemine aittir. Arapça kitabesine göre Gani Ahmed bin Ali bin Yusuf tarafından 1314 veya 1324 yılında inşa edilen medrese, darülhadis olarak yapılmıştır (Kuran, 1969: 128).

Kapalı medrese formundaki yapıda, kuzey ve güney eyvanlarının her ikisi de 385 x 430 cm ölçülerinde olup beşik tonozludur. Kuzey eyvanı aynı zamanda giriş eyvanıdır, güney eyvanında ise bir mihrap bulunmaktadır. Eyvanların aralarındaki aynalı tonoz örtülü dikdörtgen avlu 445x 910 cm ölçülerindedir. Tonozun ayna kısmı, kubbeli medreselerde veya tonozla örtülü medreselerde olduğu gibi açık bırakılmıştır. Dikdörtgen biçimindeki avlunun sağında ve solunda 150 cm eninde iki koridor bulunmaktadır. Koridorların uç duvarlarındaki kapılar binanın köşelerindeki kare odalarına açılırken, yan duvarlardaki kapılar ise hücrelere açılmaktadır (Şekil 3.9). Ancak hücrelerin tümü, odaların da üçü yıkılmıştır.

Binanın eski fotoğralarında görülen kısa ve kalın gövdeli minare 1928 yılında çökmüştür. Tuğla minarenin şerefesinden yukarı kısmının çinili olduğu, kaidesinin ise kırmızı taştan olduğu bilinmektedir.

Yapının kuzey duvarı önünde, mihraba benzer bir niş vardır; Sözen bunun mihrap olduğunu ve daha önce darülhadisin önünde, yapıya bitişik durumda bulunan mescite ait olduğunu ileri sürer. Sözen'e göre medreseye mescidin mihrap duvarından girilmektedir (Sözen, 1972: 56). Kuran ise, mescidin darülhadisin içindeki mihraplı eyvan –güney eyvanı- olduğu, bu nişin ise bir mihrap değil çeşme olduğu görüşündedir (Kuran, 1969: 128). Yine Kuran'a göre, giriş cephesindeki zeminin yükselmiş olduğundan çeşmenin yalak kısmı toprak altında kalmıştır (Kuran, 1969: 128).

Şekil 3.9 Erzurum, Ahmediye Darülhadisi planı (Konyalı, 1964: 806)

3.1.3 Osmanlı Darülhadisleri

Osmanlı medreselerini inceleyen kaynaklar, bu müesseseleri umumi medreseler ve ihtisas medreseleri olarak iki gruba ayırmaktadır. Yine bu kaynaklara göre, umumi medreselerde İslami ilimlerin (ulum-i İslamiyye) yanısıra dindışı ilimler de (ulum-i dahile) okutulmaktayken, ihtisas medreseleri bünyesindeki darülkurra, darülhadis ve darütiplarda yalnızca kendi konuları üzerine eğitim verilmekteydi.

Osmanlı darülhadislerinde verilen esas ders, daha önceki dönemlere ait darülhadislerde olduğu gibi hadis (ilm al-hadis) olmakla beraber, buralarda *tefsir** gibi diğer İslami ilimlerin de okutulduğu bilinmektedir (Baltacı, 1976: 21/ Gül, 1997: 137). Darülhadislerde ayrıca hadis ilminden rivayet**, dirayet***, isnad'a**** dair mevzular okutulur ve senedleriyle***** birlikte ezberlettirilirdi (Baltacı, 1976: 21/ Gül, 1997: 137). Osmanlı darülhadislerinde okutulan hadis kitapları ise; *Sahih-i Buhari******, *Müslim****** ve *Meşarık****** gibi eserlerle bunların şerhleri ve *Usul-i Hadis****** gibi eserlerdir. Darülhadis müderrislerine diğerleri gibi müderris ya da muhaddis denilmiştir. Darülhadislerde öğrenci olabilmek için umumi medrese tahsilini tamamlamak veya devam edilmek istenilen darülhadise öğrenci olabilecek kadar tahsil görmüş olmak gerekirdi. Burada müderris (muhaddis) olabilmek için de, hadis ilminde ehliyet ve liyakat sahibi olmak gerekirdi.

Darülhadisler, genellikle bünyesinde hadis öğrenimi yapılan yüksek düzeyli medreseler olarak tanımlanmışsa da, medrese sistemi içinde umumi medreseler gibi çeşitli seviye ve dereceleri bulunmaktadır (Baltacı, 1976: 21). Bir şehirde birden fazla ihtisas kurumu olmaması, taşra yerleşimlerinde ihtisas yapılmaması, darülhadis binalarının mimari yapıları ve hacim

* Şerh, Yorum. Allah'ın, ayetlerinde kastettiği anlamı, insanların anlayabileceği seviyede açıklayan ilimdir (Akay, 1991: 319).

** Hz. Peygamber'in sünnetini aksettiren hadislerin, haber verenlere isnad edilerek nakledilmesine denir (Uğur, 1992: 322).

*** Rivayetlerin sağlamlık derecesini tespit etmeyi konu alan hadis ilim dalı (T.D.V.İ.A., 1993, 367).

**** Peygamberden nakledilen sözü, en son rivayet edenden başlayarak -aradaki bütün ravileri belirtmek suretiyle- ilk söyleyenine (Peygamber'e) ulaştırma anlamına gelen bir hadis usulü terimi (Akay, 1991: 164).

***** Bir hadis metninde, o metni rivayet etmiş, birbirine aktarmış kimselerin (ravilerin) -en son raviden başlayarak Hz. Peygamber'e varıncaya kadar uzanan- isimler zinciri hakkında kullanılan bir hadis terimi (Akay, 1991: 285).

***** Hicri üçüncü asrın, ünü İslam aleminin her tarafına yayılmış alimi Ebu Abdillah Muhammed b. İsmail el-Buhari'nin tamamen sahih hadislerden meydana geldiği kabul edilen meşhur hadis kitabıdır (Uğur, 1992: 345).

***** Hadisin altın çağı kabul edilen hicri üçüncü asrın tanınmış muhaddislerinden Müslim b. Haccac el-Kuşeyri'nin meşhur hadis kitabıdır (Uğur, 1992: 349).

***** Eserin müellifi Raziyyüddin Hasan b. Muhammed al-Sağani'dir (ö.1252). Bu eser altı sahih hadis kitap arasından toplanmış 2246 hadisten meydana gelir (Bilge, 1984: 47).

***** Hadis metodolojisi. Bu ilim, hadis olarak kabul edilen ile reddedileni bilmek açısından, rivayet eden (ravi) den ve hadis olarak rivayet edilen söz (mervi) den söz eder (Akay, 1991: 333).

durumları ile müderrislerinin payeleri de dikkate alındığında darülhadislerin medreselerden yüksek seviyede olmayıp kendi içlerinde *ibtidasinden alisine* kadar çeşitli kademede olduğu görülmektedir (Yardım, 1993: 531). Papasoğlu Mustafa Çelebi Darülhadisi yirmili, Sofu Mehmed Paşa Darülhadisi otuzlu, Cafer Paşa Darülhadisi ellili, Selimiye Darülhadisi ellili veya altmışlı, Edirne Darülhadis Medresesi kuruluşunda otuzlu, daha sonra ellili, daha sonraysa altmışlı, Hakaniye Darülhadisi altmış üstü, Süleymaniye Darülhadisi ise vakfiyesine göre ellili olup, ilk müderrisine yüz akçe verilmiştir.

Süleymaniye Medreseleri yapılıncaya kadar en yüksek müderrislik Sahn-ı Seman müderrisliğiydi. Süleymaniye Medreselerinin kurulmasından sonra ise müderrislik sistemi, *İbtida-i Altmışlı* yani altmış akçe yevmiyeliden başlayarak en yüksek müderrislik olan Süleymaniye Darülhadisi müderrisliğine kadar altı kademeli bir yapıya sahipti.

İbtida-i Altmışlı'dan sonraki aşama *Hareketi Altmışlı* denilen müderrislikti ki onu da, *Musıla-i Süleymaniye* takip etmekteydi. Musula-ı Süleymaniye Müderrisliği, *kibar-i müderrisin* denilen müderrisliklerin ilk kademesi olup, onun bir üstünde ise *Hamise-i Süleymaniye* Müderrisliği ve onun da üstünde Süleymaniye'nin dört medresesinden birinin müderrisliği bulunmaktaydı. Tüm bu müderrisliklerin en üstünde ise Süleymaniye Darülhadisi'nin Müderrisliği yer almaktaydı. (Gül, 1997: 138). Buranın müderrisi isterse *mahrec mevleviyetleri* denilen Kudüs, Halep, Eyyub, Selanik, Tırhala, Yenişehir, Galata, İzmir, Sofya, Trabzon ve Girid kadılıklarından birine tayin olunurdu. Eğer darülhadis müderrisi kadılık, istemezse o zaman mahrec mevleviyetlerinden açık olan kadılık darülhadis müderrisinin bir derece altındaki Süleymaniye müderrislerinden herhangi birine teklif edilirdi. Darülhadis müderrisliği açık olursa onun yerine Süleymaniye müderrislerinden kıdemlisi ve onun yerine de Hamise-i Süleymaniye müderrislerinin kıdemlisi ve onun yerine de Musıla-i Süleymaniye müderrislerinden kıdemlisi atanırdı. Süleymaniye Darülhadisi müderrisine günde yüz akçe ödenirken, Süleymaniye Medreseleri müderrislerine altmışar akçe ödeniyordu (Bilge, 1964: 14). Haftanın belli günlerinde müderrisler şeyhülislamı ziyarete gittiğinde, darülhadis müderrisi hepsinden önde bulunurdu (Bilge, 1964: 14).

Anadolu Selçuklu darülhadisleri incelenirken de belirtildiği üzere, darülhadisler İslam mimarlık tarihi boyunca yeni bir yapı tipi oluşturmamışlar, inşa edildikleri dönemin ve coğrafyanın medrese mimarisi bünyesinde gelişimlerini sürdürmüşlerdir. Bu durum Osmanlı Darülhadislerinde de aynen devam etmiştir; Osmanlı Darülhadislerinin hemen hemen hepsi, İznik'te Orhan Gazi devrinde (1324-1360) inşa edilen Süleyman Paşa Medresesi ile ortaya çıkan açık avlulu ve revaklı medrese şemasının türevleridir. Amasya'daki Abdullah Paşa

Darülhadisi ise kubbeli medrese ve tabhaneli cami şemasını kaynaştıran kendine has tasarımıyla, özel bir örnek oluşturmaktadır.

Darülhadislerle medreseler arasında mimari olarak hiç bir fark bulunmaması, onların diğer medreselerle karıştırılmasına neden olmuş; bu duruma, bazı darülhadislerin kuruluşu itibariyle başka amaçla yapılmışken, sonradan darülhadise çevrilmiş olması, bazılarının darülhadis kimliğini kaybedip başka amaçlar için kullanılması, bir kısmının da zamanla yok olması eklenince sayılarının tam olarak saptanması mümkün olamamıştır. Yine aynı nedenlerden, bir yapının darülhadis mi yoksa umumi medrese mi olduğu konusunda farklı kaynakların birbiriyle çeliştiğini görmekteyiz.

Bu nedenlerden dolayı, darülhadislerle ilgili listeler hazırlanırken, herhangi bir atlamayı önlemek amacıyla, tek bir kaynaktan bile olsa darülhadis olarak tanımlanmış bir medrese, listeye darülhadis olarak eklenmiştir.

İznik, Hayreddin Paşa Darülhadisi

Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa tarafından yaptırılmıştır. Bu ilk Osmanlı darülhadisi günümüze ulaşamadığı gibi vakfiyesi de elimizde bulunmamaktadır. Darülhadisin varlığını Uzunçarşılı'nın "Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa" makalesinde naklettiği Kocaeli Tahrir Defteri kayıtlarından öğrenmekteyiz: "Vakf ı medrese-i Dar'ül-Hadis-i merhum Hayreddin Paşa nefsi-i İznik'de serhane dükkanı bu medresenin vakıflarındandır." (Ayverdi, 1966: 319). Darülhadis'in Yeşil Cami ile Nilüfer İmaretî ve Şeyh Kutbuddin Cami'nin çevirdiği alanla İznik suru arasında veya Paşa Cami yanında bulunduğu ileri sürülmektedir (Baltacı, 1976: 594). Cami ile birlikte yapılmışsa 1378 tarihinde inşa edilmiş olmalıdır (Gül, 1997: 141). Darülhadisin payesi bilinmemektedir.

Edirne, Darülhadis Medresesi

Edirne Darülhadis Medresesi'yle ilgili kaynaklar yapıyla ilgili birbiriyle çelişir bilgiler vermektedir; Peremeci, Baltacı, Gül cami ve darülhadis medresesinin aynı yapı olduğunun söylerken, Ayverdi cami ve darülhadisin iki ayrı yapı olduğunu savunmaktadır. Ancak tüm kaynaklar yapının II. Murad tarafından yaptırılmış olduğunu kabul etmektedir.

Peremeci'ye göre darülhadis, " ... kalenin güney tarafında Germekapı Caddesi'nde Manyas Kapısı yanında, Tunca Nehri kenarında II. Murad'ın yaptırdığı küçük, tek kubbeli, bir minareli ve iki yanında birer tabhane, önünde cemaat yeri olan camidir." (Peremeci, 1940:63).

Benzer şekilde Baltacı da, "... darülhadis olarak yapılmış iken açıldığı günden itibaren aynı zamanda cami olarak da kullanılmıştır. Cami yanında mevcut olan ayrı bir medresenin ise II.

Murad'a ait olduğuna dair bilinen bir vesika mevcut değildir. Muhtemelen darülhadis tamamıyla camiye tahvil edildiğinde onun yerine caminin batı tarafında bir medrese yapılmıştır." ifadesini kullanmıştır (Baltacı, 1976: 586-587).

Ayverdi ise, " ... hayratın evvelce sade medrese iken sonra cami'e tahvil edildiğini bildirmeleri meselesi de ortadan kalkmış oluyor; medrese ve cami aynı zamanda tesis olunmuş, vazifeleri tayin edilmiştir. Kezalık medresenin sonradan yapıldığı noktası da hakıyate uymamaktadır." demektedir (Ayverdi, 1966 : 383).

Mevcut durumda medreseden eser yoktur, cami ayakta olmakla beraber, taşıdığı ampir üsluptan, bugünkü yapının II. Murad'ın inşa ettirdiği cami olmadığı, eski temeller üzerine inşa edilmiş daha sonraki döneme ait bir yapı olduğu düşünülmektedir. Kapı üstündeki şefaaf ya Resullallah 1224 (1809 M.) yazısı, inşaatın tarihini göstermektedir (Ayverdi, 1972: 383).

Darülhadis, 156-67, 1576-77 ve 1584 tarihlerinde paye olarak altmışlılar arasında bulunmaktaydı (Baltacı, 1976: 587).

Amasya, Abdullah Paşa Darülhadisi

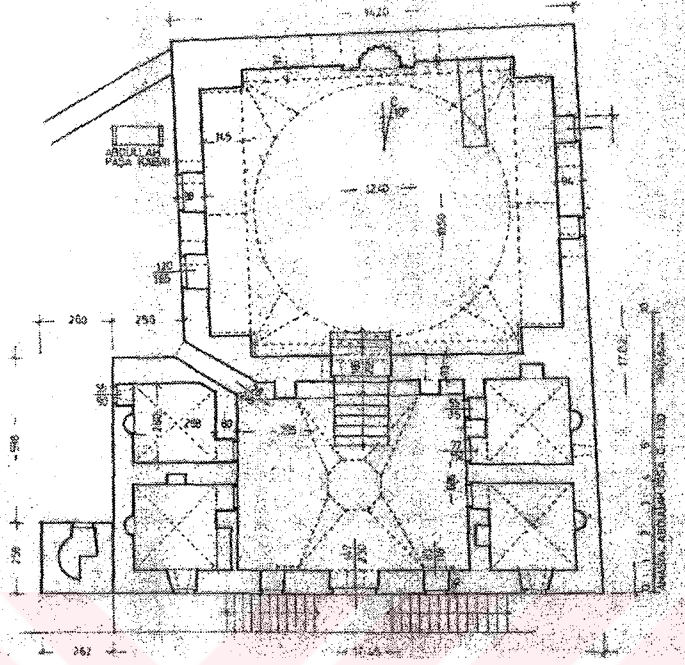
Amasya Sofular Mahallesiindeki yapı, kitabesi ve orjinal biçimiyle günümüze ulaşmıştır (Yardım, 1993: 530). Kitabesinde darülhadis ibaresi açıkça görülmektedir. Banisi, III. Bayezid devri vezirlerinden Abdullah Paşa'dır (Baltacı, 1976: 583). 1485 yılında inşa edilen yapının vakfiyesi 1501-2'de Abdullah Paşa'nın oğlu Abdi Bey tarafından tanzim edilmiştir (Ayvansarayi).

Darülhadis, Abdullah Paşa Cami'nin avlusuna yapılmıştır (Şekil 3.10); caminin iç kapısı önündeki boşluğun iki tarafında iki hücreden meydana gelmekte ve cami, derslane olarak kullanılmaktadır (Baltacı, 1976; 583). Bu iki bölüm arasında 2.10 m'lik bir kot farkı vardır. Mihrap duvarı ve yol kotu arasındaki 4.15 m'lik farktan dolayı mihrap duvarına yalnızca üst pencereler açılabilmiştir (Yüksel, 1983: 8). İç avludan mescide altı basamaklı bir merdivenle çıkılır (Şekil 3.11). Harim, 12.40 x 10.50 m ölçülerinde olup dört sivri kemerin taşıdığı bir kubbe ile örtülmüştür (Yüksel, 1983: 8). Mescidin duvar kalınlıkları 93-98 cm arasında değişmektedir. Kubbeye geçişin pandantiflerle sağlandığı yapıda onikigen kubbe kasnağında dört adet pencere vardır.

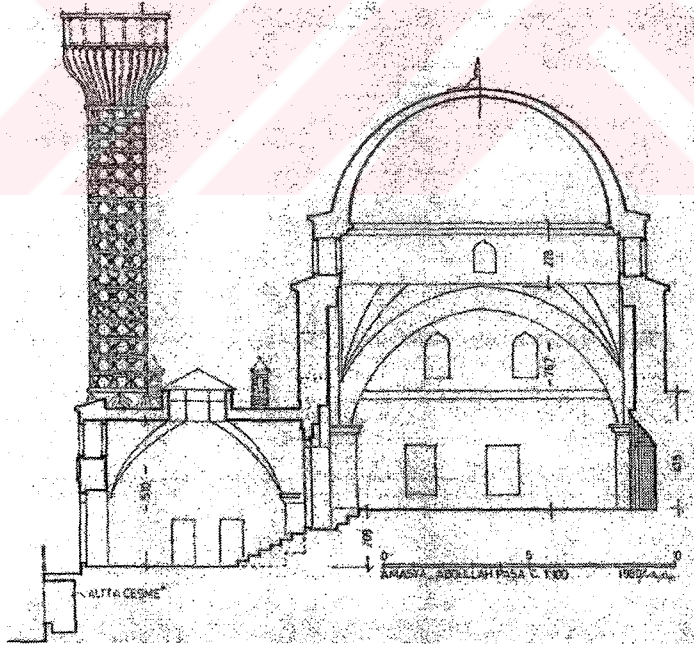
Darülhadisin ön duvarıyla hemiyüz olan minare kare kaidelidir. Minare ve kaide 3 sıra tuğla-1 sıra taş örgülüdür, ancak minarede altıgen bir geometrik örgü sistemi uygulanmıştır.

Bina tamamen moloz taştan inşa edilmiş olup, aralarda tuğla sıralarına rastlanmaktadır (Yüksel, 1983: 9).

Muhaddislerinden Şermizade Takiyyüddin Efendi ve Abdi Efendi zamanında ellili olan darülhadisin sonraki dönemlere ait payesi bilinmemektedir (Ayvansarayı).

Şekil 3.10 Amasya, Abdullah Paşa Darü'l-Hadis'i planı (Yüksel, 1983: 8)

Şekil 3.11 Amasya, Abdullah Paşa Darü'l-Hadis'i kesiti (Yüksel, 1983: 8)

Amasya, Osman Çelebi Darü'l-Hadis'i

Pirinçi Mahallesi'nde, dere kenarında, Hacı Hamza Efendi Cami'nin hizasındadır (Ayvansarayı). Kadılarından Seydi Ali'nin oğlu Osman Çelebi tarafından 1527'de darü'l-hadis olarak yaptırılmıştır (Baltacı, 1976: 597).

İlk önce ahsap olarak yapılan medrese 1602'de çıkan yangında zarar görmüş, Osman Çelebi'nin torunu Ayşe Hatun tarafından 1609'da yeniden yaptırılmıştır (Ayvansarayı). Medrese, 1687 ve 1730'da çıkan yangınlarda tekrar tekrar yanmış, 1689 ve 1738 senelerinde iki defa yeniden inşa edilmiştir (Ayvansarayı).

Darülhadisin payesiyle ilgili bilgi edinilememiştir.

Aydın, Ataullah Efendi Darülhadisi

II. Selim'in hocası Ataullah Efendi tarafından, doğum yeri olan Aydın'ın Birgi kasabasında hemşehrisi Birgivi Mehmet Efendi'nin ders okutması için yaptırılmıştır (Yardım, 1993: 531). Yedi hücreli darülhadisin vakfiyesinin 1571'e tarihlenmesi nedeniyle, yapının bu veya buna yakın bir tarihte yapıldığı düşünülmektedir (Gül, 1997: 183).

Darülhadis, paye bakımından altmışlıydı (Baltacı, 1976: 584).

Edirne, Selimiye Darülhadisi

Selimiye Darülkurrası gibi Selimiye Darülhadisi'nin de hangi bina olduğu tartışmalıdır; Abdullah Kuran ve Cahid Baltacı, caminin kible yönünde arastaya bitişik durumda olan medrese binasının darülhadis olduğu görüşünü savunmaktadır. Ahunbay ise, Edirne Selimiye Darülkurrası (bkz: s.14) incelenirken de belirtildiği üzere, bu binanın darülkurra olduğu görüşündedir.

Kuran ve Ahunbay'ın bu yapı için verdikleri plan şeması birbirinden farklıdır. Kuran yapının onüç hücreli olduğunu söylerken, Ahunbay yapının onbir hücreli olduğunu, diğer iki mekanın hela olduğunu savunmaktadır. Yapı dörtgen avlu çevresinde L oluşturacak biçimde pahlı bir şekilde dizilmiş hücrelerden ve hücrelerden ayrı olarak avlunun kuzey kenarına yerleştirilmiş bir dershaneden oluşmaktadır. Darülhadisin sokak tarafındaki T biçimli köşe odasının dışında, tüm odalar ve derslane kare planlıdır. Hücrelerde iki alt-bir üst olan pencere düzeni, dershanede iki alt-iki üst olarak uygulanmıştır. Derslane ve hücreler kubbe ile, avlu yönündeki revaklar ise tek yöne eğimli düz çatıyla örtülüdür. Yapının cami dış avlusuna bakan giriş cephesinde kesme taş, diğer cephelerinde 1 sıra taş- 2 sıra tuğla almaşık örgü görülmektedir.

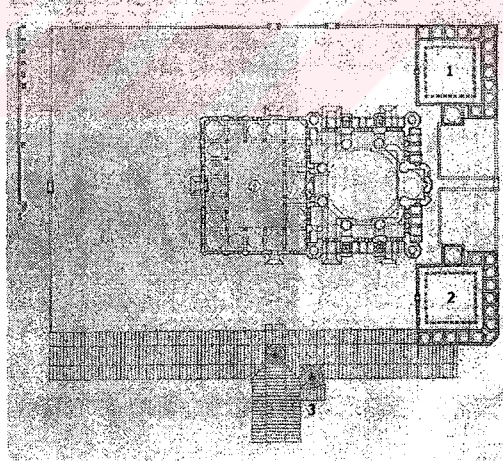
Bu yapının darülkurra olduğunu düşünen Ahunbay'a göre Selimiye Darülhadisi, külliye'nin güneydoğu köşesinde yer alan yapıdır (Ahunbay, 1989: 261). Kuran ise bu yapının müderris medresesi olduğunu öne sürmektedir (Kuran, 1986: 172).

Medrese, 1572-73 yılında tamamlanmış ve ilk müderrisi 1570-71 yılında atanmıştır (Kuran, 1986: 172). Kareye yakın dörtgen bir avlunun çevresinde üç kenar boyunca sıralanan

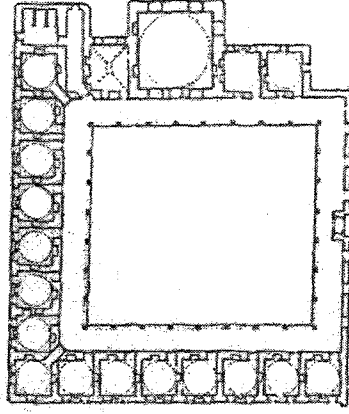
hücrelerden oluşan yapı Kuran'ın vermiş olduğu plana göre onüç (Şekil 3.12)., Ahunbay'a göre onsekiz hücrelidir (Şekil 3.13).

3.14). Kuran'ın planında dershanenin yer aldığı kenar üzerinde köşe odasına bitişik tek bir hücre bulunmakta ve hücrelerle dersane arasında, yapının iç avlusunu dış avluya bağlayan bir koridor yer almaktadır. Ahunbay'ın planına baktığımızda ise bu koridorun köşe hücresinin hemen yanında yer aldığını ve helalara açıldığını görmekteyiz. Koridorun diğer kenarına bitişik olan ve diğer hücrelerden farklı olarak aynalı tonozla örtülmüş olan hücre aynı zamanda dershaneye de bitişiktir. Kuran'ın planından farklı olarak Ahunbay'ın planında dershanenin diğer kenarına bitişik iki hücre daha görülmektedir. Son olarak, dershanedeki pencere sayısı da her iki planda birbirinden farklıdır. Kuran'ın daha detaylı bilgi vermediği yapıyla ilgili olarak Ahunbay, revakların beşik tonoz örtülü olduğu, revak cephesinde kesme taş örgü kullanılmışken, dışta 1sıra taş-2 sıra tuğla almaşık örgü uygulanmış olduğu yönünde bilgiler vermektedir (Ahunbay, 1989: 261).

Sultan II. Selim'in Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde bulunan vakfiyesine göre, medresede bir müderris, bir müid ve onbeş öğrenci bulunması öngörülmüş, bina hizmetlileri olarak bir bevvap (kapıcı), bir ferraş (temizlikçi) ve bir süpürgeci görevlendirilmiştir (Ahunbay, 1989: 261). Paye bakımından ellili veya altmışlı olduğu bilinmektedir (Gül, 1997: 182).

Şekil 3.12 Edirne, Selimiye Külliyesi vaziyet planı (Kuran, 1986: 164). 1 No'lu yapı Ahunbay tarafından darülhadis, Kuran tarafından müderris medresesi, 2 No'lu yapı Kuran tarafından darühadis, Ahunbay tarafından darülkurra olarak tanımlanmaktadır. 3. No'lu yapı ise Kuran'ın darülkurra olarak nitelendirdiği yapıdır.

Şekil 3.13 Edirne, Selimiye Darü'lhadisi'nin Ahunbay'a göre planı (Ahunbay, 1989: 261)

3.2 Günümüze Ulaşmamış/Kaynaklarda Adı Geçen İstanbul Dışındaki Darü'lhadisler

Yukarıda günümüze ulaşmış ve haklarında bilgi edinilebilen darü'lhadisler ait oldukları dönem içerisinde açıklanmıştır. Ancak günümüze ulaşmamış, kaynaklardan haklarında çok az bilgi edinilebilen, mimarisi bilinmeyen hatta bazılarının sadece isimleri öğrenilebilen darü'lhadislerin varlığı da unutulmamalıdır. Bu amaçla, günümüze ulaşmamış, kaynaklarda adı geçen İstanbul dışındaki darü'lhadislerin her birinin ait oldukları dönemi, ilini, kimin yaptığını, kimin yaptırdığını ve geçtiği kaynağı belirten bir liste hazırlanarak aşağıda verilmiştir.

ADI	İLİ	YAPIM TARİHİ	DÖNEM	YAPTIRAN	GEÇTİĞİ KAYNAKLAR
Lutfullah Çelebi Darülhadisi	Bursa	875 H.	Osmanlı	?	1. Kitabesi. 2. Ayverdi, E. H., (1973), Osmanlı Mimarisi III, s. 120. 3. Baykal, K., (1950), Bursa ve Anıtları, s. 58-59. 4. Yardım, A., (1993), "Darülhadis", s. 530.
Kadı Hasan Darülhadisi	Tokat	?	?	?	1. Tokat Tahrir Defteri. 2. Yardım, A., (1993), "Darülhadis", s. 530.
Mevlanazade Darülhadisi	?	?	?	?	1. Tokat Tahrir Defteri. 2. Yardım, A., (1993), "Darülhadis", s. 530.
Kadı Hürremşah Darülhadisi	Konya	En geç 13.yy. başı.	?	Konya Kadılarında Eb-ül Menli Ahmet'in babası Kadı Hürremşah.	1. Atçeken, Z., (1998), Konya'daki Selçuklu Yapılarının..., s. 217-218. 2. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 140-141. 3. Konyalı, İ. H., (1964), s. 842-843. 4. Sözen, (1970), Anadolu Medreseleri, Cilt 2, s. 191. 5. Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman..., s. 17.
Osman Bey Darülhadisi	Amasya	?	Osmanlı	?	1. Abdizade Hüseyin Hüsameddin, Mukaddime.
İbrahim Efendi Darülhadisi	Amasya	?	?	?	1. Abdizade Hüseyin Hüsameddin, Mukaddime.
Molla Fenari Darülhadisi	Bursa	?	Osmanlı	?	1. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 197.

ADI	İLÇESİ	YAPIM TARİHİ	DÖNEM	YAPTIRAN	GEÇTİĞİ KAYNAKLAR
Ankaravi Zekeriyya Efendi Darülhadisi	Fatih (Çarşamba)	?	Osmanlı	Şeyhülislam Zekeriyya Efendi	1. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 583-584. 2. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 191.
Baba Mahmud Bekir Ağa Darülhadisi	Şehzadebaşı	1553-54	Osmanlı	?	1. Ergin, O. N., (1965), "Darülhadis", s.4246. 2. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 82-83 3. Kütükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 319-321. 4. Pervititch, J., (2001), Sigorta Haritalarında...,s. 186.
Bosnavi Darülhadisi	Şehzade Civarı (Horhor)	1662	Osmanlı	?	1. Ergin, O. N., (1965), "Darülhadis", s. 4246. 2. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 198. 3. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 88. 4. Kütükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 260.
Defterdar Nazlı Mahmud Çelebi Darülhadisi	Eyüp	1541-42 (veya yakın tarih)	Osmanlı	Kanuni devri defterdarlarından Defterdar Nazlı Mahmud Çelebi	1. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 592-593. 2. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 169.
Hakaniye Darülhadisi	Bilinmiyor	1595'ten önce	Osmanlı	III.Mehmed	1. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 593-594.
Hasan Ağa Darülhadisi	Eminönü (Vezneciler)	1707	Osmanlı	Kesriye'li Ahmed Paşa'nın kızkardeşinin mültEZİMİ Hasan Ağa	1. Ergin, O. N., (1965), "Darülhadis", s. 4246. 2. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 187-191. 3. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 69-70.
İzzet Mehmed Efendi Darülhadisi	Fatih	1669 (?)	Osmanlı	İzzet Mehmed Efendi	1. Ergin, O. N., (1965), "Darülhadis",s. 4246. 2. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 198. 3. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 131. 4. Kütükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 213 .
Mahmud Ağa Darülhadisi	Demirkapı	1553 (Ayvansarayı 'ye göre)	Osmanlı	Babussaade Ağası Mahmud Ağa	1. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 595. 2. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 171.
Mehmed Ağa Darülhadisi	Fatih (Çarşamba)	1585	Osmanlı	Darüssaade Ağası Mehmed Ağa	1. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 595-596. 2. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 186-187. 3. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 123-124.
Misli Ali Efendi Darülhadisi	Fatih (Otlukçu Yokuşu)	?	Osmanlı	?	1. Ergin, O. N., (1965), "Darülhadis", s. 4246. 2. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 199.

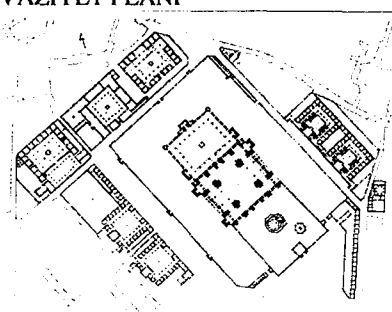
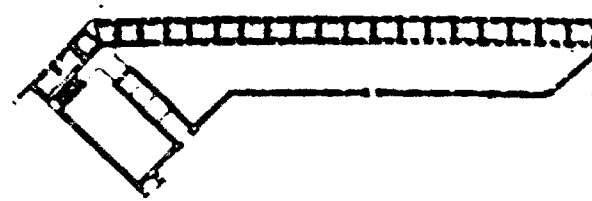
ADI	İLÇESİ	YAPIM TARİHİ	DÖNEM	YAPTIRAN	GEÇTİĞİ KAYNAKLAR
Mudurnulu Mehmed Efendi Darülhadisi	Fatih	?	Osmanlı	Mudurnulu Mehmed Efendi	1. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 596-597. 2. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 196.
Ömer Hulusi Efendi Darülhadisi	Fatih (Otlukçu)	?	Osmanlı	Ömer Hulusi Efendi	1. Ergin, O. N., (1965), "Darülhadis", s. 4246. 2. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 199. 3. Kütükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 225.
Papasoğlu Mustafa Efendi Darülhadisi	Beyazıt (Koska)	1542-43 (veya yakın tarih)	Osmanlı	Papasoğlu Mustafa Efendi	1. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 597. 2. Ergin, O. N., (1965), "Darülhadis", s. 4246. 3. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 169-170. 4. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 83. 5. Pervititch, J., (2001), Sigorta Haritalarında..., s.66.
Sofu Mehmed Paşa Darülhadisi	İstanbul vilayet binası bahçesi	1543'ten önce	Osmanlı	Kanuni devri vezirlerinden Sofu Mehmed Paşa	1. Tezkiret Ül-Ebniye. 2. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 601. 3. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 170-171.
Sinan Çavuş Darülhadisi	Langa	?	Osmanlı	?	1. Hafız Hüseyin Ayvansarayı, Hadikatü'l Cevami. 2. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 90.
Amine Hatun Darülhadisi	?	?	Osmanlı	?	1. Hafız Hüseyin Ayvansarayı, Hadikatü'l Cevami.
İbrahim Efendi Darülhadisi	?	?	Osmanlı	?	1. Hafız Hüseyin Ayvansarayı, Hadikatü'l Cevami.

3.3.2 Günüme Ulaşmış İstanbul Darüihadisleri

Bu bölümde, günüme ulaşmış İstanbul darüihadisleri tek tek ele alınarak, herbiri için ayrıntılı kataloglar hazırlanmıştır. Günüme ulaşan çok sayıda darüihadisin yanısıra, Süleymaniye Tabhanesi'nde bir dönem darüihadis olarak kullanıldığı bilinmekle beraber yapının, özgün işlevinin, yapım amacının farklılığı nedeniyle katalogda yer verilmemiştir.

Katalog No: 3.3.2.1 Süleymaniye Darülhadisî

YERİ: Süleymaniye	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: Tek sıralı, avlu revağı tek yönde	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Tonozlu bir alt yapı üzerine oturuyor
YAPIM YILI: 1556-1557	VAZİYET PLANI 	PLANI 	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: 1950'li yıllardaki onarımlarda bugünkü durumunu almış ve özgün mimarisini kaybetmiştir. Darülhadis hakkında ise içerisine girilemediği için yeterli bilgi elde edilememiştir.
YAPTIRAN: Kanuni Sultan Süleyman			
YAPAN: Mimar Sinan			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU: Hücrelerin bir ucunda	PENCERE	Boyutları:		
İÇ BOYUT: Binaya girilemedi		Söve Malzemesi:		
DIŞ BOYUT:		Kapak:		
MİHRAP:	KAPI	Boyutları:		
DÜŞEY TAŞIYICI:		Söve Malzemesi:		
DUVAR MALZEMESİ: Taş - tuğla		Eşik Malzemesi:		
DUVAR KALINLIĞI:	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Yan Cephe:	Dış Cephe:
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1 sıra taş – 2 sıra tuğla almasıık		1 alt – 1 üst pencere		
AKTARMA ELEMANI:	BEZEME	Kapıda:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ:		Pencere Kapağında:		
ÖRTÜ: Çatı		Mihrapta:		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Kubbede ve Geçiş Ögesinde:		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :	SAÇAK TİPİ	Avluda:	Kubbede:	Dış Cephe:
DÖŞEME KAPLAMASI:		Kirpi Saçak	Kubbe Yok	Kirpi Saçak

HÜCRELER

ADEDİ:	Köşe Hücre:	PENCERE	Boyutları:	
İÇ BOYUT:	Hücre:		Söve Malzemesi:	
	Köşe Hücre:		Kapak:	
DOLAP ADEDİ:		KAPI	Boyutları:	
OCAK:			Söve Malzemesi:	
DÜŞEY TAŞIYICI:			Eşik Malzemesi:	
DUVAR MALZEMESİ: Taş - tuğla		PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Dış Cephe:
DUVAR KALINLIĞI:			1 alt pencere	
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1 sıra taş – 2 sıra tuğla almasıık		BEZEME	Kapıda:	
AKTARMA ELEMANI:			Pencere ve Dolap Kapağında:	
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ:			Malzemesi:	
ÖRTÜ: Çatı			Kesiti:	
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		BACA	Külâh Biçimi:	
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :			Avluda:	Kubbede:
DÖŞEME KAPLAMASI:		Kirpi Saçak	Kubbe Yok	Kirpi Saçak

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ:	ÖRTÜ: Çatı	GEÇİŞ ÖĞESİ:
SÜTUNLAR	Kesit:	KEMER BİÇİMİ:
	Malzeme:	KEMER MALZEMESİ:
	Başlık:	DÖŞEME KAPLAMASI:
	Kaide:	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI:
	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	
	KUBBE YÜKSEKLİĞİ:	

AVLUSU

İÇ BOYUT:
SU ÖĞESİ:
DÖŞEME KAPLAMASI:
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:
ÇÖRTEN:

EYVANI

ADEDİ:
YERİ:
İÇ BOYUT:

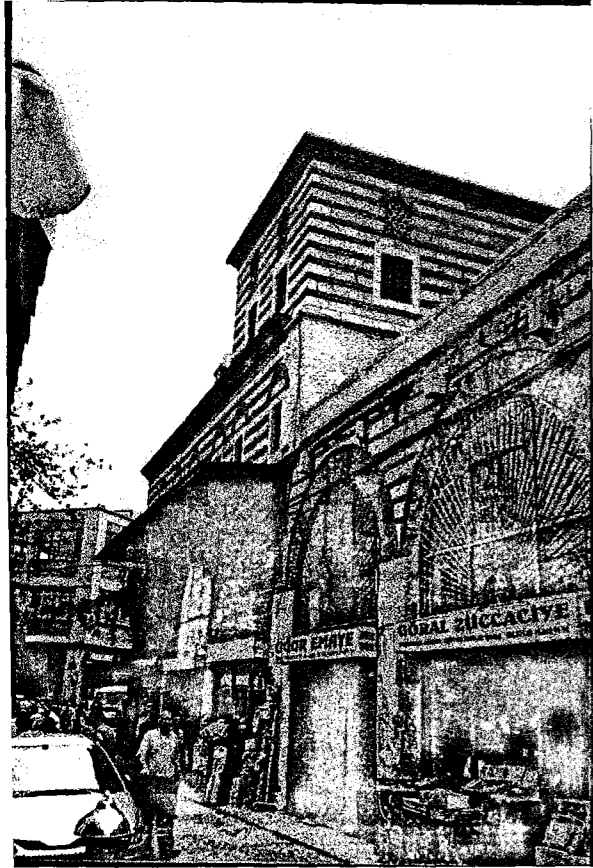
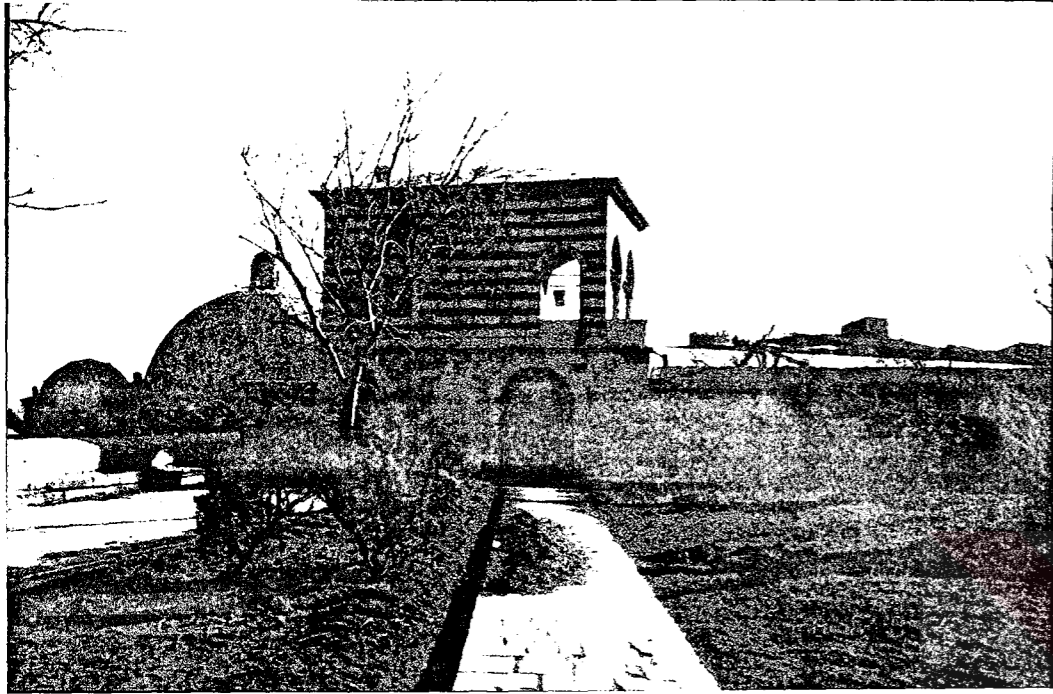
HELALARI

KONUMU:
ADEDİ:
ÖRTÜ:
PENCERE ADEDİ:
İŞIKLIK ADEDİ:

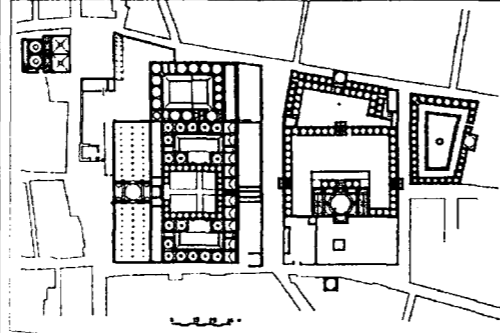
FOTOĞRAFLAR :

KAYNAKLAR :

1. Tuhfet Ül-Mi'marin.
2. Ayvansarayı, Hüseyin, Hadikatü'l Cevami.
3. Ahunbay, Z., (1989), Mimarbaşı Koca Sinan..., s. 251.
4. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
5. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 601-606.
6. Cantay, T., (1989), Süleymaniye Camii ve Bağlı Yapılar, s. 39-40, 50.
7. Ergin, O. N., (1965), "Darülhadis", s. 4246.
8. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 171-181.
9. Kuban, D., (1994), "Süleymaniye Külliyesi", s. 96-104.
10. Kuran, A., (1986), Mimar Sinan, s. 76-77.

Katalog No: 3.3.2.2 Atik Valide Darülhadişi

YERİ: Üsküdar İlçesi'nde, Toptaşı semtinde, Valide Atik Mahallesi'nde.	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: Kitabeye göre 1570-1579	VAZİYET PLANI 	PLANI	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: Darülhadiş, 18.yy'dan itibaren özgün kullanımını yitirmiştir. Uzun bir süre Toptaşı Cezaevi olarak kullanıldıktan sonra, yakın zamanda tahliye edilmiştir. Bu arada darülhadiş özgün mimari kimliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Yapının kilitli ve tahliye edilmiş olmasından dolayı binaya ya da avlusuna girilememiştir.
YAPTIRAN: Nurbanu Sultan			
YAPAN: Mimar Sinan			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: II.Selim / III.Murad			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU: -	PENCERE	Boyutları:		
İÇ BOYUT: Binaya girilemedi		Söve Malzemesi:		
DIŞ BOYUT:		Kapak:		
MİHRAP:	KAPI	Boyutları: 91/184 cm		
DÜŞEY TAŞIYICI:		Söve Malzemesi:		
DUVAR MALZEMESİ:		Eşik Malzemesi:		
DUVAR KALINLIĞI:	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Yan Cephe:	Dış Cephe:
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:				
AKTARMA ELEMANI:	BEZEME	Kapıda:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:		Pencere Kapağında:		
ÖRTÜ:		Mihrapta:		
ÖRTÜ KAPLAMASI:	SAÇAK TİPİ	Kubbede ve Geçiş Ögesinde:		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :		Avluda:	Kubbede:	Dış Cephe:
DÖŞEME KAPLAMASI:				

HÜCRELER

ADEDİ:	Köşe Hücre:	PENCERE	Boyutları:		
	Hücre:		Söve Malzemesi:		
İÇ BOYUT:	Köşe Hücre:		Kapak:		
	Hücre:	KAPI	Boyutları:		
DOLAP ADEDİ:			Söve Malzemesi:		
OCAK:			Eşik Malzemesi:		
DÜŞEY TAŞIYICI:		PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Dış Cephe:	
DUVAR MALZEMESİ:					
DUVAR KALINLIĞI:		BEZEME	Kapıda:		
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:			Pencere ve Dolap Kapağında:		
AKTARMA ELEMANI:			Malzemesi:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif		BACA	Kesiti:		
ÖRTÜ: Kubbe			Külâh Biçimi:		
ÖRTÜ KAPLAMASI:		SAÇAK TİPİ	Avluda:	Kubbede:	Dış Cephe:
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :					
DÖŞEME KAPLAMASI:					

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ:	SÜTUNLAR	ÖRTÜ:	GEÇİŞ ÖGESİ:
Kesit:		ÖRTÜ KAPLAMASI:	KEMER BİÇİMİ:
Malzeme:			KEMER MALZEMESİ:
Başlık:			DÖŞEME KAPLAMASI:
Kaide:	KUBBE YÜKSEKLİĞİ:	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI:	

AVLUSU

İÇ BOYUT:
SU ÖGESİ:
DÖŞEME KAPLAMASI:
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:
ÇÖRTEN:

EYVANI

ADEDİ:
YERİ:
İÇ BOYUT:

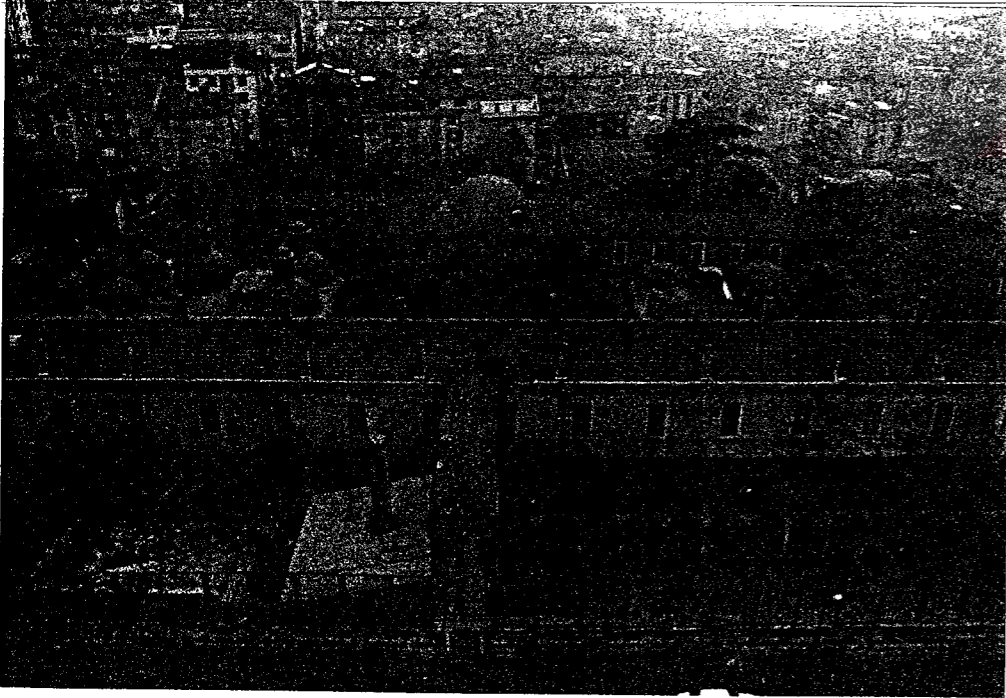
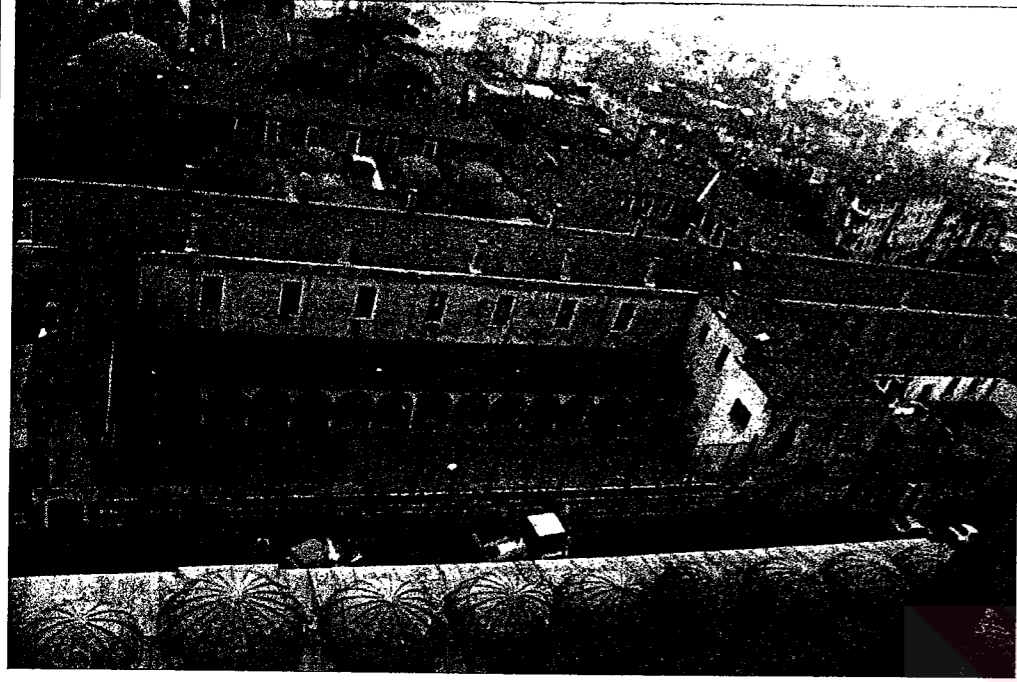
HELALARI

KONUMU:
ADEDİ:
ÖRTÜ:
PENCERE ADEDİ:
İŞIKLIK ADEDİ:

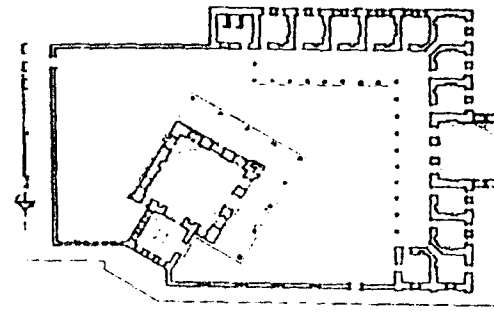
FOTOĞRAFLAR :

KAYNAKLAR :

1. Ayvansarayı, Hüseyin. Hadikatü'l Cevami.
2. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 585.
3. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 184-185.
4. Kuran, A., (1986), Mimar Sinan, s. 178, 184.
5. Kütükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 319-321.
6. Tanman, M. B., (1991), "Atik Valide Külliyesi", Cilt 4, s. 407-412.
7. Yılmaz, A., (2001), Atik Valide Külliyesi..., s. 60-62, 65-67,69,72,77, 79,80,81.
8. Tanman, M. B., (1991), "Atik Valide Sultan Külliyesi", s. 68-73

Katalog No: 3.3.2.3 Ahmed Şemsi Paşa Darülhadisî

YERİ: Üsküdar Şemsi Paşa Semti'nde, Üsküdar-Harem sahil yolu üzerinde, deniz kenarında.	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: "L" planlı	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: 1580	VAZİYET PLANI	PLANI 	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: 1940 yılında geçirdiği onarıma kadar çok harap durumda olduğu bilinen medresenin, onarımdan sonra revak sütunlarının arası camekanla kapatılmıştır. Yapı 1953 yılında kütüphane olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde de bu işlevde kullanımına devam edilen darülhadisten ölçü almak mümkün olmamıştır.
YAPTIRAN: Vezir Şemsi Ahmet Paşa			
YAPAN: Mimar Sinan			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: II.Selim			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU: Batı kanadının tam ortasında	PENCERE	Boyutları:		
İÇ BOYUT: Binaya girilemedi		Söve Malzemesi: Küfeki taşı		
DIŞ BOYUT:		Kapak:		
MİHRAP: Yok / Ocak var	KAPI	Boyutları: 137/233 cm		
DÜŞEY TAŞIYICI:		Söve Malzemesi: Mermer		
DUVAR MALZEMESİ: Taş - tuğla		Eşik Malzemesi:		
DUVAR KALINLIĞI:	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Yan Cephe:	Dış Cephe:
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1 sıra kesme taş - 3 sıra tuğla almaşık				
AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME	Kapıda:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp		Pencere Kapağında:		
ÖRTÜ: Kubbe		Mihrapta:		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Kubbeye ve Geçiş Ögesinde:		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :	SAÇAK TİPİ	Avluda:	Kubbeye:	Dış Cephe:
DÖŞEME KAPLAMASI:		Düz ve pahlı şerit	Düz ve pahlı şerit	Düz ve pahlı şerit

HÜCRELER

ADEDİ:	Köşe Hücre: 2 Adet	PENCERE	Boyutları:		
	Hücre: 10 Adet		Söve Malzemesi: Küfeki taşı		
İÇ BOYUT:	Köşe Hücre:		Kapak:		
	Hücre: 290x290cm				
DOLAP ADEDİ: 1 ya da 2 Adet / Değişken		KAPI	Boyutları:		
OCAK: 1 Adet			Söve Malzemesi:		
DÜŞEY TAŞIYICI:			Eşik Malzemesi:		
DUVAR MALZEMESİ: Taş - tuğla		PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Dış Cephe:	
DUVAR KALINLIĞI:					
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1 sıra kesmetaş-3 sıra tuğla almaşık		BEZEME	Kapıda:		
AKTARMA ELEMANI: Pandantif			Pencere ve Dolap Kapağında:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:			Malzemesi: Küfeki taşı		
ÖRTÜ: Kubbe		BACA	Kesiti: Kare		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun			Külah Biçimi:		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :		SAÇAK TİPİ	Avluda:	Kubbeye:	Dış Cephe:
DÖŞEME KAPLAMASI:			Düz ve pahlı şerit	Saçak yok	Düz ve pahlı şerit

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ:	ÖRTÜ: Tek eğimli düz çatı	GEÇİŞ ÖGESİ: -
SÜTUNLAR	Kesit: Daire	KEMER BİÇİMİ: Sivri kemer
	Malzeme: Mermer	KEMER MALZEMESİ: Küfeki taşı
	Başlık: Baklavalı	DÖŞEME KAPLAMASI:
	Kaide: Yok	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI: Hücre revak seviyesinden daha yüksek
	ÖRTÜ KAPLAMASI: Ahşap	
	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: -	

AVLUSU

İÇ BOYUT: Ölçülemedi
SU ÖGESİ: Yok
DÖŞEME KAPLAMASI: Beton
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:
ÇÖRTEN: Yok

EYVANI

ADEDİ: Yok
YERİ: -
İÇ BOYUT: -

HELALARI

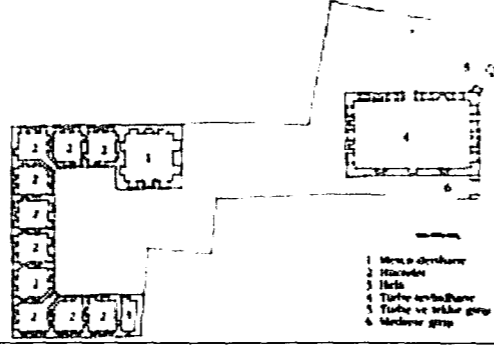
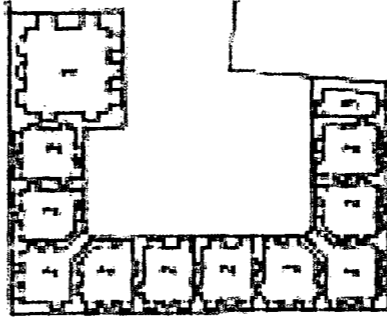
KONUMU: Hücre dizisinin sonunda
ADEDİ: 3 Adet
ÖRTÜ: Tonoz
PENCERE ADEDİ: 1 Adet
İŞIKLIK ADEDİ: 1 Adet

FOTOĞRAFLAR :

KAYNAKLAR :

1. Tezkiret ÜI-Bünyan.
2. Tezkiret ÜI-Ebniye.
3. Tuhfet ÜI-Mi'marin.
4. Ahunbay, Z., (1989), Mimarbaşı Koca Sinan..., s. 261-262.
5. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
6. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 606.
7. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 185-186.
8. Gültekin, G., (1994), "Şemsi Paşa Külliyesi", Cilt 7, s. 157-159.
9. Konyalı, İ. H., (1977), Üsküdar Tarihi, s. 291-293.
10. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi... s. 189.
11. Kütükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 316-317.

Katalog No: 3.3.2.4 Cafer Paşa Darülhadisî

YERİ: Eyüp İlçesi'nde, Merkez Mahallesi'nde, Kalenderhane Caddesi ile Kızıl Değirmen Sokağı'nın kavşağında bulunmaktadır.	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: U Planlı	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: 1575 ve ya yakın tarih	VAZİYET PLANI 	PLANI 	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: 1970'lerde Vakıflar İdaresi tarafından onarımına başlanmış olup, günümüzde Eyüp Merkez Kuran Kursu olarak kullanılmaktadır.
YAPTIRAN: Vezir Cafer Paşa			
YAPAN: Bilinmiyor			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: İ.H.Murad			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU: U planlı hücrelerin ucunda, hücrelere bitişik	PENCERE	Boyutları: 100/166cm
İÇ BOYUT: Kare planlı / 592 x 592 cm		Söve Malzemesi: Küfeki taş
DIŞ BOYUT: 710x710 cm		Kapak: Yok
MİHRAP: Yarım daire	KAPI	Boyutları: 118/204cm
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		Söve Malzemesi: Mermer
DUVAR MALZEMESİ: Taş - tuğla		Eşik Malzemesi: Mermer
DUVAR KALINLIĞI: 117cm	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: 2 alt - 1 üst pencere
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Taş - tuğla düzensiz almaşık		Yan Cephe: 2 alt - 1 üst pencere
		Dış Cephe: Pencere yok
AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME	Kapıda: Kapı özgün değil
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif		Pencere Kapağında: Yok
ÖRTÜ: Kubbe		Mihrapta: Sıvalı olduğundan görülemedi
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Kubbede ve Geçiş Ögesinde: Kalem işi
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 255 cm	SAÇAK TİPİ	Avluda: Düz ve pahlı şerit
DÖŞEME KAPLAMASI: Görülemedi		Kubbede: Düz ve pahlı şerit
		Dış Cephe: Düz ve pahlı şerit

HÜCRELER

ADEDİ: Köşe Hücre: 2 Adet	PENCERE	Boyutları: 70/134cm
Hücre: 8 Adet		Söve Malzemesi: Küfeki taş
İÇ BOYUT: Köşe Hücre: 352 x 352 cm		Kapak: Yok
Hücre: 353 x 367 cm		
DOLAP ADEDİ: 4 Adet	KAPI	Boyutları: -/168cm
OCAK: Var		Söve Malzemesi: Küfeki taş
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		Eşik Malzemesi: Küfeki taş
DUVAR MALZEMESİ: Taş -tuğla	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: 1 alt - 1 üst pencere
DUVAR KALINLIĞI: 77cm		Dış Cephe: 2 alt pencere
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Düzensiz olarak 1 sıra taş - 1 sıra tuğla / 1 sıra taş - 2 sıra tuğla	BEZEME	Kapıda: Yok
AKTARMA ELEMANI: Kemer		Pencere ve Dolap Kapağında: Kapak yok
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif		Malzemesi: Sıvalı olduğundan görülemedi
ÖRTÜ: Kubbe	BACA	Kesiti: Kare
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Külah Biçimi: Kesik kare piramit
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 146cm	SAÇAK TİPİ	Avluda: Düz ve pahlı şerit
DÖŞEME KAPLAMASI: Özgün malzeme yok olmuş		Kubbede: Saçak yok
		Dış Cephe: Düz ve pahlı şerit

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ: Revak yok	ÖRTÜ: -	GEÇİŞ ÖGESİ: -	
SÜTUNLAR		Kesit: -	KEMER BİÇİMİ: -
		Malzeme: -	KEMER MALZEMESİ: -
		Başlık: -	DÖŞEME KAPLAMASI: -
	Kaide: -	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI: -	
	ÖRTÜ KAPLAMASI: -		
	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: -		

AVLUSU

İÇ BOYUT: 1620 x 1063cm
SU ÖGESİ: Yok
DÖŞEME KAPLAMASI: Kesse taş
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Taş - tuğla
ÇÖRTEN: -

EYVANI

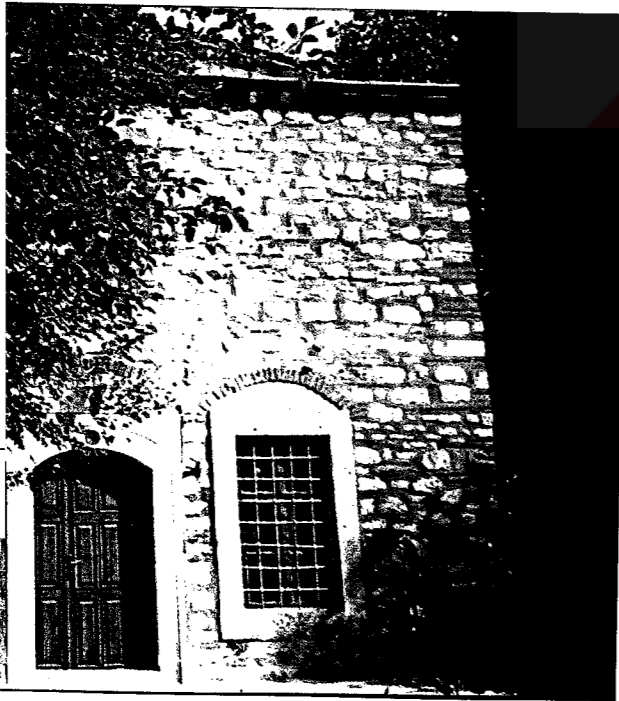
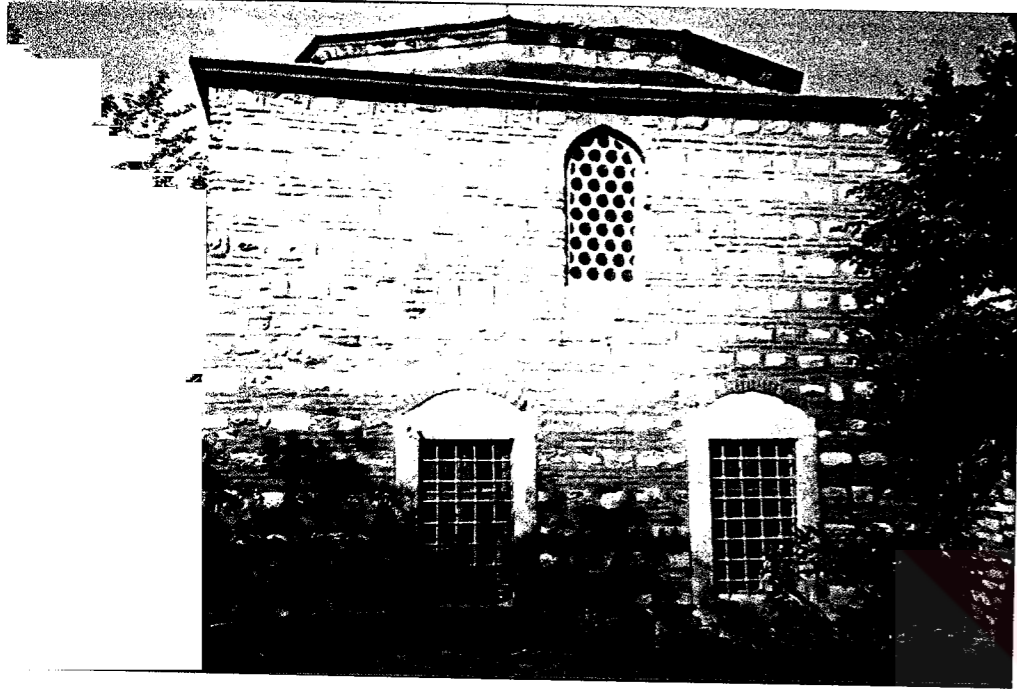
ADEDİ: Yok
YERİ: -
İÇ BOYUT: -

HELALARI

KONUMU: Hücre dizisinin bir ucunda
ADEDİ: Özgünlüğünü yitirmiş
ÖRTÜ: Tonoz
PENCERE ADEDİ: 1
İŞIKLIK ADEDİ: Yok

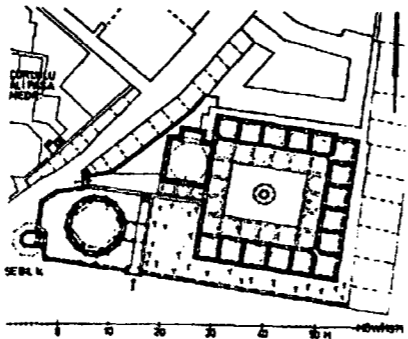
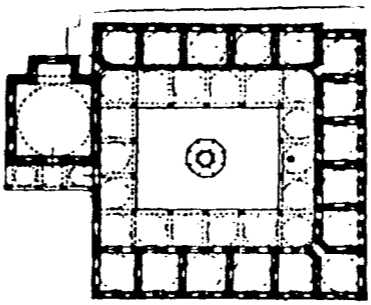
FOTOĞRAFLAR :

KAYNAKLAR :

1. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
2. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 585-586.
3. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 186.
4. Tanman, M. B., (1994), "Cafer Paşa Külliyesi", Cilt 2, s. 367-369.

Katalog No: 3.3.2.5 Sinanpaşa Darülhadisî

YERİ: Eminönü İlçesi'nde, Beyazıt Çarşıkapı'da, Yeniçeriler Caddesi ile Bileyciler Sokağı'nın kesiştiği bölgede.	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: U planlı	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: 1593	VAZİYET PLANI 	PLANI 	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: 1991'de Bakanlar Kurulu kararıyla medresenin dokuz odası ile dershanesi Balkan Türkleri Dayanışma ve Kültür Derneği, beş odası ise Türkiye İlim ve Edebiyat Eserleri Sahipleri Merkez Birliğine beş yıllığına kiralanmıştır. 1998'de de odalar aynı maksatla kullanılırken avlu ve dersane kahvehane olarak hizmet vermektedir.
YAPTIRAN: Sadrazam Koca Sinan Paşa			
YAPAN: Mimarbaşı Davud Ağa			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: III.Murad			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU: U planın açık kenarında yatık vaziyette	PENCERE	Boyutları: 90/151cm		
İÇ BOYUT: Ana mekan 716 x 682 cm / Cumba 270 x 440 cm		Söve Malzemesi: Mermer		
DIŞ BOYUT: Ana mekan 838x804 cm / Cumba 392x562 cm		Kapak: Var ancak özgün değil		
MİHRAP: Yok	KAPI	Boyutları: 122/210cm		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		Söve Malzemesi: Mermer		
DUVAR MALZEMESİ: Taş - tuğla		Eşik Malzemesi: Mermer		
DUVAR KALINLIĞI: 122cm	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: 2 alt - 3 üst pencere	Yan Cephe: 3 alt - 3 üst pencere	Dış Cephe: 2 alt - 3 üst pencere
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1 sıra taş - 3 sıra tuğla alması				
AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME	Kapıda: Kündekari		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp		Pencere Kapağında: Yok		
ÖRTÜ: Kubbe		Mihrapta: Mihrap yok		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SAÇAK TİPİ	Kubbeye ve Geçiş Ögesinde: Kalem işi		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : 286cm		Avluda: Düz ve pahlı şerit	Kubbeye: Düz ve pahlı şerit	Dış Cephe: Düz ve pahlı şerit
DÖŞEME KAPLAMASI: Altıgen tuğla				

HÜCRELER

ADEDİ:	Köşe Hücre: 2 Adet	PENCERE	Boyutları: 74/136cm	
	Hücre: 14 Adet		Söve Malzemesi: Küfeki taş	
İÇ BOYUT:	Köşe Hücre: Girilemedi		Kapak: Günümüzde yok	
	Hücre: 375x375cm (Doğu) / 370x370cm (Güney)	KAPI	Boyutları: 76/158cm	
DOLAP ADEDİ: 2 Adet	Söve Malzemesi: Küfeki Taşı		Eşik Malzemesi: Küfeki taş	
OCAK: 1 Adet				
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR MALZEMESİ: Görülemedi		PENCERE DÜZENİ	
DUVAR KALINLIĞI: 83cm	DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Sıvalı olduğundan görülemedi		Avlu Cephesinde: 1 alt pencere	Dış Cephe: 2 alt - 2 üst pencere
AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME	Kapıda: Yok		PENCERE DÜZENİ
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif		Pencerde: Yok		
ÖRTÜ: Kubbe		BACA	Malzemesi: Küfeki taş	
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	Kesiti: Kare			
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : 108cm	Külah Biçimi: Üçgen piramit		Avluda: Düz ve pahlı şerit	Kubbeye: Yok
DÖŞEME KAPLAMASI: Muşamba kaplı olduğundan görülemedi			Dış Cephe: Düz ve pahlı şerit	

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ: 340cm	ÖRTÜ: Kubbe	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif
SÜTUNLAR	Kesit: Daire	KEMER BİÇİMİ: Sivri kemer
	Malzeme: Mermer	KEMER MALZEMESİ: Taş - tuğla
	Başlık: Baklavalı	DÖŞEME KAPLAMASI: Kesme Taş
	Kaide: Var	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI: Var / İki bölümü kubbe, bir bölümü tonoz örtülü
	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 128cm

AVLUSU

İÇ BOYUT: 2192x1832cm
SU ÖGESİ: Sekizgen şadırvan
DÖŞEME KAPLAMASI: Kesme taş
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Sıvalı / Görülemedi
ÇÖRTEN: 14 Adet

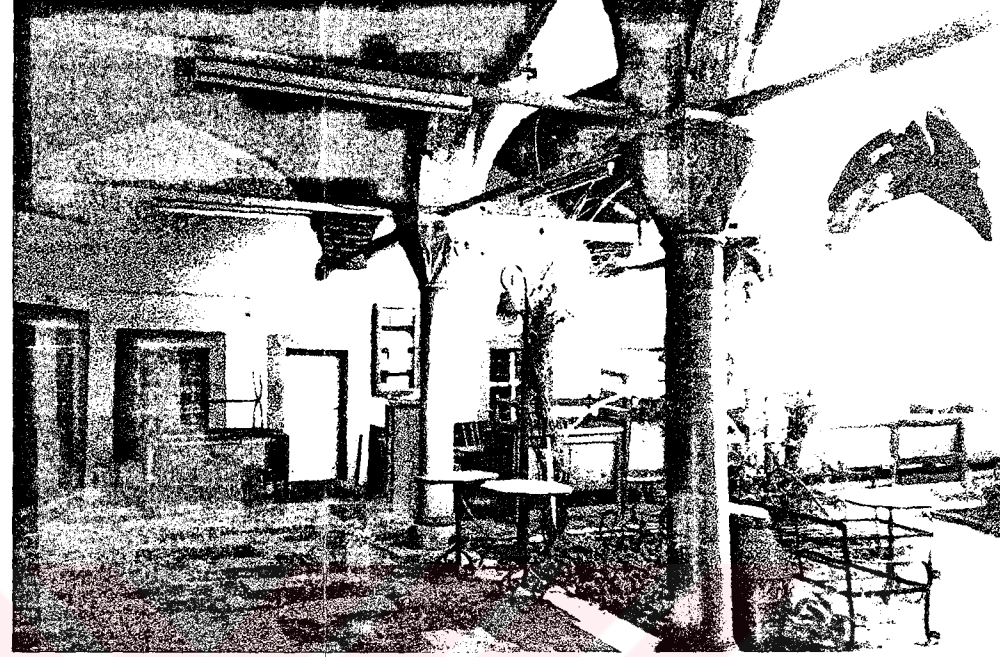
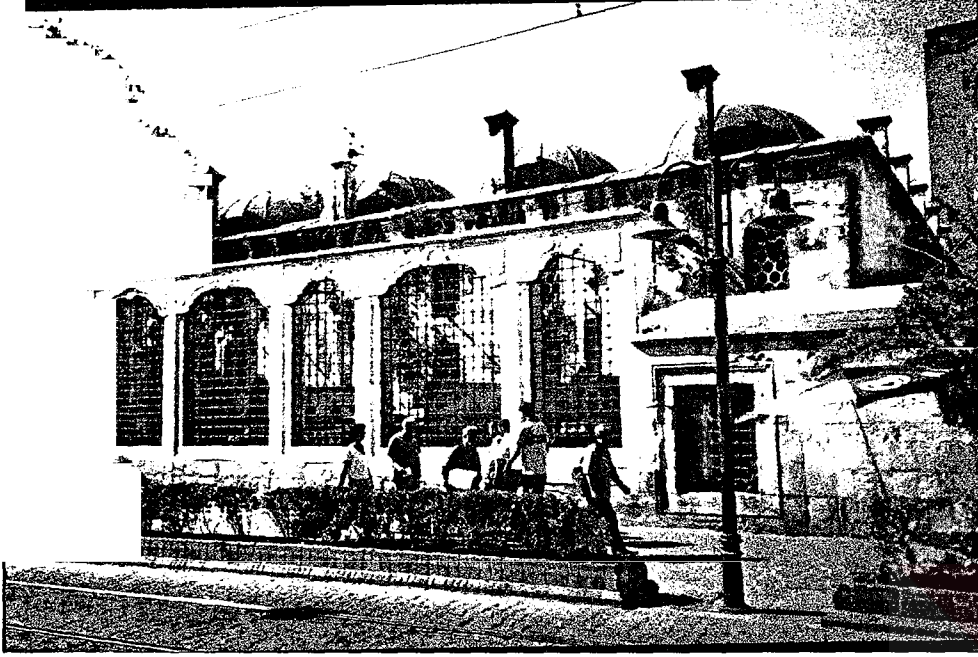
EYVANI

ADEDİ: Yok
YERİ: -
İÇ BOYUT: -

HELALARI

KONUMU: Görülemedi
ADEDİ: -
ÖRTÜ: -
PENCERE ADEDİ: -
İŞIKLIK ADEDİ: -

FOTOĞRAFLAR :

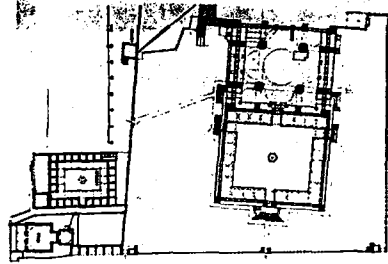
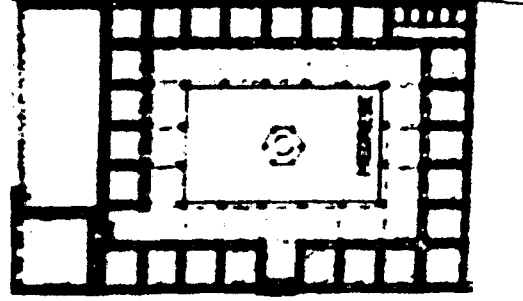

KAYNAKLAR :

1. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
2. Baltacı, C., (1976), Osmanlı Medreseleri..., s. 598-600.
3. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 192-195.
4. Küttükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 50-51.
5. Küttükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 100-103 .
6. Yavaş, D., (1994), "Sinan Paşa Külliyesi", s. 4-5.

Katalog No: 3.3.2.6 Sultanahmet Darülhadisi

YERİ: Sultanahmet	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: Dikdörtgen planlı	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: 1609-1620	VAZİYET PLANI 	PLANI 	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: 1935 yılına kadar çeşitli onarımlar geçiren darülhadis, 1935'te gördüğü tamirattan sonra depo yapılmak üzere Başbakanlık Arşivi'ne devredilmiştir. Darülhadis, günümüzde de aynı maksatla kullanılmaktadır.
YAPTIRAN: Sultan I.Ahmet			
YAPAN: Bilinmiyor			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: I.Ahmed			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU:	PENCERE	Boyutları:		
İÇ BOYUT: Binaya girilemedi		Söve Malzemesi:		
DIŞ BOYUT:		Kapak:		
MİHRAP:	KAPI	Boyutları:		
DÜŞEY TAŞIYICI:		Söve Malzemesi:		
DUVAR MALZEMESİ:		Eşik Malzemesi:		
DUVAR KALINLIĞI:	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Yan Cephe:	Dış Cephe:
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:				
AKTARMA ELEMANI:	BEZEME	Kapıda:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ:		Pencere Kapağında:		
ÖRTÜ:		Mihrapta:		
ÖRTÜ KAPLAMASI:	SAÇAK TİPİ	Kubbede ve Geçiş Ögesinde:		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :		Avluda:	Kubbede:	Dış Cephe:
DÖŞEME KAPLAMASI:				

HÜCRELER

ADEDİ:	Köşe Hücre: 3	PENCERE	Boyutları:		
	Hücre: 21		Söve Malzemesi:		
İÇ BOYUT:	Köşe Hücre:		Kapak:		
	Hücre:	KAPI	Boyutları:		
DOLAP ADEDİ:			Söve Malzemesi:		
OCAK:			Eşik Malzemesi:		
DÜŞEY TAŞIYICI:		PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Dış Cephe:	
DUVAR MALZEMESİ:					
DUVAR KALINLIĞI:		BEZEME	Kapıda:		
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:			Pencere ve Dolap Kapağında:		
AKTARMA ELEMANI:			Malzemesi:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ:		BACA	Kesiti:		
ÖRTÜ:			Külâh Biçimi:		
ÖRTÜ KAPLAMASI:		SAÇAK TİPİ	Avluda:	Kubbede:	Dış Cephe:
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :					
DÖŞEME KAPLAMASI:					

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ:	SÜTUNLAR	ÖRTÜ:	GEÇİŞ ÖĞESİ:
Kesit:			KEMER BİÇİMİ:
Malzeme:		ÖRTÜ KAPLAMASI:	KEMER MALZEMESİ:
Başlık:		KUBBE YÜKSEKLİĞİ:	DÖŞEME KAPLAMASI:
Kaide:	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI:		

AVLUSU

İÇ BOYUT:
SU ÖĞESİ:
DÖŞEME KAPLAMASI:
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:
ÇÖRTEN:

EYVANI

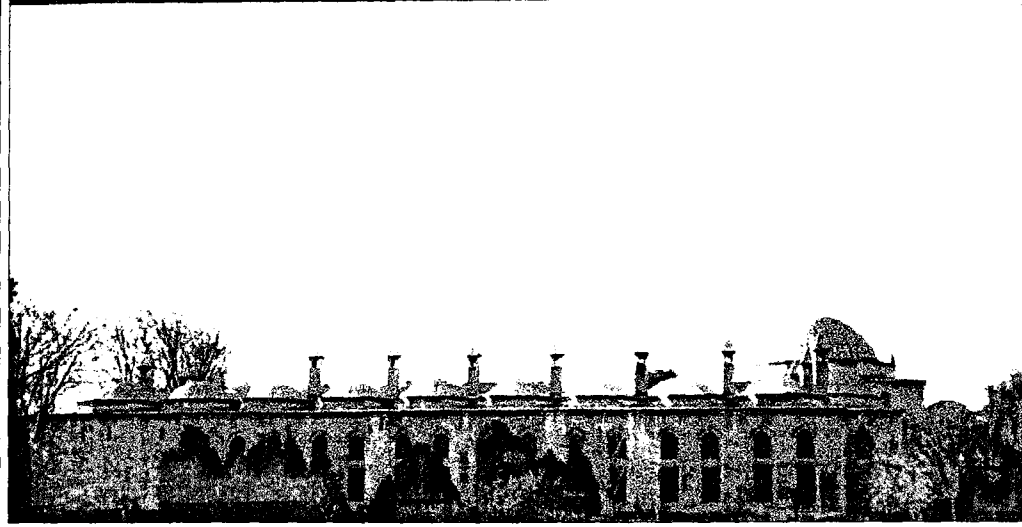
ADEDİ: 1 Adet giriş eyvanı
YERİ: Hücre dizisinin arasında
İÇ BOYUT: Ölçülemedi

HELALARI

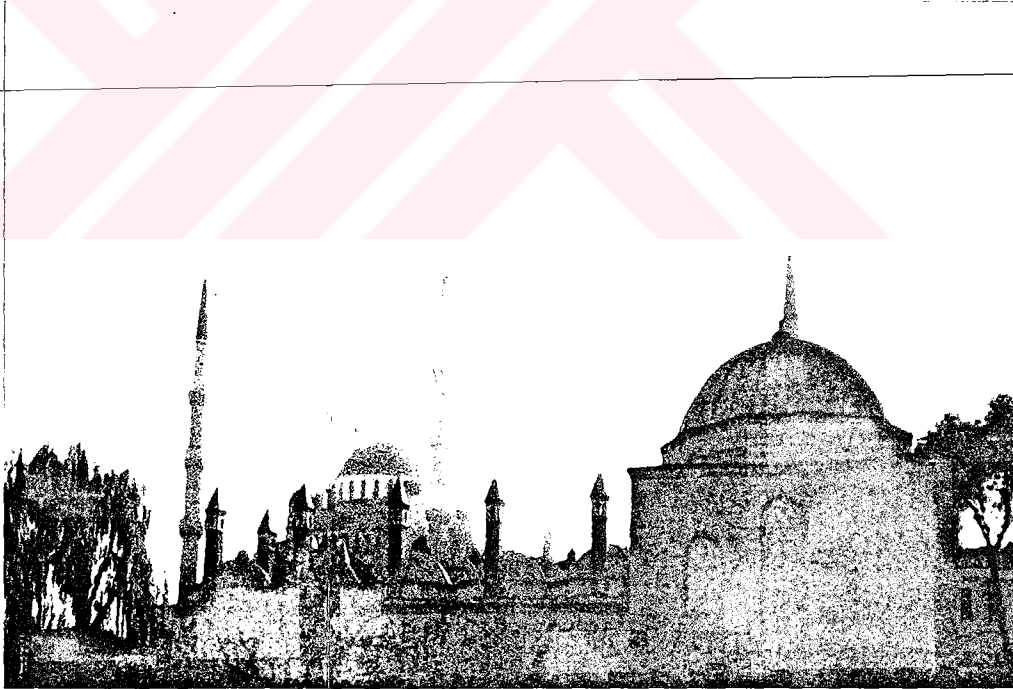
KONUMU: Hücre kollarının kesiştiği köşede
ADEDİ: Girilemedi
ÖRTÜ:
PENCERE ADEDİ:
İŞIKLIK ADEDİ:

FOTOĞRAFLAR :

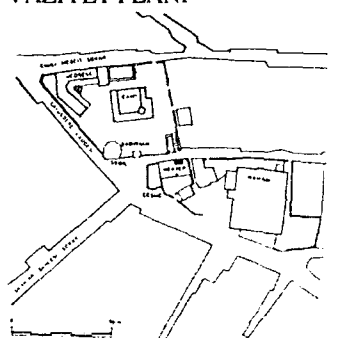
KAYNAKLAR :

1. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
2. Ahunbay, Z., (1994), "Sultan Ahmed Külliyesi", , s. 55-61.
3. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 196-197.
4. Küttükoğlu, M. S., (1978), Dartı'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 30.
5. Küttükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 35-39.
6. Nayır, Z., (1975), Sultan Ahmed Külliyesi ve..., s. 44, 79-80

Katalog No: 3.3.2.7 Çinili Darülhadisî

YERİ: Üsküdar'da Murad Reis Mahallesi'nde Çinili Mescid Sokağı ile Çavuşdere Caddesi'nin kesiştiği köşede	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: "L" planlı, ancak arazinin şekline bağlı olarak, L'nin kolları dar bir açı meydana getirecek şekilde birleşmektedir	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: 1640	VAZİYET PLANI 	PLANI	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: Sadece 1902 yılına ait bir tamir kaydı bulunabilmiştir
YAPTIRAN: Sultan IV.Murad ve İbrahim'in anneleri Mahpeyker Sultan			
YAPAN: Mimar Kasım Ağa			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Sultan İbrahim			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU: L biçimli kolların kesiştiği köşede	PENCERE	Boyutları: 104/162 cm		
İÇ BOYUT: Binaya girilemedi		Söve Malzemesi: Küfeki Taşı		
DIŞ BOYUT:		Kapak:		
MİHRAP: Var	KAPI	Boyutları:		
DÜŞEY TAŞIYICI:		Söve Malzemesi: Küfeki Taşı		
DUVAR MALZEMESİ:		Eşik Malzemesi:		
DUVAR KALINLIĞI:	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Yan Cephe:	Dış Cephe:
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:				
AKTARMA ELEMANI:	BEZEME	Kapıda:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif		Pencere Kapağında:		
ÖRTÜ: Kubbe		Mihrapta:		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Görülemedi		Kubbede ve Geçiş Ögesinde:		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :	SAÇAK TİPİ	Avluda: Düz ve pahlı şerit	Kubbede: Saçak yok	Dış Cephe: Düz ve pahlı şerit
DÖŞEME KAPLAMASI:				

HÜCRELER

ADEDİ:	Köşe Hücre: Yok	PENCERE	Boyutları: 72/124 cm		
	Hücre: 6 Adet		Söve Malzemesi: Küfeki taşı		
İÇ BOYUT:	Köşe Hücre: Hücre:		Kapak: Yok		
DOLAP ADEDİ: 1 Adet		KAPI	Boyutları: 73/162 cm		
OCAK: Var			Söve Malzemesi: Küfeki taşı		
DÜŞEY TAŞIYICI:			Eşik Malzemesi: Küfeki taşı		
DUVAR MALZEMESİ: Taş - tuğla		PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: Tek alt pencere	Dış Cephe: Tek alt pencere	
DUVAR KALINLIĞI:					
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Moloz örgü tekniği		BEZEME	Kapıda: Kapılar değişmiş / Tablalı kapı		
AKTARMA ELEMANI:			Pencere ve Dolap Kapağında:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif		BACA	Malzemesi: Küfeki taşı		
ÖRTÜ: Kubbe			Kesiti: Kare		
ÖRTÜ KAPLAMASI:		SAÇAK TİPİ	Külâh Biçimi:		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :			Avluda: Düz ve pahlı şerit	Kubbede: Saçak yok	Dış Cephe: Düz ve pahlı şerit
DÖŞEME KAPLAMASI:					

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ: Revak yok	SÜTUNLAR	ÖRTÜ: -	GEÇİŞ ÖGESİ: -
Kesit: -		ÖRTÜ KAPLAMASI: -	KEMER BİÇİMİ: -
Malzeme: -			KEMER MALZEMESİ: -
Başlık: -			DÖŞEME KAPLAMASI: -
Kaide: -			DERSHANE GİRİŞ REVAĞI: -
		KUBBE YÜKSEKLİĞİ: -	

AVLUSU

İÇ BOYUT:
SU ÖGESİ:
DÖŞEME KAPLAMASI:
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:
ÇÖRTEN:

EYVANI

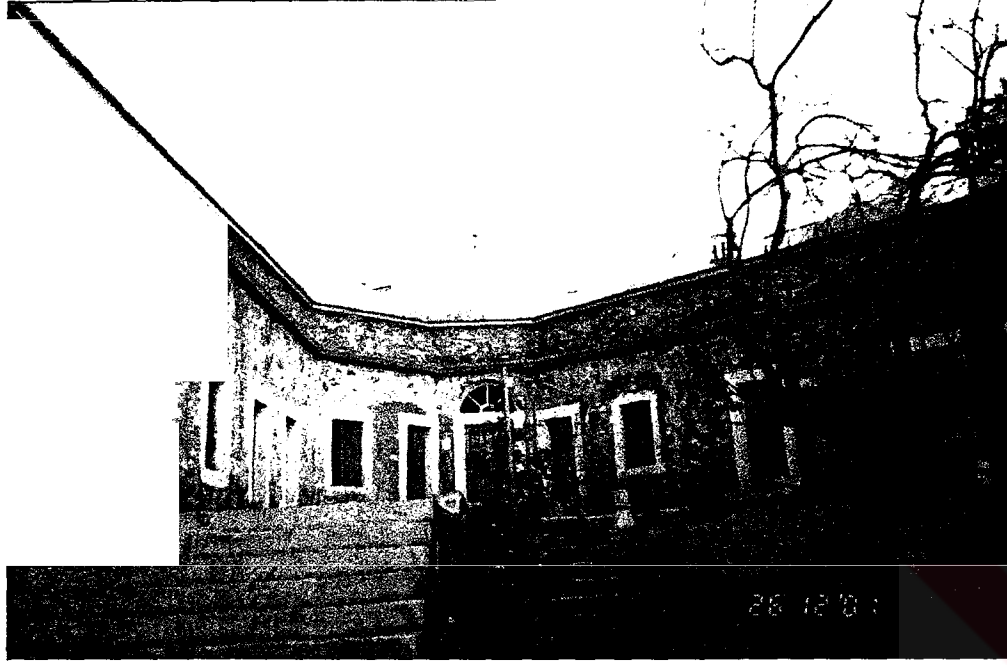
ADEDİ: Eyvan yok
YERİ: -
İÇ BOYUT: -

HELALARI

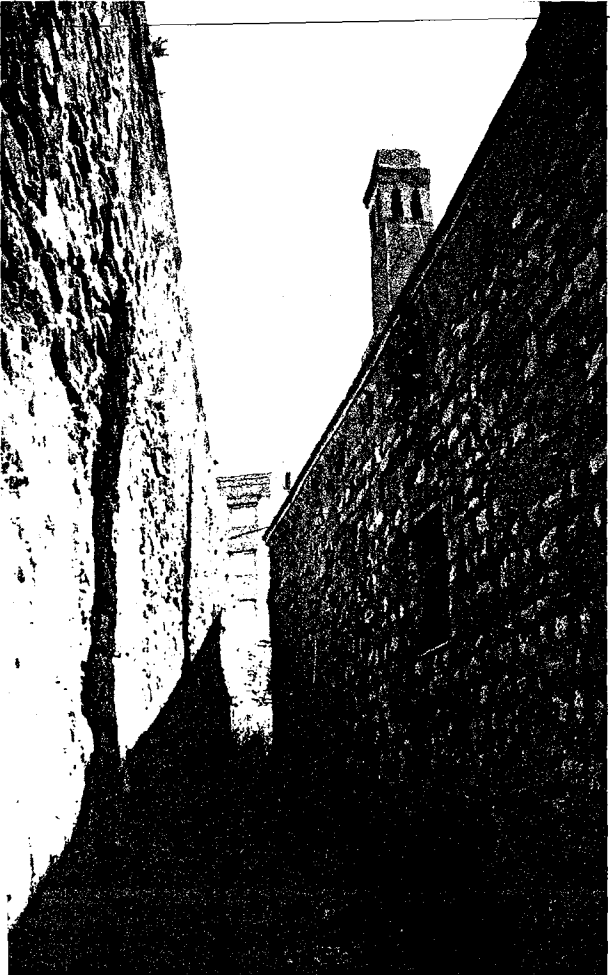
KONUMU: Doğu yönünde
ADEDİ: -
ÖRTÜ: -
PENCERE ADEDİ: -
İŞIKLIK ADEDİ: -

FOTOĞRAFLAR :

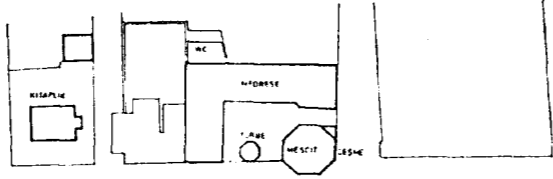
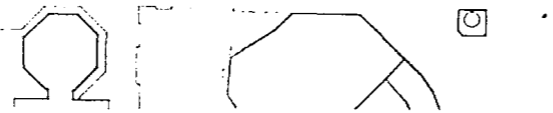
KAYNAKLAR :

1. Kitabesi.
2. Ayvansarayı, Hüseyin, Hadikatü'l Cevami.
3. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
4. Çobanoğlu, A. V., (1994), "Çinili Külliyesi", s. 519-522.
5. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi... s. 189-192.

Katalog No: 3.3.2.8 Köprülü Mehmed Paşa Darülhadişi

YERİ: Eminönü İlçesi'nde, Çemberlitaş Sırtı'nda, Divanyolu Caddesi ile Peykhane Sokağı'nın kesiştiği köşede	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: L planlı	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: 1661	VAZİYET PLANI 	PLANI	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: Divanyolu'nun genişletilmesi sırasında yapının bir kısmı yıktırılmıştır. Yıkılan bu kolda bir hücre ortadan bölünmüş olup, cephe 19.yy mimarisine göre yeniden düzenlenmiştir. Günümüzde Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı'na tahsis edilmiş, yaptırılan bir tamirden sonra dizgi merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır.
YAPTIRAN: Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa			
YAPAN: Mimarbaşı Mustafa Ağa olduğu zannediliyor			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: IV.Mehmed			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU:Hücrelerin karşısında	PENCERE	Boyutları: 113/184cm		
İÇ BOYUT: Sekizgen planlı / Bir kenarı 442cm		Söve Malzemesi: Mermer		
DIŞ BOYUT: Bir kenarı 562cm		Kapak: Var / Özgün değil		
MİHRAP: Mermer	KAPI	Boyutları: 145/277cm		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		Söve Malzemesi: Mermer		
DUVAR MALZEMESİ: Keskme taş		Eşik Malzemesi: Mermer		
DUVAR KALINLIĞI: 118cm	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: 2 alt – 2 üst pencere	Yan Cephe: 1 alt – 2 üst pencere	Dış Cephe: 1 alt – 2 üst pencere
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Keskme taş kaplamalı				
AKTARMA ELEMANI: Duvar	BEZEME	Kapıda: Yok		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif		Pencere Kapağında: Yok		
ÖRTÜ: Kubbe		Mihrapta: Yok		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SAÇAK TİPİ	Kubbeye ve Geçiş Ögesinde:Kalem işi / Geçiş ögesi yok		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : 196cm		Avluda: Profilli	Kubbeye: Profilli	Dış Cephe: Profilli
DÖŞEME KAPLAMASI: Görülemedi				

HÜCRELER

ADEDİ:	Köşe Hücre: 1 Adet	PENCERE	Boyutları: 73/142cm	
	Hücre: 11 Adet		Söve Malzemesi: Küfeki Taşı	
İÇ BOYUT:	Köşe Hücre: Hücre:370 x 390 cm		Kapak: Yok	
DOLAP ADEDİ: 2 Adet		KAPI	Boyutları: -/168	
OCAK: 1 Adet			Söve Malzemesi: Küfeki Taşı	
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar			Eşik Malzemesi: Küfeki Taşı	
DUVAR MALZEMESİ: Taş -tuğla		PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: Tek alt pencere	Dış Cephe: Tek alt pencere
DUVAR KALINLIĞI: 89cm				
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1 taş - 2 sıra tuğla almaşık		BEZEME	Kapıda: Kapılar özgün değil	
AKTARMA ELEMANI: Kemer			Pencere ve Dolap Kapağında: Kapak yok	
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif			Malzemesi: Tuğla	
ÖRTÜ: Kubbe		BACA	Kesiti: Kare	
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun			Külah Biçimi: Keskme taş külah	
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : 125cm		SAÇAK TİPİ	Avluda: Düz ve pahlı şerit	Kubbeye: Saçak yok
DÖŞEME KAPLAMASI: Kaplama özgün değil			Dış Cephe: Düz ve pahlı şerit	

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ: 410cm	SÜTUNLAR	ÖRTÜ: Kubbe	GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif
Kesit: Daire		ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	KEMER BİÇİMİ: Doğudakiler sivri kemerli, güneydekiler yuvarlak kemerli
Malzeme: Mermer			KEMER MALZEMESİ: Küfeki taşı
Başlık: Baklavalı			DÖŞEME KAPLAMASI: Taş
Kaide: Yok		KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 168cm	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI: Yok

AVLUSU

İÇ BOYUT: 1075 x 2765 cm
SU ÖĞESİ: Bir kuyu, mermer su teknesi
DÖŞEME KAPLAMASI: Özgün kaplama yok olmuş
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Sıvalı / Görülemedi
ÇÖRTEN: Yok

EYVANI

ADEDİ: Yok
YERİ: -
İÇ BOYUT: -

HELALARI

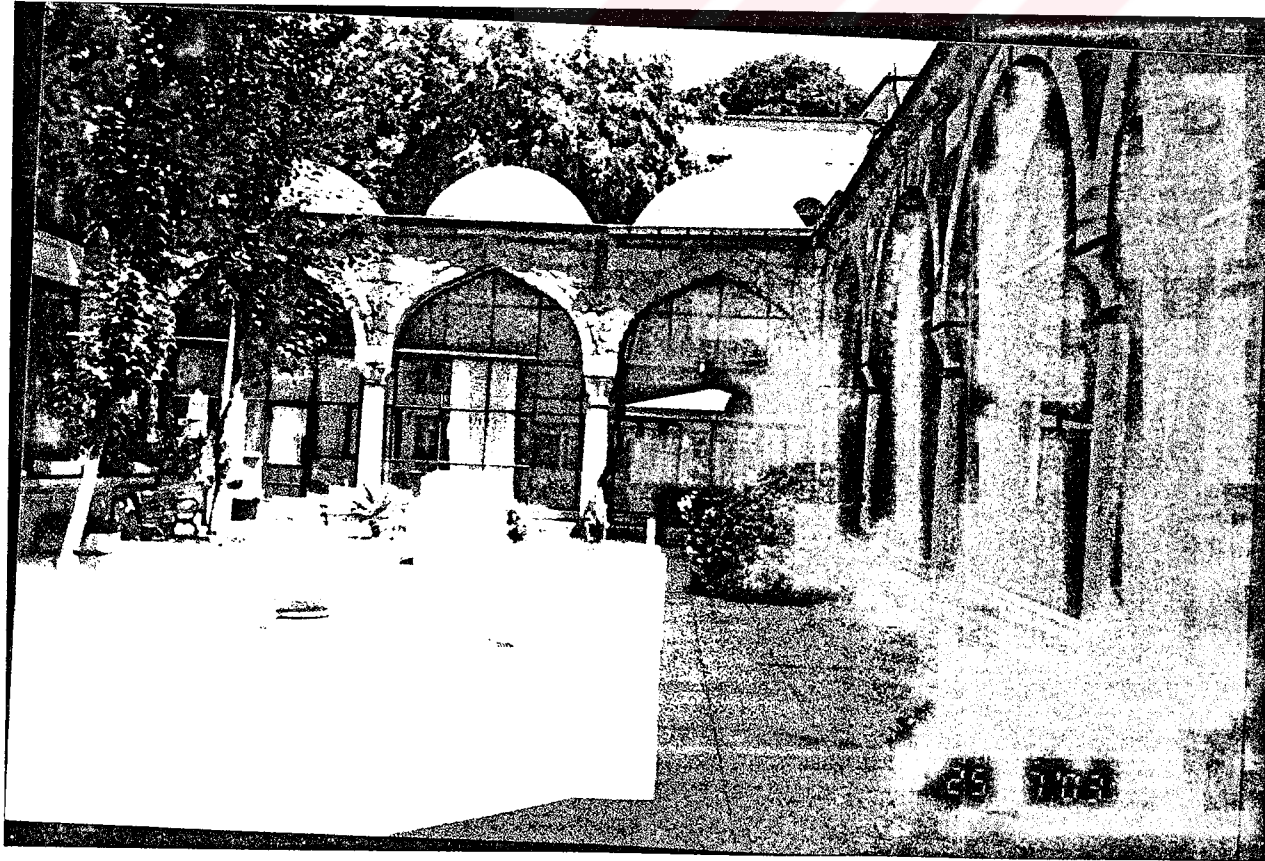
KONUMU: Arka bahçede
ADEDİ: Özgün değil
ÖRTÜ: Özgünlüğünü yitirmiş
PENCERE ADEDİ: -
İŞIKLIK ADEDİ: -

FOTOĞRAFLAR :

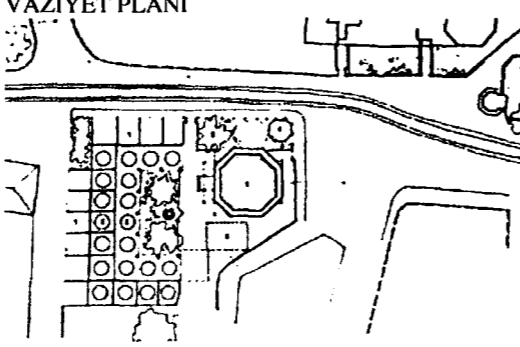
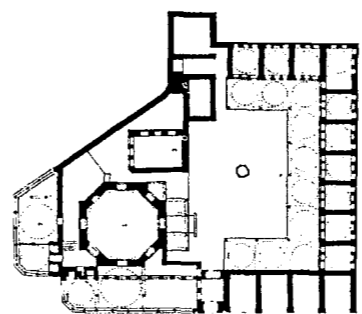

KAYNAKLAR :

1. Kitabesi.
2. Vakfiyesi.
3. Çobanoğlu, A. V., (1994), "Köprülü Külliyesi", s. 89-90.
4. Küttükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi... s. 38-39.
5. Küttükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 70-73 .
6. Nayır, Z., (1975), Sultan Ahmed Külliyesi ve..., s. 186-188.

Katalog No: 3.3.2.9 Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Darülhadisî

YERİ: Eminönü İlçesi'nde, Divanyolu Caddesi üzerinde.	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: L planlı hücreler, U planlı revak.	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: 1690'da tamamlanmıştır	VAZİYET PLANI 	PLANI 	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: Külliye yapılarında sebil, büfe olarak kiraya verilmiş, medrese ve sıbyan mektebi ise İstanbul Fetih Cemiyeti ile Yahya Kemal Enstitüsü'ne tahsis edilmiş olup faaliyetlerine devam etmektedirler. 20.yy'ın başlarında harapden külliye, medrese fonksiyonunu kaybetmiş ve yangınzedeler tarafından işgal edilmiştir.1956-57'de Divanyolu Caddesi'nin genişletilmesi çalışmalarında dükkanlar yıkılarak ortadan kaldırılmış, sebil ve hazire ise yan sokağa taşınmıştır. 1960 yılında Vakıflar İdaresi tarafından medrese ve sıbyan mektebi restore edilmiş, dersane ile mescidin saçağı yenilenmiştir.
YAPTIRAN: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa			
YAPAN: Mimar Hamdi			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: II.Ahmed			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU: Avlunun köşesinde, medrese hücrelerinin karşısında	PENCERE	Boyutları: 132/228
İÇ BOYUT: Bir kenarı 427cm / Sekizgen planlı		Söve Malzemesi: Mermer
DIŞ BOYUT: Bir kenarı 519cm		Kapak: Yok
MİHRAP: Var	KAPI	Boyutları: 132/232
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		Söve Malzemesi: Küfeki Taşı
DUVAR MALZEMESİ: Kesme taş		Eşik Malzemesi: Küfeki Taşı
DUVAR KALINLIĞI: 111cm	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: 1 alt - 1 üst pencere
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş kaplamalı		Yan Cephe: 1 alt - 1 üst pencere
DUVAR KALINLIĞI: 111cm	PENCERE DÜZENİ	Dış Cephe: 1 alt - 1 üst pencere
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş kaplamalı		
AKTARMA ELEMANI: Duvar	BEZEME	Kapıda: Yok
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif		Pencere Kapağında: Yok
ÖRTÜ: Kubbe		Mihrapta: Sülüs hatla yazılı mihrap ayeti
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Kubbeye ve Geçiş Ögesinde: Kalem işi
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : Ölçülemedi	SAÇAK TİPİ	Avluda: Düz ve pahlı şerit
DÖŞEME KAPLAMASI: Görülemedi		Kubbeye: Düz ve pahlı şerit
		Dış Cephe: Düz ve pahlı şerit

HÜCRELER

ADEDİ: Köşe Hücre: 2 Adet	PENCERE	Boyutları: 79/157cm
Hücre: 8 Adet		Söve Malzemesi: Küfeki taşı
İÇ BOYUT: Köşe Hücre: Hücre: 385x372cm		Kapak: Yok
DOLAP ADEDİ: 2 Adet	KAPI	Boyutları: 84/170cm
OCAK: 1 Adet		Söve Malzemesi: Görülemedi
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		Eşik Malzemesi: Boyalı olduğundan malzemesi görülemedi
DUVAR MALZEMESİ: Taş - tuğla	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: 2 alt pencere
DUVAR KALINLIĞI: 94cm		Dış Cephe: Pencere yok
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Taş - tuğla almaşık	BEZEME	Kapıda: Yok
AKTARMA ELEMANI: Kemer		Pencere ve Dolap Kapağında: Kapak yok
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif	BACA	Malzemesi: Küfeki taşı
ÖRTÜ: Kubbe		Kesiti: Sekizgen
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SAÇAK TİPİ	Külâh Biçimi: Dilimli kubbe ile örtülü
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : 152cm		Avluda: Profilli
DÖŞEME KAPLAMASI: Halı kaplı olduğundan görülemedi		Kubbeye: Saçak yok
		Dış Cephe: Profilli

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ: 440cm	ÖRTÜ: Kubbe	GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif
SÜTUNLAR	Kesit: Daire / Ölçülemedi	KEMER BİÇİMİ: Sivri Kemer
	Malzeme: Mermer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
	Başlık: Baklavalı	KEMER MALZEMESİ: Küfeki Taşı
	Kaide:	DÖŞEME KAPLAMASI: Görülemedi
	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 152cm	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI: -

AVLUSU

İÇ BOYUT: 1425x1920cm
SU ÖĞESİ: Ongen mermer havuz
DÖŞEME KAPLAMASI: Özgün kaplama malzemesi yok olmuş
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş kaplamalı
ÇÖRTEN: Yok

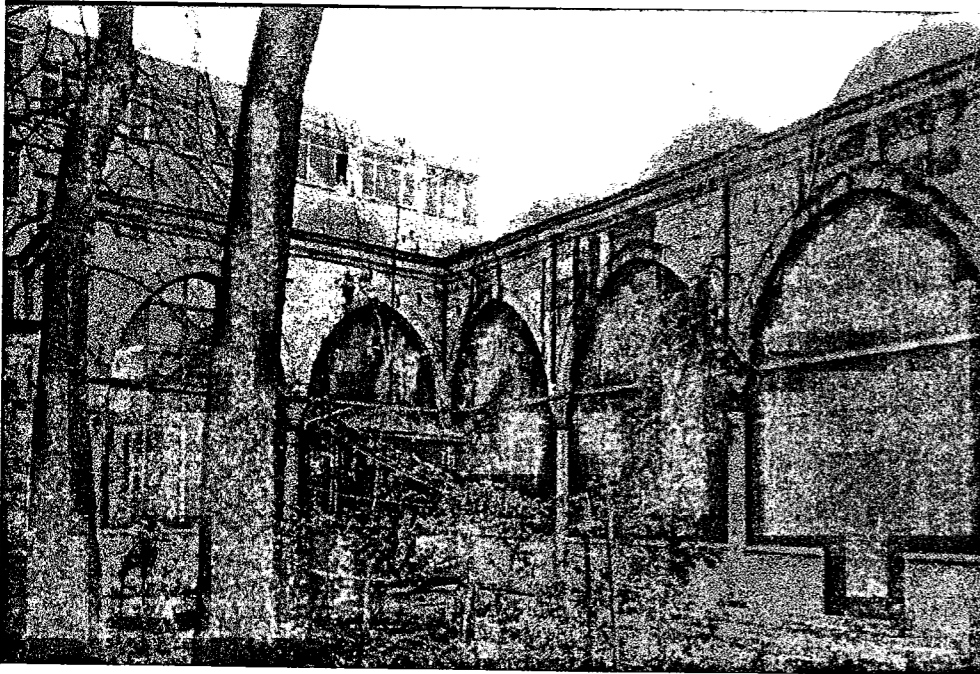
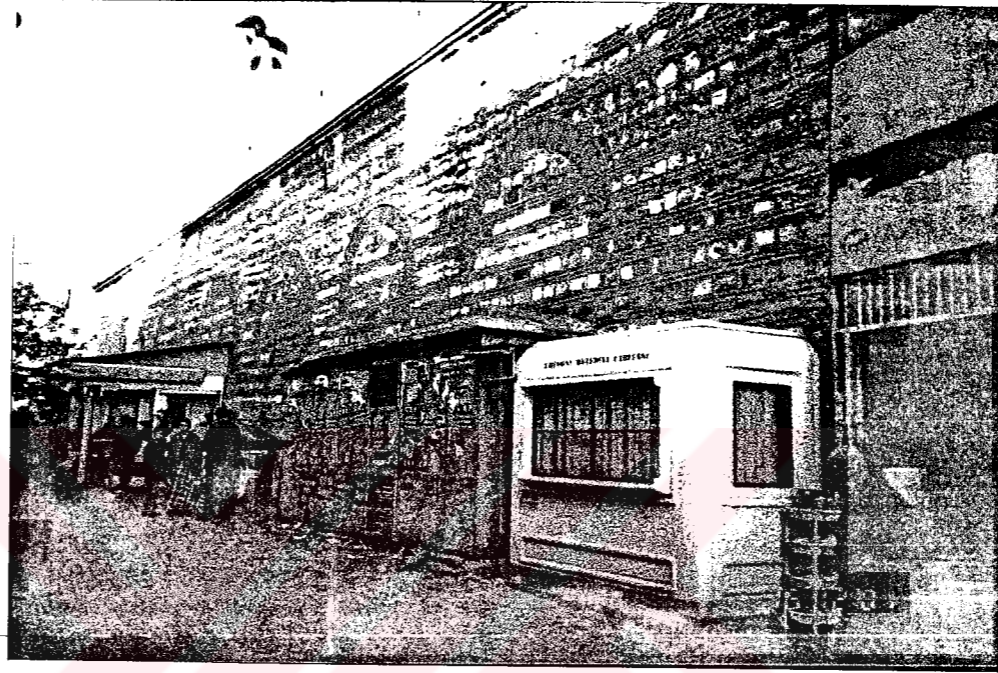
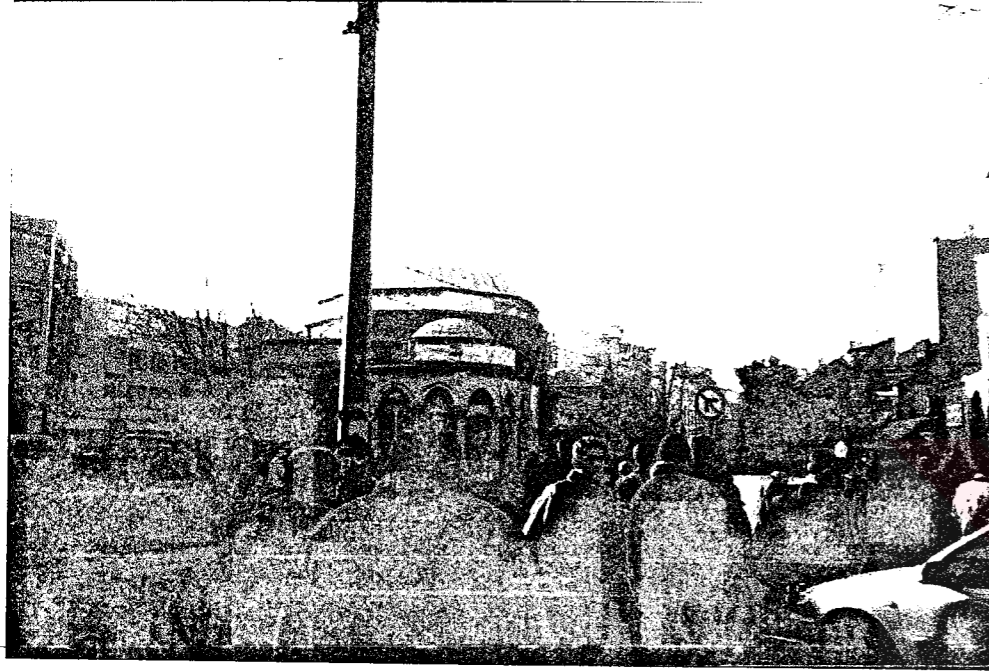
EYVANI

ADEDİ: Yok
YERİ: -
İÇ BOYUT: -

HELALARI

KONUMU: Hücre dizisinin ucunda, hücrelerden ayrı
ADEDİ: Özgün değil
ÖRTÜ: Beşik tonoz
PENCERE ADEDİ: Yok
İŞIKLIK ADEDİ: 1 Adet

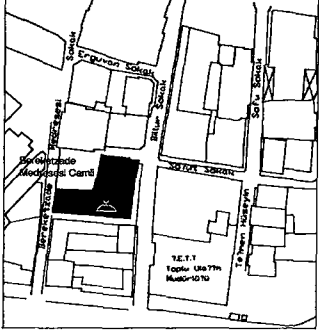
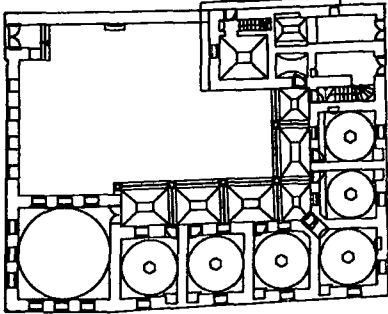
FOTOĞRAFLAR :

KAYNAKLAR :

1. Kitabesi.
2. Ayvansarayı, Hüseyin, Hadikatü'l Cevami.
3. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
4. Çobanoğlu, A. V., (1994), "Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi", s. 402-403.
5. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 52-53.
6. Kütükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 93-95.
7. Nayır, Z., (1975), Sultan Ahmed Külliyesi ve..., s. 188-191.

Katalog No: 3.3.2.10 Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadişi

YERİ: Karaköy'de Tünel'in yanındaki Billur Sokak üzerinde	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: L Planlı	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Kısmi olarak tonozlu altyapı üzerine
YAPIM YILI: 1705	VAZİYET PLANI 	PLANI 	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: 1914'de harap halde olduğu bilinmektedir. Yapıya çeşitli ekler yapılarak uzun süre iş yeri olarak kullanılmıştır. 1980'lerde restore edilen yapı günümüzde cami olarak kullanılmaktadır. Avlusuna ve cephesine ekler yapılmış olan yapı, günümüzde strüktürel açıdan iyi durumdadır.
YAPTIRAN: Valide Kethüdası Mehmet Efendi			
YAPAN: Bilinmiyor			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: III.Ahmed			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU: Hücre dizisinin ucunda	PENCERE	Boyutları: 86/150 cm		
İÇ BOYUT: 620x605 cm		Söve Malzemesi: Küfeki taşı		
DIŞ BOYUT: 775x765 cm		Kapak: Yok		
MİHRAP: Yok	KAPI	Boyutları: 110/197 cm		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		Söve Malzemesi: Küfeki taşı		
DUVAR MALZEMESİ: Kesme taş		Eşik Malzemesi: Görülemedi		
DUVAR KALINLIĞI: 82 cm	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: 3 alt - 3 üst pencere	Yan Cephe: -	Dış Cephe: 3 alt - 3 üst pencere
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş kaplamalı				
AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME	Kapıda: Kündekari		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif		Pencere Kapağında: Kapak yok		
ÖRTÜ: Kubbe		Mihrapta: Mihrap yok		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	Kubbeye ve Geçiş Ögesinde: Sıvalı olduğundan görülemedi			
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : 230 cm	SAÇAK TİPİ	Avluda: Düz ve pahlı şerit	Kubbeye: Düz ve pahlı şerit	Dış Cephe: Düz ve pahlı şerit
DÖŞEME KAPLAMASI: Görülemedi				

HÜCRELER

ADEDİ: Köşe Hücre: 1 Adet	PENCERE	Boyutları: 76/127 cm	
Hücre: 5 Adet		Söve Malzemesi: Küfeki taşı	
İÇ BOYUT: Köşe Hücre: 393x385 cm		Kapak: Yok	
Hücre: 385x375 cm	KAPI	Boyutları: 76/172 cm	
DOLAP ADEDİ: Yok		Söve Malzemesi: Küfeki taşı	
OCAK: Var		Eşik Malzemesi: Görülemedi	
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: 1 alt pencere	Dış Cephe: 1 alt pencere
DUVAR MALZEMESİ: Taş - tuğla			
DUVAR KALINLIĞI: 70 cm	BEZEME	Kapıda: Görülemedi	
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1 sıra taş - 2 sıra tuğla		Pencere ve Dolap Kapağında: Kapak yok	
AKTARMA ELEMANI: Kemer	BACA	Malzemesi: Görülemedi	
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif		Kesiti: Kare	
ÖRTÜ: Kubbe	SAÇAK TİPİ	Külâh Biçimi: Kubbemsi	
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Avluda: Düz ve pahlı şerit	Kubbeye: Saçak yok
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : 155 cm			
DÖŞEME KAPLAMASI: Görülemedi			

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ: 295 cm	ÖRTÜ: Aynalı tonoz	GEÇİŞ ÖGESİ: -
SÜTUNLAR	Kesit: Daire	KEMER BİÇİMİ: Sivri kemer
	Malzeme: Mermer	KEMER MALZEMESİ: Küfeki taşı
	Başlık: Baklavalı	DÖŞEME KAPLAMASI: Görülemedi
	Kaide: Var	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI: Yok
	TONOZ YÜKSEKLİĞİ: 75 cm	

AVLUSU

İÇ BOYUT: 1140x1260 cm
SU ÖGESİ: Çeşme
DÖŞEME KAPLAMASI: Kesme taş kaplamalı
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Görülemedi
ÇÖRTEN: Yok

EYVANI

ADEDİ: Eyvan yok
YERİ: -
İÇ BOYUT: -

HELALARI

KONUMU: Yapı kütesinin içerisinde
ADEDİ: 2 Adet
ÖRTÜ: Tonoz
PENCERE ADEDİ: Yok
İŞIKLIK ADEDİ: Yok

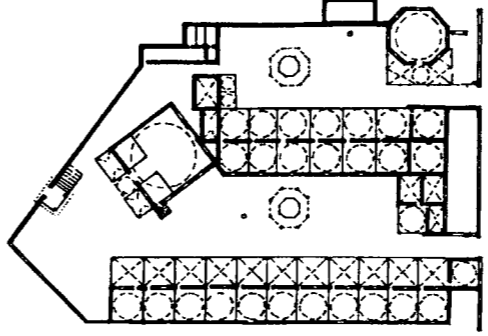
FOTOĞRAFLAR :

KAYNAKLAR :

1. Kitabesi.
2. Ayvansarayı, Hüseyin. Hadikatü'l Cevami.
3. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
4. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l- Aliyye..., s.179-184.

Katalog No: 3.3.2.11 Çorlulu Ali Paşa Darülhadisî

YERİ: Eminönü İlçesi'nde, Çarşıkapı'da, Yeniçeriler Caddesi ile Bileyiciler Sokağı'nın kavşağında.	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: L planlı	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: 1709	VAZİYET PLANI	PLANI	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: Külliye binaları zaman içinde bir takım değişiklikler geçirmelerine rağmen büyük ölçüde özgünlüklerini korumuştur. Binalar 1960-61'de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır. Hücreler günümüzde turistik eşya dükkanı, dersane ve avlu ise kahvehane olarak kullanılmaktadır.
YAPTIRAN: Çorlulu Ali Paşa			
YAPAN: Bilinmiyor			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: IV. Ahmed			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU: Avlunun güneydoğu köşesinde	PENCERE	Boyutları: 130/227		
İÇ BOYUT: Sekizgen planlı / Bir kenarı 350 cm		Söve Malzemesi: Mermer		
DIŞ BOYUT: Sekizgen planlı / Bir kenarı 428 cm		Kapak: Kapak yok		
MİHRAP: Yok	KAPI	Boyutları: 143/245cm		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		Söve Malzemesi: Mermer		
DUVAR MALZEMESİ: Küfeki taşı		Eşik Malzemesi: Mermer		
DUVAR KALINLIĞI: 93cm	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: 1 alt – 1 üst pencere	Yan Cephe: 1 alt – 1 üst pencere	Dış Cephe: 1 alt – 1 üst pencere
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme küfeki taşı kaplamalı				
AKTARMA ELEMANI:	BEZEME	Kapıda: Yok		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Geçiş ögesi yok		Pencere Kapağında: Yok		
ÖRTÜ: Kubbe		Mihrapta: Yok		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Kubbede ve Geçiş Ögesinde: Sıvalı olduğundan görülemedi		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : Ölçülemedi	SAÇAK TİPİ	Avluda: Görülemedi	Kubbede: Görülemedi	Dış Cephe: Görülemedi
DÖŞEME KAPLAMASI: Özgün değil				

HÜCRELER

ADEDİ:	Köşe Hücre: 1 Adet	PENCERE	Boyutları: 79/142cm		
	Hücre: 7 Adet		Söve Malzemesi: Küfeki taşı		
İÇ BOYUT:	Köşe Hücre: -		Kapak: Yok		
	Hücre: 390x390cm	KAPI	Boyutları: 77/180cm		
DOLAP ADEDİ: Yok			Söve Malzemesi: Küfeki taşı		
OCAK: Var			Eşik Malzemesi: Görülemedi		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: 1 alt pencere	Dış Cephe: 1 alt pencere	
DUVAR MALZEMESİ: Görülemedi					
DUVAR KALINLIĞI: 79cm		BEZEME	Kapıda:		
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Görülemedi			Pencere ve Dolap Kapağında:		
AKTARMA ELEMANI: Görülemedi		BACA	Malzemesi: Tuğla		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Görülemedi			Kesiti: Kare		
ÖRTÜ: Kubbe		SAÇAK TİPİ	Avluda:	Kubbede:	Dış Cephe:
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun					
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : Ölçülemedi					
DÖŞEME KAPLAMASI: Görülemedi					

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ: 393cm	ÖRTÜ: Kubbe	GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif
SÜTUNLAR	Kesit: Daire	KEMER BİÇİMİ: Sivri Kemer
	Malzeme: Küfeki taşı	KEMER MALZEMESİ: Kesme küfeki
	Başlık: Mukarnaslı	DÖŞEME KAPLAMASI: Kesme Taş
	Kaide: Yok	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI: Sivri kemerli
	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	
	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 708cm	

AVLUSU

İÇ BOYUT: 1375x2355 cm
SU ÖĞESİ: Sekizgen şadırvan
DÖŞEME KAPLAMASI: Altıgen tuğla / özgün değil
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Sıvalı
ÇÖRTEN: Yok

EYVANI

ADEDİ: Yok
YERİ: -
İÇ BOYUT: -

HELALARI

KONUMU: -
ADEDİ: -
ÖRTÜ: -
PENCERE ADEDİ: 1 Adet
İŞIKLIK ADEDİ: Yok

FOTOĞRAFLAR :

KAYNAKLAR :

1. Ayvansarayı, Hüseyin, Hadikatü'l Cevami.
2. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
3. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi... s. 52-53.
4. Kütükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 96 .

Katalog No: 3.3.2.12 Damat İbrahim Paşa Darülhadi, Acimusluk

YERİ: Coğaloğlu'nda, eski adı Acimusluk olan Cemal Nadir Sokağı'nda.	KONUMU: Bağımsız	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: U planlı	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ:
YAPIM YILI: Bilinmiyor	VAZİYET PLANI	PLANI	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: Darülhadis, günümüzde sokaktan görünmeyen şekilde yapılar arasında ve yol kotunun 2,5 m aşağısında kalmıştır. Cumhuriyet döneminde özel mülkiyete geçen medresede duvarlar, revak sütunlarından bazıları kaldırılmıştır. Darülhadis, mülkiyet bölünmesi nedeniyle günümüzde bir duvarla ikiye ayrılmıştır. Yapı, günümüzde kapı, pencere söveleri, ocak yaşmakları gibi detaylarını büyük ölçüde kaybetmiştir.
YAPTIRAN: Nevşehirli Damat İbrahim Paşa			
YAPAN: Bilinmiyor			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: III.Ahmed			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU:	PENCERE	Boyutları:		
İÇ BOYUT: Binaya girilemedi		Söve Malzemesi:		
DIŞ BOYUT:		Kapak:		
MİHRAP:	KAPI	Boyutları:		
DÜŞEY TAŞIYICI:		Söve Malzemesi:		
DUVAR MALZEMESİ:		Eşik Malzemesi:		
DUVAR KALINLIĞI:	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Yan Cephe:	Dış Cephe:
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:				
AKTARMA ELEMANI:	BEZEME	Kapıda:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ:		Pencere Kapağında:		
ÖRTÜ:		Mihrapta:		
ÖRTÜ KAPLAMASI:	SAÇAK TİPİ	Kubbede ve Geçiş Ögesinde:		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :		Avluda:	Kubbede:	Dış Cephe:
DÖŞEME KAPLAMASI:				

HÜCRELER

ADEDİ:	Köşe Hücre:	PENCERE	Boyutları:			
			Hücre:			
İÇ BOYUT:	Köşe Hücre:		Söve Malzemesi:			
	Hücre:					
DOLAP ADEDİ:	Kapak:					
OCAK:	KAPI	Boyutları:				
DÜŞEY TAŞIYICI:		Söve Malzemesi:				
DUVAR MALZEMESİ:		Eşik Malzemesi:				
DUVAR KALINLIĞI:	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Yan Cephe:	Dış Cephe:		
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:						
AKTARMA ELEMANI:	BEZEME	Kapıda:				
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ:		Pencere ve Dolap Kapağında:				
ÖRTÜ:	BACA	Malzemesi:				
ÖRTÜ KAPLAMASI:		Kesiti:				
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :	SAÇAK TİPİ	Külâh Biçimi:				
DÖŞEME KAPLAMASI:		Avluda:	Kubbede:	Dış Cephe:		

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ:	SÜTUNLAR	ÖRTÜ:	GEÇİŞ ÖĞESİ:
Kesit:			KEMER BİÇİMİ:
Malzeme:		ÖRTÜ KAPLAMASI:	KEMER MALZEMESİ:
Başlık:		KUBBE YÜKSEKLİĞİ:	DÖŞEME KAPLAMASI:
Kaide:	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI:		

AVLUSU

İÇ BOYUT:
SU ÖĞESİ:
DÖŞEME KAPLAMASI:
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:
ÇÖRTEN:

EYVANI

ADEDİ:
YERİ:
İÇ BOYUT:

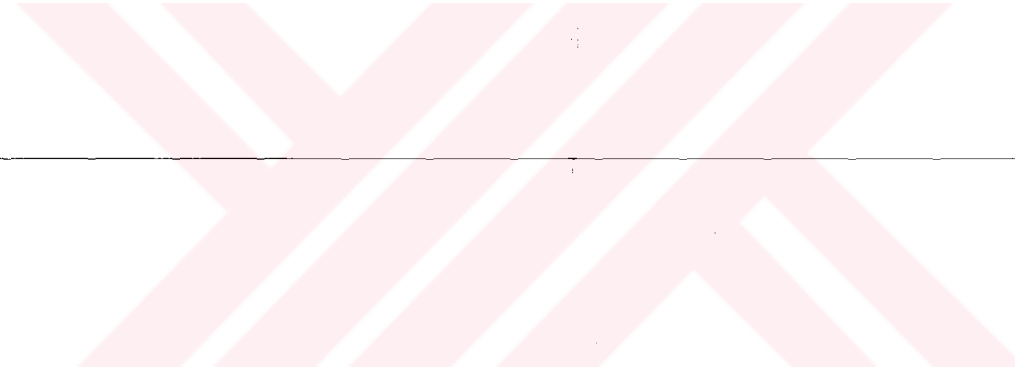
HELALARI

KONUMU:
ADEDİ:
ÖRTÜ:
PENCERE ADEDİ:
İŞIKLIK ADEDİ:

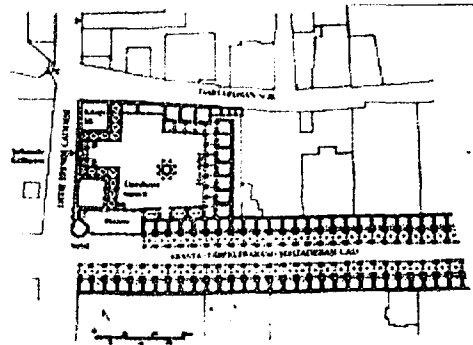
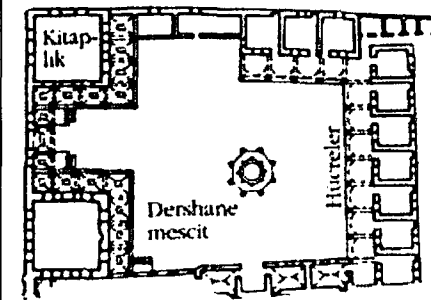
FOTOĞRAFLAR :

KAYNAKLAR :

1. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
2. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 198.
3. Kütükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 62-64.

Katalog No: 3.3.2.13 Damat İbrahim Paşa Darülhadisî

YERİ: Şehzadebaşı, Şehzade Camii'nin Şehzadebaşı ve Dede Efendi	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: U planlı	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: 1720	VAZİYET PLANI 	PLANI 	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: Günümüze kadar çeşitli onarımlar geçiren darülhadis hücreleri, günümüzde Doğu Türkistan Vakfı Kültür merkezi olarak kullanılmaktadır. Dershane ise cami olarak varlığını sürdürmektedir.
YAPTIRAN: Nevşehirli Damat İbrahim Paşa			
YAPAN: Bilinmiyor			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: III.Ahmed			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU:Hücrelerin karşısında	PENCERE	Boyutları: 97/172 cm		
İÇ BOYUT: Dikdörtgen planlı / 755x775 cm		Söve Malzemesi: Mermer		
DIŞ BOYUT: 860x880 cm		Kapak: Yok		
MİHRAP: Beşgen	KAPI	Boyutları: 133/221 cm		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		Söve Malzemesi: Mermer		
DUVAR MALZEMESİ: Taş - tuğla		Eşik Malzemesi: Mermer		
DUVAR KALINLIĞI: 105 cm	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde: 2 alt - 2 üst pencere	Yan Cepheleerde: Giriş yanı 2 alt - 2 üst penc. Yan 3 alt - 3 üst penc.	Dış Cephe: 3 alt - 3 üst pencere
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1.sıra taş - 2.sıra tuğla almaşık				
AKTARMA ELEMANI: Duvar	BEZEME	Kapıda: Yok		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp		Pencere Kapağında: Yok		
ÖRTÜ: Kubbe		Mihrapta: Kalem işi / Mukarnas		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Kubbeye ve Geçiş Ögesinde: Kalem işi / Mukarnas		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : 290 cm	SAÇAK TİPİ	Avluda: Profilili	Kubbeye: Profilili	Dış Cephe: Profilili
DÖŞEME KAPLAMASI: Halı kaplı olduğundan görülemedi				

HÜCRELER

ADEDİ:	Köşe Hücre: Yok	PENCERE	Boyutları: 79/142 cm	
	Hücre:		Söve Malzemesi: Küfeki taş	
İÇ BOYUT:	Köşe Hücre: -	KAPI	Boyutları: -/217 cm	
	Hücre: 383 x 364 cm		Söve Malzemesi: Küfeki taş	
DOLAP ADEDİ: 2 Adet		PENCERE DÜZENİ	Kapak: Yok	
OCAK: 1 Adet			Boyutları: -/217 cm	
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar			Söve Malzemesi: Küfeki taş	
DUVAR MALZEMESİ: Boyanmış olduğundan görülemedi		PENCERE DÜZENİ	Eşik Malzemesi: Küfeki taş	
DUVAR KALINLIĞI: 76 cm			Avlu Cephesinde: 1 alt pencere	Dış Cephe: 1 alt pencere
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Boyalı olduğundan görülemedi		BEZEME	Kapıda: Yok	
AKTARMA ELEMANI: Sivri Kemer			Pencere ve Dolap Kapağında: Kapak yok	
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif			Malzemesi: Tuğla	
ÖRTÜ: Kubbe			Kesiti: Sekizgen	
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		BACA	Külah Biçimi: Konik	
KUBBE YÜKSEKLİĞİ : 124 cm			Avluda: Profilili	Kubbeye: Saçak yok
DÖŞEME KAPLAMASI: Görülemedi		SAÇAK TİPİ		

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ: 305 cm	ÖRTÜ: Kubbe	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif
SÜTUNLAR	Kesit: Daire	KEMER BİÇİMİ: Sivri kemer
	Malzeme: Mermer	KEMER MALZEMESİ: Küfeki taş
	Başlık: Baklavalı	DÖŞEME KAPLAMASI: Özgün değil
	Kaide: Yok	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI: Aynalı tonoz
	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	
	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 100 cm	

AVLUSU

İÇ BOYUT: 3521 x 2730 cm
SU ÖGESİ: Sekizgen şadırvan
DÖŞEME KAPLAMASI: Özgün kaplama yok olmuş
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1 sıra taş - 2 sıra tuğla
ÇÖRTEN: Yok

EYVANI

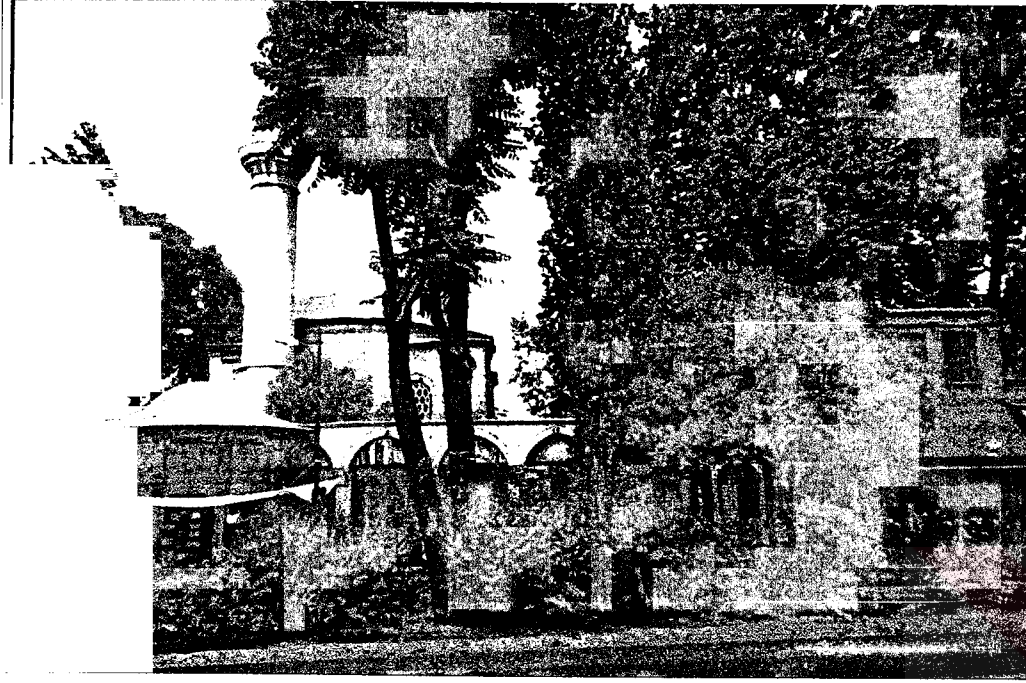
ADEDİ: 1 Adet
YERİ: Yan tarafta
İÇ BOYUT: 318x245cm

HELALARI

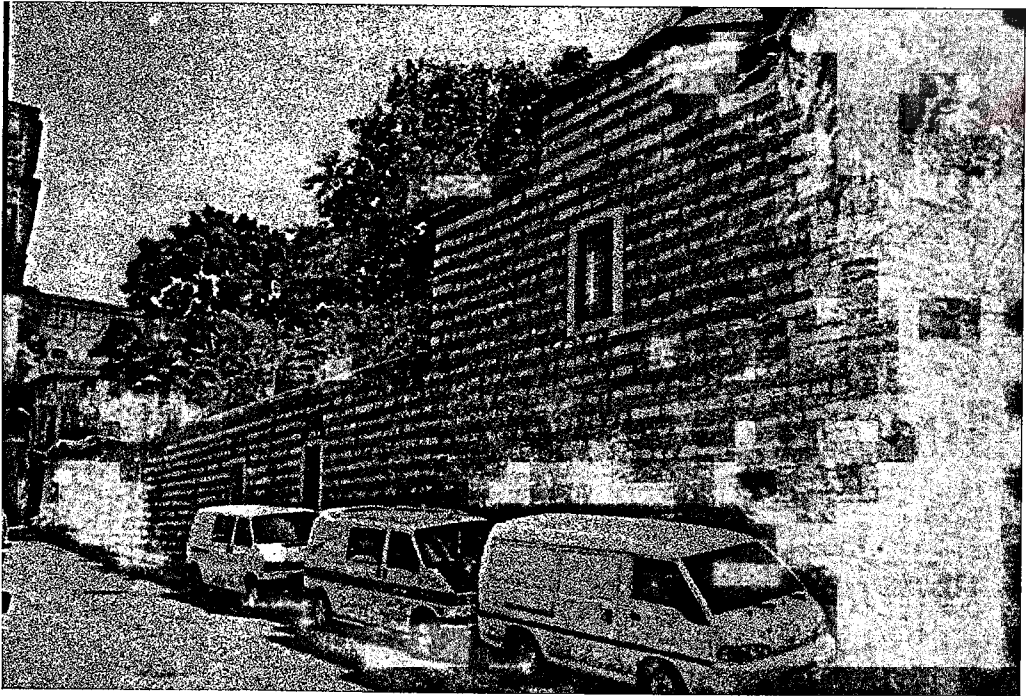
KONUMU: Hücre kollarının kesiştiği köşede
ADEDİ: 4
ÖRTÜ: Tonoz
PENCERE ADEDİ: 1 Adet
İŞIKLIK ADEDİ: Yok

FOTOĞRAFLAR :

KAYNAKLAR :

1. Ahunbay, Z., (1994), "Damat İbrahim Paşa ...", Cilt 2, s. 546-547.
2. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
3. Ergin, O. N., (1965), "Darülhadis", s. 4246.
4. Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim..., s. 197-198.
5. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 77-78.
6. Kütükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 150-153.

Katalog No: 3.3.2.14 Hacı Beşir Ağa Darülhadisî

YERİ: Eyüp İlçesi'nde, Nişanca Mahallesi'nde Balcı yokuşunda.	KONUMU: Külliye içerisinde	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: L planlı	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Kademeli
YAPIM YILI: 1734-1735	VAZİYET PLANI	PLANI	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: Yapı günümüzde harap durumdadır. 1914'deki tespitte yapı harap durumdadır ancak eğitim yapılmaktadır. Son 20 yıldır, dershaneye ve hücrelerde barınan ailelerin avluya, hücrelere, dershaneye ve revaklara yaptığı ekler, iç bölmeler, ara tavanlar nedeniyle yapının kalan kısmı da tam olarak korunamamaktadır. Günümüzde yapının içi moloz ve pislikle dolmuştur.
YAPTIRAN: Darüssaade Ağası Hacı Beşir Ağa			
YAPAN: Bilinmiyor			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: I.Mahmud			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU: L planının ucunda	PENCERE	Boyutları:		
İÇ BOYUT: Binaya girilemedi		Söve Malzemesi:		
DIŞ BOYUT:		Kapak:		
MİHRAP:	KAPI	Boyutları:		
DÜŞEY TAŞIYICI:		Söve Malzemesi:		
DUVAR MALZEMESİ: Taş - tuğla		Eşik Malzemesi:		
DUVAR KALINLIĞI:	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Yan Cephe:	Dış Cephe:
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: Düzensiz almaşık				
AKTARMA ELEMANI:	BEZEME	Kapıda:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif		Pencere Kapağında:		
ÖRTÜ: Kubbe		Mihrapta:		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SAÇAK TİPİ	Kubbede ve Geçiş Ögesinde:		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :		Avluda:	Kubbede:	Dış Cephe:
DÖŞEME KAPLAMASI: Özgünlüğünü yitirmiş				

HÜCRELER

ADEDİ:	Köşe Hücre:	PENCERE	Boyutları:		
	Hücre: 8 Adet		Söve Malzemesi:		
İÇ BOYUT:	Köşe Hücre:		Kapak:		
	Hücre:	KAPI	Boyutları:		
DOLAP ADEDİ:			Söve Malzemesi:		
OCAK:			Eşik Malzemesi:		
DÜŞEY TAŞIYICI:		PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Yan Cephe:	Dış Cephe:
DUVAR MALZEMESİ:					
DUVAR KALINLIĞI:		BEZEME	Kapıda:		
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:			Pencere ve Dolap Kapağında:		
AKTARMA ELEMANI:			Malzemesi:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ:		BACA	Kesiti:		
ÖRTÜ:			Külâh Biçimi:		
ÖRTÜ KAPLAMASI:		SAÇAK TİPİ	Avluda:	Kubbede:	Dış Cephe:
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :					
DÖŞEME KAPLAMASI:					

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ:	SÜTUNLAR	ÖRTÜ:	GEÇİŞ ÖĞESİ:
Kesit:			KEMER BİÇİMİ:
Malzeme:		ÖRTÜ KAPLAMASI:	KEMER MALZEMESİ:
Başlık:		KUBBE YÜKSEKLİĞİ:	DÖŞEME KAPLAMASI:
Kaide:	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI:		

AVLUSU

İÇ BOYUT:
SU ÖĞESİ:
DÖŞEME KAPLAMASI:
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:
ÇÖRTEN:

EYVANI

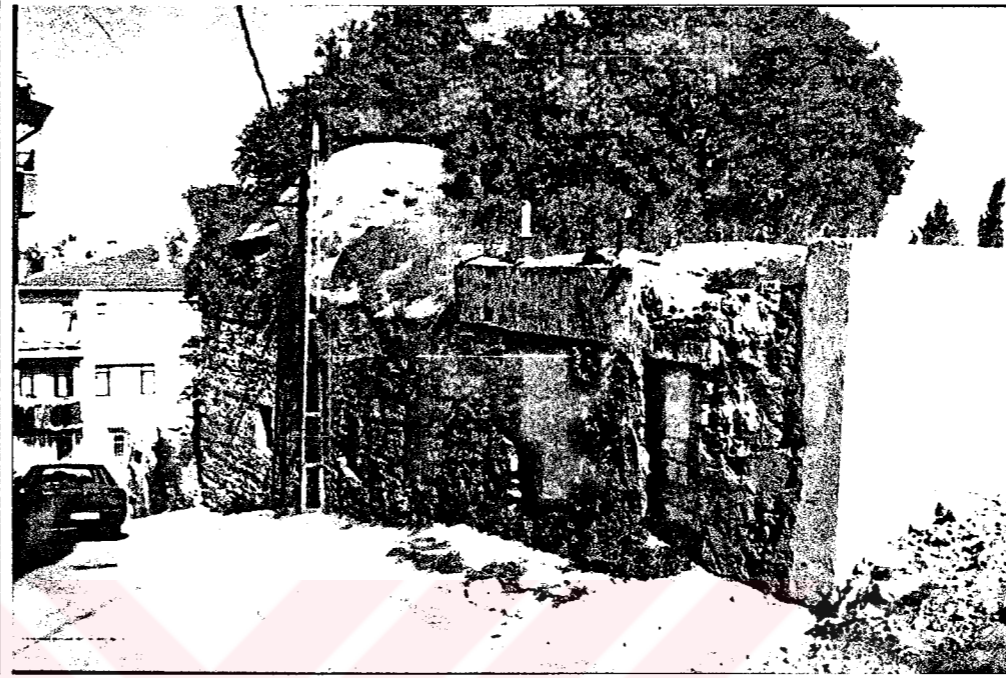
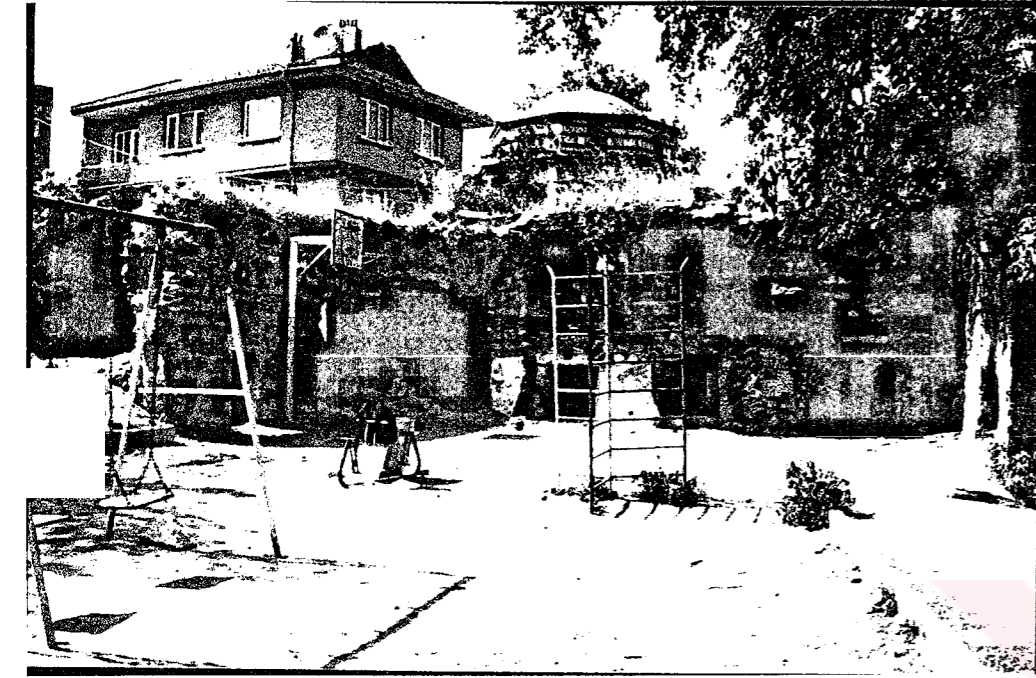
ADEDİ:
YERİ:
İÇ BOYUT:

HELALARI

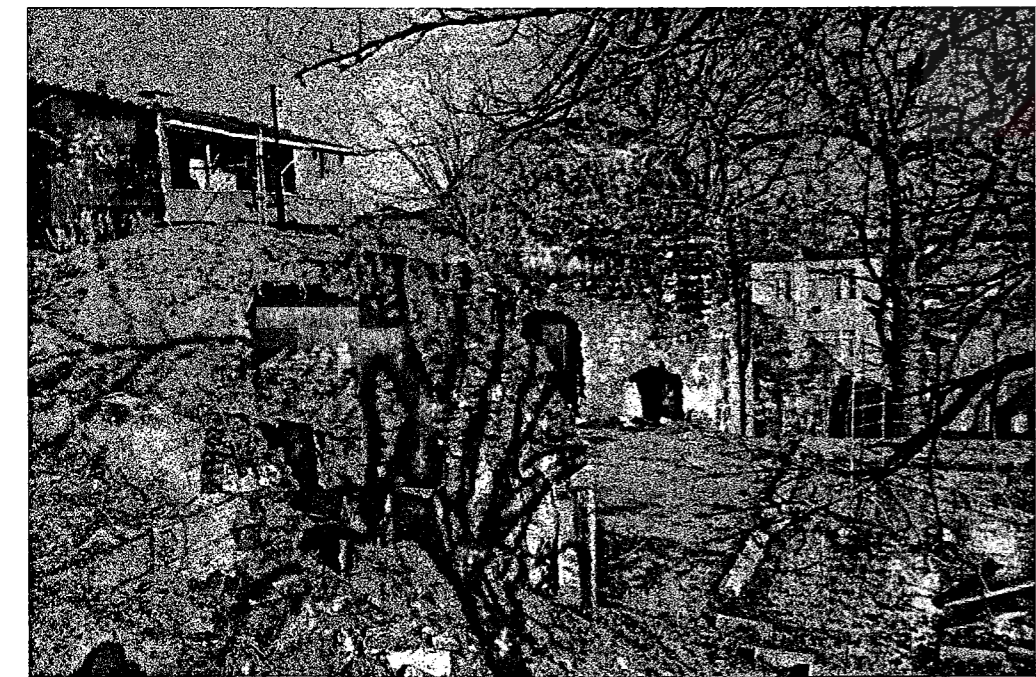
KONUMU:
ADEDİ:
ÖRTÜ:
PENCERE ADEDİ:
İŞIKLIK ADEDİ:

FOTOĞRAFLAR :

KAYNAKLAR :

1. Ayvansarayı, Hüseyin, Hadikattü'l Cevami.
2. Ahunbay, Z., (1994), 'Hacı Beşir Ağa... Cilt 3, s. 468-469.
3. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
4. Erdem, C., (1988), İstanbul Hacı Beşir Ağa ..., s. 16-18.
5. Ergin, O. N., (1965), "Darülhadis", s. 4246.
6. Haskan, M. N., (1996), Eyüp Sultan Tarihi, s. 468-469.
7. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 142-145.
8. Kütükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen... s. 307-309.

Katalog No: 3.3.2.15 Şeyhülislam Esad Efendi Darülhadisî

YERİ: Fatih İlçesi'nde, Çarşamba Sırtı'nda, Manyasizade ve İsmail Ağa Caddesi'nin kesiştiği noktadadır.	KONUMU: Bağımsız	HÜCRE DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: U Planlı	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YAPIM YILI: 1748	VAZİYET PLANI	PLANI	BUGÜNKÜ DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR: 1914 yılında yapılan tespit harap olarak görünmektedir. 1918'deki Fatih yangınından zarar görenler bu binada barınmışlardır. 1979'da yeniden elden geçirilen yapı halen İsmail Ağa Camii İlim Hizmet Vakfı'na ait yatılı Kuran kursu olarak kullanılmaktadır.
YAPTIRAN: Şeyhülislam Esad Mehmed Efendi			
YAPAN: Bilinmiyor			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: I.Mahmud			

DERSHANE / MESCİT

KONUMU: Belirgin bir dersane kütlesi bulunmamaktadır	PENCERE	Boyutları:		
İÇ BOYUT: Binaya girilemedi		Söve Malzemesi:		
DIŞ BOYUT:		Kapak:		
MİHRAP:	KAPI	Boyutları:		
DÜŞEY TAŞIYICI:		Söve Malzemesi:		
DUVAR MALZEMESİ:		Eşik Malzemesi:		
DUVAR KALINLIĞI:	PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Yan Cephe:	Dış Cephe:
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:				
AKTARMA ELEMANI:	BEZEME	Kapıda:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ:		Pencere Kapağında:		
ÖRTÜ:		Mihrapta:		
ÖRTÜ KAPLAMASI:		Kubbede ve Geçiş Ögesinde:		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :	SAÇAK TİPİ	Avluda:	Kubbede:	Dış Cephe:
DÖŞEME KAPLAMASI:				

HÜCRELER

ADEDİ:	Köşe Hücre:	PENCERE	Boyutları:		
	Hücre:		Söve Malzemesi: Küfeki taş		
İÇ BOYUT:	Köşe Hücre:		Kapak:		
	Hücre:				
DOLAP ADEDİ:		KAPI	Boyutları:		
OCAK: 1 Adet			Söve Malzemesi:		
DÜŞEY TAŞIYICI:			Eşik Malzemesi:		
DUVAR MALZEMESİ: Taş - tuğla		PENCERE DÜZENİ	Avlu Cephesinde:	Dış Cephe:	
DUVAR KALINLIĞI:					
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1 sıra taş - 2 sıra tuğla almaşık		BEZEME	Kapıda:		
AKTARMA ELEMANI:			Pencere ve Dolap Kapağında:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ: Pandantif		BACA	Malzemesi: Tuğla		
ÖRTÜ: Kubbe			Kesiti: Kare		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		SAÇAK TİPİ	Külâh Biçimi: Piramidal külâh		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ :			Avluda: Kirpi saçak	Kubbede: Saçak yok	Dış Cephe: Kirpi saçak
DÖŞEME KAPLAMASI:					

REVAKI

REVAK DERİNLİĞİ:	SÜTUNLAR	ÖRTÜ:	GEÇİŞ ÖĞESİ:
Kesit:			KEMER BİÇİMİ: Sivri kemer
Malzeme:		ÖRTÜ KAPLAMASI:	KEMER MALZEMESİ: Tuğla
Başlık: Mukarnaslı			DÖŞEME KAPLAMASI:
Kaide:		KUBBE YÜKSEKLİĞİ:	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI:

AVLUSU

İÇ BOYUT:
SU ÖĞESİ:
DÖŞEME KAPLAMASI:
REVAK CEPHESİ DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ:
ÇÖRTEN:

EYVANI

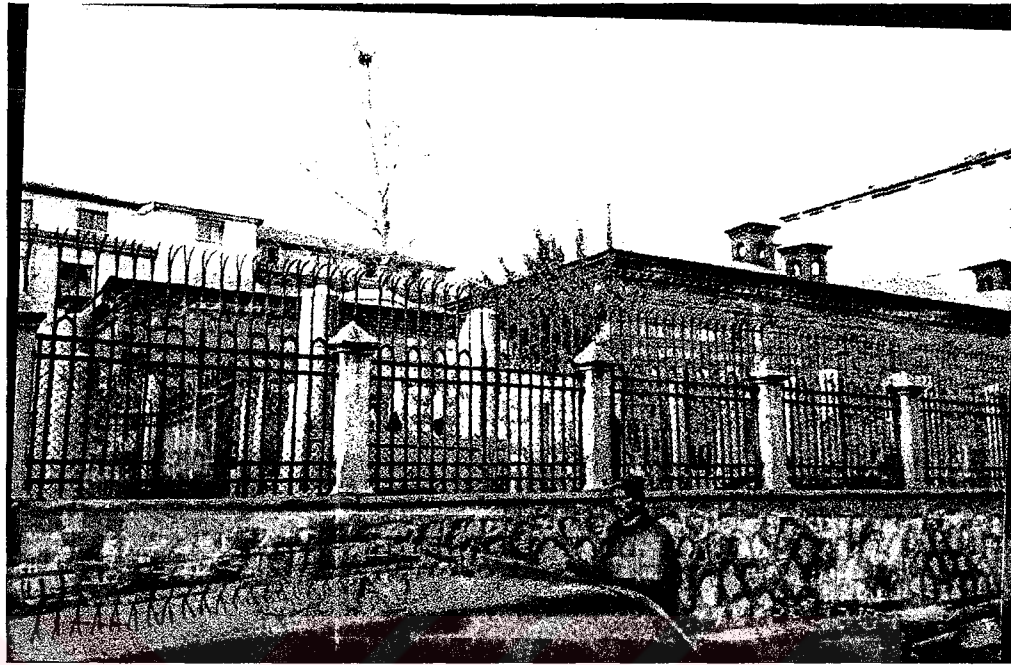
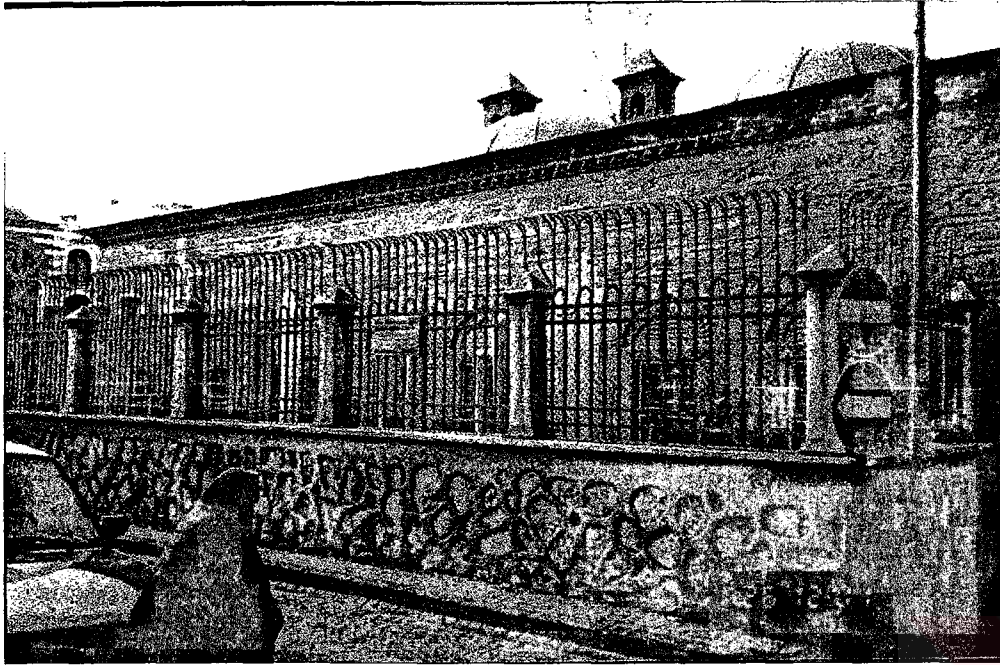
ADEDİ:
YERİ:
İÇ BOYUT:

HELALARI

KONUMU:
ADEDİ:
ÖRTÜ:
PENCERE ADEDİ:
İŞIKLIK ADEDİ:

FOTOĞRAFLAR :

KAYNAKLAR :

1. Ayvansarayi, Hüseyin. Hadikatü'l Cevami.
2. Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Cilt 5, s. 323.
3. Ahunbay, Z., (1994), "Şeyhülislam Esad Efendi Medresesi", s. 176.
4. Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi..., s. 122-123.
5. Kütükoğlu, M. S., (2000), XX. Asra Erişen..., s. 230-231.

3.3.3 İstanbul Darülhadisleri'nin Mimari Özellikleri

3.3.3.1 Arazi Eğiminin Kullanım Biçimi

Darülhadislerin, düz ya da eğimli arsalar üzerinde yapıldığını görmekteyiz. Katalogda incelenen darülhadisler içinde sadece üç yapı eğimli araziye inşa edilmiştir. Bunlar, Süleymaniye Darülhadisi, Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi ve Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'dir.

Süleymaniye Darülhadisi'nde, Mimar Sinan tonozlu bir alt yapıyla iki uçtaki yükseklik farkını dengelemiştir. Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'ndeki tonozlu alt yapının sadece güney cephesindekimekanların altında yer aldığını görmekteyiz. Hacı Beşir Ağa Darülhadisi ise eğimli araziye kademeli bir şekilde oturtulmuştur.

3.3.3.2 Konumlanma Özellikleri

Darülhadislerin, kıbleye yönelme zorunluluğu olmadığından, yerleşmede arsanın konumu ve boyutları öne çıkmaktadır. Darülhadisler, bir külliye içinde yer alabildikleri gibi, bağımsız yapılar olarak da karşımıza çıkmaktadırlar. Katalogda incelenen darülhadis örnekleri arasında yer alan Acımusluk'taki Damat İbrahim Paşa, Şeyhülislam Esad Efendi Darülhadisleri bağımsız olarak inşa edilmiş yapılardır. Diğer darülhadislerin ise küçük de olsa bir külliye içinde, ya da en azından bir camiyle birlikte inşa edilmiş olduğunu görmekteyiz.

3.3.3.3 Planlama Özellikleri

Darülhadislerin, külliye içinde ya da bağımsız olarak tasarlanmış olmaları plan tiplerini etkilememektedir. Plan tiplerini belirleyen asıl faktör hücrelerin diziliş biçimleri ve dershaneye ilişkileridir. Bu nedenle, medrese plan tiplerini tanımlamakta kullanılan "L" plan, yanyana tek dizi, "U" plan, dikdörtgen plan, karşılıklı iki dizi, sekizgen plan terimleri darülhadisler için de kullanılabilir.

Katalogda incelenen günümüze ulaşmış İstanbul darülhadislerinde yukarıdaki plan tiplerinden "U" plan, "L" plan, dikdörtgen plan ve yan yana tek dizinin kullanılmış olduğunu görmekteyiz.

U plan tipi: Hücrelerin "U" oluşturacak şekilde, ve kol üzerinde dizildiği plan tipidir (Ahunbay, 1994: 325). Cafer Paşa, Sinan Paşa, Damat İbrahim Paşa (Acımusluk), Damat İbrahim Paşa (Şehzadebaşı), Şeyhülislam Esad Efendi Darülhadisleri bu plan tipi içinde yer almaktadır.

L plan tipi: Hücrelerin "L" oluşturacak şekilde, iki kol üzerinde dizildiği plan tipidir (Ahunbay, 1994: 325). Şemsi Paşa, Çinili, Köprülü Mehmed Paşa, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Valide Kethudası Mehmet Efendi, Çorlulu Ali Paşa, Hacı Beşir Ağa Darülhadisleri bu plan tipi içinde yer alır.

Yanyana Tek Dizi: Tek dizi hücrelerden oluşan bu plan tipine ait katalogdaki tek örnek Süleymaniye Darülhadisi'dir.

Dikdörtgen plan: Hücrelerin ve dershanenin avlunun dört kenarını çevreleyecek biçimde sıralandığı bu düzende inşa edilmiş günümüze ulaşan tek İstanbul darülhadisi Sultanahmet Darülhadisi'dir.

Plan Elemanları:

Katalogda incelenen darülhadislerden, Şeyhülislam Esad Efendi dışındaki tüm darülhadislerde bir dersane bulunmaktadır. Şeyhülislam Esad Efendi Darülhadisi'nde ise belirgin bir dersane kütesi bulunmamasına rağmen, diğer hücrelerden daha büyük olan dikdörtgen planlı iki hücreden birisinin dersane amaçlı yapılmış olduğu düşünülmektedir. Genelde kare planlı olan dersane boyutları ise her darülhadiste farklılık göstermektedir. Ölçü alınabilen darülhadisler arasında, Sinan Paşa Darülhadisi 838x804 cm iç ölçüleriyle en büyük dershaneye sahiptir. Sinan Paşa Darülhadisi dershanesi kare plana eklenmiş olan cumbasıyla da farklılık göstermektedir. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Çorlulu Ali Paşa ve Köprülü Darülhadisleri'nde ise sekizgen planlı dersane vardır.

Hücre sayısı ve boyutları darülhadisin önemine ve kalacak öğrenci sayısına göre değişmektedir (Ahunbay, 1989: 267). Katalogdaki darülhadisler içinde en fazla hücre sayısına Sultanahmet Darülhadisi'nde rastlanmıştır. Buradaki hücre sayısı 24'tür. 6'şar adet hücreleriyle Valide Kethudası Mehmet Efendi ve Çinili Darülhadisi, en küçük darülhadislerdir. Bu iki değer arasında rastlanan hücre sayıları 8-16 arasında değişmektedir.

Genellikle kare planlı olan hücre iç boyutları Şemsi Ahmed Paşa Darülhadisi'nde görülen 290x290 cm ve Köprülü Mehmed Paşa Darülhadisi'nde görülen 370x390 cm arasında değişmektedir. Köşe hücreler genelde kare planlı olmakla beraber Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ve Şeyhülislam Esad Efendi Darülhadisleri'nde dikdörtgen planlı köşe hücrelere rastlanmıştır.

Katalogda incelenen darülhadisler arasında yalnızca Sultanahmet Darülhadisi'nde eyvana rastlanmıştır. Buradaki eyvan, hücreler arasında yer alan giriş eyvanıdır.

Dersane ve hücre önlerinde revak kullanımı yaygın olmakla birlikte, bazı darülhadislerde revaksız uygulamalara da rastlanmaktadır. Cafer Paşa ve Çinili Darülhadisleri'nde revak bulunmamaktadır.

Revak derinliği en fazla olan darülhadis 440 cm ile Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'dır. En az revak derinliği ise 295 cm ile Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'nde görülmektedir.

Katalogda incelenen darülhadis avlularının dikdörtgen planlı olduğu görülmektedir. Valide Kethudası Mehmed Efendi Darülhadisi 1250x1700 cm'lik boyutlarıyla en küçük avluya sahiptir.

Avlularda su ögesi önemli bir yer tutmaktadır. Katalogdaki örnekler içinde avluda su ögesi olarak en çok şadırvan kullanıldığı görülmektedir. Sinan Paşa, Sultanahmet, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Çorlulu Ali Paşa, Damat İbrahim Paşa Darülhadisleri'nde şadırvana rastlanmaktadır.

Helalar genellikle küçük bir geçitle girilen arka bahçelerde yer almaktadır. Bu durum Sinan Paşa, Köprülü Mehmed Paşa, Merzifonlu Koca Mustafa Paşa, Çorlulu Ali Paşa, Damat İbrahim Paşa Darülhadisleri'nde görülmektedir.

Şemsi paşa, Cafer Paşa Darülhadisleri'nde ise helalar hücre dizisinin bir ucuna yerleştirilmiştir. Sultanahmet Darülhadisi ve Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'nde ise helaların, darülhadisin asıl kütlesi içinde yer aldığını görmekteyiz.

3.3.3.4 Cephe Özellikleri

Dershanelerin hücrelerle birlikte ya da hücrelerden bağımsız olarak tasarlanmış olmaları cephe düzenlerini etkilemektedir. Köprülü Mehmet Paşa, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Çorlulu Ali Paşa, Damat İbrahim Paşa (Şehzadebaşı), Darülhadisleri'nde olduğu gibi dershanenin bağımsız bir kütle olarak tasarlanması avlu ve dış cepheden kolay algılanabilmesini sağlamaktadır. Dershanenin hücrelerle birlikte tasarlandığı darülhadislerde ise dersane, hücre yüzeylerinden çıkıntı yapacak şekilde konumlandırılarak daha rahat farkedilmesi amaçlanmıştır. Şemsi Ahmed Paşa Darülhadisi'nde dersane dış cephede çıkıntı yapmaktadır. Cafer Paşa, Valide Kethudası Mehmet Efendi, Hacı Beşir Ağa Darülhadisleri'nde bu çıkıntı avlu yönündedir. Dershanenin hücrelere yatık vaziyette konumlandığı Sinan Paşa Darülhadisi ise, plan şemasıyla bir istisnadır. Çinili Darülhadisi'nde dershanenin L planlı hücrelerin birleştiği pahlı köşede yer alması, vurgulayıcı bir özellik olarak karşımıza çıkar. Dershanelerin hücrelerden yüksek olarak tasarlanmış olmaları, kütleli vurgulamak için diğer bir yöntemdir.

Dershane kubbe saçaklarında genel olarak düz ve pahlı saçak kullanılmış olmakla beraber profilli saçak silmelerine de rastlanmaktadır.

Hücre yüzeylerinde herhangi bir hareketlilik bulunmamaktadır. Hücrelerin dış cepheden algılanması kolaydır, avlu cephesinde ise revaklar nedeniyle algılama güçleşmektedir.

Kubbe yükseklikleri Sinan Paşa Darülhadisi'nde görülen 1.08 m ile Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'nde görülen 1.57 m'lik değer arasında değişmektedir. Hücrelerde saçak tipi olarak genellikle düz ve pahlı saçak kullanılmış olmakla beraber profilli saçak

silmelerine de rastlanmaktadır. Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadişi'nde ve Süleymaniye Darülhadişi'nde kirpi saçak kullanılmıştır.

Bacalar kare yada çokgen kesitli olmakla beraber, kare kesitli bacalara daha sık rastlanmaktadır.

3.3.3.5 Strüktürel Özellikleri

Duvarlarda kullanılan esas malzemeler taş ve tuğladır. Taş olarak küfeki kullanılmıştır. Duvarların dış yüzeylerinde taş ve tuğla almalı olarak uygulanırken, sıvalı olmaları nedeniyle iç duvar yüzeyleri görülememiştir. Ayrıca dış yüzeyde sadece taşın kullanıldığı uygulamalara da rastlanmaktadır. Katalogda incelenen darülhadislerin dış duvar yüzeylerinde 1 sıra taş-2 sıra tuğla ya da 1 sıra taş -3 sıra tuğla almalı örgü tekniği görülmektedir.

Duvar kalınlıkları dersane ve hücelere göre değişmektedir. Hücre duvar kalınlıkları 82-122 cm arasındadır. 82 cm'lik kalınlık Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadişi'nde görülürken, 122 cm'lik kalınlık Sinan Paşa Darülhadişi'ndedir.

Katalogda incelenen darülhadislerin tümünde mermer sütunlara rastlanmıştır. Sütun başlıkları da mermerdendir. Revak kemerlerinde çoğunlukla küfeki taşı kemerlere rastlanmakla birlikte, tuğla ve taş-tuğla almalı kemerlerde görülmektedir. Revak kemerlerinin tümü sivri teğet kemerlidir. Köprülü Mehmet Paşa Darülhadişi'nin güney yönündeki yuvarlak kemerler bu konudaki tek istisnadır. Kubbe, tonoz, pandantif ve tromplarda kullanılan malzeme tuğladır. Örtü kaplaması olarak kurşun kullanılmıştır. Dersane ve hücelerdeki özgün döşeme kaplamasını görmek , üzerlerinin kaplanmış olması ya da özgün kaplamanın yok olmuş olması nedeniyle mümkün olmamıştır. Yalnızca Sinan Paşa Darülhadişi dershanesinin altıgen tuğla kaplamalı zemini görülebilmektedir. Revak ve avlu döşeme kaplamaları da aynı nedenlerden görülememiş, yine yalnızca Sinan Paşa Darülhadişi'nde kesme taş kaplamaya rastlanmıştır.

4. VALİDE KETHUDASI MEHMET EFENDİ DARÜLHADİSİ

4.1 Yakın Çevresi

4.1.1 Topoğrafik Özellikler

İstanbul, yerleştiği alan bakımından bazı parçalara ayrılmakta ve Beyoğlu bu parçalardan önemli birini oluşturmaktadır. Düz bir alan ile başlayıp dik yamaçlar halinde yükselen Beyoğlu'nun uç kısmında Ortaçağ'da, surları içinde, ayrı bir şehir olarak varlığını sürdürmüş olan Galata yer alır. Galata'nın Haliç ağzı ve Galata Köprüsü ayağı çevresi ise Karaköy semtini meydana getirmektedir.

Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi Galata'da; Karaköy'den Azapkapı'ya giderken sağda, Tünel'den sonraki Billur ve Bereketzade Medresesi sokakları arasında, önceki adadan çok dar bir sokak olan- Kömürcü Aziz Sokağı ile ayrılmış ikinci yapı adasında bulunmaktadır. Yapıyı, üçüncü adadan ayıran yola ise Söğüt Sokağı adı verilmiştir.

4.1.2 Tarihsel Gelişim

Karaköy'ün iskan tarihini Galata Bölgesi'nden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu nedenle, kısaca Galata bölgesinin tarihinden bahsetmek yerinde olacaktır.

III. yy'da Galata, Konstantinopolis'e gelen ve surlar içinde bulunması sakıncalı görülen yabancı tüccarların barındığı küçük bir kasaba halindeydi (Arkan, 1989: 107). İlkçağda Galata sahillerine, incirlik manasına gelen *Sycae* sözcüğünden türemiş, *Sykai* denildiği bilinmektedir (Eyice, 1994: 348) (Şekil 4.1). I. Constantinus zamanında (327-337) bir sur duvarı ile kuşatılmış olan Galata, II. Theodosius (404-450) devrinde, şehrin bölgeleri düzenlenirken kent sınırları içine alınmış ve 14 bölgeye ayrılmış olan Konstantinopolis'in 13. idari bölgesi haline gelmiştir (Eyice, 1969: 9). 11. ve 12. yüzyıllarda Venediklilere, daha sonra ise Cenevizlilere verilmiştir (Arkan, 1989: 110). 13. ve 15. yy'da ise Galata, bağımsız bir Ceneviz kolonisi haline gelmiş, Bizans Devleti'nin hükümranlığından çıkmıştır (Arkan, 1989: 111). Ceneviz kolonisi daha sonra sınırlarını Azapkapı-Şişhane-Galata Kulesi ve Tophane'ye kadar genişletmiştir. 1260'lardan itibaren Cenevizliler buraya yerleşmeye başlamışlarsa da, ilk dönemlerde Bizanslılar tarafından sur inşa etmelerine izin verilmemesi nedeniyle önceleri büyük sıra binalar inşa etmişler, XIV. yy'dan itibaren surlarla şehri tahkim etmişlerdi (Yenen, 1994: 455). Bu dönemde şehrin ana giriş kapılarından biri olan kule ve kapısı inşa edilmiş, bu kapıya 'Porta Chiora' veya 'Kiarahori' denmiştir (Yenen, 1994: 455). 'Kiarahori'

sözcüğünün, Karaköy'ün Osmanlı dönemindeki ve bugünkü adının kaynağını oluşturduğu düşünülmektedir. Bu konudaki diğer bir varsayım ise Bizans Döneminde Hasköy'den bugünkü Karaköy'e doğru uzanan bölgelerde Karai Musevilerinin yerleşmiş bulduklarından ötürü bölgeye 'Karai Köyü' denildiği ve zamanla önce Karaköyü, sonra Karaköy'e dönüştüğü yolundadır (Yenen, 1994; 455).

Şekil 4.1 Byzantion Kenti (Müller –Wiener, 1998: 17)

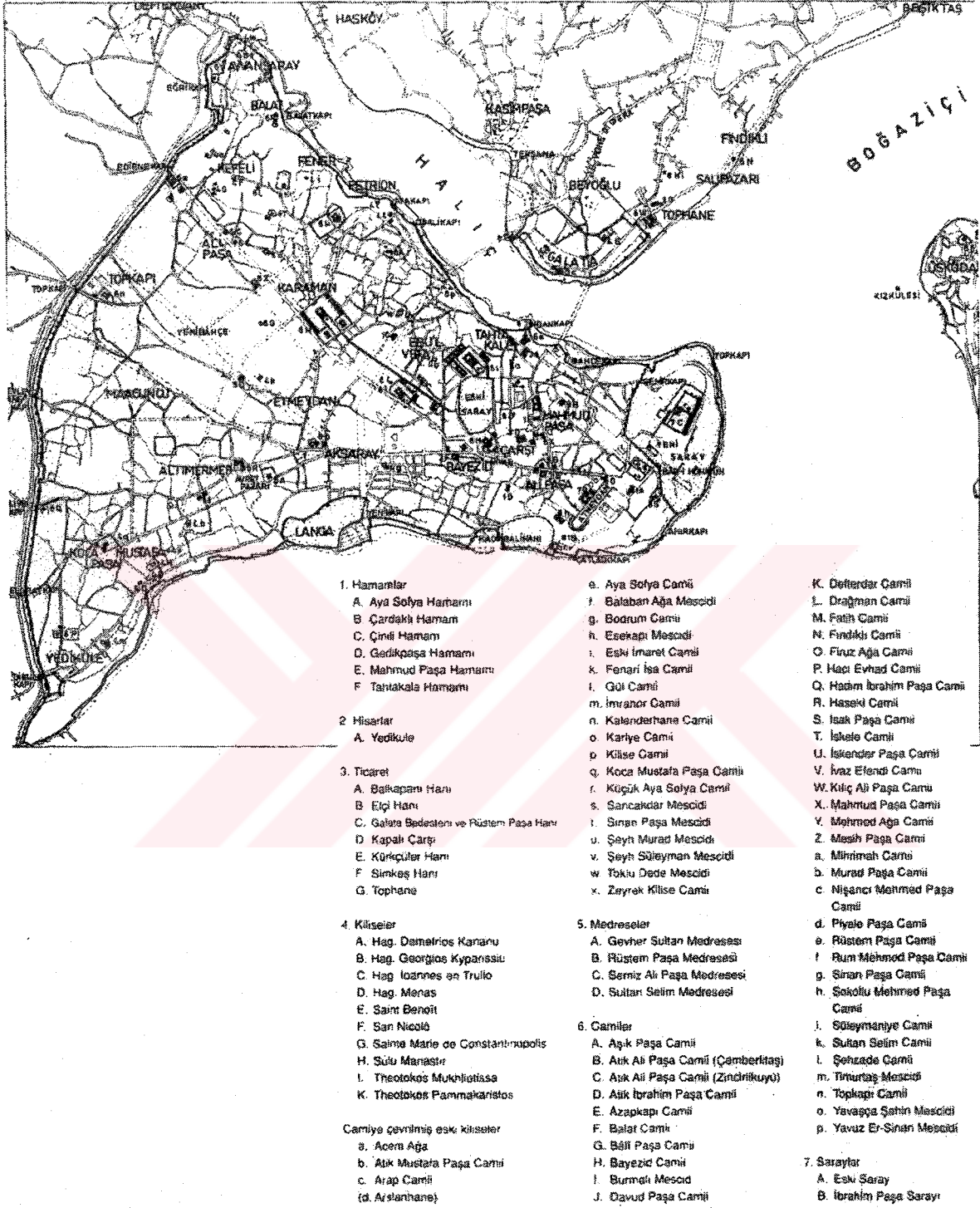
4.1.3 Fiziksel Biçimleniş

Karaköy'ün iskan tarihinin Galata ile birlikte düşünülmesi gerektiğine ve ilkçağdan Osmanlılar Dönemine kadar Galata'da yerleşimin nasıl bir seyir izlediğine bir önceki bölümde kısaca değinmiştik.

İstanbul'un fethinden sonra, Galata bölgesinin bir uzantısı ve önemli geçit noktalarından biri olmayı sürdüren Karaköy, aynı zamanda Haliç girişinde limanın en önemli kesiminde bulunması nedeniyle, bugünkü gibi, Osmanlı döneminde de, yerleşim bölgesi olmaktan çok bir ticaret ve ulaşım bölgesi olarak öne çıkmıştır.

15. yy'ın sonlarına doğru, İstanbul'un büyümesiyle birlikte ekonomi bakımından büyük bir gelişme gösteren bölgede, yeni Türk mahallelerinin kuruluşuyla semtin Türk-İslam karakteri belirlemeye başlamış (İnalçık, 1994: 352) ve bu tarihten sonra, Karaköy'de pek çok cami,

mescit, hamam, tekke gibi binalar yapılmıştır (Şekil 4.2).

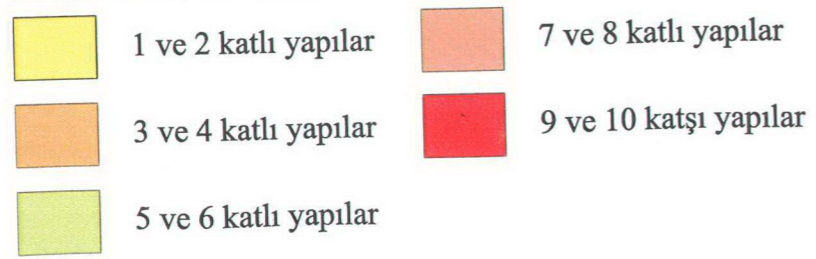
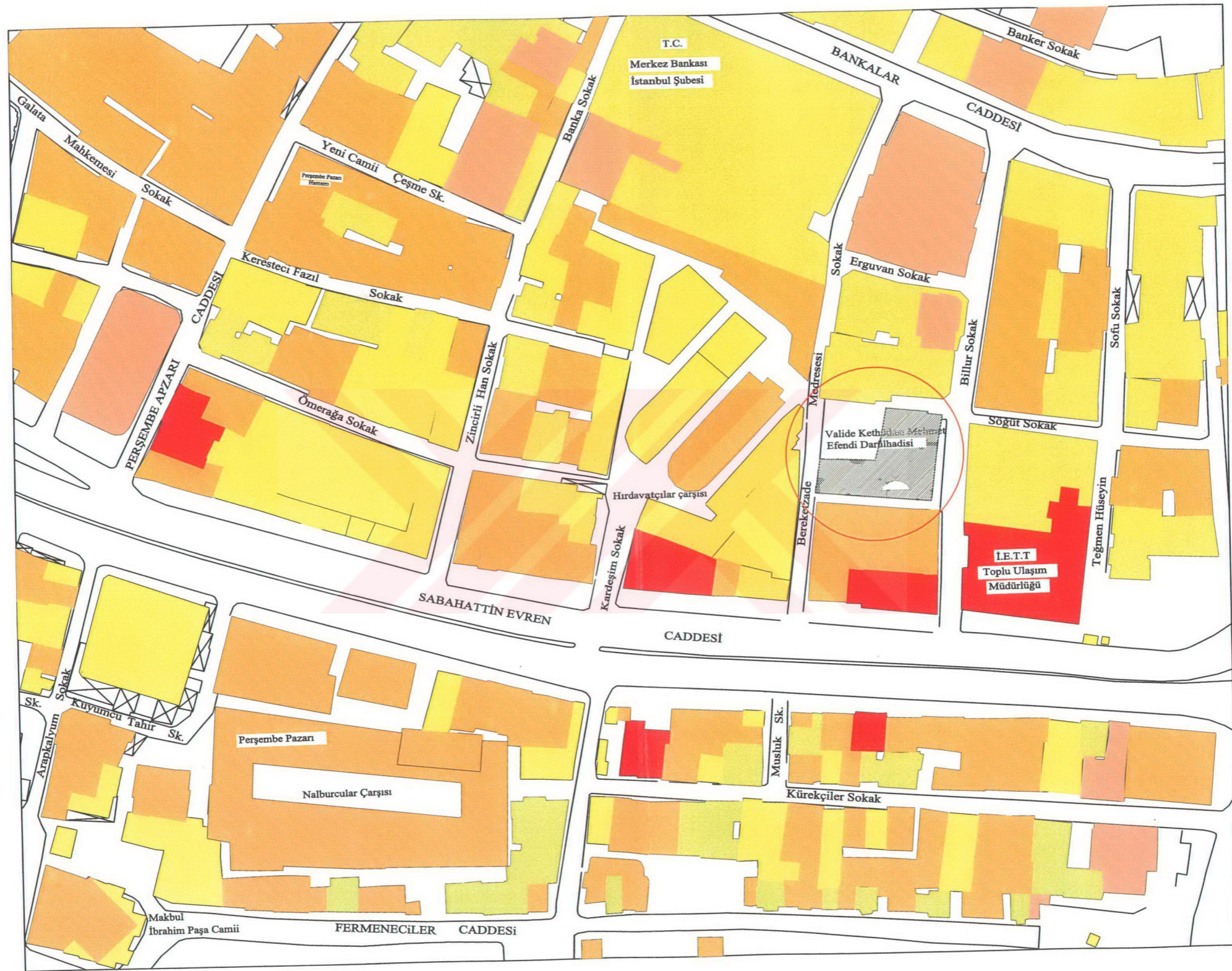

Şekil 4.2 Fetihden sonra İstanbul (Müller –Wiener, 1998: 17)

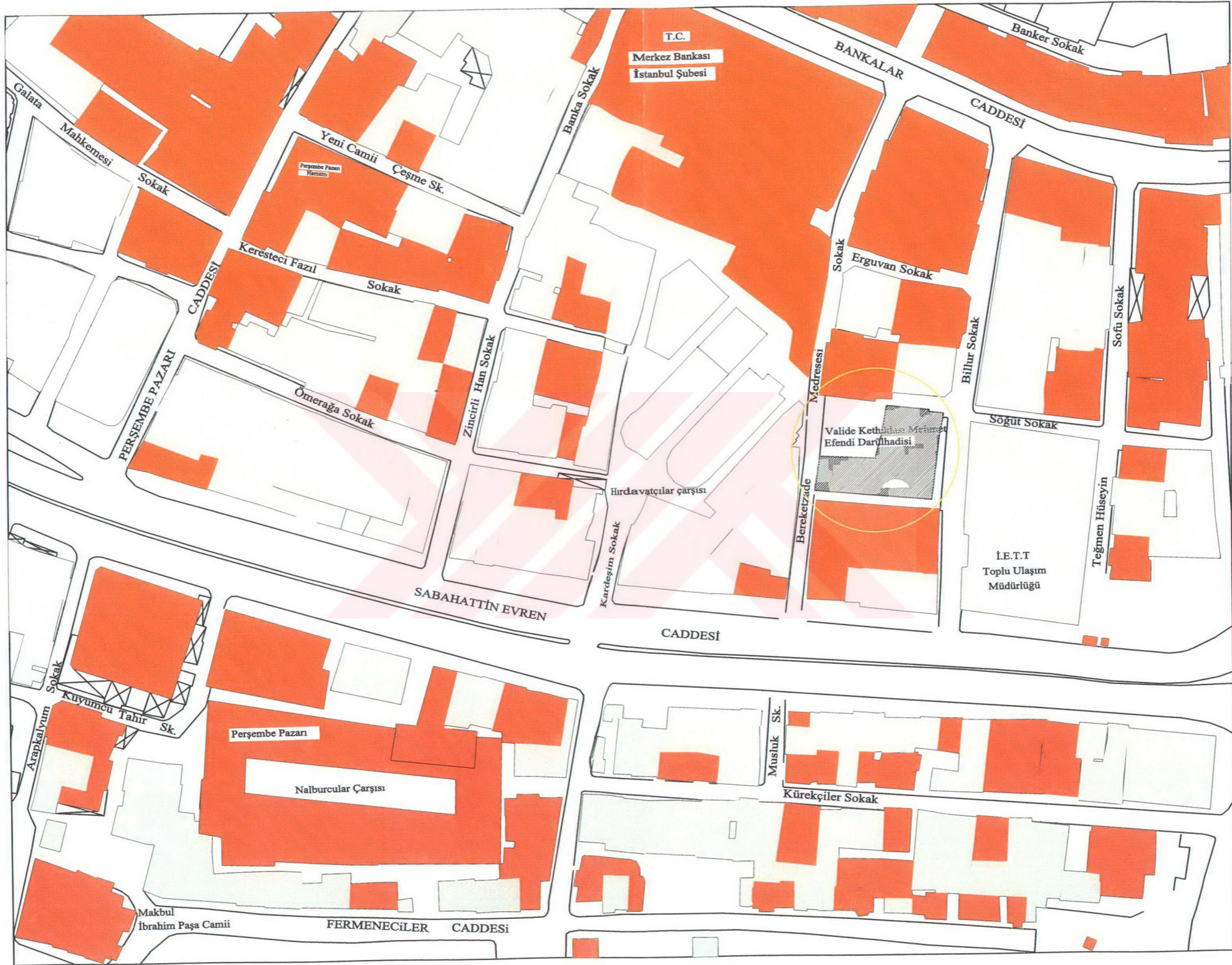
19. yy'a gelindiğinde ise, İstanbul ve Boğaziçi'nden gelip buraya yerleşen Rum, Ermeni ve Yahudilerle Galata'nın etnik yapısı değişmiş, yeni yeni kilise ve sinagoglar ortaya çıkmıştır (İnalçık, 1994: 352) (Şekil 4.3).

Kat adedi analizi paftası

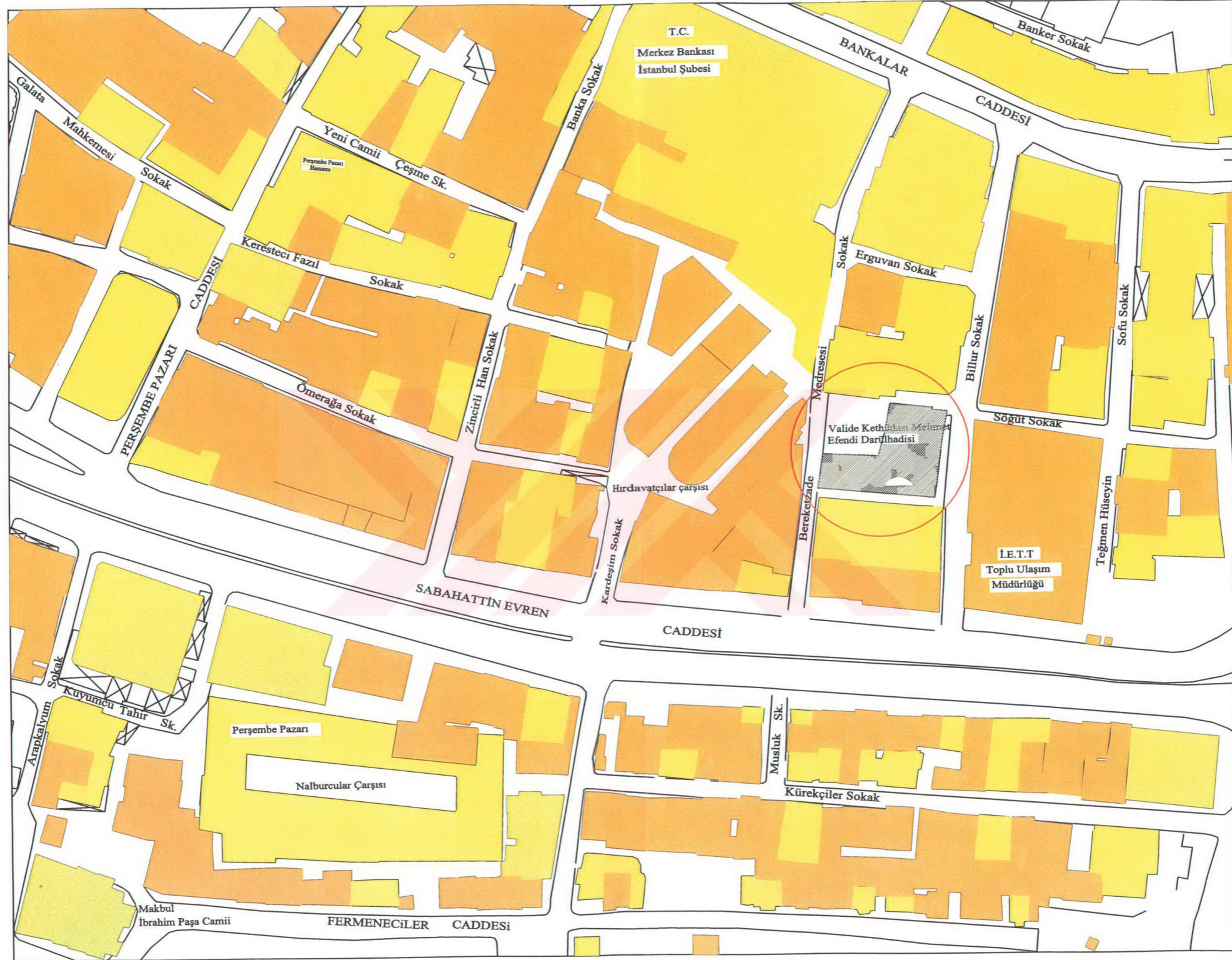

Strüktür analizi paftası

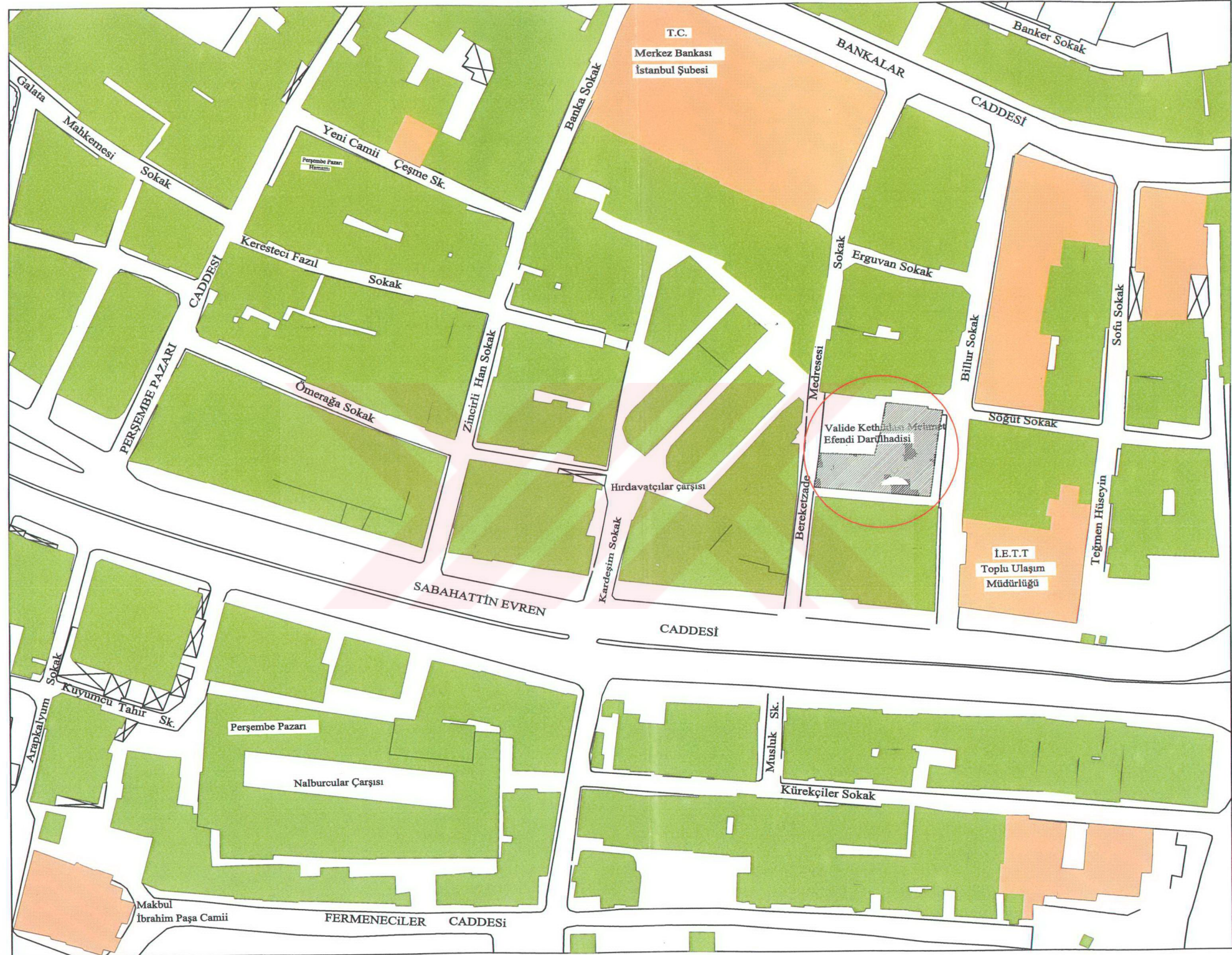
- Kagir
- Betonarme
- Ahşap

Mimari uyum ve değer analizi paftası

- Çevreye uyumlu
- Çevreye uyumsuz
- Çevreye değer katan

Fonksyon analizi paftası

- Konut
- Ticaret
- Kamu

4.2 Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'nin Yapım Tarihi, Yaptıran ve Mimarı

El-hac Mehmet Paşa tarafından (ö.1135/1722-23) yaptırılan darülhadisin mimarı bilinmemektedir.

Elhac Mehmed Paşa'nın, Gülnuş Emetullah Valide Sultan'ın yirmi seneden uzun bir süre kethudalığını yapmış olması nedeniyle 'Valide Kethudası Mehmet Efendi' olarak da anıldığı bilinmektedir. Ancak hakkında daha fazla bilgi edinilememiştir.

Yapının giriş kapısı üzerinde yer alan kitabesinde darülhadis olduğu açıkça belirtilmiştir (Resim 4.1);

Kethuday-ı Valide Sultan-ı Kerrubi- şiyem,
Ol semiy-i Mefhar-ı Alem, hidiv-i kamuran.

Bu mübarek bük'ayı Allah için bünyad edüp,
Oldu tullab-ı uluma hayr ile rahat-resan.

Eyleye beyza zıya mişkat-i a'malin Huda,
Müstefid olduğca bunda zümre-i danişveran.

Ta'iba, tahsin edüp Hatif dedi tarihini,
Oldu bu darü'l-hadis-i bi bedel sahn-ı cihan.

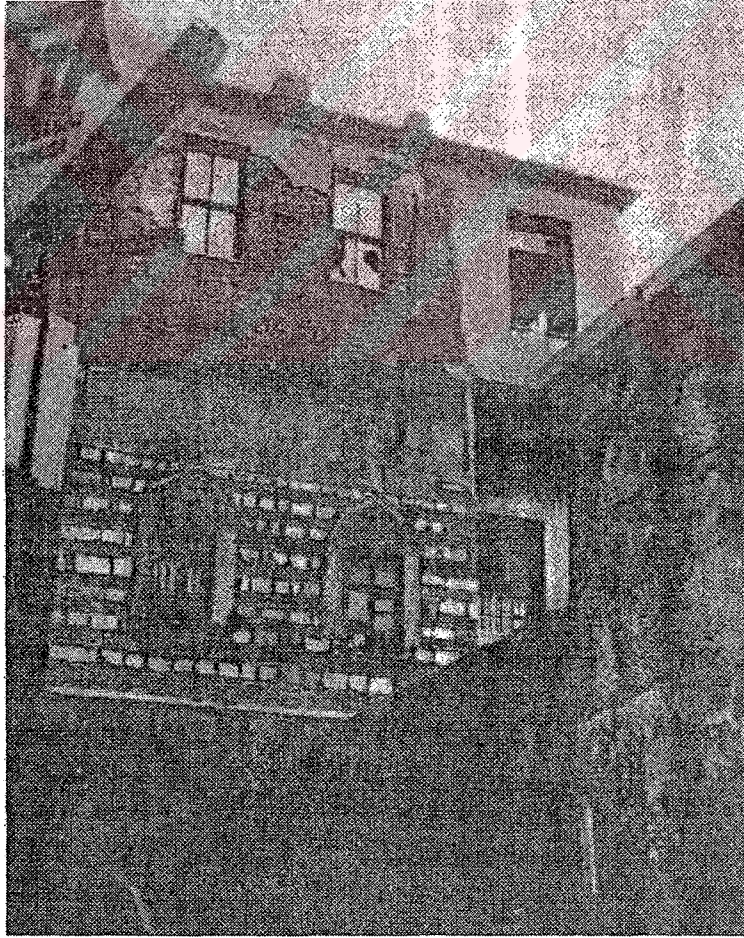

Resim 4.1 Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'nin kitabesi

Eyice'ye göre darülhadis, batısında bulunan Gülnuş Emetullah Valide Sultan tarafından inşa ettirilmiş olan Yenicami'nin eki olarak yapılmıştır (Eyice, 1996: 309). 1697'de ibadete

açılmış olan Yenicami'nin yerinde günümüzde Hırdavatçılar Çarşısı bulunmaktadır. 1985 yılında Yenicami'yi ihya etmek amacıyla girişimde bulunulduysa da, bu tasarı gerçekleştirilememiştir (Eyice, 1996: 309).

1914'te münhedim ve arsa halinde bulunduğu kayd edilmiş olan darülhadis, kadro harici tutulmuştur (Kütükoğlu, 1978: 179). Uzun süre işyeri olarak kullanılmış olan darülhadise, semt sakinlerinin müracatı sonucu Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce el konulmuş ve restore edilmeye başlanmış, 1977 ramazanında dershanesi ibadete açılmıştır (Kütükoğlu, 1978: 179). Kütükoğlu, 1978'de restorasyonun halen devam ettiğini belirtmektedir, yapının bir duvarında ise 1977-1984 yıllarında Beyoğlu Bereketzade İmam Hatip Lisesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği tarafından restore edildiğini belirtir mermer bir levha bulunmaktadır (Resim 4.2) Sonuç olarak, darülhadis'in Vakıflar ve Beyoğlu Bereketzade İmam Hatip Lisesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği'nce iki kere ayrı ayrı mı restore edildiği, yoksa tek bir restorasyon mu geçirdiği anlaşılamamaktadır.

Resim 4.2 Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi 1970'lerde geçirdiği restorasyon esnasında (Kütükoğlu, 1978: 182)

Darülhadis'in üzerinde bulunduğu yapı adasının parselasyonu da oldukça karışıktır. Beyoğlu

Tapu Sicil Muhafızlığı'nca 07.7.1975 tarihinde Vakıflar Baş Müdürlüğüne gönderilen yazıda; parsellerden bir kısmının Mehmed Paşa Vakfı, bir kısmının da Gülnuş Emetullah Valide Sultan Vakfı adına tescil edilmiş olduğu belirtilmiştir (Kütükoğlu, 1978: 180).

Darülhadisın vakıflarda ve 1/1000 ölçekli İstanbul f1c25d2b halihazır dijital paftasında 'Bereketzade Medresesi' adıyla kayıtlı oluşu, üzerinde 'Bereketzade Medresesi Cami' olduğunu gösterir tabela bulunuşu, Bereketzade Medresesi Sokağı üzerinde yer almasından kaynaklanan bir yanlış adlandırmadır. Sokağa adını veren Bereketzade Medresesi ise Galata'nın ilk dizdarı olan Hacı Ali bin Hasan'ın bilinmeyen bir tarihte yaptırmış olduğu ve 1950 yılında yanındaki Bereketzade Mescidi ile birlikte yıkılarak ortadan kalkmış olan binadır (Göktürk, 1965: 2539).

4.3 Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadis'i'nin Mimari Özellikleri

4.3.1 Plan ve Mekan Özellikleri

Darülhadis üzerinde yer aldığı yapı adasına göre şekillenmiş olup, yapı adası düzgün bir dikdörtgen olmadığından darülhadisın karşılıklı dış boyutları birbirinden farklıdır. Bir avluyu iki yönde çevreleyen medrese hücrelerinin oluşturduğu L biçimli planda, uzun kolun ucunda dersane yer alırken, kısa kolun ucunda iki katlı bir yapı vardır. Darülhadis eğimli bir arsa üzerinde inşa edilmiş olduğundan, dersane ile hücrelerin altında dükkanlar yer almaktadır. Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadis'i 6 hücre, 1 köşe hücresi, 1 dersane, kuzeyde iki katlı bir yapı, dükkanlar, avlu ve revaklardan oluşmaktadır (bkz pafta no:2,3,4,5,6).

4.3.1.1 Hücreler

Darülhadis, avluyu iki yönde çevreleyen ve güneyde 3, doğuda 2, bunların arasındaki köşe hücre olmak üzere toplam 6 hücreden oluşmaktadır. (bkz pafta no:3).

Her hücrenin avluya bakan kapısı ve bir penceresi vardır. 76x172 cm boyutlarındaki kapıdan girilen hücrelerin boyutları birbirinden farklıdır. Hücreler arazi şekli nedeniyle düzgün bir dörtgen oluşturmayıp, yaklaşık olarak 4x4m'dir. Günümüzde tablalı ahşap kapıları olan hücrelerin, künde kari olması gereken kapılarının özgün biçimiyle ilgili, gerek yapıdan gerekse herhangi bir görsel malzemedен, bilgi edinilememiştir. Hücrelerin dış duvarları üzerinde yer alan ve bugün kitap dolabı olarak kullanılan nişlerin, mevcut bacaları göz önünde bulundurularak özgün durumda ocak olduğu anlaşılmış, ancak yine gerek yapıdan gerekse herhangi bir görsel malzemedен ocakların özgün biçimiyle ilgili bilgi edinilememiştir (bkz pafta no:8).

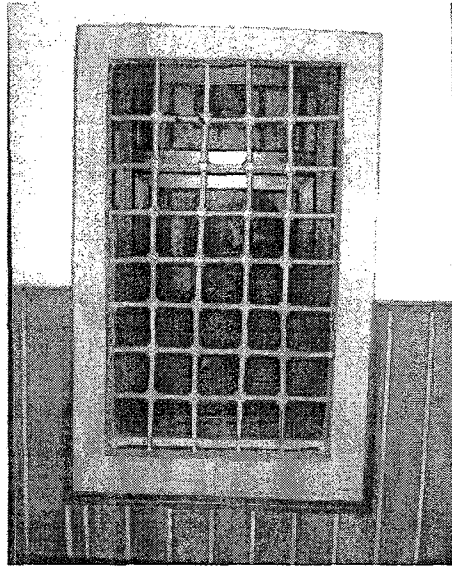
Hücrelerin avluya bakan duvarları üzerindeki pencerelerinin yanısıra dış cepheye bakan duvarları üzerinde de birer pencereleri bulunmaktadır. Gerek avlu cephesine gerekse dış cepheye bakan pencerelerin parapet yükseklikleri 48 cm, boyutları ise 76x127 cm'dir. Tüm pencerelerinin iç ve dış yüzeylerinde söve bulunan hücrelerden yalnız Z03 ve Z04 no'lu hücrelerin avluya bakan pencerelerinin iç yüzlerinde söve bulunmamaktadır. Ancak diğer tüm pencerelerin iç yüzlerindeki sövelerin varlığı göz önünde bulundurularak ,özgün durumda bu pencerelerde de iç söve bulunduğu düşünülmektedir. PVC doğramaları bulunan pencerelerin hepsinde özgün durumda iç kapaklar bulunduğunu düşünmekteyiz. Ancak kapaklarının özgün biçimiyle ilgili gerek yapıdan gerekse herhangi bir görsel malzemeden bilgi edinilememiştir.

Z03 no'lu hücre günümüzde cami olarak kullanılan darülhadisın mutfağı durumundadır. Yapılan bu işlev değişikliğiyle beraber hücre içine tezgah, fırın vb. mutfak donanımı yerleştirilmiş, ayrıca mutfağın genişletilmesi amacıyla Z03-Z04 no'lu hücrelerin arasındaki duvar inceltiştir. Hücrede diğer hücrelerden farklı olarak, özgün durumda dolap olduğu düşünülen bir de niş bulunmaktadır.

Pencerelerin iç ve dış yüzeylerinde küfekten yapılmış söveler ve bu sövelere tespit edilmiş demir şebekeler yer almaktadır (Resim 4.3). 1.5 cm çapındaki demir çubuklardan oluşan bu şebekeler 4 cmx4 cm boyutundaki demir lokmalarla birbirine bağlanmışlardır.

Döşeme Kaplaması: Altıgen tuğlayla kaplı olması gereken hücre zeminlerine sonradan halı kaplanıp, bu halı zemine yapıştırılmış olduğundan özgün döşeme kaplaması görülememiştir.

Duvar Malzemesi: Taş-tuğla alması gereken duvar malzemesi duvarların sıvalı olması nedeniyle görülememiştir. Z03 no'lu hücrede ise duvarlar hem sıvalı hem de seramik

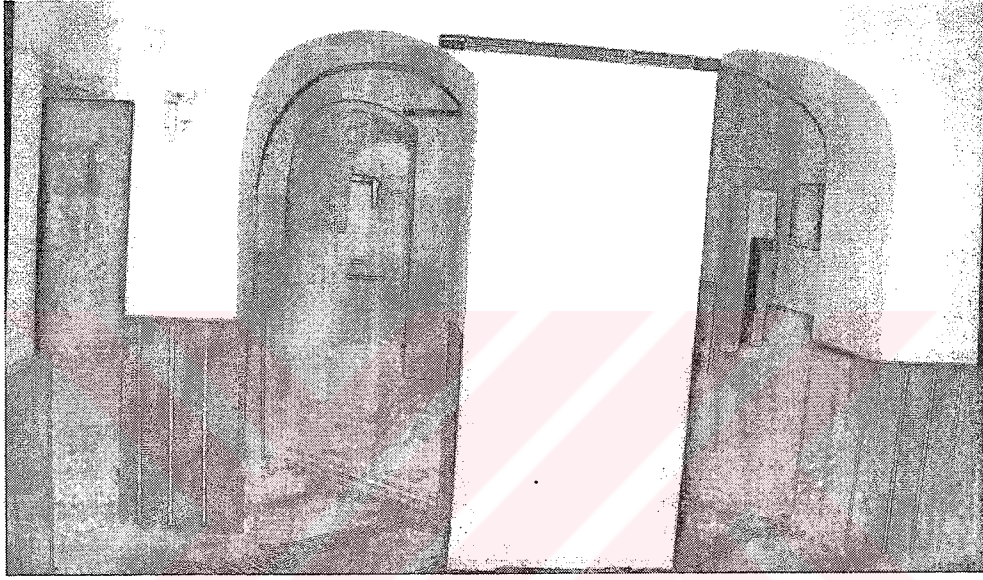

Resim 4.3 Hücre pencereleri

kaplamadır.

Hücrelerin hepsi pandantifli kubbelerle örtülüdür (bkz pafta no:6 ve 11) , yalnız Z03 ve Z04 no'lu hücrelerde pandantifli kubbeler avlu yönündeki duvarlarda 40 cm kalınlığındaki kemere oturmaktadır.

Hücreleri birbirinden ayıran duvarlarda sonradan geçitler açılmıştır, Ancak bu geçitlerin darülhadisin camiye çevrilmesi esnasında mı, yoksa daha önceki bir dönemde mi açıldığı bilinmemektedir (Resim 4.4).

Resim 4.4 Hücreler arasında sonradan açılmış geçitler

4.3.1.2 Köşe Hücre

Darülhadisin köşe hücreğine giriş, pahlı duvar üzerindeki 172 cm yüksekliğindeki kapıdan gerçekleşmektedir. Kapıdan beşik tonozlu bir geçitle yaklaşık olarak 4x4 m ölçülerindeki hücreye girilmektedir. İki cepheli olan köşe hücreğinin dış duvarları üzerinde, diğer hücrelerde olduğu gibi, yerden yükseklikleri 48 cm, boyutları 76x127 cm olan pencereler yer almaktadır. Burada yer alan ocağın yeri, diğer hücrelerde olduğu gibi dış duvardadır. Köşe hücreğinin arka cepheye ait duvarında, pencerenin yanısıra özgün durumda dolap olduğu düşünülen bir de niş vardır.

Döşeme Kaplaması: Altıgen tuğlayla kaplı olması gereken hücre zeminlerine sonradan halı kaplanıp, bu halı zemine yapıştırılmış olduğundan özgün döşeme kaplaması görülememiştir.

Duvar Malzemesi: Taş-tuğla almaşık olması gereken duvar malzemesi duvarların sıvalı olması nedeniyle görülememiştir.

Köşe-hücreğisi de pandantifli kubbeyle örtülüdür.

4.3.1.3 Dershane

Darülhadisın güney ve batı cephesinin kesiştiği köşede yer alan dershane, hücre yüzeylerinden farklı olarak avluya doğru çıkıntı yapmaktadır. 110x197 cm boyutlarında avluya açılan künde kari kapıdan girilen dershanenin (bkz pafta no:12 ve13), bugünkü döşeme kotu + 15 cm olup, özgün durumda hücrelerle aynı zemin kotuna sahip olduğu, (± 000 cm) düşünülebilir. Dershane de, hücreler gibi arsa şekli nedeniyle tam bir kare oluşturmamakla beraber, iç boyutları 619x605 cm, dış boyutları ise 765x775 cm olan düzgün bir dördgendir. Arsanın güney kenarı üzerinde, yön değişikliği nedeniyle bir kırılma meydana gelmiş ve bu kırılma dershanenin güney dış duvarına da yansımıştır. Sonradan yerleştirilmiş mihrap ve minberi bulunan dershanenin, özgün durumda mihrabının bulunmadığı, kible duvarı üzerinde özgün pencereler bulunmasından ve duvar üzerinde mihrabın yerleştirilmiş olabileceği herhangi bir yer bulunmamasından anlaşılmaktadır.

Dershanenin üç duvarında üç alt-üç üst pencere düzeni görülürken, hücrelere bitişik olan doğu cephesinde pencere yoktur. 86x150 cm boyutlarındaki alt pencereler, hücrelerdekisinin aynı olmakla beraber bunlarda dış söve bulunmamaktadır, 86x170 cm yüksekliğindeki üst pencereler ise alçı revzenli, çift merkezli teğet kemerlidir. Alttaki pencerelerin hepsinin iç yüzlerinde künde kari kapak bulunduğu düşünülmektedir, ancak kapakların özgün biçimleriyle ilgili bilgi edinilememiştir. Demir şebekeler 2 cm çapındaki demir çubuklardan oluşmakta 5 cmx 5 cm boyutundaki demir lokmalarla birbirine bağlanmaktadır.

Dershanenin Z07 no'lu hücreyle ortak olan duvarı üzerinde, hücreler arasında olduğu gibi, biri 102x230cm, diğeri 48x230cm boyutlarında sonradan açılmış iki geçit vardır .

Döşeme Kaplaması: Altıgen tuğlayla kaplı olması gereken hücre zeminlerine sonradan halı kaplanıp, bu halı zemine yapıştırılmış olduğundan özgün döşeme kaplaması görülemediği.

Duvar Malzemesi: Duvarların içeriden sıvalıdır. Dış duvar yüzeylerindeki kesme küfeki taşının kaplama mı, yoksa duvar örgü malzemesi mi olduğu -kesitinin görülebileceği herhangi bir yer bulunmadığından- tam olarak anlaşılamamaktadır

Dershane, hücrelerde olduğu gibi pendentifli bir kubbeyle örtülüdür.

4.3.1.4 Avlu ve Revak

Revakların, 'L' plan oluşturan hücrelerin önünde yer alan iki kolunun yanısıra, kuzeydeki iki katlı yapıya bitişik olarak üçüncü bir kolu daha bulunmaktadır. Bu üçüncü kolun, özgün olarak darülhadisle birlikte inşa edilmiş olmayıp, yapıya sonraki bir dönemde eklendiği düşünülmektedir (bkz pafta no:8). Bu düşüncemiz, revağın önünde yer aldığı Z01 no'lu

mekanın özgün durumunda sokaktan kullanılan bir mekan (depo) olduğu varsayımımıza dayanmaktadır (Bu varsayımın dayanakları '4.3.1.7 Kuzeydeki İki Katlı Yapı' (bkz pafta no:14,15,16), adlı bölümde detaylı olarak anlatılmıştır). Düşüncemize göre sokaktan girilen bu mekandan, bilinmeyen bir tarihte avluya bir geçit açılmış ve aynı tarihte de geçitin önüne bu revak modülü inşa edilmiştir. Avlunun revağın üçüncü bir kol oluşturması için yeterince geniş olmayışı ise, varsayımımızı destekleyen diğer bir husustur (bkz pafta no:3).

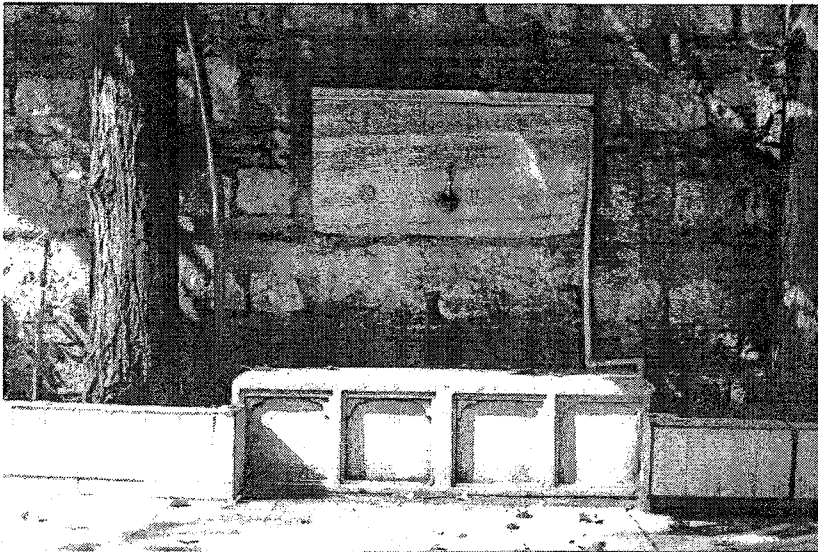
Revakların tümü aynalı tonozla örtülmüştür.

Döşeme Kaplaması: Revak bölgesine dökülmüş olan şap nedeniyle özgün kaplama malzemesi bilinmemektedir. Döşeme kotu revak kotundan düşük olan avluda, zemin kaplaması olarak kesme küfeki taşı kullanılmıştır.

Revakların avluya bakan cephelerinde kesme küfeki taş örgü tekniği, avlu duvarlarının örgüsünde ise 2 sıra tuğla-1 sıra taş almalı sistem uygulanmıştır. Batı (giriş cephesi) yönündeki avlu duvarında lokmalı parmaklıklı dört adet pencere ve giriş kapısı yer alırken, kuzey yönündeki duvarda mermer lahitten bozularak yapılmış bir çeşme vardır (Resim 4.5). Avlu duvarları taş harpuştalıdır. Revakların ucunda düz ve pahlı şeritten oluşan bir saçak silmesi bulunmaktadır.

4.3.1.5 Helalar

Kuzeydeki iki katlı yapı bloğunun zemin katında yer alan helalar bölümü 160x210 cm ölçülerindedir. Yapının özgün durumunda da helaların bu mekan olduğu anlaşılmaktadır. Bugün de hela bölümü olarak kullanılan mekanın dışa açılan penceresi bulunmamaktadır. Üzeri beşik tonoz örtülüdür, zemin ve duvarlar ise günümüzde seramik kaplıdır.

Resim 4.5 Avludaki çeşme

4.3.1.6 Dükkanlar

Dükkanların bir kısmı yapının Kömürcü Aziz Sokağı üzerindeki güney cephesi üzerinde yer alırken, bir kısmı Billur Sokağı üzerindeki doğu cephesinde bulunmaktadır (bkz pafta no:2).

Yapının Kömürcü Aziz Sokağı üzerindeki dükkanlar B01, B02, B03, B04, B05, B06 no'lu mekanlardır ve bunlardan yalnızca dershanenin altındaki ve hemen yanındaki ölçülebilmıştır. Dershanenin altındaki B08 417x617 cm ölçülerindeyken, yanındaki B07 377x607 cm ölçülerindedir

Kömürcü Aziz Sokağı üzerindeki tüm dükkanlarda ön cepheler günümüzde demir doğramalı ve camlıdır. Dükkanların özgün cephe biçimleriyle ilgili herhangi bir bilgi edinilememektedir.

Yapının Billur Sokağı'na bakan doğu cephesinde ise B01, Z01 ve Z02 no'lu dükkanlar yer almaktadır (bkz. Ek1). B01 no'lu dükkan Kömürcü Aziz Sokağı'ndaki dükkanlar gibi yapının bodrum katında yer alırken, Z01 ve Z02 no'lu dükkanlar kuzeyindeki iki katlı yapının zemin katında bulunmaktadır. Bu nedenle, Z01 ve Z02 no'lu dükkanlar "4.3.1.7 Kuzeydeki İki Katlı Yapı" adı altında bir sonraki bölümde açıklanmıştır.

Zemin kotu -1.13 m olan Billur Sokağı'ndaki kaldırımdan, zemin kotu- 2.70 olan B01 no'lu dükkana günümüzde sonradan yapılmış betonarme bir merdivenle inilmektedir (bkz pafta no:2). Bu mekanın özgün durumda ayrı bir dükkan mı, yoksa B02 no'lu dükkana ait bir depo mu olduğu tam bilinmemektedir. Ancak günümüzde cephesi üzerinde bir sivri, bir basık kemer görülebilen söz konusu mekanın, özgün durumda da bugünkü gibi bir kapı ve bir penceresi bulunduğu; dolayısıyla başka dükkana ait bir depo olmayıp bağımsız bir dükkan olduğu düşünülmektedir. (bkz pafta no:8).

4.3.1.7 Kuzeydeki İki Katlı Yapı

Z01 no'lu, dış köşede yer alan dükkan 218 x 675 cm ölçülerinde uzun ve dar bir ön kısım (Z01a) ile 292x315 cm ölçülerindeki arka bölümden (Z01b) oluşmaktadır (bkz pafta no:3). Ancak özgün durumda dükkanın arkadaki mekanı kapsamadığı, iki mekanın arasında sonradan geçit açılarak birleştirildiği görülmektedir. Mekanın sonradan duvar örülerek kapatılmış olan avluya bakan bir penceresi ve 243 cm yüksekliğinde basık kemerli bir nişi vardır. Bu nişin, darülahdisle aynı tarihte inşa edilmiş olmayıp (sonradan/ bilinmeyen bir tarihte) mekan-avlu bağlantısını sağlamak için açıldığı, özgün durumda mekan ile avlu bağlantısının olmadığı düşünülmektedir. Aksi halde, avlu duvarı üzerinde, avluya bakan diğer tüm mekanlarda (hücrelerde) olduğu gibi 1 kapı-1 pencere düzeninin olması, ya da en azından

avluya geçişin basık kemerli bir geçit yerine, diğer hücre kapılarının aynısı olması gerekirdi. Bu nedenle Z01b'nin avludan kullanılan bir mekan olmadığı, girişinin iki katlı yapının sokak kapısından olduğu rahatlıkla söylenebilir.

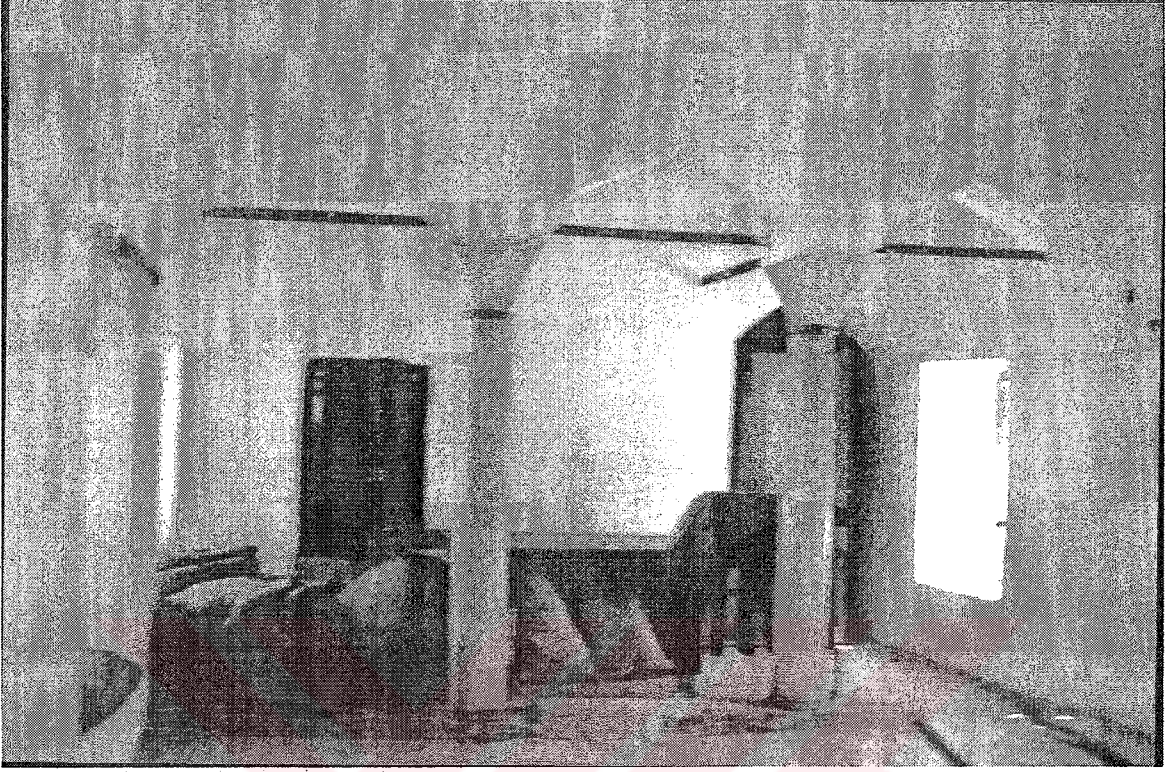
Z01b'den 212 x 209 cm ölçülerindeki 101 no'lu mekana çıkış oluşu, bu ikisinin birlikte kullanıldığını göstermektedir (bkz pafta no:4). 101 no'lu mekanın arkasında yer alan ve içine giremediğimiz mekana (103) ise 101 no'lu mekandan girildiği düşünülmektedir. Tümü birlikte kullanılan bu üç mekanın, yapı içinde konumlanmaları (103 no'lu mekanın yapı içinde kalışı (dışarıya açılan hiçbir penceresinin bulunmayışı), zemin katta sokak bağlantılı olmaları, 101 ve 103 no'lu mekanların yapının geçit işlevi gören 1. katında bulunuşu yani), yapıdaki esas mekanın ikinci kattaki dersane oluşu, tümünün boyutlarının çok küçük oluşu bize önemsiz mekanlar olduklarını düşündürmüştü, tüm bunlar göz önünde bulundurularak depo işlevleri olduğuna kanaat getirilmiştir.

Merdiven holünden sokak- ikinci kat bağlantısını sağlayan, 1. kattaki beşik tonozlu geçiş mekanına (102) çıkılmaktadır. Dar ve uzun bu mekanda biri merdiveni aydınlatmaya yönelik, diğeri ise mekanı aydınlatmaya yönelik iki küçük pencere bulunmaktadır. Merdiven, alttaki dükkanın örtüsü olan tonozun üst kotunda sona ermektedir, ancak basamakları çökmüş durumdadır. 102 no'lu mekana bir de avludan özgün bir merdivenle çıkılmaktadır.

1. kattan (102'den), 2. kata ise günümüzde betonarme bir merdivenle çıkılmaktadır ve merdivenin özgün biçimiyle ilgili bilgi edinilememiştir (bkz pafta no:5). Merdiven, ikinci katta merdiven holü olarak tanımlayabileceğimiz bir alana çıkmakta, buradan ise dersane olduğu düşünülen mekana girilmektedir. Dersane, 455x775 cm ölçülerinde bir dikdörtgen olup girişi dar kenarlardan doğu yönündekinin üzerindedir. İki mermer sütun ve bunların üzerine oturduğu kaide benzeri bir platformla seki üstü-seki altı olarak iki kısma ayrılan mekanda, sütunları çift merkezli sivri teğet kemerler birbirine bağlamaktadır (Resim 4.6). Dershanenin avlu ve sokak yönündeki duvarları birinci katın duvarlarından dışarıya taşarak bir çıkma meydana getirmektedir. Bu çıkma alttan 30 cm kalınlığındaki profilli, küfeki taşı payandalarla desteklenmiştir. Dershanenin avluya çıkma yapan duvarı üzerinde iki pencere ve aralarında bir ocak bulunmaktadır. Ocak, günümüzde şömineye çevrilmiş olup, gerek yapıdan gerekse herhangi bir görsel malzemedен özgün biçimiyle ilgili bilgi edinilememiştir.

Dersane pencereleri, darülhadisin diğer pencerelerinden farklıdır. Duvar kalınlığı içinde dışarıya doğru mazgal gibi daralma gösteren pencereler, küfeki taşı sövelidir. Günümüzde ahşap doğramalı olan pencerelerin, içte sövesiz oluşu nedeniyle özgün durumda kapaklarının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Özgün taş söveler üzerindeki şebeke yuvası izleri ve diğer

şebekelerin biçimleri değerlendirilerek, pencerelerde lokmalı şebeke bulunduğuna karar verilebilir. (bkz pafta no:10).

Resim 4.6 İki katlı yapının dershanesindeki sütunlar

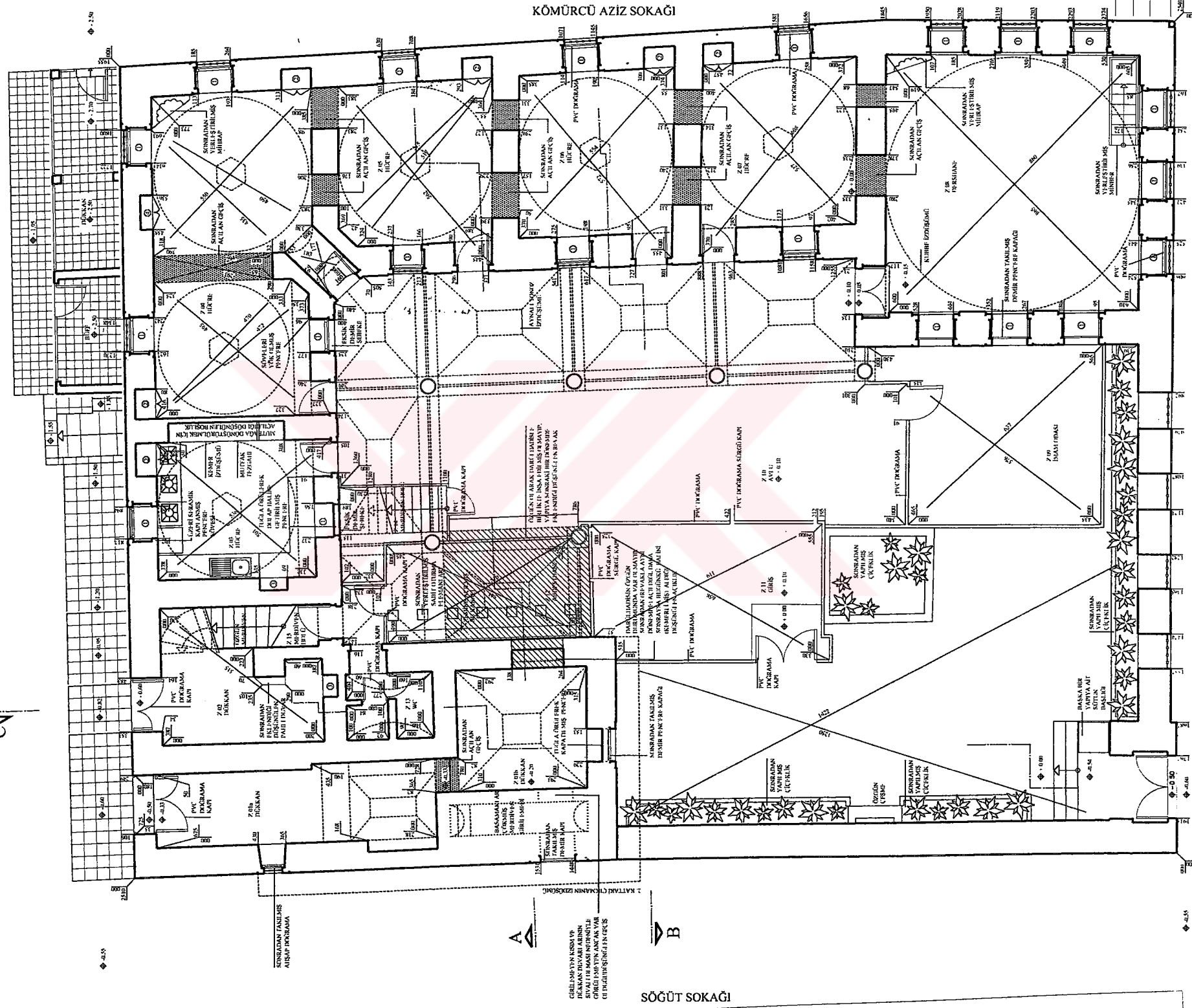

700	DİKKAN	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
701	DİKKAN	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
702	DİKKAN	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
703	MİTTAK	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
704	DİKKAN	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
705	İÇERİ	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
706	İÇERİ	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
707	İÇERİ	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
708	İÇERİ	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
709	İÇERİ	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
710	AVLU	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
711	ÇİBİS	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
712	ADİSTİHAN	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
713	WC	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK
714	MERDİVEN İREÇİ	ZEMİN SERAMİK	ZEMİN SERAMİK	DUVAR: PVC İPEK	DUVAR: PVC İPEK

BİLLUR SOKAĞI

CA

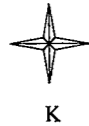
BEREKETZADE MEDRESESİ SOKAĞI

CA

SÖĞÜT SOKAĞI

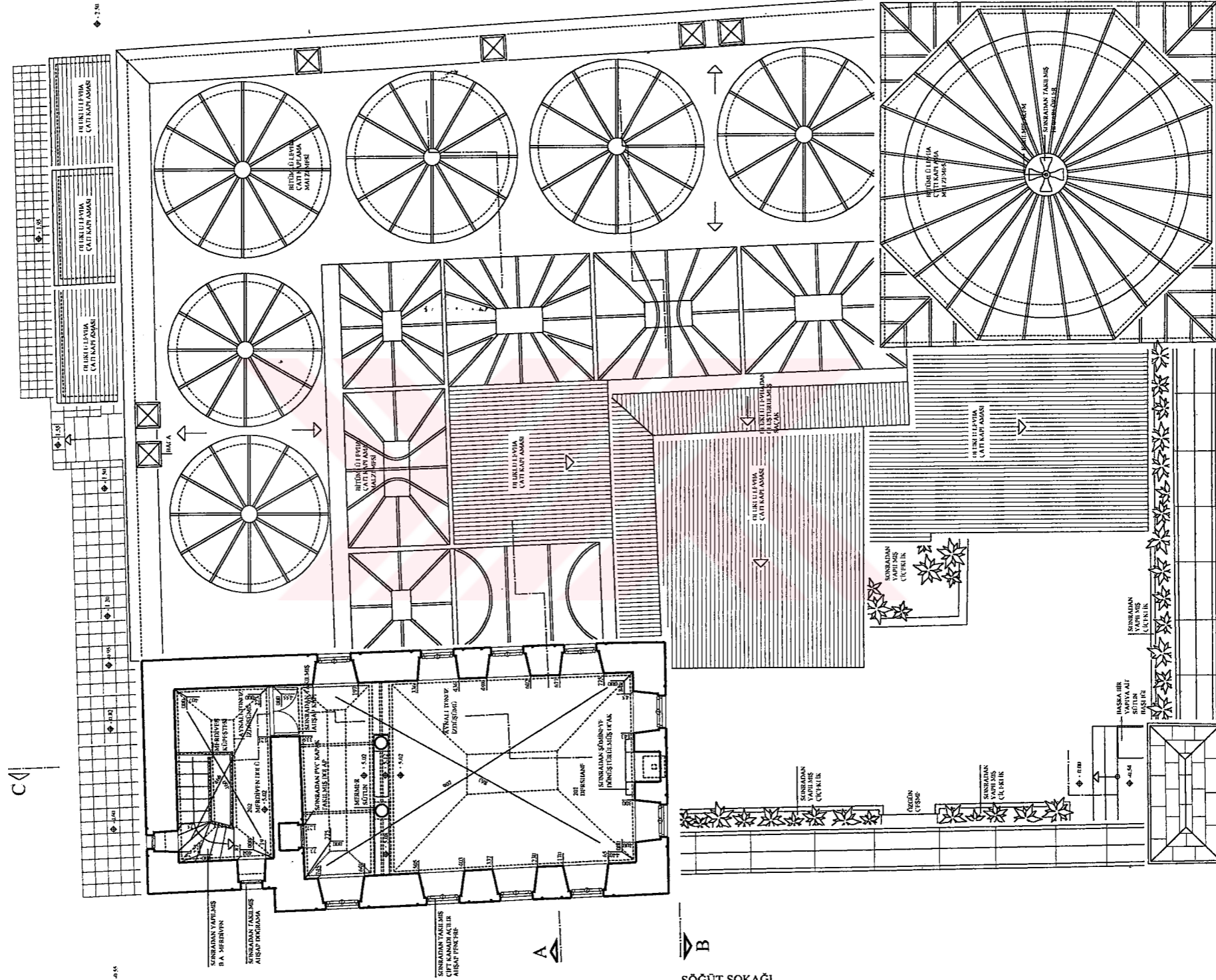

MEKÂN	YER	YERİN ALTIYERİ	YERİN ÜSTÜ
MEKÂN	YERİN ALTIYERİ	YERİN ÜSTÜ	YERİN ALTIYERİ
MEKÂN	YERİN ALTIYERİ	YERİN ÜSTÜ	YERİN ALTIYERİ
MEKÂN	YERİN ALTIYERİ	YERİN ÜSTÜ	YERİN ALTIYERİ

BİLLUR SOKAĞI

C1

BEREKETZADE MEDRESESİ SOKAĞI

C1

BILLUR SOKAĞI

C4

MERKEZİ/GENEL
MÜDÜR BÜKÜME
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

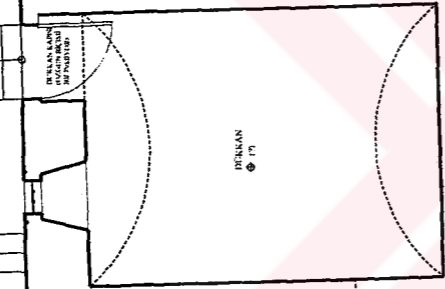
VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

DÜKKAN
17DÜKKAN
17DÜKKAN
17DÜKKAN
17DÜKKAN
17

A

B

SÖĞÜT SOKAĞI

A

B

KÖMÜRÇÜ AZİZ SOKAĞI

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

BEREKETZADE MEDRESESİ SOKAĞI

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

VE YERLEŞİMİN
KARŞIYAKA KATI
KULLANIMINA HAZIRLANMIŞTIR

0 50 100 250 500 CM

C4

BİLLUR SOKAĞI

KÖMÜRCÜ AZİZ SOKAĞI

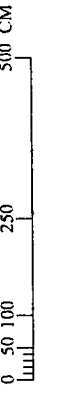
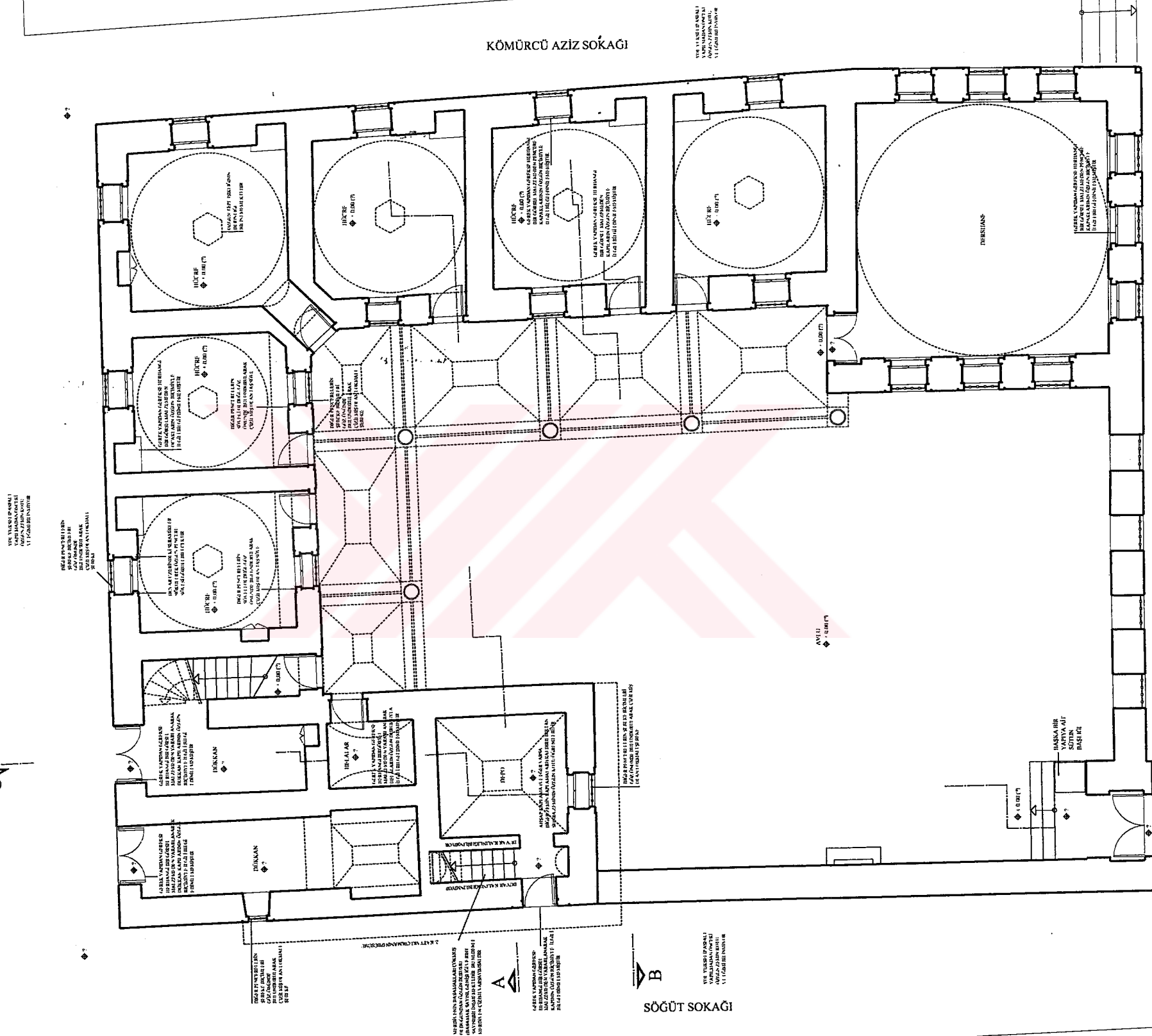
BEREKETZADE MEDRESESİ SOKAĞI

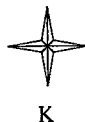
SÖĞÜT SOKAĞI

C4

C4

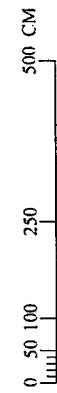
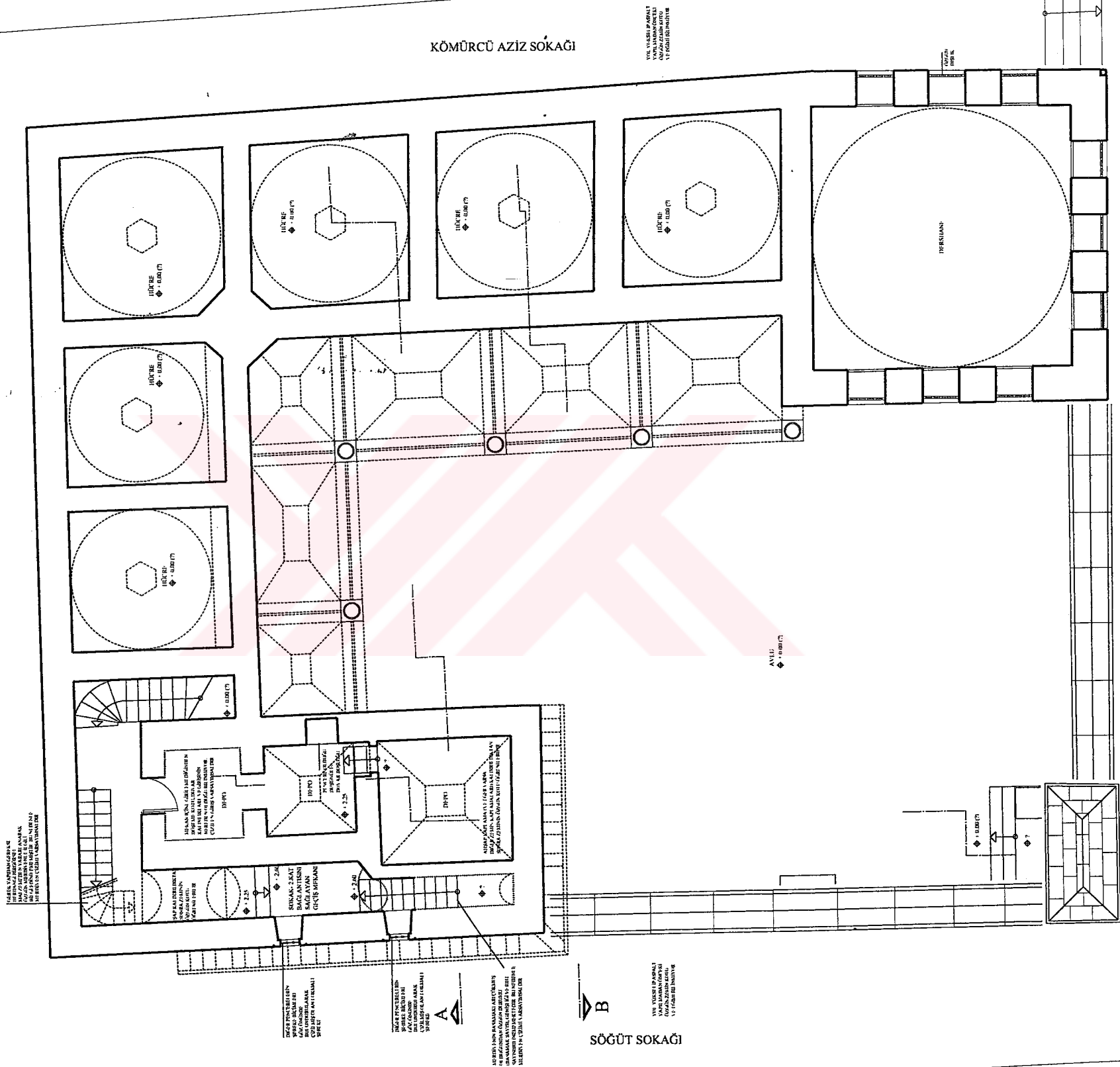

BİLLUR SOKAĞI

KÖMÜRCÜ AZİZ SOKAĞI

BEREKETZADE MEDRESESİ SOKAĞI

SÖĞÜT SOKAĞI

BİLLUR SOKAĞI

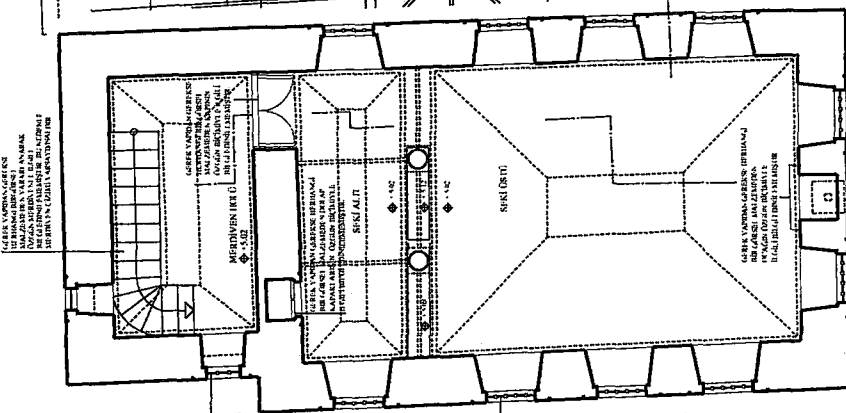
KÖMÜRCÜ AZİZ SOKAĞI

BEREKETZADE MEDRESESİ SOKAĞI

SÖĞÜT SOKAĞI

C4|

VEHİT YERİNE KESİMLİ
YAPILANIN KESİMİ
VE ÇİZİMİ YAPILMIŞTIR

ÇİZİMİN YAPILMASINDA
KULLANILAN ÇİZİM YÖNÜNE
GÖRE ÇİZİM YAPILMIŞTIR
BİRİNCİ ÇİZİM YÖNÜNE
GÖRE ÇİZİM YAPILMIŞTIR

ÇİZİMİN YAPILMASINDA
KULLANILAN ÇİZİM YÖNÜNE
GÖRE ÇİZİM YAPILMIŞTIR
BİRİNCİ ÇİZİM YÖNÜNE
GÖRE ÇİZİM YAPILMIŞTIR

ÇİZİMİN YAPILMASINDA
KULLANILAN ÇİZİM YÖNÜNE
GÖRE ÇİZİM YAPILMIŞTIR
BİRİNCİ ÇİZİM YÖNÜNE
GÖRE ÇİZİM YAPILMIŞTIR

VEHİT YERİNE KESİMLİ
YAPILANIN KESİMİ
VE ÇİZİMİ YAPILMIŞTIR

VEHİT YERİNE KESİMLİ
YAPILANIN KESİMİ
VE ÇİZİMİ YAPILMIŞTIR

0 50 100 250 500 CM

BİLLUR SOKAĞI

KÖMÜRÇÜ AZİZ SOKAĞI

BEREKETZADE MEDRESESİ SOKAĞI

SÖĞÜT SOKAĞI

C4

A

B

A

B

E6

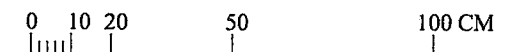
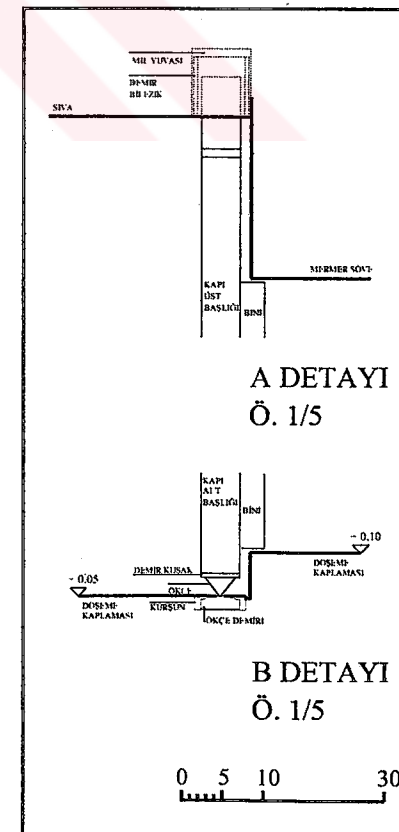
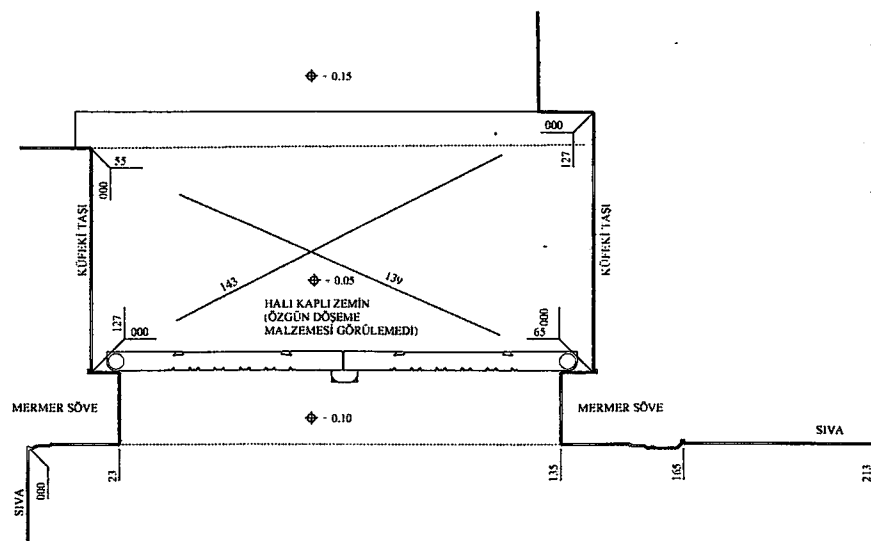
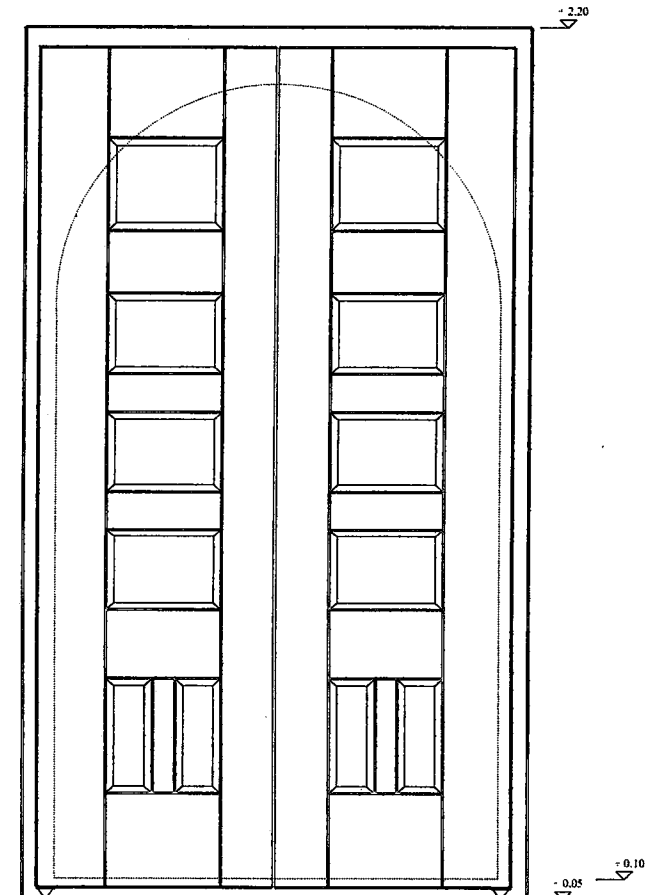
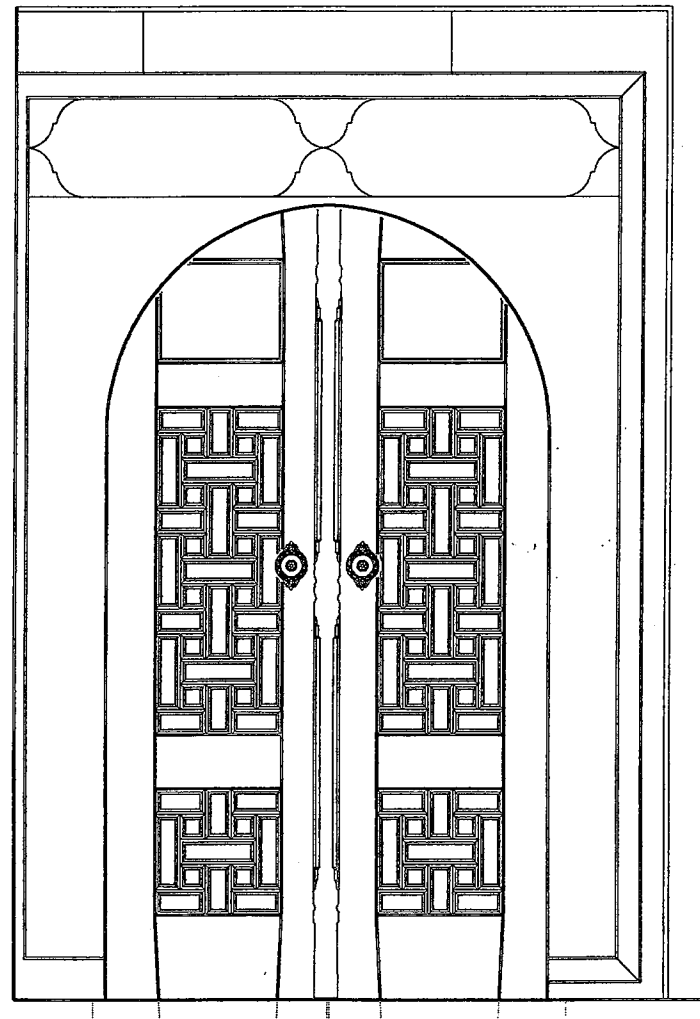
YENİ TÜRKİYE KURUMU
MİMARLIK VE İNŞAAT
VE ÇEVRE MÜHÜRÜ

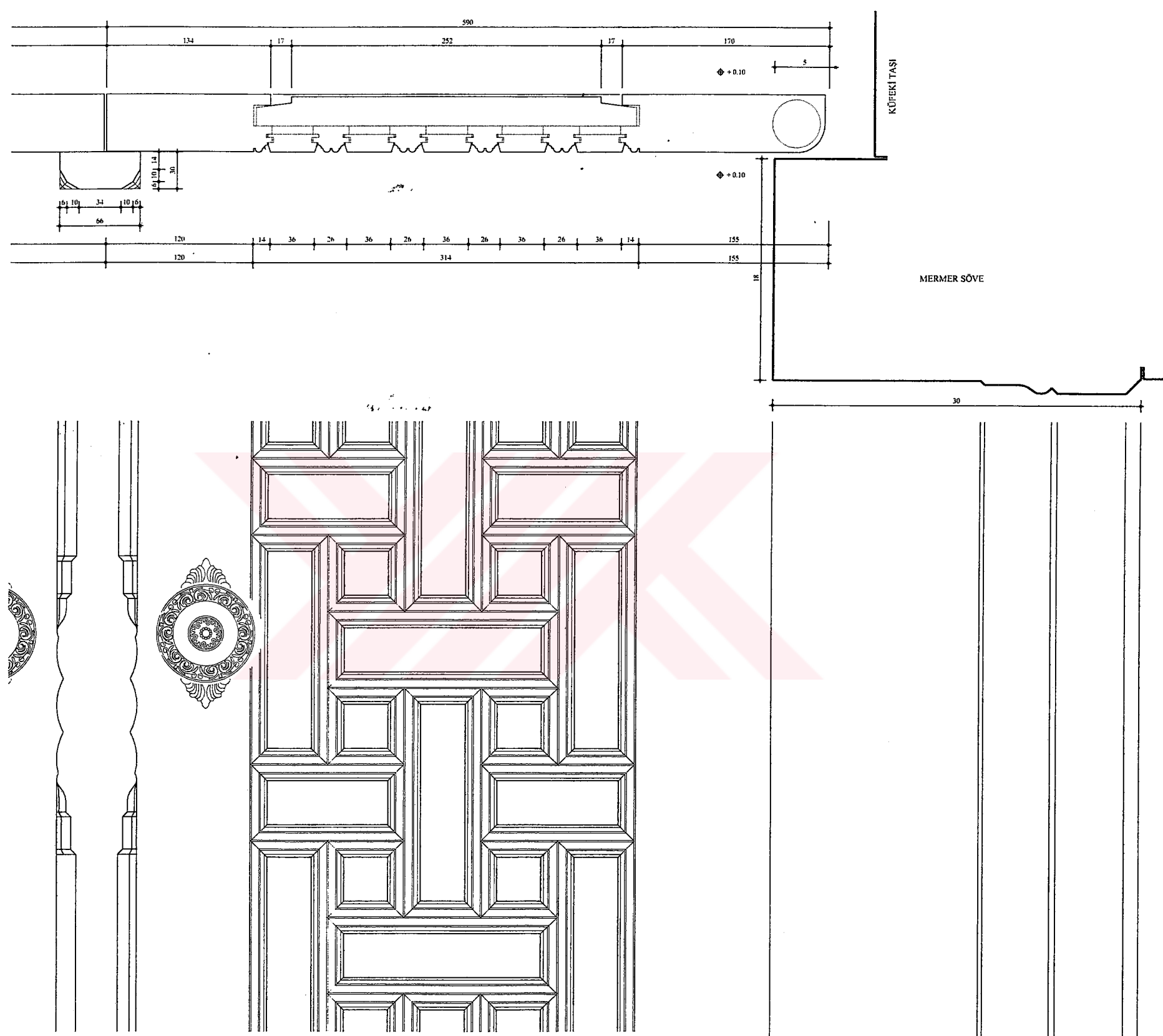
YENİ TÜRKİYE KURUMU
MİMARLIK VE İNŞAAT
VE ÇEVRE MÜHÜRÜ

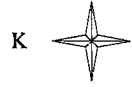
YENİ TÜRKİYE KURUMU
MİMARLIK VE İNŞAAT
VE ÇEVRE MÜHÜRÜ

YENİ TÜRKİYE KURUMU
MİMARLIK VE İNŞAAT
VE ÇEVRE MÜHÜRÜ

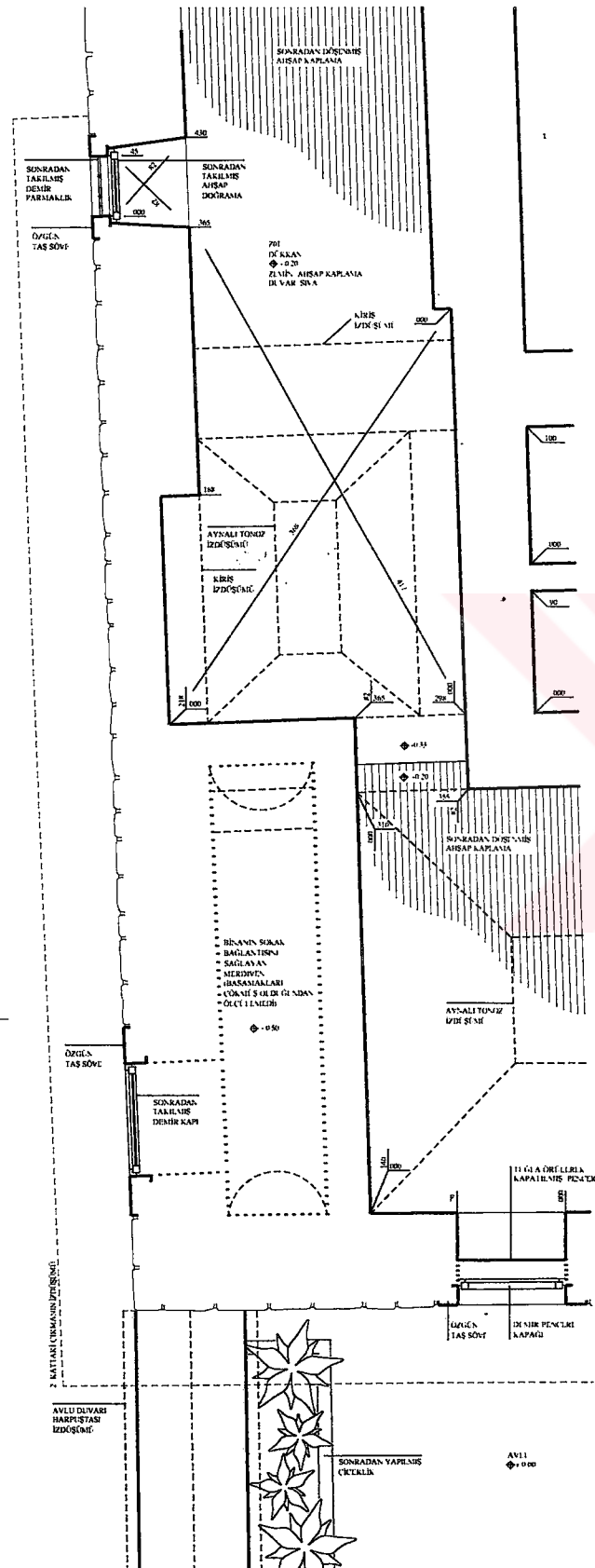
0 50 100 250 500 CM

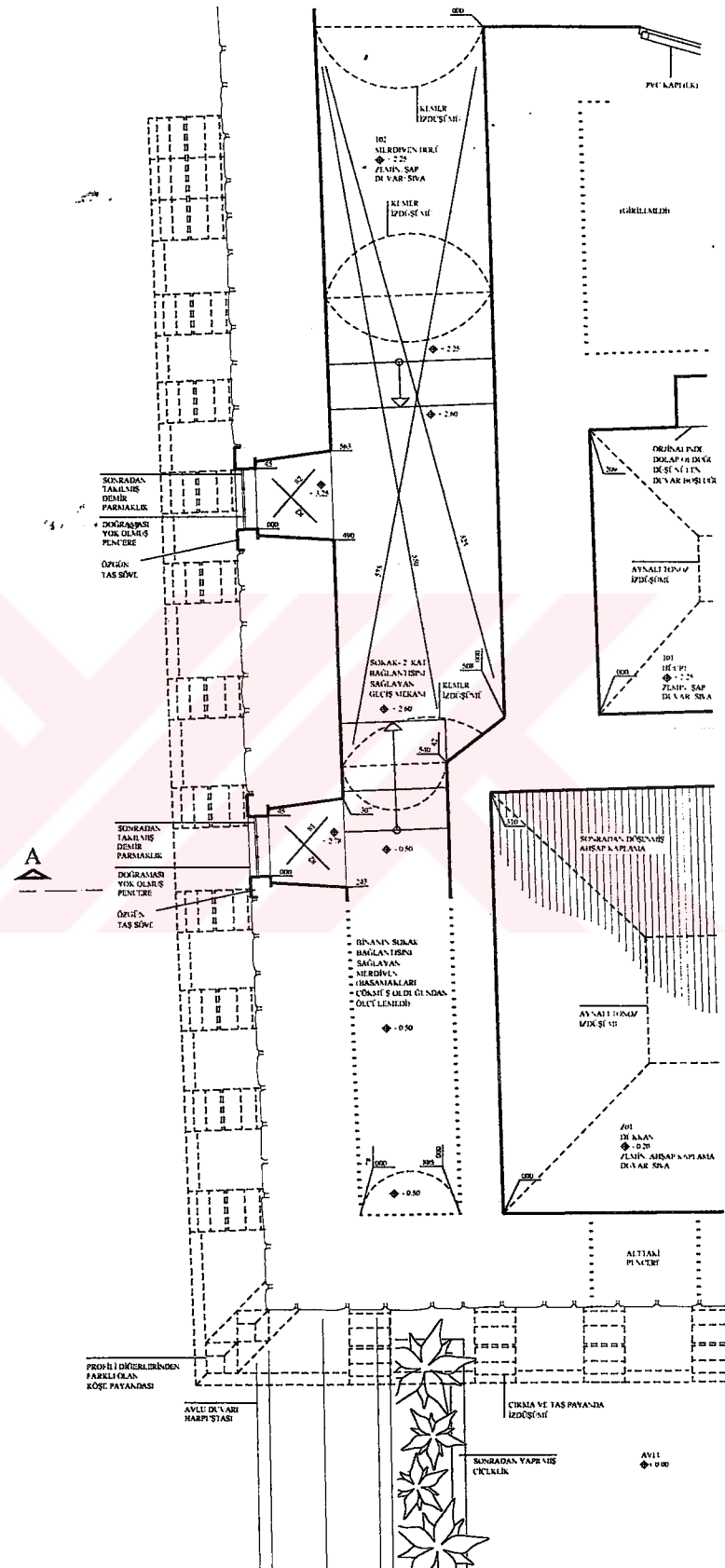

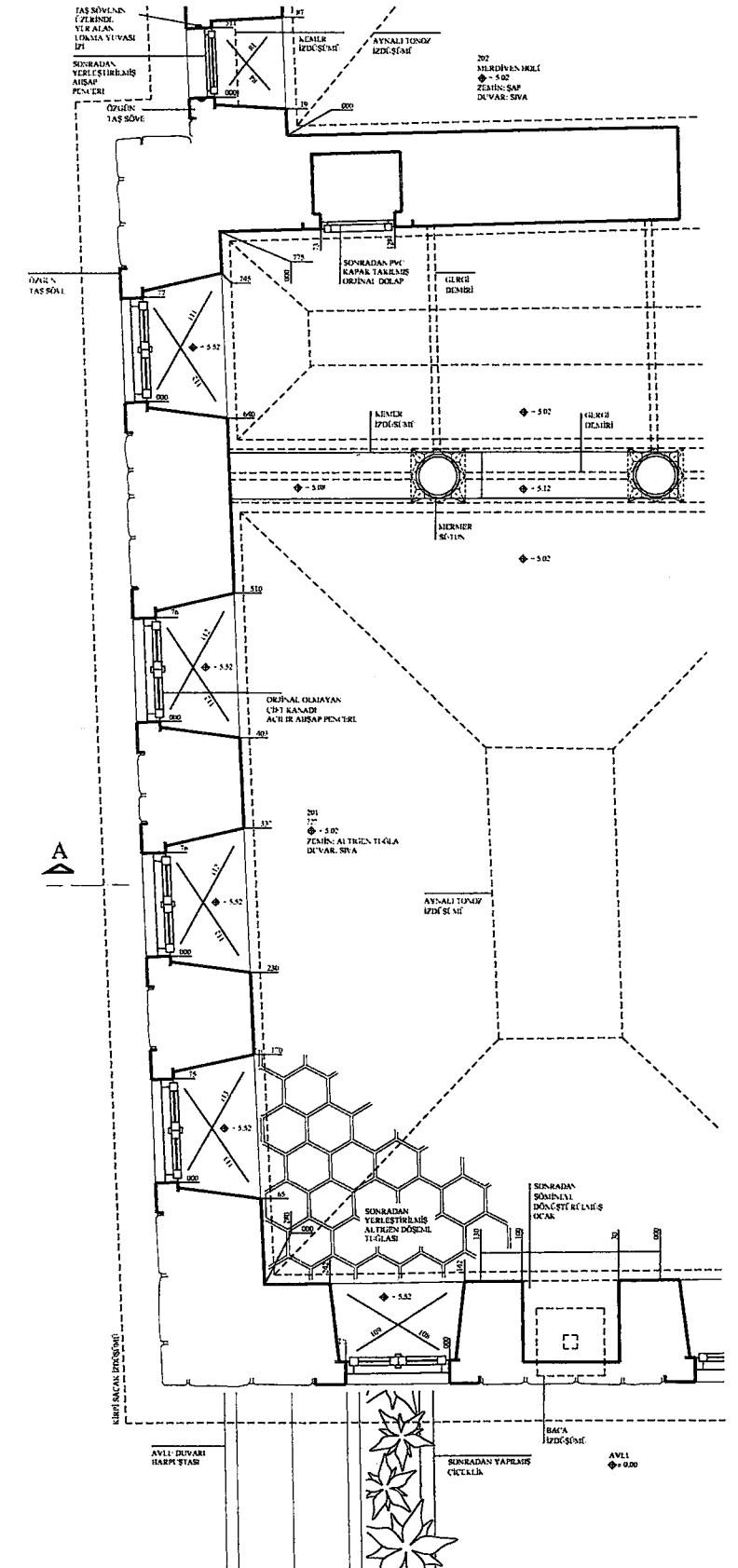
SÖĞÜT SOKAĞI

± 0.00 KOTU KISMİ RÖLÖVE PLANI

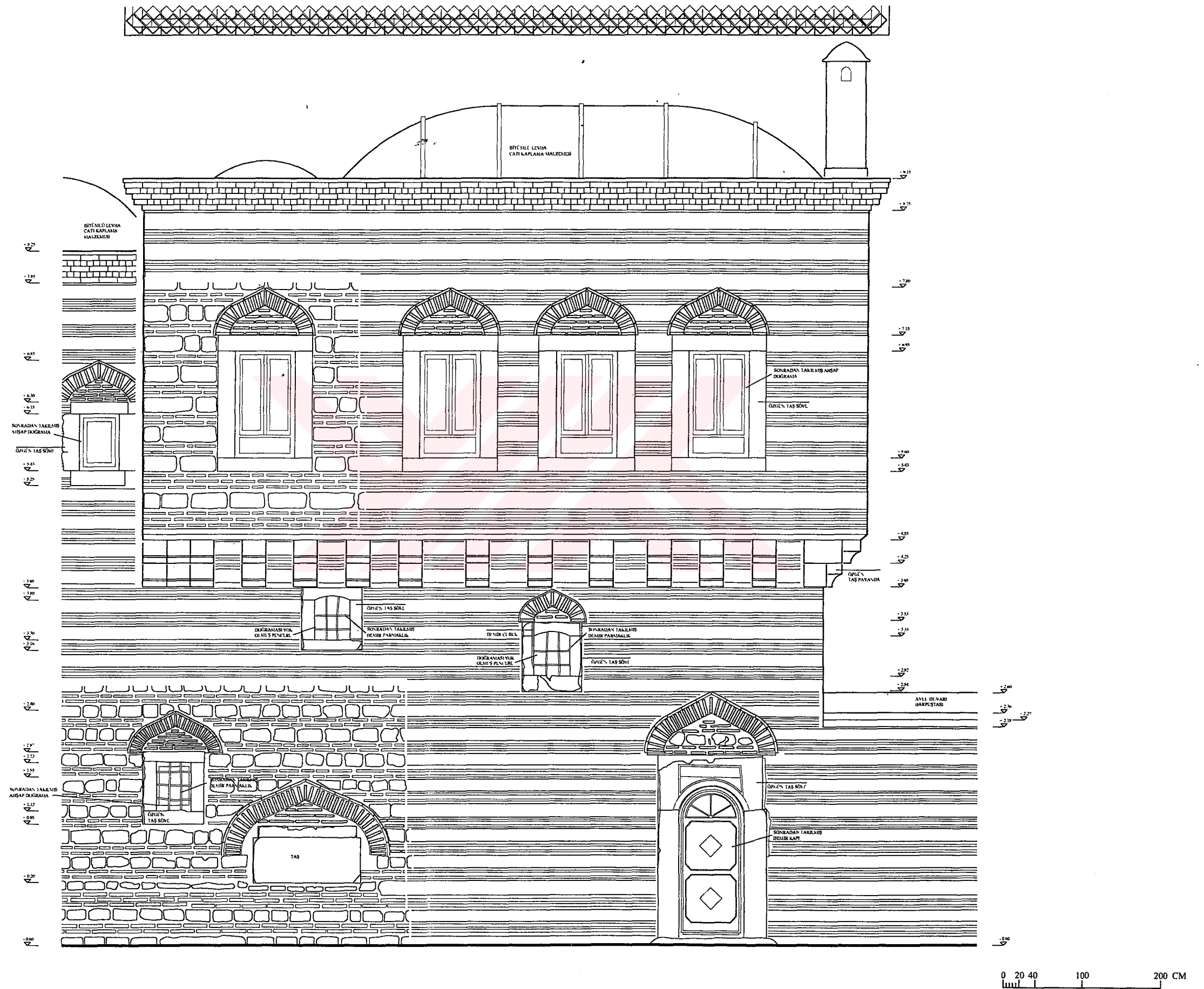
+2.25 KOTU KISMİ RÖLÖVE PLANI

+ 5.05 KOTU KISMİ RÖLÖVE PLANI

0 20 40 100 200 CM

4.3.2 Yapısal Özellikleri

4.3.2.1 Strüktür Sistemi

Duvarlar: Kagir olarak yapılan darülhadiste düşey taşıyıcılar duvarlardır. Duvar kalınlığı mekanlara göre değişmektedir: Dershanede duvar kalınlığı 82 cm'dir. Hücrelerde ise dış duvar kalınlıkları 75 cm iken, iç duvarlarda 60 cm'e kadar iner. Kuzeydeki iki katlı yapıda ise duvar kalınlıkları zemin ve birinci katta 70 cm, ikinci katta çıkmanın olduğu kısımda 75 cm'dir (bkz pafta no:17,18 19 ve 20,21,22).

Sütunlar: Yapıda sütunlar iki yerde kullanılmıştır; revaklarda ve iki katlı yapının en üst katında derslane olduğu düşünülen mekanda seki üstü ve seki altını birbirinden ayırmak için. Her iki sütun grubu da mermerden yapılmıştır ve baklavalı başlıklara sahiptirler. Ancak çapları üst bilezik dibinde 18, alt bilezik dibinde 26 cm, yükseklikleri 2.30 m olan iki katlı yapıdaki iki sütun, revak sütunlarına göre daha ince yapılıdır. Bu iki sütun, kaide benzeri ortak bir yükselti üzerine oturmaktadır. Alt bilezik dibinde 35, üst bilezik dibinde 32 cm çapında, 2.80 m yüksekliğindeki revak sütunlarının (bkz pafta no:23) kaidelerini ve bileziklerini görmek ise revak bölgesine dökülmüş olan şap nedeniyle mümkün değildir.

Kemerler: Düşey taşıyıcılar kemerlerle birbirine bağlanmaktadır. Gerek revaklarda gerekse iki katlı yapının sütunlarında çift merkezli teğet kemer kullanılmıştır. Bu kemerleri birbirlerine 5x5 cm boyutlarındaki demir gergilerle bağlanmaktadır. Avlu kemerlerinin demir gergilerden itibaren yükseklikleri 115 cm olup, kalınlıkları 47 cm'dir. İki katlı yapıdaki kemerler demir gergilerden itibaren 33 cm yükseklikindedir. Bu kemerlerin kalınlığıysa 40 cm'dir.

Kubbeye Geçiş Öğeleri: Dershanede, hücrelerde ve köşe hücrede geçiş ögesi olarak pandantif kullanılmıştır.

Kubbeler: Kubbeyle örtülü olan hücrelerde, kubbenin döşemeden itibaren yüksekliği 5.61m'dir. Derslane kubbesinin döşemeden yüksekliği ise 8.15 m'dir.

Tonozlar: Yapıda, aynalı ve beşik tonozlar kullanılmıştır. Aynalı tonozlar, iki katlı yapının ikinci katındaki derslane (201) ve merdiven holünde (202), Z01a ve Z01b'de, 101 no'lu mekanda ve revakların tümünde; beşik tonozlar ise helalarda, köşe hücrelerine ait geçitte, iki katlı yapının birinci katındaki merdiven holünde kullanılmıştır.

4.3.2.2 Yapım Tekniği ve Malzeme

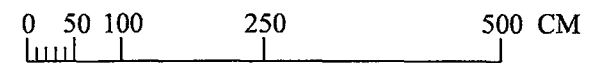
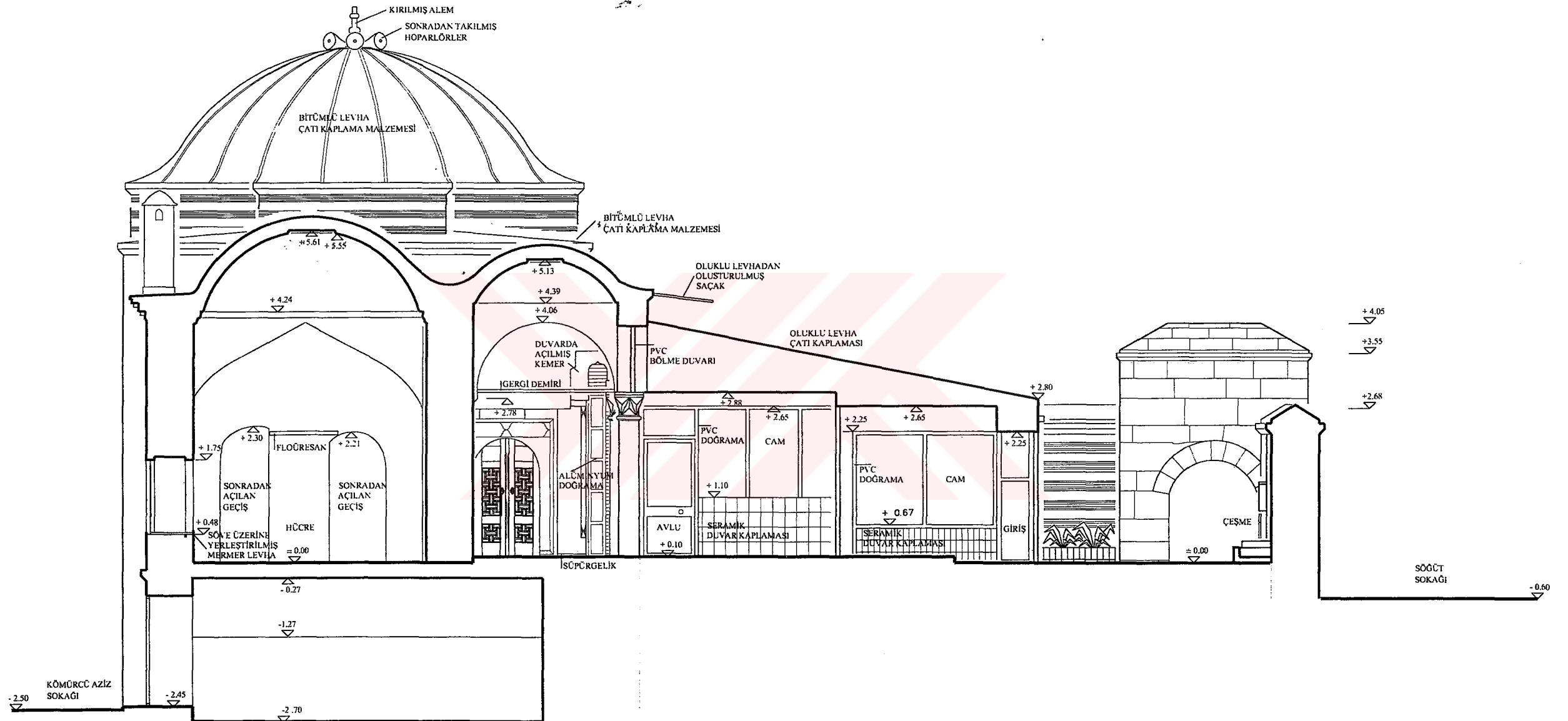
Darülhadisin üç cephesinde de 1 sıra taş-2 sıra tuğla duvar örgü tekniği kullanılmıştır. Ön

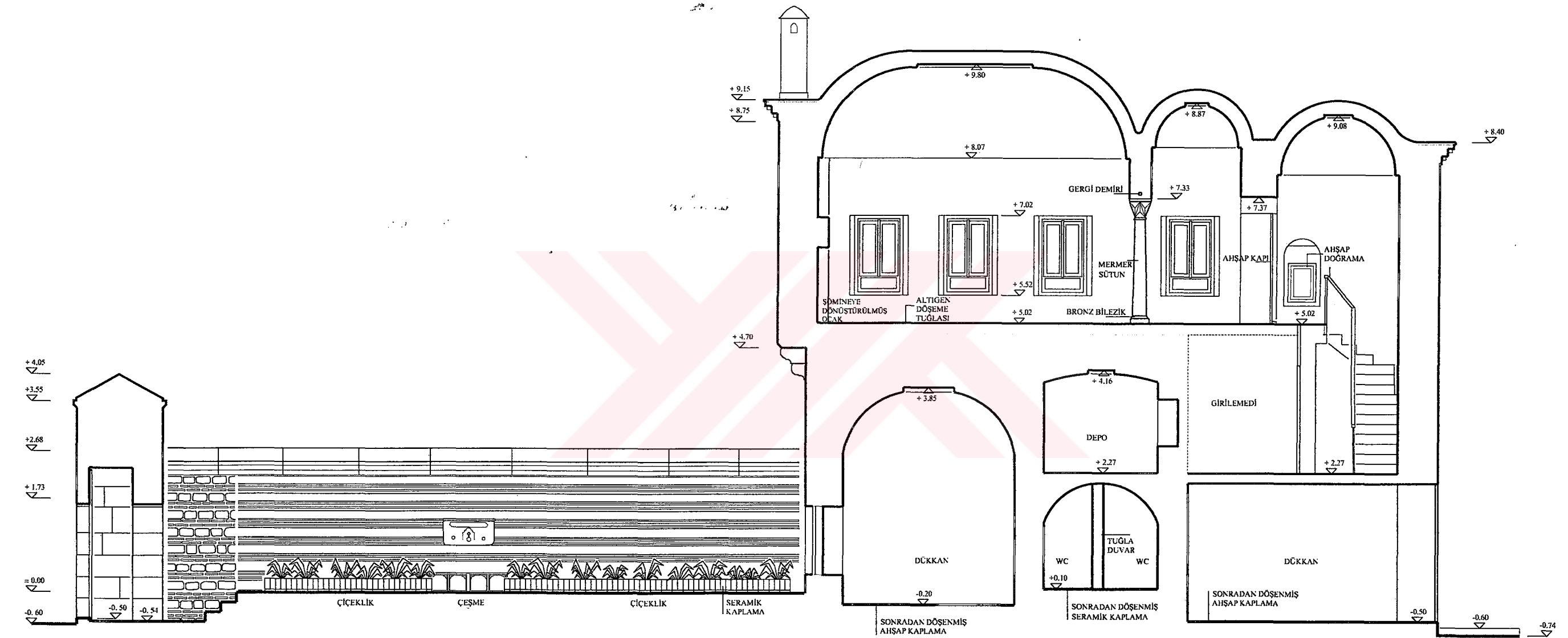
cephede görülen kesme küfeki taşının ise kaplama mı yoksa duvar örgü malzemesi mi olduğunu anlamak mümkün değildir.

Sütunlarda mermer kullanılırken, revak kemerleri kesme küfeki taşından yapılmıştır. Kubbe ve kubbeye geçiş öğelerinde kullanılan malzemenin ise tuğla olduğunu düşünmekteyiz.

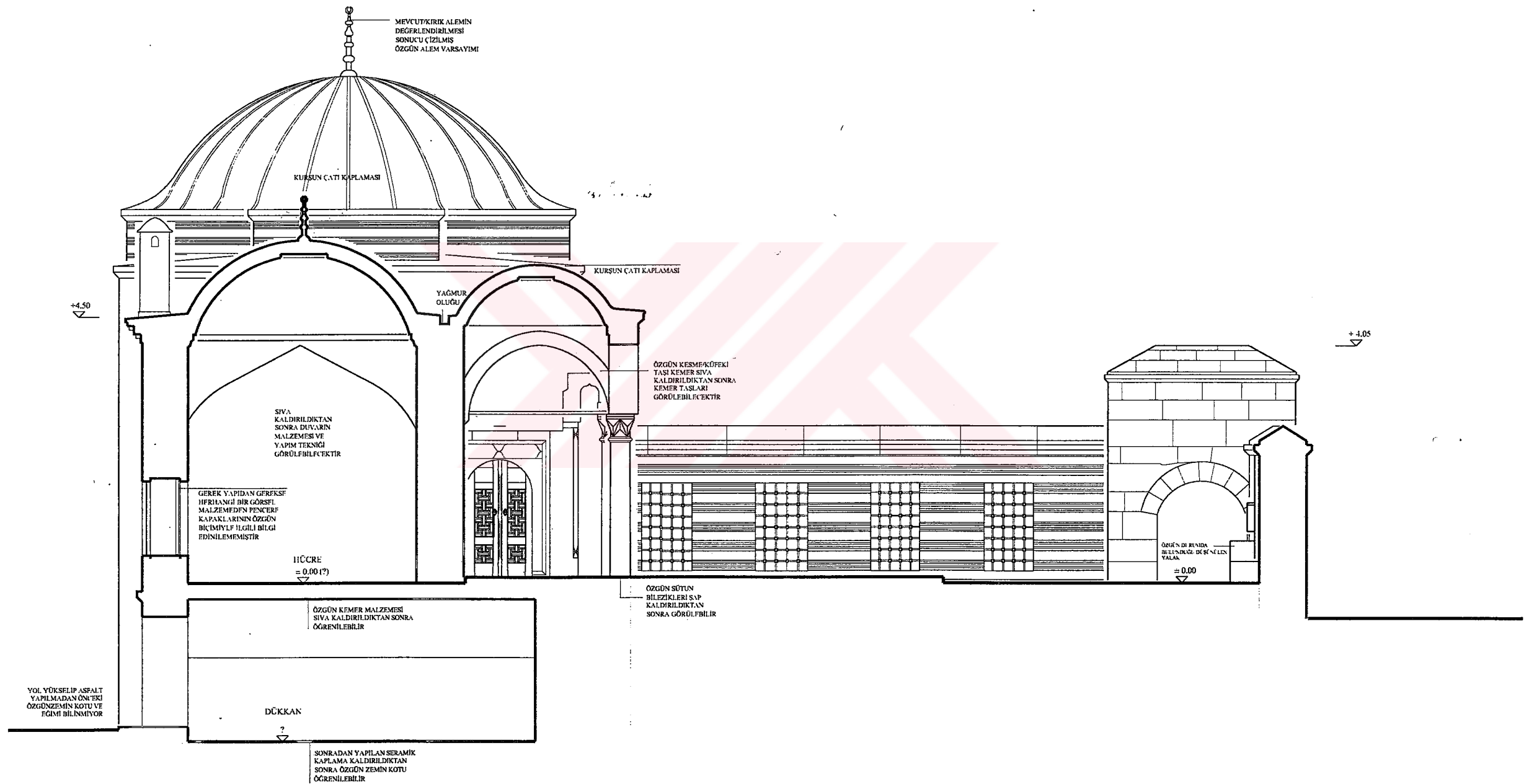

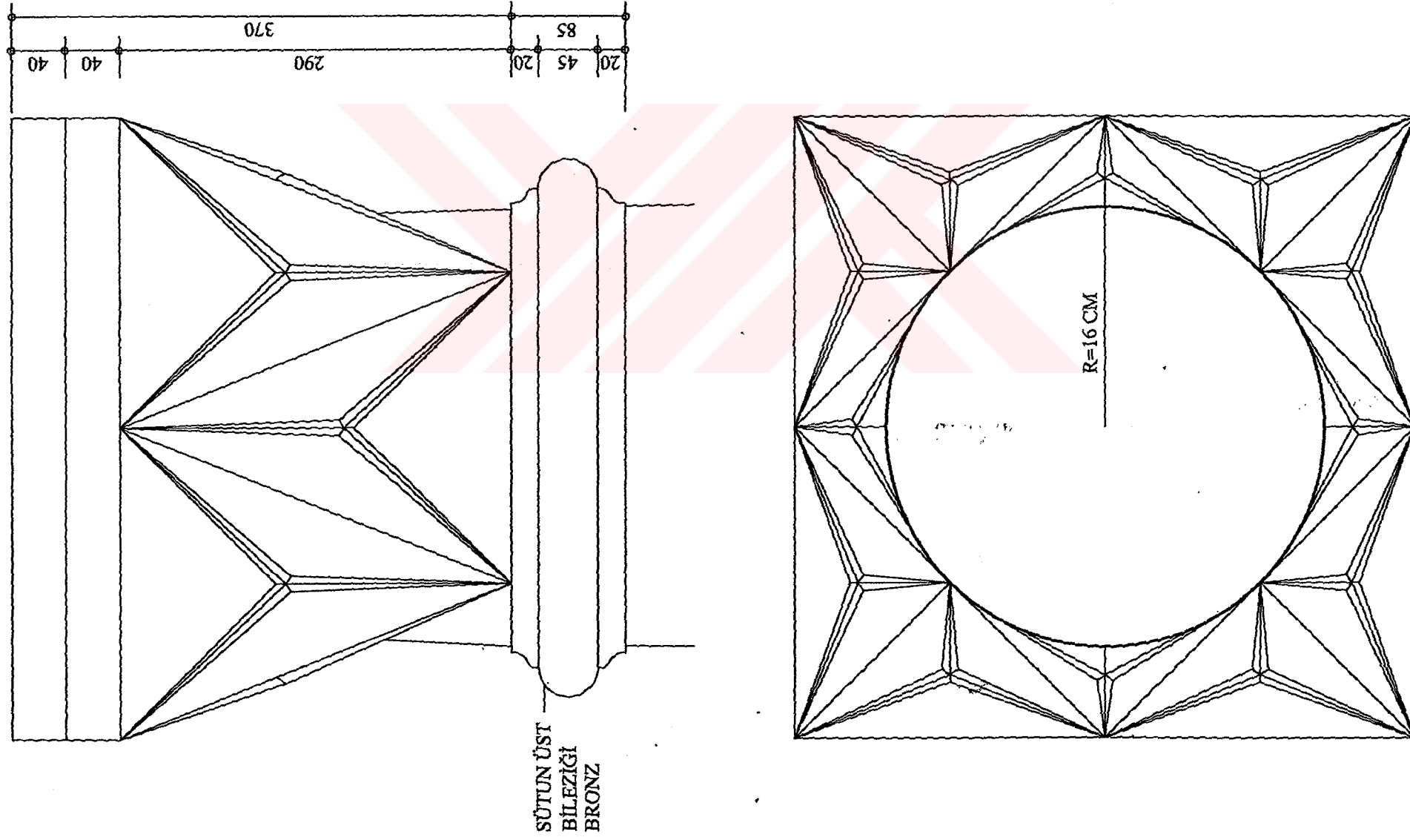

0 50 100 250 500 CM

BAKLAVALI SÜTUN
BAŞLIĞI (MERMER)
DETAYI
Ö: 1/5

4.3.3 Cephe Özellikleri

4.3.3.1 Batı (Giriş) Cephesi

Bereketzade Medresesi Sokağı'nda bulunan batı cephesinin üzerinde, sokağın Kömürcü Aziz Sokağı ile kesişen köşesinde derslane, Söğüt Sokağı ile yaptığı köşede giriş kapısı bulunmakta ve bu ikisi arasında da avlu duvarı yer almaktadır (bkz pafta no:24).

Kesme küfeki taşından oluşan ön cephede, avlu duvarındaki taşların kaplama olduğu bilinmekle beraber, derslanede kaplama olarak mı kullanıldığı yoksa duvar örgü malzemesi mi olduğu anlaşılamamıştır.

Cephe üzerinde avlu duvarının lokmalı demir şebekeli ve dershanenin bir alt-bir üst düzenine sahip pencereleri bulunmaktadır. Derslanede alt pencere boyutları 86x150cm, üst pencere boyutları 86x170 cm'dir. Alttaki pencerelerde, birbirlerine demir lokmalarla bağlanan 2 cm çapındaki demir parmaklıklar yer alırken üst pencereler alçı revzenlidir. Pencerelerin hiçbirinde söve olmadığı gibi, tümü çift merkezli sivri kemerlidir. Kemerler kesme küfeki taşından olup iki parçalıdır. Derslane kütesini çevreleyen 20 cm yüksekliğindeki küfeki taşı düz ve pahlı şeritten oluşan saçağın, aynısı avlu duvarı harpuştasında da görülmektedir. Derslane kubbesi 1sıra taş-2 sıra tuğla almaşık duvar örgü tekniğinde örülmüş sekizgen kasnağa oturmaktadır. Günümüzde bitümlü levha kaplama olan kubbe örtüsünün, özgün durumda kurşun kaplama olduğu düşünülmektedir (bkz pafta no: 28). Derslane kubbesinde kırılmış bir alem bulunmaktadır. Ayrıca derslane kütesinin solunda özgün bir kuşevi de bulunmaktadır.

Tüm cephede olduğu gibi, kesme küfeki taşından yapılmış olan kündekari kapılı giriş bölümünün üzerinde yapının özgün kitabesi yer almaktadır.

Batı cephesinin arka planında görülen taş-tuğla almaşık örgülü, iki katlı yapının zemin katında avluya bakan, 15 cm kalınlığında profilsiz küfeki taşı söveyle çevrili, üzerinde tuğladan yapılmış çift merkezli teğetli kemer bulunan bir pencere vardır. Diğer tüm hücre pencereleriyle aynı karakteri gösteren pencere, sonradan takılmış olan demir bir pencere kapağıyla kapatılmıştır. Günümüzde demir şebekesi olmayan bu pencerenin diğer pencerelerle aynı karakterde olması nedeniyle, özgün durumunda lokmalı demir şebekesi olduğunu söyleyebiliriz. Yapının birinci katında taş-tuğla örgüsü devam ettirilmiş, herhangi bir açıklık yapılmamıştır. İkinci katta ise 30 cm kalınlığındaki, 60 cm yüksekliğindeki profilli taş payandalara oturan bir çıkma yapılmıştır. Bu cephede görülen 22 cm kalınlığındaki küfeki

taşı söveli, 76x135 cm boyutlarındaki pencerelerde günümüzde şebeke bulunmamakla birlikte, özgün taş söve üzerindeki şebeke yuvası izleri ve diğer pencerelerin şebeke biçimleri değerlendirilerek, özgün durumda lokmalı demir şebekeleri bulunduğu anlaşılmaktadır(bkz pafta no:8). Cephede kirpi saçığının üzerinde görülen kare kesitli üzeri sıvanmış baca, bu iki pencere arasında yer alan ocağa aittir. Bacanın gerisinde görülen aynalı tonoz, dershanede olduğu gibi bitümlü levhayla örtülmüş olup özgün durumda kurşun kaplama olduğu anlaşılmaktadır.

İki katlı yapının dışında, batı cephesinin arka planında ayrıca, avluda yer alan ve yapıya sonradan eklenmiş olan mekanların çatıları görülmektedir. PVC malzemedan oluşturulmuş bu mekanlardan en önde yer alanı dershaneye bitişik olarak inşa edilmiş olan imam odası, hemen arkasında görülen revağa kadar uzanan çatıya darülhadisin bugünkü girişinin ve sonradan oluşturulmuş arakatının çatısıdır.

Daha arka plandaysa revakların arasında oluşturulmuş ara katın üzerini örten oluklu levha çatı kaplaması ile Z03 ve Z04 no'lu hücrelerin kubbe ve bacaları görülmektedir. Günümüzde bu kubbeler de, yapının tüm çatısının olduğu gibi bitümlü levha kaplamalı olup, özgün durumda kurşun kaplama oldukları düşünülmektedir. Hücelere ait muhtemelen tuğladan yapılmış olan kare kesitli, üzeri sıvanmış, kubbemsi külahla örtülü bacalar da, diğer tüm bacalar gibi, iki katlı yapı bacasıyla aynı özelliklere sahiptir.

4.3.3.2 Kuzey Cephesi

Söğüt Sokağı'nda bulunan kuzey cephesi üzerinde taş-tuğla almaşık örgülü iki katlı yapı, avlu duvarı ve giriş kapısının yan kısmı bulunmaktadır (bkz pafta no:25).

İki katlı yapı cephesinin zemin kotunda Z01a no'lu dükkana ait küçük bir pencere, hemen yanıdaysa tuğla kemerli, gerek yapıdan gerekse herhangi bir görsel malzemedan hakkında bilgi edinilemeyen ancak çeşme olduğu düşünülen ve mimarisi bilinmeyen (varsayım olarak çizilen) yapı ögesi bulunmaktadır (bkz pafta no: 29). Dükkana ait pencere 60 cm yüksekliğindedir ve 17 cm kalınlığında küfeki söveyle çevrilidir. Demir parmaklıklı pencerenin, özgün durumunda lokmalı şebekesi olduğu düşünülmektedir. Sonradan ahşap doğrama takılmış olan bu pencerenin, üzerinde tuğla kemer vardır. Yine zemin katta, yapının sokak bağlantısını sağlayan 82x195 cm boyutlarında, 30 cm kalınlığında küfeki taşı sövesi olan bir kapı bulunmaktadır. Kapının üzerindeki tuğla kemerin aynasında taş-tuğla malzeme kullanılmışsa da cephe üzerindeki diğer kemer aynalarının tümünün tuğla olması, özgün durumda kapı kemer aynasının da tuğla olduğunu düşündürmektedir. Günümüzde demir

kapısı bulunan girişin (gerek yapıdan gerekse herhangi bir görsel malzemedan) kapısının özgün biçimiyle ilgili bilgi edinilememiştir.

Taş-tuğla almaşık örgü, avlu duvarında da devam ederek kesme küfeki taşından yapılmış giriş kapısına kadar uzanmaktadır.

İki katlı yapıda yukarıda bahsedilen dükkan penceresi, çeşme olduğu düşünülen yapı ögesi ve giriş kapısının hemen üzerinde iki adet pencere bulunmaktadır. Pencereleden daha altta olanı merdivene, diğeri sokak- ikinci kat bağlantısını sağlayan geçiş mekanına (102) aittir. Pencereleer birbirinin aynı olup, boyutları 45x55 cm'dir ve 15 cm kalınlığında söveleri vardır. Pencereleer tek farkı alttakinin üzerinde çift merkezli teğet sivri kemer bulunurken, üsttekinin kemersiz olmasıdır. Demir parmaklıklı pencereleer özgün durumda lokmalı şebekeleri olduğu düşünülmektedir. Yapının ikinci katında 30 cm kalınlığında, 60 cm yüksekliğindeki profilli taş payandalara oturan çıkma bulunmaktadır. Çıkmanın oturduğu payandalardan, köşedeki diğeerlerinden farklı biçimlenmiştir. Çıkma üzerinde yer alan dört pencere derslane olduğu düşünülen mekana aittir. 76x135 cm boyutlarındaki pencereleer üst söveleri 20, yan söveleri 22, alt söveleri ise 17 cm kalınlığındadır. Pencere üzerleerinde çift merkezli teğet sivri kemerleer bulunmaktadır. Ayrıca pencereleere sonradan ahşap doğrama takılmıştır. Çıkmanın hemen yanındaki daha küçük pencere 202 no'lu merdiven holüne aittir. Tuğla kemerli pencerenin söve kalınlığı 22 cm, boyutları 52x72 cm'dir. Diğeer pencereleerde görülen sonradan takılmış ahşap doğrama bu pencerede de mevcuttur.

Yukarıda bahsedilen pencereleerinin hiçbirinde de şebeke yoktur, ancak özgün taş söve üzerindeki şebeke yuvası izleri ve diğeer pencereleerinin şebeke biçimleri değerlendirilerek, özgün durumda lokmalı demir şebekeleri bulunduğu anlaşılmaktadır.

Yapının duvarları kirpi saçakla sona ermekte, aynalı tonoz olan üst örtünün bitümlü levha kaplamasının ise, özgün durumda kurşun kaplı olduğu düşünülmektedir.

Kuzey cephesinin arka planında avlu içinde yer alan ve yapıya sonradan eklenmiş olan mekanların çatıları görülmektedir. PVC malzemedan oluşturulmuş bu mekanlardan çatısı daha yüksek olanı darülhadisin bugünkü girişinin ve yine sonradan yapılmış olan arakatin çatısıdır. Bu çatı revaklara yaslanmaktadır. Dershaneye bitişik olarak yapılmış, dershanenin hemen önünde gözükken çatı ise imam odası olarak kullanılan diğeer mekanın çatısıdır.

Kuzey cephesinde en arkada dershanenin 3 alt-3 üst pencere düzeni olan kesme küfeki taşı cephesi, Z07 no'lu hücreleerinin kubbeleri görülmektedir. Alt pencereleer, dershanenin batı ve güney cephesinde olduğu gibi, sövesiz, lokmalı demir şebekesi olan pencereleerdir. Bu

cephedeki pencerelerde de lokma büyüklüğü 5x5 cm, demir çubuk kalınlığı 2cm'dir. Yine bu cephede de alçı revzenli üst pencereler çift merkezli sivri teğet kemerlidir, küfeki kemer iki parçadan oluşmaktadır. Dershane kütesini 20cm yüksekliğindeki küfeki taşı düz ve pahlı şeritten oluşan saçak silmesi çevrelemektedir. Dershane kubbesinin üzerinde kırılmış bir alem bulunmaktadır.

Hücre kubbelesinin, darülhadisin tüm çatısında olduğu gibi günümüzde bitümlü levha kaplanmıştır, ancak özgün durumunda kurşun kaplı olduğu düşünülmektedir. Kubbelesinin hemen arkasında, bu mekanlara ait, kare kesitli, üzeri sıvanmış, kubbelemsi külahlarla örtülü bacalar yer almaktadır.

Yapının Billur Sokağı'nda bulunan arka (doğu) cephesine bitişik olarak yapılmış niteliksiz ek binaların yan cepheleri de kuzey cephesinde gözükmelemektedir.

4.3.3.3 Doğu Cephesi

Billur Sokağı'nda bulunan doğu cephesi üzerinde köşe hücresi, Z03 ve Z04 no'lu hücreler , Z01, Z02, B01 no'lu dükkanlar, iki katlı yapıya ait merdiven holü, en önde ise yapıya bitişik olarak yapılmış niteliksiz ek yapılar bulunmaktadır (bkz pafta no:26).

Cephe üzerinde, köşe hücresi ve Z03, Z04 no'lu hücrelerin herbirine ait 76x127 cm boyutlarında, 20cm kalınlığında küfeki söveyle çevrelenmiş birer pencere bulunmaktadır. Köşe hücre ve Z03 , Z04 no'lu hücrelerin pencerelerinde 4x4 cm lokmalarla birbirine bağlanmış 1.5 cm çapındaki demir şebekeler bulunmaktadır. Bugün mutfak olarak kullanılan Z03 no'lu hücrenin ise günümüzde şebekesi olmayıp, yerinde yatay demir çubuklardan oluşturulmuş parmaklık vardır. Ancak yapı üzerindeki veriler -diğer pencerelere ait şebekelerin tümünün aynı olması- değerlendirilerek, özgün durumunda lokmalı şebekesi olduğu anlaşılmaktadır. Her üç pencerenin üzerinde de tuğladan yapılmış çift merkezli sivri teğet kemer bulunmakla birlikte, köşe hücre ve Z04 no'lu hücrenin kemer aynalarında tuğlanın yanısıra 1sıra taş da kullanılmıştır. Ancak yine yapı üzerindeki veriler - diğer tüm pencere kemerlerinin tuğla aynalı olması- göz önünde bulundurularak bu pencere kemerlerinin de özgün durumda tuğla aynalı olması gerektiği düşünülmektedir (bkz pafta no: 30).

Cephe üzerinde ayrıca, iki katlı yapıya ait 202 no'lu mekanın merdiven holünü aydınlatan pencere görülmektedir. Diğer tüm pencereler gibi bu pencere de küfeki taşı söveli, tuğla kemerlidir. Söve kalınlığı 18 cm, boyutları 35x 55 cm'dir.

Köşe hücresi ve Z03, Z04 no'lu hücreler, iki katlı yapıda olduğu gibi kirpi saçakla sonarmekteler. 4.90 m kotunda biten hücrelere ait kirpi saçak, iki katlı yapıya saplanarak son bulmaktadır. Kirpi saçığın üzeri hücrelerde kubbe örtülüyken , iki katlı yapıda örtü aynalı tonozdur. Bitümlü levha kaplı olan gerek kubbeler, gerekse aynalı tonozun özgün durumda kurşun kaplı olduğu düşünülmektedir. Kubbeler üzerinde, diğer cephedekilerde olduğu gibi alemler olduğunu düşünmekteyiz. Bu cephedeki bacalarda diğer cephedekiler gibi kare kesitli olarak tuğladan yapılmışlardır. Bu bacalarında diğer bacaları olduğu gibi kubbemsi külahlar örtmektedir.

Cephenin arka planında iki katlı yapının çıkması ve dershanenin kubbesi ile kasnağı görülmektedir. Dershanenin bu cephesine hücreler yaslandığından derslane duvarının çok az bir kısmı dış duvar olarak yükselmiştir.

4.3.3.4 Güney Cephesi

Kömürcü Aziz Sokağı'nda bulunan güney cephesi üzerinde derslane ve Z05, Z06, Z07 no'lu hücreler ile köşe hücresi bulunmaktadır. Cephenin sağında ise sonradan darülhadiye bitişik olarak yapılmış niteliksiz ek binalar görülmektedir (bkz pafta no:27).

Dershanenin bu cephesinde de 3 alt-3 üst pencere düzeni görülmektedir. Diğer cephedekiler gibi bu pencerelerden alttakiler 86x150 cm boyutlarında, lokmalı şebekelidir. Aynı şekilde üst pencereler 86x170 cm boyutlarında çift merkezli teğet kemerlidir.

Diğer cephelerden farklı olarak bu cephe boyunca gerek dershanenin, gerekse hücrelerin altında dükkanlar yer almaktadır. Ayrıca hücrelere ait cephe boyunca düz ve pahlı şeritten oluşan 18 cm kalınlığında bir kat silmesi bulunmaktadır. Dükkan kapılarının özgün biçimiyle ilgili gerek yapıdan gerekse herhangi bir görsel malzemedan bilgi edinilememiştir (bkz pafta no: 31).

Hücrelere ait pencereler diğer cephedeki (doğu cephesi) ve avlu cephesindeki hücre pencereleriyle aynı özelliktedir; 127 cm yüksekliğinde, lokmalı demir şebekelidir. Üzerlerinde tuğla aynalı, tuğla kemer bulunmaktadır. Hücre kubbeleri diğer cephelerde detaylı olarak anlatıldığı üzere, özgün durumda kurşun kaplı olmalıdır. Bacalar, yine diğer cephelerde anlatıldığı üzere, kare kesitli, kubbemsi külah örtülü , tuğla bacalardır.

Bu cephede arka planda kuzeydeki iki katlı yapı görülmekle beraber Kömürcü Aziz Sokağı'nın darlığı ve çevredeki yapılara girilemeyişi nedeniyle, bu cepheyi gerçekten görmek mümkün olmamış, plan ve kesit rölövelerine göre çizilmiştir. Aynı şekilde, cephe üzerindeki

hücre pencereleri, saçak vb. öğeler dükkanların sokağa taşan güneşlikleri nedeniyle ölçülemediğinden, plan, kesit ve diğer cephelerden edinilen bilgilere dayanılarak çizilmiştir.

4.3.4 Genel Değerlendirme ve İstanbul'daki Diğer Darülhadislerle Karşılaştırılması

18. yy'ın başlarında yapılmış olan Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'nin İstanbul'daki diğer darülhadislerle karşılaştırdığımızda ortak olan ve olmayan özelliklerini şöyle sıralayabiliriz;

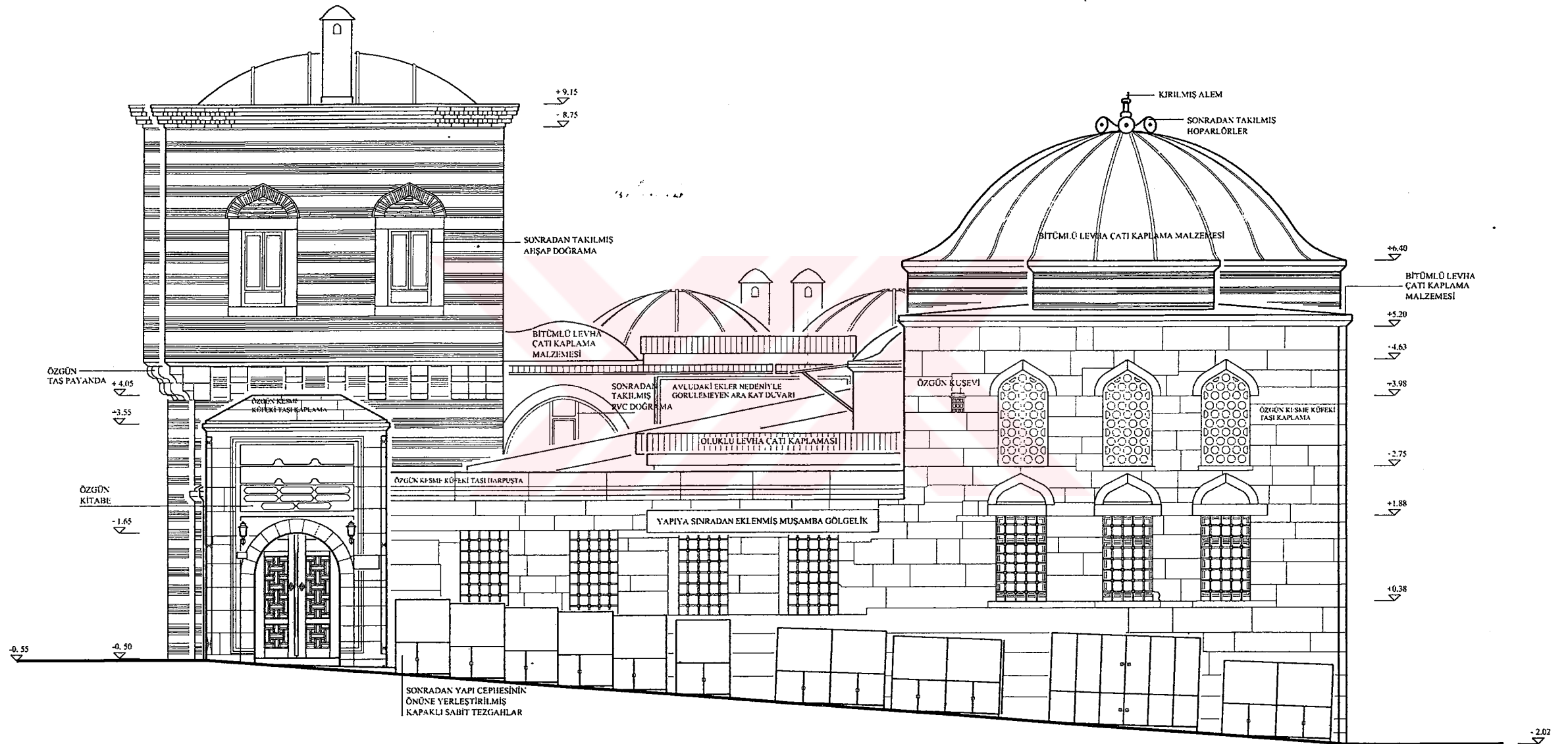
Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi eğimli arazide tasarlanıp uygulanmıştır. Darülhadisin Yeni Cami'nin eki olarak yapıldığını belirtmiştik. Cami günümüze ulaşmadığından darülhadisin camiye dik olarak mı yerleştiği yoksa açılı yapacak şekilde mi yerleştiği bilinmemektedir. Plan tipine baktığımızda L planlı bir düzenle karşılaşmaktayız. Dershane ise L planının ucunda yer almaktadır.

Dershane diğer darülhadislerde bulunan dershaneler gibi kare planlıdır. Dershane 620x605 cm ölçüleriyle en küçük dershane konumundadır. Hücreler de, diğer darülhadislerde olduğu gibi kare planlıdırlar ancak arsa şekline kaynaklanan deformasyon nedeniyle düzgün bir dörtgen oluşturmamaktadırlar. Diğer pek çok darülhadisde görülen aksine avluda su ögesi olarak şadırvan değil, çeşme bulunmaktadır.

Cephe düzenine baktığımızda diğer L planlı darülhadislerde olduğu gibi, dershane'nin dış cephede hücre yüzeyleriyle hem yüz olduğunu ancak avlu cephesinde çıkıntı oluşturduğunu görmekteyiz. Ancak dershane'nin hücrelerden yüksek oluşu, dış cephelerden de kolaylıkla algılanabilmesini sağlamaktadır. 2.30 m olan dershane kubbe yüksekliği diğer darülhadislerle karşılaştırıldığında ortalama bir değerdir. Hücre yüzeylerinde diğer darülhadislerde olduğu gibi bir hareketlilik yoktur. Hücrelerin 1.55 m'lik kubbe yüksekliği diğer darülhadislerle kıyaslandığında en yüksek kubbeler arasındadır. Bacalar diğer darülhadislerde olduğu gibi kare kesitlidir. Revakların küfeki taşından, sütunların baklavali başlıklı ve mermerden oluşu yapının, diğer darülhadislerle ortak özellikleridir.

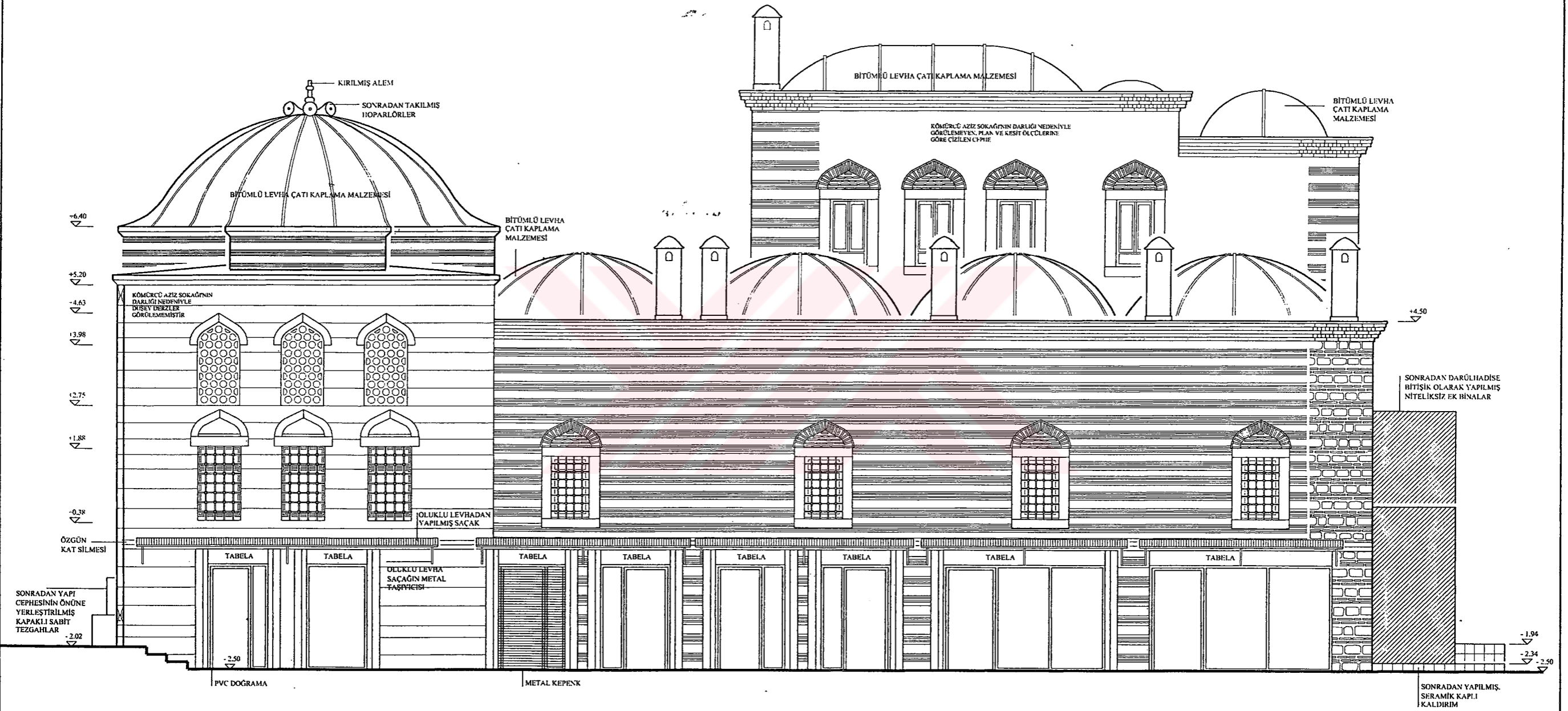
Cephe'deki 1 sıra taş-2 sıra tuğla alması yine sıkça rastlanan bir özelliktir. 82cm'lik dershane duvar kalınlığı diğer darülhadislerle karşılaştırıldığında minimum değeridir.

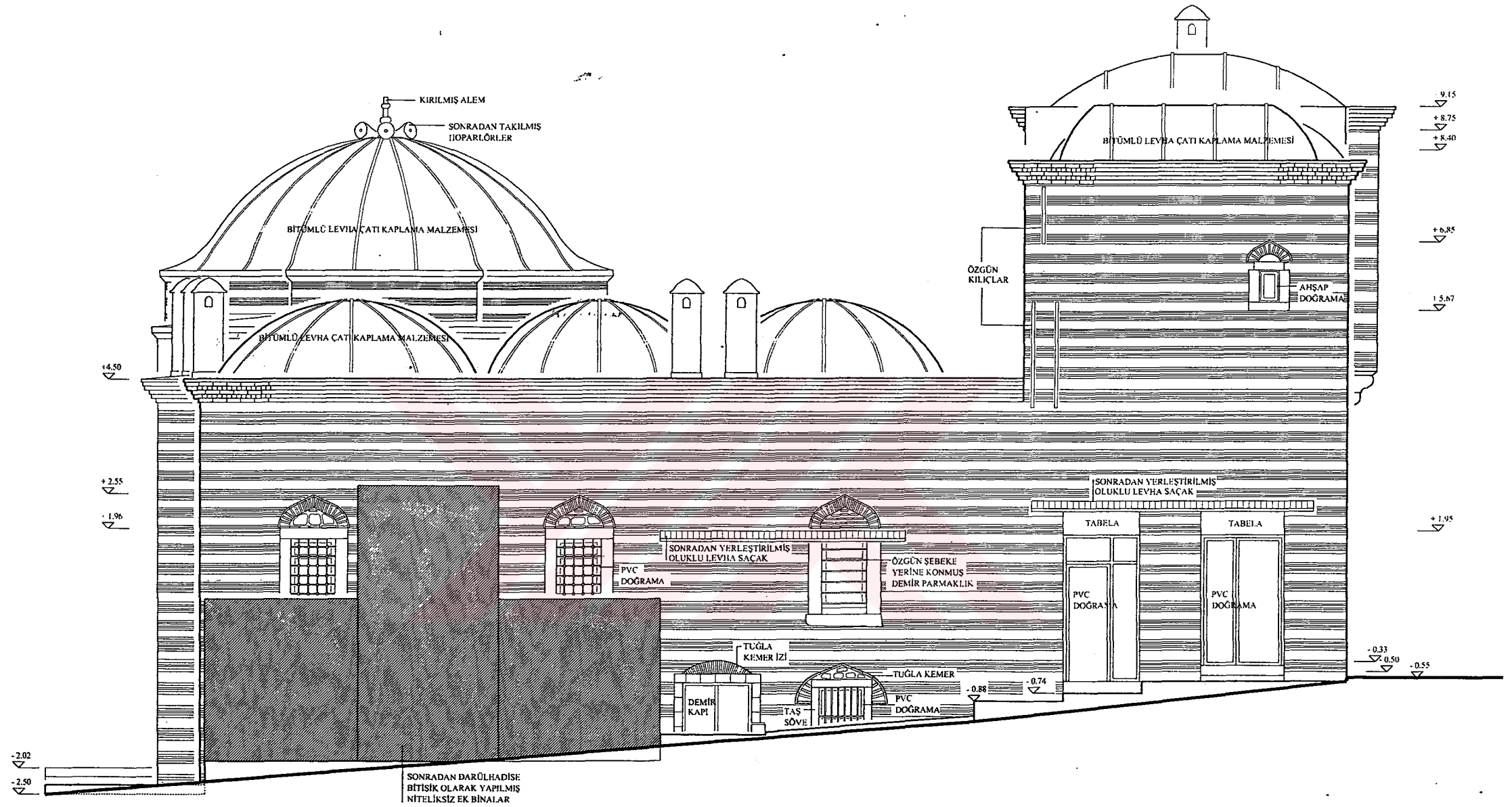
Yapıyı diğer darülhadislerden farklı kılan en önemli özelliği Kuzey'deki iki katlı yapısıdır. Başka hiçbir darülhadisde benzer bir yapıya rastlanmamıştır.

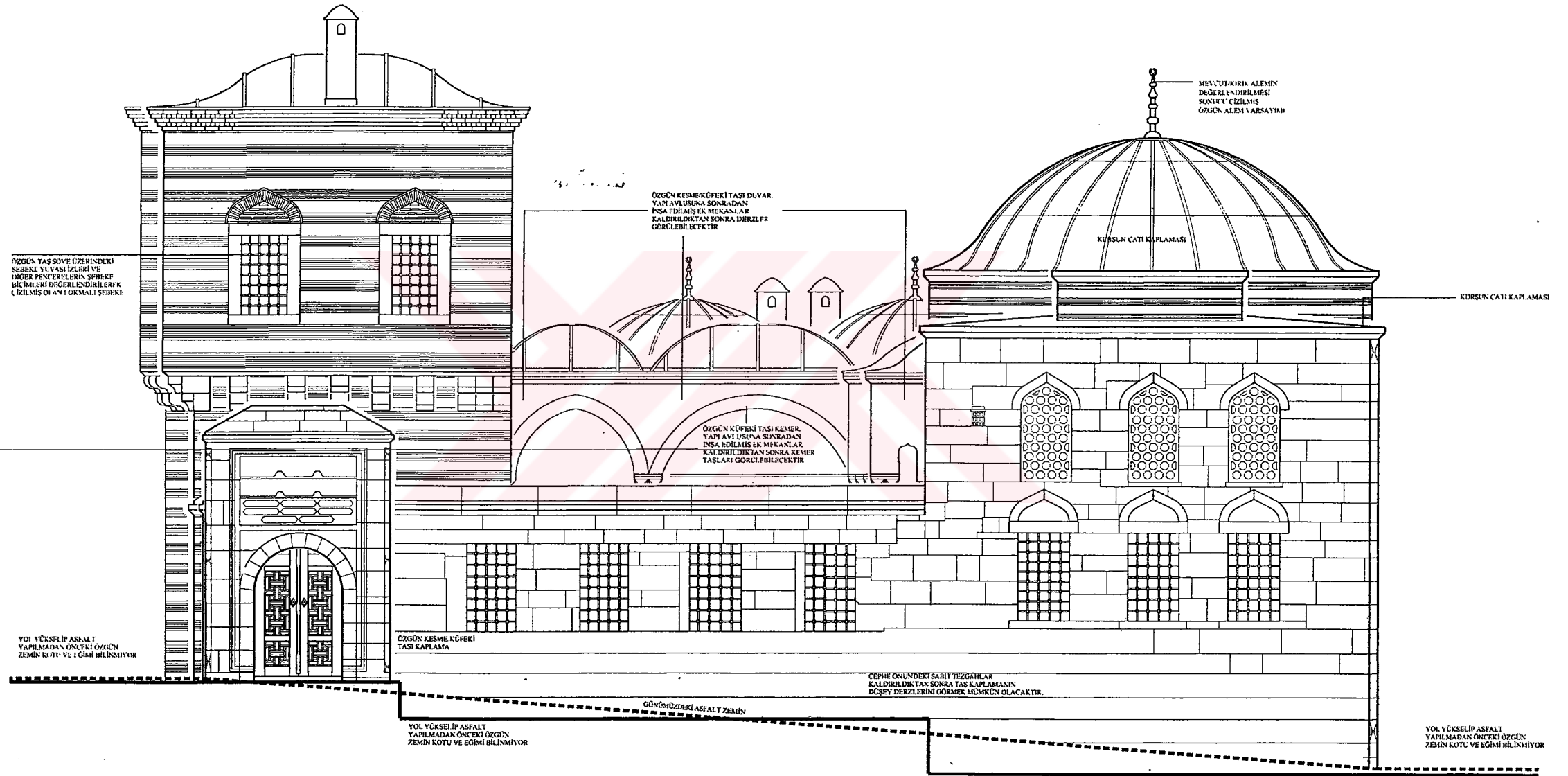

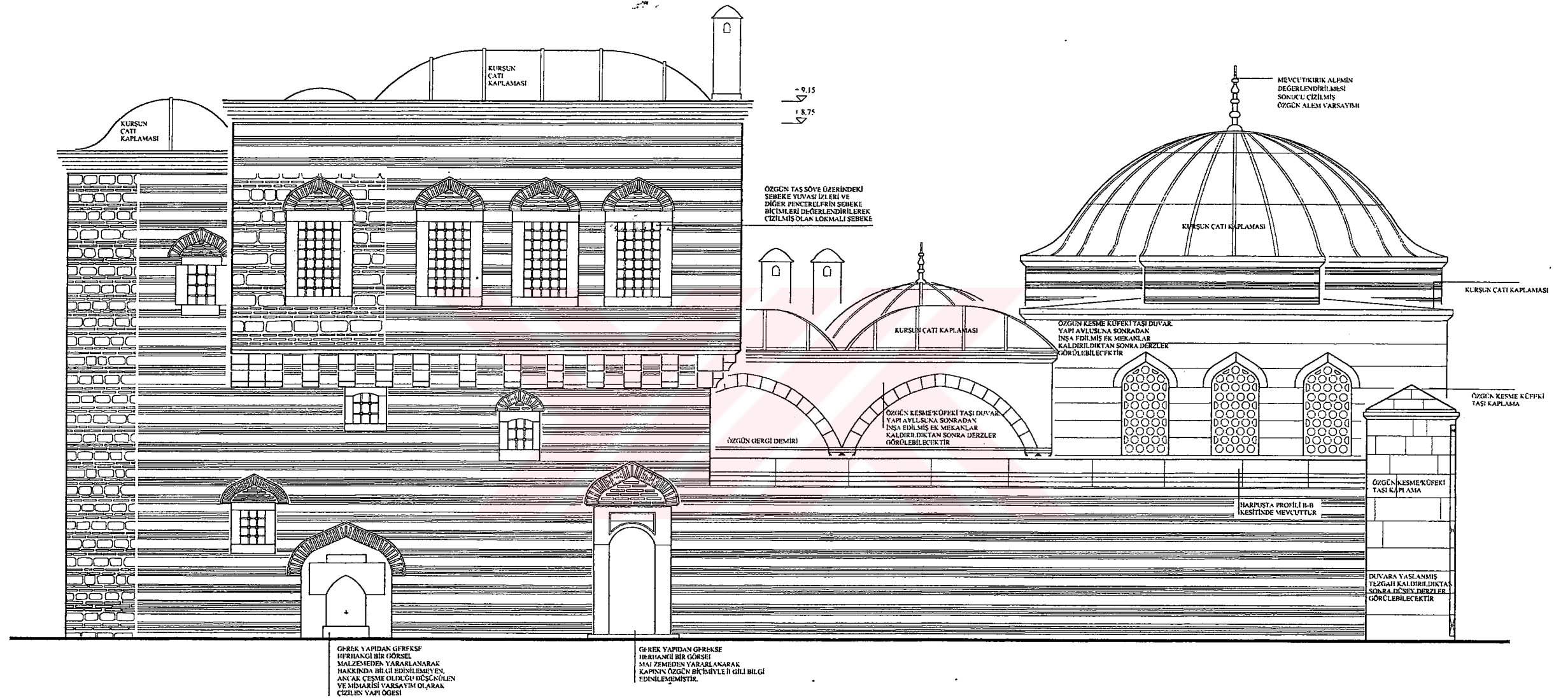
0 50 100 250 500 CM

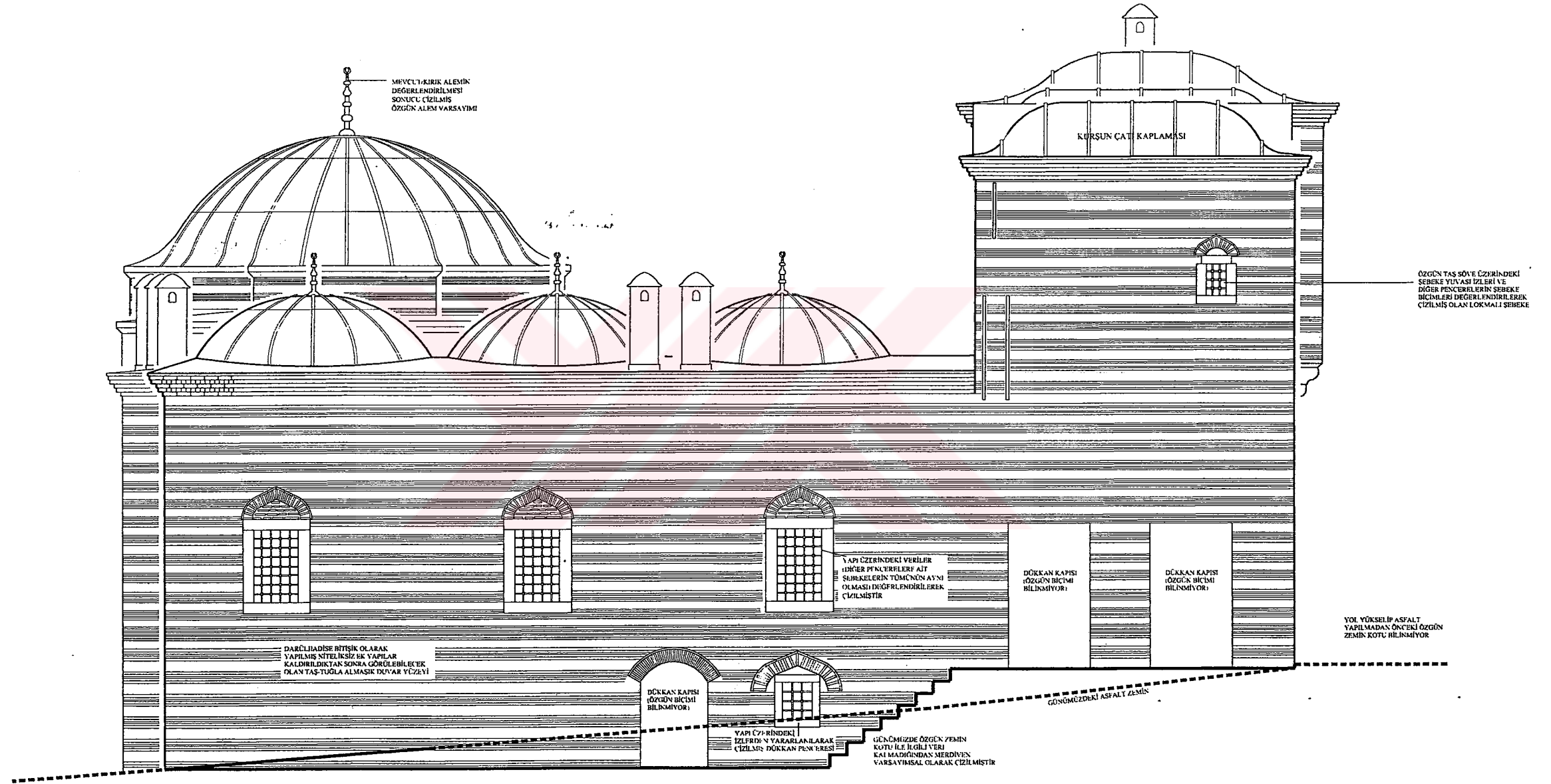

0 50 100 250 500 CM

0 50 100 250 500 CM

5. KORUMA SORUNLARI VE MÜDAHALE ÖNERİLERİ

5.1 Yapıdaki Bozulmalar

Darülhadis, 20. yy'da uzun süre işyeri olarak kullanılmış, 20. yy'ın sonlarında ise camiye çevrilmiştir. Yapı, geçirmiş olduğu bu yanlış kullanımlar ve doğal etkenlerin neden olduğu fiziksel eskime sonucu çeşitli bozulmalarla karşı karşıya kalmıştır. Malzemelerde meydana gelen bozulmalar ve yanlış müdahaleler olarak iki ana başlıkta toplayabileceğimiz bu bozulmalar, aşağıda daha detaylı olarak açıklanmıştır.

5.1.1 Malzemelerde Meydana Gelen Bozulmalar ve Nedenleri

Yapıda herhangi bir çatlak olmadığı için, genel görünüm itibariyle herhangi bir strüktürel sorun olmadığı söylenebilir. Malzemede ise yüzey kirliliği ve yüzey tahribatı başlığı altında toplayabileceğimiz sorunlar bulunmaktadır;

Yüzey Kirliliği

Valide Kethudası Mehmet Efendi darülhadisi cephe malzemesi yüzeylerinde gözlenen temel sorun, çeşitli derecelerdeki kirliliktir. Nedenleri;

•Hava Kirliliği:

Hava kirliliğinin en önemli nedeni yakıtlardaki sülfürün (kükürtün) yanma sonucu sülfat asidi ve sülfürözlere dönüşmesidir.

Atmosferi kirlüten gazlardan kükürt dioksit (SO_2) gaz halinde, kuru veya ıslak taş yüzeylerde depolanarak ya da aerosol halinde, sülfüroz asit olarak; kalsit ($CaCO_3$) kimyasal yapılı ve bu ortama reaktif nitelikteki taş yüzeylerine etkir. (Ersen, 1998: 94)

Kirlilikten en çok etkilenen doğal taşlar kireçtaşları, mermerler, traverten ve kalsit bağlayıcılı kum taşlarıdır (Ersen, 1998: 94). Ancak bu taşların her birinde farklı bozulma ve morfolojiler söz konusudur.

Hava kirleticiler; birincil ve ikincil kirleticiler olarak iki grupta ele alınırlar. İlk gruptakiler bir kaynaktan atmosfere doğrudan yayılan SO_2 , NO_3 ... ve bunları izleyen SO_3 , NO_2 gibi organik gazlardır. SO_2 'nin SO_3 'e dönüşümü için 400-600 C sıcaklığın ve bazı katalizörlerin gerekliliği bilinmekle beraber, düşük sıcaklıktaki kabuk oluşumu sırasında yüzeyde biriken tozların katalizör görevi yaptıktan ve kararmayı yaratan alçıtaşı kabuğun kuru birikimle de oluşabildiği saptanmıştır. (Ersen, 1998: 95)

Hava kirliliğinin diğer bileşenleri ise gaz kirletenlerle birlikte bulunan katı veya sıvı aerosoller ile duman, is, uçucu kül, motorlu araçlardan aşınma ile kopan lastik parçaları, toz vb. maddelerdir. Sabahattin Evren Caddesi'nin yoğun araç trafiği göz önünde bulundurularak, araç egzoz gazlarının cephe yüzeylerini karartan havakirliliğinin temel nedeni olduğu söylenebilir.

İkinci gruptaki kirleticiler, ilk gruptakilerle atmosfer arasındaki kimyasal tepkimelerle oluşur. Yazın fotokimyasal smog, araçların emisyonları ve radyasyonla meydana gelmekte, kışın buna kükürt içerikli fosit yakıtların kullanımıyla oluşan kirlilik eklenmektedir.

•Atmosferik Olaylar ve Yönlendirme Özellikleri:

Doğal taşların kirlenme ve diğer bozulmalarına neden olan etkenlerin başında 'atmosferik olaylar' gelmektedir. Özellikle yağmur suyu, bir yandan yüzeyleri ıslatarak hava kirliliği tahribatını arttırması, diğer yandan kirleri yıkayarak temizlemeye yardımcı olması açısından önemlidir.

Yağmurla ıslanan bir cephenin kurumaması ya da uzun sürede kurumaması; buranın ıslak yüzeyine gaz, toz ve partiküllerin yapışması, en azından, kararmaya yol açar. Yağmurun yüzeye çarpması açısı ile rüzgar durumuna bağlı olan darbe hızı ise, suyun cepheleri yıkama ve temizleme yeteneğini belirler.

Rüzgar ise, su ve nemin bulunmadığı durumlarda bile, tozları taşıyıp yüzey girintilerinde biriktirerek, kirliliğe neden olan önemli bir faktördür.

Atmosferdeki olayların, yapı üzerindeki etkilerinin miktarı yapının yönlendirilmesine bağlıdır. Günlük ve mevsimlik sıcaklık farkları, güneşlenme durumu, ortalama yağış miktarı, yağış yönü ve hızı... gibi iklimsel koşullar, yapı için kirlenme nedeni olmalarının yanısıra, yönlendirme özelliklerine göre, bir ölçüde kirlilikten korunma da sağlayabilirler.

•Yapım veya Onarım Süreçlerindeki Yanlış Uygulamalar:

Taşın yatağınadan alınıp yapıya yerleştirilmesine kadar geçen işleme sürecinde, kullanılan aletlerin darbe yönü ve şiddetine bağlı olarak, kirlenme yüzeyini arttırıcı kılcal çatlaklar meydana gelebilir (Akıllı, yılı yok: 131). Restorasyonlarda yüzey temizliği amacıyla kullanılan bazı kimyasal maddelerin de taş yüzeylerinde renk değişimlerine yol açtığı bilinmektedir.

Bunların yanısıra, vandalizm de kirliliğe neden olabilmektedir.

Valide Kethudası Mehmed Efendi Darülhadisi'nin Cephelerinde Görülen Kirlilik Türleri:

Siyah/Tuz kabuk oluşumu: Yapının dış cephelerinde kullanılmış olan taşlarda önemli bir siyah/tuz kabuk oluşumuna rastlanmamıştır. Ancak dersane ve revak saçak silmeleri altındaki siyahlıkların, yakından bakmak mümkün olmadığından, yoğun kararma veya kabuk olup olmadığını anlamak, mümkün olmamıştır. Bu nedenle, kirlilik oranı için yüzeylerin daha yakın araştırılması ve analiz edilmesi gereklidir.

Kararma: 'Hafif', 'Orta', 'Yoğun' gibi farklı oranlarda olmak üzere tüm cephelerde kararma gözlenmiştir.

Konumlanma özellikleri bakımından değerlendirildiğinde, Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'nde en yoğun kararma bulunan cephenin kuzey cephesi olduğu görülmektedir. Güney ve Doğu cephesindeki kararma Kuzey cephesine nispeten daha az miktarda olmakla birlikte, özellikle Doğu cephesinde yüzey kirliliğinin yağmur ile yıkanması sonucu oluşmuş izler görülmektedir. Batı (giriş) cephesindeki kararma miktarı ise, diğer cephelere oranla, daha azdır.

Yüzey Tahribatı

Yapının cephe kaplaması malzemesi yüzeylerinde, kirliliğe ek olarak bazı fiziksel ve fiziko-kimyasal tahribatlar da görülmektedir. Nedenleri;

•Hava Kirliliği :

Kükürt Dioksidin (SO_2) oksitlenerek kükürt triokside (SO_3) dönüştüğü ve havadaki su buharı ile sülfüroz asit oluşturarak doğal taşlardaki kalsit ($CaCO_3$) ile kimyasal tepkimeye girdiği, ardından $CaCO_3$ 'ü kalsiyum sülfat dihidrata ($CaSO_4 \cdot 2H_2O$) dönüştürerek kirlilik yanısıra, taşlardaki doğal bağlayıcı çimentoyu yok ederek, bazı iç gerilmelere yol açtığını daha önce belirtmiştik. Bozulma mekanizması, başkalaşan kristallerdeki hacim artışı yoluyla kırıntılanma, kabuklanma ve yüzey erozyonu şeklinde olmaktadır. Tuz kabuk oluştuktan sonra da, altındaki sağlam taş dokularında tahribat devam ettiğinden, bir süre sonra kapaklanma şeklinde dıştaki kabuk düşmekte ve yüzey erozyonu hızlanmaktadır (Ersen, 1998: 96).

Yağmur alan yüzeylerde karbonik asit, korunmuş yüzeylerde ise sülfatın neden olduğu bozulmalar izlenir.

Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi'nde hava kirliliği etkisi görsel olumsuzluk etkisinde kalmış olup, henüz bu tür tahribatlar yaratacak ölçüde bir kabuk meydana gelmemiştir.

•İklimlendirme ve Yön Özellikleri:

Taş malzemenin bozulma nedenlerinin başında su ve suyun iklime bağlı hareketleri gelmektedir. Su, taşta kimyasal ve fiziksel bozulmalara neden olmaktadır.

Yağmurun yüzeye belli bir açıyla çarpmasının yanısıra, yağmur sularının yüzeyde akarken yaptıkları aşındırıcı etki özellikle kolay aşınan taşlarda önemli hasarlara yol açabilir (Ahunbay, 1996: 46).

Yağmurun yanısıra zemin suyu da fiziksel tahribata yol açmaktadır. Nem ise, malzemenin içinde bulunan tuzların hareketlenmesiyle oyuk, kabuklaşma ve çiçeklenmeye neden olmaktadır.

Bunların yanısıra, donma-çözülme, ısı değişimi, buharlaşma gibi fiziksel olaylar taşın parçalanmasına yol açar (Gürdal, 1982:28).

Rüzgâr ise özellikle deniz tuzu ve kumlarla birlikte etkideğinde hızlı ve ciddi yüzey aşınmaları meydana gelmektedir (Ahunbay, 1996: 47).

Daha önce de belirtildiği gibi, yapının yönlendirilmesi, iklim etkilerine açık yahut kapalı oluşu vb. tahribat miktarını azaltabilir.

•Taşın Bünyesel Özellikleri:

Taşın jeolojik yapısına bağlı olarak, taşta çeşitli bozulmalar meydana gelebilir. Taşın jeolojik yapısında rol oynayan faktörler ise şunlardır;

Minerolojik özellikleri: Kalkerler, kalsit ve aragonit minerallerinden oluşmuşlardır ve içlerinde SiO_2 bulunduran magmatik taşlara oranla daha az dayanıklı taşlardır (Aydın, 1987: 13).

Dokusal özellikleri: Taşın sağlamlığı kristal yapısına ve aralarındaki bağlayıcı maddelere bağlıdır. Kristal büyüklüğü arttıkça kenetlenme kuvveti azalır ve böyle bir taş daha kolay ayrışabilir (Taluy, 1981: 19). Taşın kimyasal birleşimi de önemlidir. Taşın bünyesinde $CaCl_2$, $NaCl$, KCl gibi çeşitli kimyasal maddelerin suyla reaksiyonları farklıdır. Bunlar zamanla eriyip ortamdan ayrılarak boşluklar meydana getirebildiği gibi, hacimleri genişleyerek taşı patlatabilirler (Erdoğan, 1982: 23).

Fiziksel özellikleri: Taşın yoğunluğu, porozite, geçirimsizliği gibi fiziksel özelliği dış etkenler karşısındaki davranışını belirler. Porozite, taşların bozulmalarında rol oynayan önemli etkenlerdendir.

Bunların yanısıra, taşlarda jeolojik oluşumlara bağlı olarak farklı yapı ve sertlikte kısımlar bulunabilir. Bu tip heterojen karakterli taşların, yumuşak kısımlarının zamanla dağılıp döküldüğü görülebilir (Akıllı, yılı yok: 128).

•Yanlış Tasarım ve Uygulamalar:

Yapım ve kullanım sırasında oluşan bina oturmadan, yanlış detay ve kötü uygulamadan kaynaklanan çatlaklar, paslanma ... gibi fiziksel ve kimyasal bozulmalardır.

Dayanıklılığı uygun taşın seçilmemesi, ocaktan çıktıktan hemen sonra kullanılması, yatak düzlemine paralel oturtulması gerekirken dik yerleştirilmesi, farklı bünyesel özellik gösteren taşların üstüste gelerek birbirlerini aşındırmaları ... gibi hatalar tahribata neden olmaktadır.

•Onarımlar Sırasındaki Yanlışlıklar :

Yüzeylerin temizlenmesi sırasında yanlış yöntemlerin seçilmesi, taştan daha sert harç kullanılması, restorasyonlarda çok sık rastlanan hatalardır. Bunun yanısıra çimento harçlı uygulamalar sert yapıları ve su geçirimsizlikleriyle çevrelerinde rutubet ve tuz artışına neden olarak bozulma alanını büyütülmektedir.

•Afetler:

Deprem, şimşek, toprak kayması, seli yangın ...gibi doğal afetlerin yanısıra yangın, savaşlar ... gibi nedenlerle de yapılar ve malzemeleri tahrip olabilmektedir.

Valide Kethudası Mehmed Efendi Darülhadişi Cephelerinde Görülen Tahribatlar Türleri:

Aşınma: Yapının tüm cephelerinde, az miktarda ve kısmi olarak görülmektedir.

Çatlaklar: Yapının batı (giriş) cephesindeki taşlarda yüzeysel ya da derin çeşitli çatlaklar bulunmaktadır. Dershane cephesi üzerinde görülen çatlaklar yüzeysel, avlu duvarı taşlarındaki çatlaklar ise daha derin ve geniştir. Diğer cephe yüzeylerinde ise çatlak görülmemektedir.

Kırılma ve Kopmalar: Kırılma ve kopmalar yapının kuzey, güney ve batı cephesinde görülmektedir. Kuzey cephesindeki kırılma ve kopmalar pencere ve kapı sövelerinde gerçekleşmiştir. Batı (giriş) cephesindeki, dershane pencerelerinden ortadaki demir şebeke içine yerleştirildiği taş parçalanmıştır. Dershane'nin güney cephesinde ise kemer oymalarında

kırılma ve kopmalar meydana gelmiştir. Batı cephesi yüzey taşlarında da yer yer kırıklar görülmektedir.

Diğer Tahribatlar

•Yosunlaşma:

Alg, yosun, liken gibi ilkel organizmalar genellikle korniş, harpuşa gibi yatay yüzeyler üzerinde büyürler. Yapıda giriş kapısının avlu cephesine bakan yüzeyinde, kemer taşlarının yukarısındaki duvar taşlarının derzleri arasında yosunlaşma gözlemlenmiştir. Yapıda görülen yosunlaşma birkaç taş derzi arasındaki yosunlaşmadan ibaret olup, ciddi bir boyutta değildir.

•Plastik boya:

Bilinmeyen bir tarihte yapı içindeki pencere söveleri ve sütun başlıklarının yüzeyleri plastik boyayla kaplanmıştır.

5.1.2 Yanlış Müdahaleler

- Darülhadisın çatısının kurşun çatı görünümlü, bitümlü levha kaplama malzemesi ile kaplanması.
- Yapı avlusu içine sonradan imam odası, giriş mekanı inşa edilmesi.
- Revakların önüne ara kat inşa edilmesi.
- Revak kemerlerinden avluya bakanlarının arasının, revakları yapıya dahil etmek amacıyla, PVC doğramalarla kapatılması.
- Revak zeminine şap dökülerek özgün zemin kotunun ve sütun alt bileziklerinin yok edilmesi.
- Revakların saçak uçlarına, revaklar boyunca devam eden ve alttan demir payandalarla desteklenmiş oluklu levha saçaklar eklenmesi.
- Revaklardan iki katlı yapıya bitişik olan bölümün abdesthaneye çevrilmesi, ve bu esnada zeminine su kanalı açılması, zemin ve duvarlarının seramik kaplanması, duvara musluklar, aynalar ve ayrıca zemine sabit oturma elemanlarının yerleştirilmesi.
- Dershane ve hücre pencerelerinin tümünün alt başlıkları üzerine mermer levhalar yerleştirilmesi.
- Dershane ve hücre pencerelerine PVC doğrama, iki katlı yapıdaki dershaneye ise ahşap doğramalar takılması.

- Dershane zemin kotunun yükseltilmesi.
- Dershane hücre ve revak zemininin halı kaplanarak, halının zemine yapıştırılması ve bu nedenle döşeme malzemesi özgün okunabilirliğinin yok edilmesi.
- Hücreler arasındaki duvarlarda ve dershane ile Z07 no'lu hücre arasındaki duvarda sonradan geçitler açılması.
- Biri dershane, diğeri köşe hücreye olmak üzere sonradan iki adet mihrap yerleştirilmesi. Dershane mihrabın yanısıra bir de minber yerleştirilmesi.
- Yapı içinin sıvanması ve bu nedenle özgün duvar malzemesinin görülmesinin engellenmesi.
- Z03 no'lu hücrenin mutfığa dönüştürülmesi ve bu işlev değişikliğiyle beraber hücre içine tezgah, fırın vb. mutfak donanımı yerleştirilmesi, ayrıca mutfığın genişletilmesi amacıyla Z03-Z04 no'lu hücreler arasındaki duvarın kalınlığının azaltılması.
- Hücrelerde ocakların, kitap dolabına çevrilmesi ve ocak biçimi özgün okunabilirliğinin yok edilmesi.
- İki katlı yapının dershanesindeki ocağın şömineye çevrilmesi ve ocak özgün biçimi okunabilirliğinin yok edilmesi.
- İki katlı yapıda 1. ve 2. katlar arasına betonarme merdiven yapılması.
- Z01 no'lu dükkanın, -özgün durumda depo olduğu düşünülen-, arkadaki mekanla birleştirilmek üzere, aradaki duvarda geçit açılması.
- Z01 no'lu dükkanın, avluya bakan penceresinin içeriden duvar örülerek, dışarıdan da demir kapaklarla kapatılmış olması.
- Yapının arka (doğu) cephesine bitişik olarak niteliksiz ek binalar yapılması, cephenin örtülmesi.
- Yapının giriş cephesi boyunca, cephenin önüne kapaklı sabit tezgahlar yerleştirilmesi.
- Güney ve Doğu cephelerine dükkan tabelaları ve güneşlik amaçlı saçaklar yerleştirilmesi.
- Doğu cephesinde bodrumda yer alan dükkanın pencere ve kapı kemerinin tahrip edilmesi.
- Yapı avlusuna sonradan çiçeklikler yapılması.

5.2 Restorasyon Önerileri

5.2.1 Malzemelere Yönelik Öneriler

Malzemelerdeki en önemli sorun olan yüzey kirliliğinin giderilmesi için çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Uygulanacak temizlik yönteminin seçimi malzemenin niteliğine, yüzeyin sağlamlığına, uzaklaştırılacak olan kirliliğin türü ve yoğunluğuna, temizlenecek yüzeyin büyüklüğüne vb. bağlıdır. Uygun temizleme yöntemi seçilmeden önce mümkün olduğu kadar çok ve çeşitli deneyler yapılmalıdır. Genel olarak taş temizliğinde kullanılan yöntemler şöyle sıralanabilir (Güleç, 1982: 89).

- Atomize su püskürtme yöntemi:

Yüzeydeki kirlerin suda çözünebilir olması durumunda başarılı olan bir yöntemdir. Suyu zerrece halinde püskürten ince uçlar sayesinde çok az su ile geniş yüzeylerin temizlenmesi mümkün olmaktadır (Ahunbay, 1996: 104).

- Absorblayıcı kil ve kağıt hamurları:

Çok kirli, çiçeklenme sorunu olan cephelerde kullanılır. Yüzeye sıvanılan hamur, sıvanan tabakanın kurummasının ardından kaldırılır. Gerektiğinde işlem tekrar edilerek duvar üzerindeki yağ, mum, tuz benzeri maddelerden arındırılabilir (Ahunbay, 1996: 104).

- Temizleyici jel uygulama:

Jeller, dik yüzeylere uygulanmak için kalınlaştırıcı eklenmiş çok zayıf bazik karışımlardır. Yüzeye fırça ile sürülerek, üzeri alüminyum folyo ya da plastik ile örtülür. Bir süre bekledikten sonra yüzey deiyonize su ile yıkanarak bazik kimyasal maddeler uzaklaştırılır. Bu yöntemi, yıkama güclüğü nedeniyle bol gözenekli taşlarda uygulamak sakıncalıdır (Güleç, 1989: 90)

- Mekanik temizlik:

Aşındırıcı kum, cam küresi ya da alüminyum taneleri yüzeye düşük basınçla püskürtülerek, kirlerin uzaklaştırılmasıdır. Aşınma miktarının fazla olmaması için çok düşük basınçta ve dikkatli çalışılmalıdır. Bezemesiz, büyük yüzeylerin temizliği için uygulanması uygundur (Ahunbay, 1996: 104).

Yukarıda sayılan yöntemler dışında, lazerle, ultrasonik temizleyicilerle, spatül, bistürü gibi kazıyıcı aletlerle, iyon değiştiriciler... gibi çeşitli yöntemlerle de temizleme yapmak mümkündür.

Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadisi yüzeylerinde uygulanacak olan yüzey temizliği için öncelikle çeşitli araştırmalarla kirlilik çeşidinin ve seviyesinin kesin olarak saptanması gerekmektedir. Ancak bu aşamadan sonra, temizlik yöntemiyle ilgili sağlıklı bir karara varılabilir.

Darülhadisde yüzey kirliliğine ek olarak, yüzey tahribatı da bulunduğunu belirtmiştik. Yapıdaki yüzey tahribatı aşınma, çatlak, kırılma ve kopma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapıdaki aşınma, kir tutacak yüzey oluşturmak dışında olumsuz bir etki yaratmamaktadır. Bu nedenle aşınmış kaplama taşlarının değiştirilmemesi önerilmektedir.

Yapını batı cephesi taşlarında görülen derin çatlaklar uygun dolgu maddeleri ile kapatılacaktır. Çatlakların kapatılmasında polyester ve epoksi reçinelerin yanısıra asetat ve akrilik reçineler de kullanılabilir (Aydın, 1987; 62). Ancak epoksi reçinelerin güneş ışığı ve atmosferik olaylardan etkilenecek sararması, kırılma ve göz önünde bulundurularak iç yüzeylerde kullanılması önerilmektedir. Dış yüzeylerde ise akrilik reçineler kullanılabilir.

Darülhadisin çeşitli kısımlarında görülen kırılma ve kopmalar için plastik onarım önerilmektedir. Çok küçük kırıklar ise olduğu gibi bırakılabilir.

Yosunlaşma ve yapı içindeki pencere söve başlıklarının yağlı boyayla kaplanmış olması yapının diğer sorunlarıdır. Yosunlaşmanın temizlenmesi için öncelikle bıçak, spatula, sert bir kıl fırça veya demirsiz yumuşak metal bir fırçayla yosunlu yüzey temizlenmelidir. Daha sonra dört değerli amonyum esaslı çözeltili yüzeye püskürtülerek, fırçalama işlemi bir hafta sonra tekrar edilmelidir (Ashurst, 1990: 20-22)

Yukarıda bahsedilen boyaların çıkarılabilmesi içinse çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bunlardan birincisi metilen klorür türü ya da soda esaslı boya çıkarıcıların boyalı yüzeye uygulanmasıdır. Diğer bir yöntem ise sıcak hava üfleyerek boyayı yumuşatıp kaldırmaktır. Bu yöntemde, boyanın kazınması esnasında yüzeye su da püskürtülebilir. Son olarak, kimyasal solventler de boya çıkarmak amacıyla kullanılabilir (Ashurst,1990: 62) ve (Stambolov de boer, 1976: 39-41).

Yukarıda yapı malzemesindeki görülebilen sorunlara yönelik çözümler üzerinde durulmuştur. Yapının görülemeyen kısımlarındaki sorunların çözülmesi ise ancak restorasyon sırasında mevcut sorunların saptanmasından sonra gerçekleştirilebilir. Bu amaçla restorasyon esnasında; Kubbe ve bacalar üzerindeki sıvalar kaldırılarak, eksik veya yıpranmış olan tuğlaların yerine yenileri koyulacaktır. Tuğlalar özgün ebatlarına uygun olarak yapılacaktır.

Dershane ve hücrelerde, zemine yapıştırılmış halı vb. ekler kaldırıldıktan sonra döşeme kaplaması olarak altıgen tuğla kaplanacaktır. Bu esnada, zeminde özgün altıgen tuğla örnekleri bulunamazsa, tuğla ebatları belirlenirken dönemin diğer darülahadislerinden yararlanılacaktır.

Duvarlar üzerindeki sıva kaldırılarak, taş ve tuğlaların durumu kontrol edilecektir. Eksik veya yıpranmış taşlar, tuğlalar değiştirilecektir.

5.2.2 Yanlış Müdahalelere Yönelik Öneriler

Darülahadisde gerçekleştirilmiş olan yanlış müdahaleler 5.1.2 no'lu bölümde detaylı olarak açıklanmıştır. Bu müdahaleler sonucu, yapının ulaşmış olduğu günümüzdeki durumu göz önünde bulundurularak, restorasyon esnasında;

- Darülahadisde çatı örtüsü olarak kullanılan, bitümlü levha kaplama malzemesinin, henüz yeni olması ve sızma, akma gibi hiçbir su sorununa neden olmadığı ve kurşun görünümlü olması göz önünde bulundurularak şimdilik yerinde bırakılmasına, ancak bir sonraki restorasyonda kurşun çatı kaplamasıyla değiştirilmesi
- Yapı avlusu içine sonradan inşa edilmiş olan imam odasının, giriş mekanının ve çiçekliklerin kaldırılması
- Revakların önüne inşa edilmiş ara katın ve revak kemerlerinden arasına yerleştirilmiş olan PVC doğramaların kaldırılması
- Revak zeminindeki şapın kaldırılarak özgün zemin kotunun ve sütun alt bileziklerinin ortaya çıkarılması
- Revakların saçak uçlarındaki revaklar boyunca devam eden, oluklu levha saçakların ve bunları destekleyen demir payandaların kaldırılması
- Abdesthaneye çevrilmiş bölümün zeminindeki su kanalının kapatılması, zemin ve duvarlardaki seramik kaplanmasının, muslukların, aynaların ve ayrıca zemine sabit oturma elemanlarının sökülmesi
- Dershane ve hücre pencerelerinin tümünün alt başlıkları üzerindeki mermer levhaların kaldırılması
- Dershane ve hücre pencerelerindeki PVC doğrama, iki katlı yapı dershanesindeki ahşap doğramaların kaldırılması
- Dershane hücre ve revak zeminindeki halı kaplaması, -ve eğer varsa-, altındaki diğer

malzemelerin kaldırılarak özgün zemin kotunun ortaya çıkarılması

- Hücreler arasındaki duvarlarda ve dersane ile Z07 no'lu hücre arasındaki duvarda sonradan açılmış geçitlerin kapatılması
  - Yapıya sonradan yerleştirilmiş minber ve mihrapların kaldırılması
  - Z03 no'lu hücrenin mutfak donanımının geri alınması, ayrıca mutfağın genişletilmesi amacıyla Z03-Z04 no'lu hücreler arasındaki inceltmiş duvarın özgün kalınlığına döndürülmesi
  - İki katlı yapının dershanesindeki ocağın özgün biçimine döndürülmesi.
  - İki katlı yapıda 1. ve 2. katlar arasındaki betonarme merdivenin yıkılarak, yerine daha uygun görünümlü bir merdiven yapılması
  - Z01 no'lu dükkanın avluya bakan penceresinin ve yapı içindeki özgünlüğünü yitirmiş diğer pencerelerin, özgünlüğünü koruyan pencereler örnek alınarak restore edilmesi
  - Güney ve Doğu cephelerine yerleştirilmiş olan dükkan tabelalarının ve güneşlik amaçlı saçakların kaldırılması
  - Hücrelerden birinin özgün durumuna döndürülmesi (bu konu detaylı olarak "6.2 İşlevlendirme" başlığı altında açıklanmıştır.)
- uygun görülmüştür.

6. KORUMA ÖNERİLERİ

6.1 Çevre Düzenlemesi

Çağdaş restorasyon anlayışının temellerini oluşturan Venedik Tüzüğü ve ardından tamamlayıcı olarak çıkarılan uluslararası diğer sözleşmeler ve bildirgeler, Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadişi'nin korunmasına yönelik olarak alınan kararların çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Venedik Tüzüğü (Mayıs 1964)'nün, 6. maddesi “anıtın korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır” demektedir.

Bu maddeden de anlaşıldığı üzere, herhangi bir yapıda gerçekleştirilecek restorasyon çevresiyle bütünlük oluşturduğu zaman anlam kazanmaktadır.

Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadişi'nin bulunduğu “Perşembepazarı” olarak da bilinen bölgede, inşaat malzemeleri, hırdavat ve elektrik gereçlerinin satıldığı işyerlerinin düzensiz görünümü egemendir. Hatta bu işyerlerinin bir kısmı dükkanlara taşarak, sokaklara sokaklara sabit dolaplı tezgahlar yaptırmış, bölgedeki çarpık görüntünün iyice artmasına neden olmuşlardır. Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadişi'nin ön cephesine de bu tezgahlardan yerleştirilmiştir. Yapı cephesi boyunca uzanan bu tezgahlar, ön cepheyi büyük ölçüde örtmektedir. Yapının arka cephesine bitişik olarak inşa edilmiş bir hırdavatçı dükkanı ve bir büfe ise bu cephenin bir kısmını örtmektedir. Çarpık görüntüler, darülhadişin zemin ve bodrum katındaki hırdavatçı dükkanlarından dışarı taşan malzemeler, yapı cephesi üzerindeki dükkan tabelaları ve güneşlikler ile birleştiğinde yapının estetik değerini azaltmakta, yapının fark edilmesini bile zorlaştırmaktadır.

Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadişi'nin çevresiyle sağlıklı bir bütünlük oluşturması için darülhadiş cephesine bitişik durumdaki dükkan ve tezgahların kaldırılması, bodrum ve zemin kat dükkanlarının ise yapının yeni işlevine uygun şekilde rehabilite edilmesi, etrafındaki hırdavatçı vb. dükkanların taşınması, bugün “Hırdavatçılar Çarşısı” olarak adlandırılan özgün durumda Yeni Cami'nin yeri olan alanda, dükkanların taşınmasından sonra, Yeni Cami'nin rekonstrüksiyonuna gidilmesi önerilmektedir.

6.2 İşlevlendirme

Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadişi'ne yönelik restorasyon kararlarımızın Venedik Tüzüğü'nü esas aldığını daha önce de belirtmiştik.

Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesine göre ;

“Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir.”

Görüldüğü gibi kullanım, tarihi bir yapının toplum yaşamıyla bütünleştirilmesini, her an göz önünde ve denetim altında bulunmasını, dolayısıyla tahribata neden olabilecek bozulmalara karşı önlem alınmasını sağlamaktadır. Ancak yapıldıkları dönemin teknik ve donanımına sahip olan tarihi yapılara yeni işlev verilmesi esnasında yeni işlevin yapıyla uyumunun çok iyi bir şekilde etüd edilmesi gerekir. Venedik Tüzüğü'nün yine 5. maddesinde “.... Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir ”denilerek yeniden işleve uyarlama ile ilgili temel yaklaşımı ana çizgiyle belirtmiştir.

Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadişi'nin günümüzün en önemli kültür merkezlerinden biri olan Beyoğlu ile yakınlığı ve Beyoğlu-Tünel ulaşım aksının ucunda yer alması, bunun yanı sıra plan şeması, mekansal özellikleri de göz önünde bulundurularak Türk el sanatlarını canlandıran, pazarlanmasını da sağlayan bir merkeze dönüştürülmesi önerilmektedir. Hücrelerin bir tanesinin idari amaçlı, diğer hücrelerin ve dershanenin ise sergi amaçlı kullanılması önerilmektedir. Kuzeydeki iki katlı yapı ise el sanatlarının uygulamasının yapıldığı kursların düzenlenmesi amacıyla kullanılabilir. Yapının zemin ve bodrum katındaki dükkanlardan bir tanesinin kalorifer dairesi olarak ayrılması, diğer dükkanların ise darülhadişte üretilen el sanatlarının satışını yapması önerilmektedir.

Yapının rehabilitasyonu esnasında hücrelerden birinin özgün durumuna döndürülerek, ziyaretçilere bir müze olarak sunulması önerilmektedir. Bu amaçla, duvar ve kubbesindeki sıvaların kaldırılması, ocağının Damat İbrahim Paşa Darülhadişi'ndeki köşe ocakları örnek alınarak özgün biçimine döndürülmesi, künde kari pencere kapakları ve kapısının yapılması önerilmektedir. Bu işlemin en büyük sergi mekanı olan dershanenin yanında konumlanmış olması nedeniyle Z07 no'lu hücrede gerçekleştirilmesi uygun olacaktır (bkz pafta no:32).

6.3 Aydınlatma

Yapıldığı dönemde yağ kandilleriyle aydınlatılan Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadişi'nin yeni işlevine uygun olarak aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, döşeme altına kanallar açılarak bu kanallardan elektrik kabloları geçirilmesi önerilmektedir.

6.4 Isıtma

Özgün durumda ocaklarla ısıtılan Valide Kethudası Mehmet Efendi Darülhadişi'nin restorasyonu sonrasında döşeme altından ısıtılması önerilmektedir. Bu amaçla, döşemedeki dolgu maddesinin atılarak zeminin şapla tesviye edilmesi, ardından şap üzerine stropor serilerek, boruların stropor üzerine döşenmesi önerilmektedir.

6.5 Sıhhi Tesisat

Günümüzde wc olarak kullanılan mekânın, restorasyon sonrasında da işlevini sürdürmesi ve bu mekâna ait mevcut pis ve temiz su tesisatının, sağlamlığı restorasyon esnasında kontrol edildikten sonra, kullanılmaya devam edilmesi önerilmektedir.

6.6 Yangına Karşı Korunum

Yangın sırasında ortaya çıkan aşırı ısı sonucu malzemelerde çatlama, yerinden oynama, pul pul dökülme görülebildiği gibi, ince yapı elemanlarının tamamen yok olması, taşıyıcı sistem elemanlarının da büyük zarar görmesi söz konusudur.

Darülhadişin arka cephesine bitişik durumda bulunan büfe ve yapı içindeki mutfak işlevi gören hücre, yapıya yönelik bir yangın tehdidi oluşturmaktadır. Gerek bu nedenlerden, gerekse yapı için önerilen işlev nedeniyle büfenin kaldırılması, hücrenin ise mutfak işlevine son verilmesi önerilmektedir.

Darülhadişde kuru kimyasal tozlu taşınabilir yangın söndürücülerden bulundurulması, telefon bağlantısının kurulması ve günümüzde sadece yaya trafiğine açık olan darülhadiş çevresinin itfaiyenin yapıya yaklaşabilmesini sağlamak amacıyla yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.

6.7 Periyodik Bakım ve İşletme

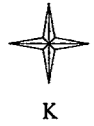
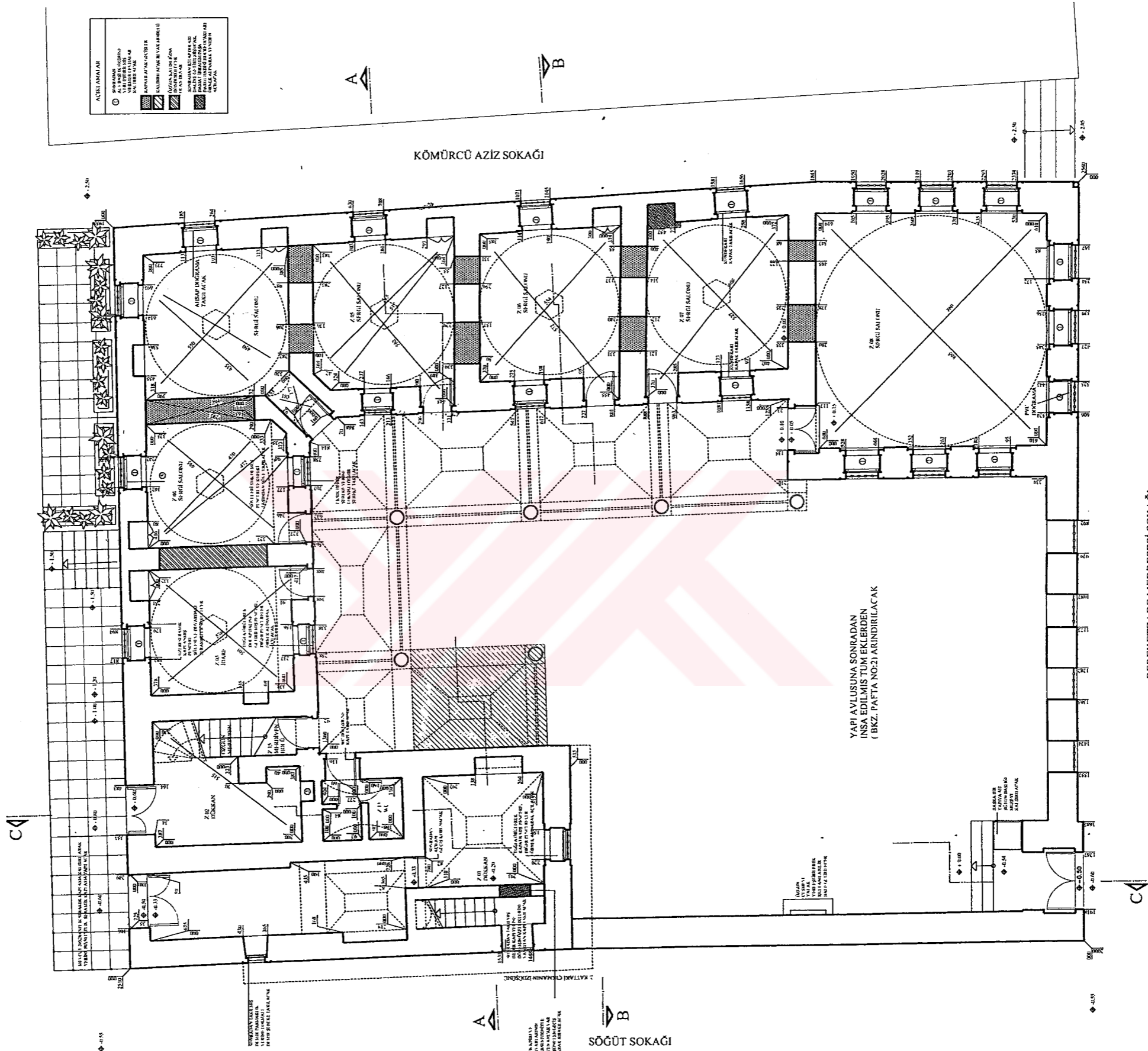
Darülhadişde yapılan restorasyondan sonra gerek doğal etkenler, gerekse insanlardan kaynaklanabilecek hasarlara karşı önlem alınmalı, yapının korunması sağlanmalı ve düzenli olarak bakımı yapılmalıdır.

BİLLUR SOKAĞI

KÖMÜRCÜ AZIZ SOKAĞI

BEREKETZADE MEDRESESİ SOKAĞI

SÖĞÜT SOKAĞI

K

Yapıda gerçekleştirilecek periyodik bakım için gerekli olan gelir ise darülhadisde gerçekleştirilecek olan el sanatlarının satışından, el sanatlarını öğrenmek amacıyla düzenlenen kurslardan sağlanacaktır.

7. SONUÇ

İslamiyetin daha ilk yıllarından itibaren İslam mimarisi içinde kendini gösteren darülkurra ve darülhadisler, Osmanlı mimarisi içinde de önemli yer edinmiş, dini eğitimin iki temel yapısı olarak kendilerini göstermişlerdir.

Darülkurra mimarisini incelediğimizde, bu yapı grubunun tek mekanlı ve kubbe örtülü plan şemasını yüzyıllar boyunca koruduğunu görmekteyiz. Darülkurra mimarisinin, Osmanlılarda özellikle de Sinan'ın darülkurralarında en üst noktaya çıktığı söylenebilir.

Darülhadisler ise, kendilerine ait bir plan şeması oluşturmayarak, ait oldukları dönemin medrese mimarisi içinde gelişimlerini sürdürmüşlerdir. Osmanlılarda da devam eden bu durumun sonucu olarak, Osmanlı darülhadislerinin hemen hepsi İznik Süleyman Paşa Medresesiyle ortaya çıkan 'açık avlulu ve revaklı' medrese şemasını izlemişlerdir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z., (1989), "Mimar Sinan'ın Eğitim Yapıları", Mimarbaşı Koca Sinan Çağ ve Eserleri Yaşadığı, T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 239-309.
- Ahunbay, Z., (1994), "Medreseler", Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayınları, 5: 320-326.
- Ahunbay, Z., (1996), Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Akay, H., (1991), İslami Terimler Sözlüğü, İslam Bilgi Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Akgündüz, H., (1997), Klasik Dönem Osmanlı Medrese Sistemi Amaç-Yapı-İşleyiş, Ulusal Yayınları No: 11, Bellek Dizisi No: 1, İstanbul
- Akıllı, H., "Taş Eserlerin Tahribatına Neden Olan Etkenler", Rölöve ve Restorasyon Dergisi, 6: 129-135.
- Altun, A., (1981-82), "Kütahya'nın Türk Devri Mimarisi", Kütahya: Atatürk'ün Doğumunun 100.Yılına Armağan, Yayınevi belirtilmemiş, 338-340.
- Arkan. Ö., (1988), Beyoğlu; Kısa Geçmişi ve Argosu, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ashurst, J. ve Ashurst N., (1990), Stone Masonry, 3. Baskı, Aldershot, Gower Technical Press Ltd., yayın yeri belirtilmemiş.
- Aslanapa, O., (1988), Mimar Sinan'ın Hayatı ve Eserleri, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 80, Seri V, Sayı A.4 , Ankara.
- Aslanapa, O., (1990), Başlangıcından Beylikler Devrinin Sonuna Kadar Türk Sanatı, Kültür Bakanlığı Yayınları 1196, Kültür Eserleri Dizisi 158, Ankara.
- Aslanapa, O., (1991), Anadolu'da İlk Türk Mimarisi Başlangıcı ve Gelişmesi, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı 43, Ankara.
- Atay, H., (1983), Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi, Dergah Yayınları No.99, Tarih Dizisi No.9, İkinci Baskı, İstanbul.
- Atçeken Z., (1998), Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VI. Dizi, Sayı 46, Ankara.
- Ayverdi, E.H., (1966), Osmanlı Mimarisinin İlk Devri, İstanbul Fetih Devri Cemiyeti Enstitüsü Yayınları No: 57, İstanbul.
- Ayverdi, E. H., (1972), Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II Sultan Murad Devri, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayınları No: 65, İstanbul.
- Ayverdi, E. H., (1973), Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri, İstanbul Fetih Devri Cemiyeti Enstitüsü Yayınları No: 69 , İstanbul.
- Baltacı, C., (1976), XV.-XVI. Asırlar İstanbul Medreseleri, Yayınevi belirtilmemiş, İstanbul.
- Baykal, K., (1950), Bursa ve Anıtları, Yayınevi belirtilmemiş, Bursa.
- Baykara, T., (1985), Türkiye Selçukluları Devrinde Konya, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 614, Kültür Eserleri Dizisi 44, Ankara.
- Bilge, M., (1964), İlk Osmanlı Medreseleri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 3101, İstanbul.
- Bozkurt, N., (1993), "Darulkurra", İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 8: 543-545.

- Cantay, T., (1989), XVI.-XVII. Yüzyıllarda Süleymaniye Camii ve Bağlı Yapılar, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Diez, E., vd., (1950), Karaman Devri Sanatı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları Sanat Tarihi Enstitüsü No.7, İstanbul.
- Ergin, O. N., (1965), “Darulkurra”, İstanbul Ansiklopedisi, Koçu Yayınları, 8: 4249.
- Ergin, O. N., (1965), “Darülhadis”, İstanbul Ansiklopedisi, Koçu Yayınları, 8: 4246-4247.
- Ersen, A., (1998), “Doğal Yapı Taşlarındaki Bozulmalar ve Bozulma Süreçleri”, Yapı Dergisi, 195: 94-96.
- Evliya Çelebi, (1966), Evliya Çelebi Seyahatnamesi (Çev., M. Çevik), Üçdal Neşriyat, İstanbul.
- Erdem, C., (1988), İstanbul Hacı Beşir Ağa Külliyesi ve Yakın Çevresi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü (yayınlanmamış).
- Erdoğan, M., (1982), “Yapılarda Kullanılan Taşlarda Gözlenen Bozulmalar ve İyileştirme Yöntemleri”, Mühendislik Jeoloji Bülteni, 4: 22-27.
- Eyice, S., (1969), Galata ve Kulesi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul.
- Eyice, S., (1994), “Galata”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayınları, 3: 303-313.
- Eyice, S., (1996), “Galata”, İslam Ansiklopedisi, Cilt 13, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul.
- Ferit, M., ve Mesut, M., (1934), Sahip Ata ile Oğullarının Hayat ve Eserleri, Konya Halkevi Neşriyatı, Sayı 4, İstanbul.
- Göktürk, H., (1965), “ Bereketzade Medresesi Sokağı”, İstanbul Ansiklopedisi, Koçu Yayınları, 4: 2538-2539.
- Gül, A., (1997), Osmanlı Medreselerinde Eğitim-Öğretim ve Bunlar Arasında Darülhadislerin Yeri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi, Sayı 152, Ankara.
- Güleç, A., (1989), “Ayasofya Müzesi, Eski Aşevi Kapılarında Koruma Uygulaması”, İnşaat Dergisi, 29: 44-48.
- Güleç, A., (1991), “Korumada Plastik Onarımlar”, Restorasyon ve Malzeme Seçimi Sempozyumu 19 Aralık 1991, İstanbul, , sayfa no. yok.
- Güleç, A., (1997), “Tarihi Yapılarda Koruma: Kimyasal Sağlamlaştırıcılar ve Koruyucular”, Yapı Dergisi, 193: 17-21.
- Gürdal, E., (1982), “Anıtlarda ve Yapılarda Kullanılmış Doğal Taşların Bozulmaları ve Korunmaları”, Rölöve-Restirasyon Dergisi, 4: 27-30.
- Hafız Hüseyin Ayvansarayı, (2001), Camilerimiz Ansiklopedisi (Çev., A.N. Galitekin), İşaret Yayınları, İstanbul.
- Haskan, N., (1996), Eyüp Sultan Tarihi, Eyüp Sultan Vakfı Yayınları, İlaveli İkinci Baskı, İstanbul.
- Hüsameddin, H. A., (1986), Amasya Tarihi I, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları No:1, Ankara.
- İnalçık, (1994), “Galata”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayınları, 3: 349-354.
- Kayra, C., (1990), Ortaçağdan Günümüze İstanbul Haritaları, Sınai Kalkınma Bankası Yayınları, İstanbul.

- Konyalı, İ. H., (1964), Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi, Kendi Yayını, Konya.
- Konyalı, İ. H., (1967), Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi, Kendi Yayını, İstanbul.
- Konyalı, İ. H., (1977), Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi, Cilt 2, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- Kök, B., (1992), Nureddin Mahmud Bin Zengi ve İslam Kurumları Tarihindeki Yeri, İşaret Yayınları 58, Bilimsel Araştırma Dizisi 19, İstanbul.
- Kunter, H. B., (1939), Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd, Yayınevi belirtilmemiş, İstanbul.
- Kuran, A., (1969), Anadolu Medreseleri, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları No:9, Ankara.
- Kuran, A., (1984), “Üsküdar Atik Valide Külliyesinin Yerleşme Düzeni ve Yapım Tarihi Üzerine”, Suat Kemal Yetkin’e Armağan, 231- 248.
- Kuran, A., (1986), Mimar Sinan, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kuran, A., (1989), “Tezkerelerde Adı Geçen Sinan Eserlerinin Yapı Türlerine Göre Alfabetik Listesi”, Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 155-173.
- Kütükoğlu, M. S., (1978), Darü'l-Hilafeti'l-'Aliyye Medresesi ve Kuruluşu Arefesinde İstanbul Medreseleri, İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, Sayı VII/1-2'den ayrı basım, İstanbul.
- Kütükoğlu, M. S., (2000), XX.Asra Erişen İstanbul Medreseleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XXVII Dizi, Sayı 4, Ankara.
- Meriç, R. M., (1965), Mimar Sinan : Hayatı, Eseri 1: Mimar Sinan'ın Hayatına, Eserlerine Dair Metinler, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VI.Seri, No:1, Ankara.
- “Mescid-i Nebevi”, (1972) Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, 8: 655.
- Müller-Wiener, W., (1998), İstanbul'un Tarihsel Topoğrafyası, (Çev., Ü. Sayın), Yapı Kredi Yayınları, Toplumsal Tarih Araştırmaları Dizisi, İstanbul.
- Nayır, Z., (1975), Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690), İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Okiç, M. T., (1959), Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları XXVII, İstanbul.
- Oral, Z., (1959), “Karaman'da Hoca Mahmud Mescidi Darülhuffazı Vakfiyesi ve Kitabeleri”, Belleten, 23: 213-227.
- Önder, M., (1952), Konya Maarifi Tarihi, Yayınevi belirtilmemiş, Konya.
- Önge, Y., (1962), “Çankırı Darüşşifası”, Vakıflar Dergisi, 5: 251-255.
- Önge, Y., (1973), “Konya'nın Meram Mesiresindeki Mimari Bir Manzume”, Vakıflar Dergisi, 10: 367-383.
- Öz, T., (1938), “Sultan Ahmet Camii”, Vakıflar Dergisi, : 25-28.
- Peremeci, O. N., (1940), Edirne Tarihi, Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınları, sayı 6, İstanbul.
- Pervititch, J., (2001), Sigorta Haritalarında İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

- Sakaoğlu, N., (1994), "Darülahadisler", Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayınları, 2: 563.
- Saruhan, S., (1986), Kompleks Medreseler Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü (yayınlanmamış).
- Soyman, F. ve Tongur İ., (1944), Konya Eski Eserler Kılavuzu, Konya Yeni Kitabevi, Konya.
- Sönmez, Z., (1988), Mimar Sinan İle İlgili Tarihi Yazmalar-Belgeler, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Sözen, M., (1970), Anadolu Medreseleri Selçuklu ve Beylikler Devri, Cilt 1, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Sözen, M., (1972), Anadolu Medreseleri Selçuklu ve Beylikler Devri, Cilt 2, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Sözen, M., vd, (1975), Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları No. 149, İstanbul.
- Stambolov, T., (1976), The Deterioration and Conservation of Porous Building Materials in Monuments, 2.baskı, International Centre for the Study of The Preservation and Restoration of Cultural Property, Roma.
- Tanman, B. M., (1993), "Darulkurra", İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul. 8: 545-548.
- Tanman, B. M., (1994), "Darulkurra", Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayınları, 2: 565-566.
- Tuncer, O. C., (1986), Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Moğollar, Kendi yayını, Ankara.
- Uğur, M., (1992), Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları No. 76, Ankara.
- Uzluk, F. N., (1958), Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ. H, (1984), Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VIII. Seri, Sayı 171, İkinci Baskı, Ankara.
- Ülgen, A. S., (1942), "Yenicami", Vakıflar Dergisi, 2: 387-397.
- Yenen, M., (1994), "Karaköy", Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayınları, 4: 455-456.
- Yetkin, S. K., (1965), İslam Mimarisi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk ve İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü No: 61, Ankara.
- Yılmaz, A., (2001), Osmanlı Mimarisinde Külliye Olgusu ve Atik Valide Külliyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü (yayınlanmamış).
- Yüksel, A., (1983), Osmanlı Mimarisinde II.Bayezid-Yavuz Selim Devri, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayınları No, İstanbul.
- Yüksel, A. O., (2000), "Kıraat-ı Aşere", Şamil İslam Ansiklopedisi, Şamil Yayınevi, 4: 328-331.
- Yüksel, M., (1991), Trabzon'da Türk-İslam Eserleri ve Kitabeleri, I.Cilt, T.C. Trabzon Valiliği Yayınları No: 3, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	24.01.1978	
Doğum yeri	İstanbul	
Lise	1988-1995	Kadıköy Anadolu Lisesi
Lisans	1996-2000	Trakya Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fak. Mimarlık Bölümü
Yüksek Lisans	2000-2003	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Rölöve - Restorasyon Programı
Çalıştığı kurum(lar)		
		2003-Devam ediyor Akant Tasarım Restorasyon Uyg. ve Tic. Ltd Şti.

